

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
32
A
42

Cic. sent.

24.

6 – 36 – 2 – 10

6 – 42 – 7 – 24

M. T. CIC.

SENTENTIARUM

ILLUSTRIUM, APOPHthegmatum, Similium, nonnullarum item piarum sententiarum collectio:

A PETRO LAGNERIO Compendiensi in lucem edita.

P. Terentii, aliorumq; optimorum auctorum insigniores sententiæ, ab eodem Lagnerio excerptæ.

Accessere Demosthenis sententiæ ex Græco in Latinum traductæ.

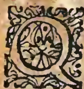
Recens verò plures non inelegantes Sententiæ, ex ejusdem Cicer. Epist. Famil. exhaustæ, quæ nondum collectæ fuerant, ordine Alphab. à PETRO DU BOIS, Tolosate. J. U. Doct. & in supremo ejusd. Civit. Albo Advocato, in Studiosorum subsidium, sunt super additæ.

ARGENTORATI,
Impensis Lazari Zetzneri Bibliopolæ.
M. DC. VI.

PETRUS LAGNERIUS LECTORI.

Uum omnis oratio, sententiis, quã verbis debeat esse ornatior: sitq; laborandum magis, ut sententiarum gravitate, quàm luce verborum cõmendetur oratio: istud ego ferre diutius non potui, cum tam multi lectioni Ciceronianæ & dictioni essent addicti, illustres ejus sententias negligi: cùm non modo bene dicendi, sed multò etiam magis bene vivendi ratio ab autoribus petenda sit. Non enim nobis acuenda solũ, aut procudenda lingua est, sed complendum etiã pectus plurimarum, gravissimarumq; artium cognitione & scientia, ne strepitus ille verborũ vel ornatissimorũ, & sonitus inanis rideatur. Ut enim non admodum capitur legentis anim' sententiarũ subtilitate, si est orationis siccitas: sic nec flumine inaniũ verborum admodum cõmovetur, ubi nulla subest sententia. Præclarè igitur, & graviter Cicero, compositè, & aptè sine sententiis dicere, insania est: sententiosè autem sine verborum ordine & modo, infantia. Nos itaq; cùm videremus quã plurimos plurima esse conatos, quibus ad Ciceronis lectionem excitetur magis, & invitetur juventus: nec hoc quidem alienum studiis nostris duximus, aliquot tibi ex autore sententias seligere, quibus tanquam stellis notaretur & illuminaretur oratio tua. Habes etiam à nobis eadem cura & studio, selecta illustrium & clarorum virorũ Apophthegmata,

Similia, & Parabolas aliquot: etiam eas senten tias, quæ nobis proximè ad pietatē, religionemq; Christianam videbantur accedere. Quæ nos om nia raptim, diligenter tamen, collegimus: multa etiam consultò omisimus, ne autorem ipsum potius transcripsisse, quam ex præcipuis, quæ præcipua essent, selegisse videamur: aliquid nonnūquam sed raro addendes de nostro, interdum etjam nonnihil immutantes, quo tibi plenior esset & aptior oratio. Hunc nostrum qualemcunque laborem si probari audierimus, magnum satis, ac uberem fructum nostrorum laborum percepisse videbimur, ad graviora etiam fortasse excitabimur. Vale.

AD EUNDEM.

Ne nos idem sæpius repetamus, quod pluribus locis commodissimè possumus, id in eum locū qui maximè proprius videtur, rejecimus, adjecto Sententiarum, Apophthegmatum, Similium, & Piarum sententiarum numero. Atq; ne idem sæpius referamus, quæ in Apophthegmata & Similia plenissimè contulimus, adjecto principio, quod reliquum est, suo loco disquirendum reliquimus. Iterum Vale.

M. T.

M. T. CICERONIS SENTENTIARUM LIBER I.

De Deo ejusque natura. 1

A Diis immortalibus sunt nobis agendi capiendá primordia. 2. de Leg.

Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur. In Vatinium testem.

Plato epistola. 8.

Deus est qui viget, qui sentit, qui meminit, qui prævidet, qui regit, & moderatur, & est æternus. Som. Scip.

Ea est Dei vita, qua nihil beatius, nihil omninò bonis omnib⁹ affluentius cogitari potest: nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur: sua potentia & virtute gaudet, habet exploratum fore se semper tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1. de Nat. deo.

Ista est Epicuri sententia quã exponit Vellejus, refellit Cotta 1. de Nat. deo.

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesq; conservat, terras & Maria contemplans hominum commoda, vitasque tuetur. 1. de Nat. deor.

De hominibus nulla gens est, neque tam immansueta, neque tam ferrea, quæ non, e-

tiamſi ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum ſciat. 1. de Leg.

Omnibus innatum eſt, & quaſi inſculptum eſſe deos. 2. Nat. Deor.

Quid poteſt eſſe tam apertum tamq; perſpicuum, quum cœlum ſuſpeximus, cœleſtiaque contemplati ſumus, quàm eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur?

Quis eſt tam vecors, qui cùm ſuſpexerit in cœlum, deos eſſe non ſentiat? & ea quæ tanta mente fiunt, ut vix quiſquam arte ullâ ordinem rerum, atq; viciſſitudinem perſequi poſſit, caſu fieri putet? De reſp. Aruſp.

Dii ſemper fuerunt, nati nunquam ſunt, æterni ſunt futuri. 1. de Nat. Deor.

Deum agnoſcimus ex operibus ejus. 1. Tuſcul.

Commoda quibus utimur, lucem qua fruimur, ſpiritum quem ducimus à Deo nobis dari, & impartiri videmus. Pro Roſc. Amerino.

Diagoras. 3. de Nat. deor. In Apoph. 7.

Illud videto, ut Deum noris, etſi ignores & locum, & faciem. 1. Tuſc.

Firmiſſimum hoc adferri videtur, cur deos eſſe credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo omnium tam ſit immanis, cujus mentem non imbuerit deorum opinio. 1. Tuſcul.

Deus ipſe qui intelligitur à nobis, alio

modo

modo intelligi non poteſt, niſi mens ſoluta quædam & libera, & ſegregata ob omni concretione mortali, omnia ſentiens, & movens, ipſaquè prædita motu ſempiterno. 1. Tuſcul.

Cùm ipſa natura magnum homini facultatem dederit, tamen Deus eſſe putatur, ut & ipſum, quod eſt hominum proprium, non partum per nos, ſed divinitùs ad nos delatum videatur. 1. de Orat.

Nemo magnus ſine aliquo afflatu divino unquam fuit. 2. de Nat. Deor.

Nihil eſt quod Deus efficere non poſſit, & quidem ſine labore ullo. 3. de Nat. Deor.

Ut hominum membra. 3. de Nat. Deor. In Similibus 1.]

Sit hoc à principio perſuaſum hominibus, dominos eſſe omnium rerum, ac moderatores deos: eaque quæ gerantur, eorum geri ditione, atque numine, eoſque optimè de genere hominum mereri: & qualis quiſque ſit, quid agat, quid in ſe admittat, quâ mente, quâ pietate colat religionem intueri, piorumq; & impiorum habere rationem. 2. de Leg.

Thales, qui ſapientiſſimus. 2. de Leg. in Apophth. 6.

Deorum providentiâ mundus adminiſtratur, iidemque conſulunt rebus humanis, neque ſolùm, univerſis, verumetiam ſingulis. 1. de Divin.

Deorum providentia mundus administratur. 2. de Nat.deor.

Mala,& impia consuetudo est, contra deos disputandi, sive ex animo hoc fiat, sive simulatè. 2. de Nat.deor.

Homini de potestate deorum, timidè & pauca dicenda sunt. Pro leg.Manil.

Cùm à Simonide. 1. de Natur. deor. In Apophth.6.

Nihil est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat, acceptius, quàm concilia, cœtusq; hominum, quæ civitates appellantur. In Somn.Scip.

Obscurum Deo nihil potest esse. 3. de Nat. deor.

Ignorare Deus non potest, qua quisq; mente sit. 2. de Divin.

Immortalia parentibus, omnia diis immortalibus debemus. Post red.ad Senat.

Diis immortalibus nos primùm natura cōciliat. De resp. Arusp.

Prima officia diis immortalibus debentur. 1. Offic.

Donis impii ne placare audeant deos, Platonem audiant, qui vetat dubitare, quâ sit mente futurus Deus, cùm vir nemo bonus ab improbo se donari velit. 2. de Leg.

Cùm multum animus præstet, &c. 2. de Leg. In piis sent. 21.

Pietas grata est Deo sumptus, &c. 2. de Leg. In piis sent. 19.

Natura

Natura Dux optima. 2

NAtura, Dux optima. Cato Major.
Mater rerum omnium natura. Par. 1.
Omnium est natura communis. 5. de Finib.

Sua cujusque animantis natura est. 5. de Finib.

Sua cuique natura est ad vivendum Dux. 5. de Finib.

Multis signis natura declarat quid velit, ac quærat, ac desiderat: obsurdescimus tamen nescio quomodo, nec ea, quæ ab ea monemur audimus. Lælius.

Facilè indicat natura vim suam, cùm homines quod facere ipsi non possunt, id rectè in altero fieri indicant. Lælius.

Si tales non natura genuisset, ut eam ipsam intueri & perspicere, eademq; optimo duce cursum vitæ conficere possemus: haud erat sanè quod quisquam rationem, ac doctrinam requireret, cùm natura sufficeret. Nũc verò parvulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusq; depravatis sic restinguimus, ut nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis nostris semina innata virtùtum, quæ si adolescere liceret, ipsa nos ad beatam vitã natura perduceret. Nunc autem simul atque editi in lucem, & suscepti sumus, in omni continuò pravitate versamur, ut penè cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Cùm verò parentibus redditi, deia-

de magistris traditi sumus, tum ita variis imbuimur erroribus, ut vanitati veritas, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat. 3 Tusc.

A natura ipsa desciscimus, ut nobis optimã naturam invidisse videamur. 3. Tus.

Omnes naturâ duce vehimur. 1. de Natur. Deor.

Naturâ duce errari nullo modo potest. 1. de Leg.

Homo naturæ obediens, homini nocere non potest. 3. Offic.

Naturam ducem si sequamur, nunquam aberrabimus 1. Offic.

Nos naturam sequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipsa oculorum, auriumq; comprobatione, fugiamus. 1. Offic.

Omnia quæ natura aspernatura, in malis sunt: quæ adsciscit in bonis. 1. Tusc.

Quicquid homini naturaliter insitum est, eo uti decet: & quicquid agat, agere pro viribus. Cato Major.

Omnia quæ secundùm naturam sunt, habenda sunt in bonis. Cato Major.

Nihil censeamus esse malum, quod sit à natura datum hominibus. 1. Tusc.

Nihil in malis ducamus, quod sit vel à diis immortalibus, vel à natura parente omnium constitutum. 1. Tusc.

Nihil est aliud gigantum more pugnare cum diis, quàm naturæ repugnare. Cato Major.

Omnia,

Omnia, bona appetunt, ſeque & ſua diligunt. 2

SEipſos omnes naturâ diligunt. 3. de Finib.

Omnis natura eſt diligens ſui. 4. de Finib.

Omnis natura eſt conſervatrix ſui. 5. de Finib.

Omne animal ſimulatq; eſt ortum, applicatur ad ſe diligendum, eſtq; in ſe conſervando occupatum. 4. de Fin.

Omne animal ipſum ſibi commendatum eſt, ut ſe & ſalvum in ſuo genere, incolumeq; eſſe velit. 4. de Finib.

Omne animal ſeipſum diligit, ac ſimul ut ortum eſt, ita agit, ſe ut conſervet. 4. de Fin.

Omne animal ſimul ut ortum eſt, & ſeipſum, & omnes partes ſuas diligit. 2. de Finib.

Omnis natura vult eſſe conſervatrix ſui, & ut ſalvata ſit, & in genere conſervetur ſuo. 4. de Finib.

Principiò generi animantium omnì eſt à natura tributum, ut ſe, vitam corpuſque tueatur, declinetque ea quæ ei nocitura videntur, omniaque, quæ ſunt ad videndum neceſſaria, inquirat, & paret, ut paſtum, ac latibula. 1. Offic.

Eſt non ſcripta, ſed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreſſimus: ad quam non docti, ſed facti, non

instituti, sed imbuti sumus: ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio esset expediendæ salutis. Pro Milone.

Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propulsarent. Pro Milone.

Naturâ, omnes ea quæ bona videntur, sequuntur fugiuntque contraria. 4. Tusc.

Ut bona naturâ apetimus, sic à malis, naturâ declinamus. 4. Tuscul.

Appetuntur ea quæ secundùm naturam sunt, declinanturque contraria: & omne animal appetit quædam, & fugit à quibusdam. 3. de Nat. Deor.

Omnes malunt sibi esse rectè, quàm alteri. 4

Nemo est tam demens, tamq; parum de se cogitans, qui alienam vitam magis quàm suam diligat. Orat. in Vat.

Sibi ut quisq; malit quod ad vitæ usum pertinet, quàm alteri acquirere, concessum est, non repugnante natura. 3. Offic.

Nostræ utilitates nobis omittendæ nō sunt aliisque tradendæ. 3. Offic.

Qui multorum custodem se profitetur, eū sapientes sui primum capitis ajunt custodem esse oportere. Philip. 12.

Nemo

Nemo ferè eſt, qui ſui periculi judex, non ſibi ſe æquiorē, quàm reo præbeat. Pro Dejot.

Tibi potius, qeàm cuivis ſis amicus. Cicero Dolabellæ, lib. 9. epiſt. famil.

Et nos liberos, & feræ partus ſuos diligunt. 5

Commune omnium animantium eſt, cōjunctionis appetitus, procreandi cauſa, & cura quædam eorum, quæ procreata ſunt. 1. Offic.

A natura ipſa, ut eos quos genuerimus, amemus, impellimur. 3. de Finib.

Beſtiæ pro ſuo partu ita propugnant, ut vulnera excipiant, nullos impetus, nullos caſus reformident. 5. Tuſc.

Feræ partus ſuos diligunt, & nos in liberos noſtros uti debemus indulgentia. 2. de Orat.

Id naturâ tributum eſt, ut ii qui procreati eſſent, à procreatoribus amarentur. 4. de Finib.

Nihil dulcius hominum generi à natura datum eſt, quàm ſui cuique liberi. Poſt red. ad Quir.

Nihil nobis natura jucundius, nihil charius eſſe voluit, nihil dignius, in quo omnis noſtra diligentia, indulgentiaque conſumatur. Quare dum habemus parvos liberos, & incertum eſt quàm longa noſtrûm cu uſque vita futura ſit, conſulere vivi, ac proſpicere debemus, ut illorum ſolitudo, & pueritia quàm firmiſſimo præſidio munita ſit. 3. actio in Ver.

Is pater est amens, qui odit eum sine causa, quem procreavit. Pro Cluent.

Non est boni, neque liberalis parentis quem procrearit & eduxerit, eum non vestire, & ornare, præsertim cùm se locupletem esse negare non possit. 2. de Orat.

Nullum est nomen amantius, indulgentiusque, quàm maternum. Pro Cluent.

Sunt observandi parentes, non violandi. 6

PArentes charissimos habere debemus, quòd ab his vita, patrimonium, libertas, civitas tradita est. Post red. ad Senat.

Parentibus nos primùm natura conciliat: quos non alere, nefarium est. de Resp. arusp.

Cujusmodicunque mater sit, tamen in judicio filii, de turpitudine parentis dici vix oportet. Pro Cluent.

Non modò reticere homines parentum injurias, sed etiam æquo animo ferre oportet. Pro Cluent.

Magnam vim, magnam necessitatem, magnam possidet religionem paternus maternusque sanguis: ex quo si qua macula concepta est, non modò elui non potest, verùm usque eò permanat ad animum, ut summus furor, atque amentia consequatur. Pro Rosc. Amer.

Vim neque parenti, neque patriæ afferre oportet. Cic. Lentulo. Epist. famil. 1.

Peccatum est, parentes violare. 3. de Fin.

Magna

Magna est vis humanitatis: multum valet communio sanguinis. Portentum atq; monstrum certissimum est esse aliquem humana specie & figura, qui tantum immanitate bestias vicerit, ut propter quos hanc suavissimam lucem aspexerit, eos indignissimè luce privarit: cùm etiam feras inter sese partus, atque educatio, & natura ipsa conciliet. Pro Rosc. Amer.

Nullum supplicium satis acre reperiri potest in eum, qui mortem obtulerit parenti, pro quo mori ipsum, res si postularet, jura divina, atque humana postulant. Pro Rosc. Amer.

Nemo parricidæ supplicio, misericordiâ commovetur. 4. Tusc.

Majores nostri cùm intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret audacia, supplicium in parricidas singulare excogitarunt: ut quos natura ipsa retinere in officio non posset, ii magnitudine pœnæ maleficio submoverentur: insui voluerunt in culeum vivos, atque ita in flumen dejici. Atque videntur hunc hominem ex rerum natura sustulisse & eripuisse, cui repentè cœlum, solem, aquam, terramque ademerunt: ut qui eum necasset, unde ipse natus esset, careret iis rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. Noluerunt feris corpus objicere, ne bestiis quoque, quæ tantum scelus attigissent, imma-

immanioribus uteremur: non sic nudos in flumen dejicere, nec cùm delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cætera quæ violata sunt, expiari putantur. Deniq; nihil tam vile, neque tam vulgare est, cujus partem ullam reliquerint. Etenim quid tam est commune, quàm spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus ejectis? ita vivunt dum possunt, ut ducere animam de cœlo non queant: ita moriuntur, ut eorum ossa terra non tangat: ita jactantur fluctibus, ut nunquam abluantur: ita postremò ejiciuntur, ut ne ad saxa quidem mortui conquiescant. Pro Rosc. Amerino.

Solon, cùm interrogaretur. Pro Rosc. Amer. in Apophth. 34.

Omnes discendi studio tenentur. 7

TAntus est innatus in nobis cognitionis amor, & scientiæ, ut nemo dubitare, possit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento invitata rapiatur. Videmúsne ut pueri, ne verberibus quidem à contemplandis rebus, perquirendíque deterreantur, aut pulsi requirant, & aliquid se scire gaudeant, ut aliis narrare gestiant? Quid verò, qui ingenuis studiis atque artibus ita delectantur, ut nec valetudinis, nec rei familiaris habeant rationem: omniaque perpeti ipsâ cognitione & scientiâ captos, & cum maximis curis, & cum laboribus compensare

pensare eam, quam ex dicendo capiant voluptatem? 5 de Finib.

Est insita quædam, vel potiùs innata cupiditas scientiæ: natique sumus ad congregationem, ad societatem, ad communitatemque generis humani. 4 de Finib.

Omnes trahimur & ducimur ad cognitionis, & scientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, & errare, nescire, & decipi, & malum, & turpe ducimus. 1. Offic.

Cùm sumus necessariis negotiis, curisque vacui, tum avemus aliquid videre, audire, discere: cognitionemque rerum occultarum, aut admirabilium ad benè beateque vivendum, necessariam ducimus. 1. Offic.

Fictas fabulas, è quibus utilitas nulla duci potest, cum voluptate legimus. Quid? volumus nomina eorum quicquid gesserunt, nota nobis esse, parentes, patriam, multa prætere non necessaria. Quid? homines infima fortuna, nulla spe rerum gerendarum, opifices denique delectantur historiâ: maximeque eos videre possum res gestas audire & legere velle, qui à spe gerendi absunt, confecti senectute. 5. de Finib.

In ipsis rebus quæ discuntur & cognoscuntur, invitamenta insunt, quibus ad discendū, cognoscendumque movemur. 5. de Finib.

Nemo est orator, qui se Demosthenis similem esse nolit. De gen. opt. Orat.

Optimus

Optimus & graviſſimus quiſque confitetùr ſe multa ignorare, & multa ſibi etiam atque etiam eſſe diſcenda. 3. Tuſc.

Omnia ſcire cujuſmodi ſint cupere, curioſum eſt: duci verò majorum rerum contemplatione, ſummorum virorum eſt putandum. 5. de Finib.

Tu quàm ſit homo literarum cupidus, 5. de Finibus leges uberius.

Quàm certa ſint ſenſuum judicia. 7

SEnſuum ita clara judicia & certa ſunt, ut ſi optio naturæ noſtræ detur, & ab ea Deus aliquis requirat, contentáne ſit ſuis integris incorruptiſque ſenſibus: an poſtulet melius aliquid, non videam quid quærat amplius. 2. Acad.

Literarum laus, & utilitas. 8

ARtes virtutis ſunt magiſtræ. 4. ad Her. Suavitate ſcientiæ nihil eſt homini jucundius. 3. de Orat.

Scientia nulla res eſt præſtantior. 2. de Nat. Deor.

Si ex literis delectatio tantùm peteretur, tamen hanc animadverſionem, humaniſſimam & liberaliſſimam judicaremus. Nam cæteræ, neque temporum ſunt, neque ætatū omnium, neque locorum. Hæc ſtudia adoleſcientiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, adverſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur,

grinantur, rusticantur: quòd si ipsi neque attingere, neque sensu nostro gustare possumus, tamen ea mirari debemus, etiam cùm in aliis videamus. Pro Arch. Poëta.

Studiis ac literis res secundæ ornantur: adversæ adjuvantur. Ad Luccejum. 5. Fam.

An ullum putas fieri posse civem egregium, qui non sit iis eloquentiæ artibus, & bonis disciplinis eruditus? An ulla alia esse putas rudimenta, & incunabula virtutis, quibus animi ad gloriæ cupiditatem aluntur. Recr. in Sal.

Ut ager quamvis fertilis. 2. Tusc. in Sim. 35.

Multi cùm in potestate essent hostium ac Tyrannorum, multi cùm in custodia, multi in exilio, dolorem suum doctrinæ studiis levarunt, 5. de Finib.

Literæ posteritatis causâ repertæ sunt, quæ oblivioni subsidio esse possent. Pro Syll.

Exempla omnia jacerent in tenebris, nisi literarum lumen accederet. Pro Arch. Poëta.

Nullius agricolæ cultu stirps tam diuturna, quàm poëtæ versu seminari potest. 1. de Leg.

Alexander cum in Sigæo. Pro Archia Poëta. In Apophth. 77.

Non tam præclarum est scire Latinè, quã turpe nescire. Orat. ad Brut.

Nescire quid antea quàm natus sis, acciderit, id est semper esse puerum. Orat. ad Brut.

Præcla-

Præclarum mihi videtur adeptus is, qu
quâ re homines bestiis præstant, ea in re ho
minibus ipsis antecellat. 1. de Invent.

Plato tum denique. Epist. ad Q. fratrem
In Apophth. 7.

Bias cujus cùm patriam. 1. Parad. In A
pophth. 65.

Quis in eo summè elaborandum non ar
bitretur, ut quo uno homines bestiis præ
stent, in hoc hominibus ipsis antecellat? 1
de Orat.

Artes conjunctæ.

OMnes artes quæ ad humanitatem per
tinent, habent commune quoddam vin
culum, & quasi cognatione quadam in
ter se continentur. Pro Arch. Poëta.

Omnis ingenuarum & humanarum arti
doctrina, uno quodam societatis vinculo con
tinetur. 3.

Cæteræ artes se ipsæ per se tuentur singu
læ. 2. de Orat.

Non est in literis desperandum. 1

QUibus natura minora data sunt, tame
illud assequi possunt, ut his quæ habe
ant, modicè & scienter utantur, ut n
dedeceat 1. de Orat.

Nihil est quòd quisquam magnitudinem
artium, ex eo quòd senes discunt, pertime
scat: namque aut senes ad eas accesserunt
aut usque ad senectutem in studiis detinen
tur, aut sunt tardissimi. 3. de Orat.

Li

Literæ discuntur facilè, si & tantum sumas, quantum opus sit, & habeas qui docere fideliter possit, & scias ipse etiam discere: ita ut facilis usus doctrinam confirmet, mediocris opera tribuatur, memoria, studiumque permaneat. 3. de Orat.

Non est interdictum aut à rerum natura, aut à lege aliqua, atque more, ut singulis hominibus ne amplius, quàm singulas artes nosse liceat. 1. de Orat.

Interest magni ejus, qui discere vult, utrū unum omnia, an omnia neminem, sed aliud alium putet consequi posse. Si enim putabit omnia posse penes unum consistere, ipse quoque ad omnium nitetur facultatem: si is desperabit, in paucis se exercebit: ipsis n. contentus erit. 3, de Orat.

Multi sunt, qui desperatione debilitati, experiri id nolunt, quod se assequi posse diffidunt: sed par est omnes omnia experiri, qui res magnas, & magnoperè expetendas concipiunt. Quòd si quem aut natura sua aut illa præstantis ingenii vis deficiet, aut minus instructus erit magnarum artium disciplinis, teneat tamen eum cursum quem poterit. Prima enim sequentem, honestum est in secundis, tertiisquè consistere. Non enim in poëtis Homero soli locus est, aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro. Nec verò Aristotelem in Philosophia deterruit à scribendo amplitudo Platonis. Nec ipse Aristoteles, admira-

mirabili quadam ſcientia, cæterorum ſtudia reſtinxit: nec ſolùm ab optimis ſtudiis excellentes viri deterriti non ſunt, ſed ne opifices quidem ſe artibus ſuis removerunt, qui aut Jalyſi non potuerunt, aut Coæ Veneris pulchritudinem imitari, nec ſimulachro Jovis Olympii, aut Doryphori ſtatuâ deterriti reliqui minus experti ſunt quid efficere, aut quò progredi poſſent: quorum tanta multitudo fuit, tanta in ſuo cujuſque genere laus, ut cùm ſumma miremur, inferiora tamen probemus. In oratoribus verò, Græcis quidem, admirabile eſt quantum inter omneis unus excellat. Attamen cùm eſſet Demoſthenes, multi oratores magni & clari fuerunt, & antea fuerant, nec poſtea defecerunt. Quare non eſt cur eorum qui ſe ſtudio eloquentiæ dediderunt, ſpes infringatur, aut langueſcat induſtria. Nam neque illud ipſum quod eſt optimum, deſperandum eſt: & in præſtantibus rebus magna ſunt ea, quæ ſunt optimis proxima. in Orat.

Natura nulla eſt, quæ non habeat in ſuo genere res complures, diſſimiles inter ſe, quæ tamen conſimili laude dignentur. 3. de Orat.

Non dubium eſt, quin multi, cùm ita nati eſſent, ut quædam contra naturam depravata haberent, reſtituerentur & corrigerentur à natura, cùm ſe ipſa revocaſſet aut arte, aut medicina, aut quorum linguæ ſic inhærent

rent, ut eloqui non possent, hæ scalpello resectæ liberarentur. Multi etiam naturæ vitium meditatione atque exercitatione sustulerunt: ut Demosthenem scribit Phalereus, cùm dicere nequiret, exercitatione fecisse, ut planissimè diceret. 2. de Divinat.

In Demosthene tantum studium fuisse, tantusque labor dicitur, ut primùm impedimenta naturæ, industria, diligentiaque superaret: cumque ita balbus esset, ut ejus ipsius artis, cui studeret, primam literam nō posset dicere, perfecit meditando, ut nemo planius eo locutus putaretur. Deinde cùm spiritus ejus esset angustior, tantum continenda anima in dicendo est consecutus, ut unâ continuatione verborum, binæ ei contenciones vocis, & remissiones continerentur. Quinetiam, ut memoriæ proditum est, cōjectis in os calculis, summâ voce versus multos uno spiritu pronuntiare consuescebat: neque is consistens in loco, sed inambulans, atque ascensu ingrediens arduo. 1. de Orat.

Nihil est, quod longinquitas temporis efficere non possit. 1. de Divinat.

Quærendi defatigatio turpis est, cùm id quod quæritur, sit pulcherrimū. 2. de Finib.

Non est consentaneum ullam honestam rem, actionémve, ne solicitus sis, aut non, suscipere, aut susceptam deponere. Quòd si curam fugimus, virtus fugienda est, quæ necesse est, ut cum aliqua cura, res sibi contrarias

trarias aspernetur, atque oderit; ut bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignaviam fortitudo. Lælius.

Sine studio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam fit egregium. 1. de Orat.

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet. hæc præcipuè colenda est nobis, hæc semper adhibenda, hæc nihil est quod non assequatur: qua una virtute omnes reliquæ virtutes continentur. 2. de Orat.

Parum valet doctrina, nisi industria, studio, labore, diligentia comprobetur. 3. ad Her.

Quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina, & quæ non optima, acui tamen aliquo modo & corrigi possunt. 1. de Ora.

In omni disciplina, infirma est artis præceptio sine summa assiduitate exercitationis. 3. ad Herennium.

Nulla ars, literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi potest. Cicer. Trebatio, Fam. epist. 7.

Studia nihil prosunt perveniendi aliquò, nisi illud, quod eò quò intendas, ferat, deducatque, cognoris. 1. de Orat.

Nihil statim absolutum. 11

NIhil est simul & inventum & perfectū. De Clar. Orat.

Nihil est in natura rerum omnium, quod se universum profundat, & quod totū repentè evolet: sic omnia quæ fiunt, quæque aguntu[r]

aguntur acerrimè, levioribus principiis natura ipsa prætexuit. 2. de Orator.

Omnium rerum principia parva sunt, sed suis progressionibus usa, augentur. 5. de Finib.

Nihil in simplici genere omni ex parte perfectum, atque beatum natura expolivit, tanquam cæteris non sit habitura quod largiatur, si uni omnia concesserit. 2. de Invent.

Nihil refert, quàm citò, si sat benè. 13

ETsi utile est subitò sæpè dicere, tamen illud utilius, sumpto spatio ad cogitandum, paratiùs atque accuratiùs dicere. 1. de Orat.

Non potest in eo esse succus diuturnus, quod nimis celeriter est maturitatem assecutum. 2. de Orat.

Sapientis laus, & sapientiæ commendatio. 14

SApientia, est rerum divinarum & humanarum scientia: cognitioque, quæ cujusq; rei causa sit, ex quo efficitur, ut divina imitetur, humana omnia inferiora virtute ducat. 4. Tuscul.

Mater omnium bonarum artium est sapientia: à cujus amore Græco verbo Philosophia nomen invenit, quâ nihil à diis immortalibus uberius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum generi datum est. Hæc enim una, nos cùm cæteras res omnes, tum quod est difficillimum, docuit, ut nosmetipsos nosceremus. Cujus præcepti

tanta vis, tanta ſententia eſt,ut ea non homini cuipiam, ſed Delphico deo tribueretur. Nã qui ſeipſum norit, primùm aliquid ſe habere ſentiet divinum, ingeniumque in ſe ſuum, ſicut ſimulachrum aliquod putabit, tantoq; munere deorum ſemper dignum aliquid & faciet, & ſentiet: & cum ſeipſe perſpexerit, totumque tentarit, intelliget quemadmodum à natura ſubornatus, in vitam venerit: quantaque inſtrumenta habeat ad obtinendam adipiſcendamq; ſapientiam: quoniã principio rerum omnium, quaſi ad umbratas intelligentias, animo ac mente conceperit, quibus illuſtratus, ſapientiâ duce, bonum virum, & ob eam ipſam cauſam, cernat ſe beatam fore. 1. de Legib,

Sapientia eſt rerum divinarum atque humanarum ſcientia, in qua continetur deorum & hominum communitas, & ſocietas inter ipſos, 1. Offic.

Sapientia, ars vivendi putanda eſt, quæ mœſtitiam pellit ex animis, quæ exhorreſcere metu non ſinit: quâ præceptrice, in tranquillitate vivi poteſt cupiditatem ardore reſtincto. 1. de Finib.

Sapientia, eſt ſanitàs ànimi, 3. Tuſ.

Sapientia ſola eſt, quæ nos à libidinum impètu, & formidinum torrore vindicet, & ipſius fortunę modeſtè ferrè doceat injurium, & omnes doceat vias, quæ ad quietem & tranquillitatem ferunt. 1. de Finib.

Sapientia,

Sapientia, hominis est custos & procreatrix. 4. de Finib.

Hæc est una omnis sapientia non arbitrari sese scire quod nesciat, ob eamque rem Socrates ab Apolline omnium sapientissimus est dictus. 1. Academ.

Sapientia nihil est optabilius, nihil præstantius, nihil homine dignius. Estq; divinarum rerum & humanarum scientia: cujus studium si quis vituperat, haud sanè intelligo quidnam sit, quod laudandum putet. 2. Off.

Illa est præstans & divina sapientia, perceptas penitus & pertractatas humanas res habere: nihil admirari cum acciderit: nihil antequam evenerit, non evenire posse arbitrari. 3. Tusc.

Sapientia nihil est melius. 2. de Natura Deorum.

Ad Rempublicam, plurima veniunt commoda, si moderatrix omnium rerum præstò est sapientia: hinc ad ipsos qui eam adepti sunt, laus, honor, dignitas confluit. 1. de Invent.

Oculorum est in nobis sensus acerrimus quibus sapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret sui, se videretur? 2. de Finib.

Laudem sapientiæ statuo maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus, aut benè, aut malè vivendi suspensas habere rationes. Ad Lucceium. lib. 5. Famil.

Nihil est turpius, quàm sapientis vitam, ex insipientium sermone pendere. 2. de Finib.

Qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, is in magnis viris non est habendus. 1. Officiorum.

Ignobilitas, aut humilitas, aut etiam popularis offensio, sapientem esse non prohibet. 5. Tusc.

Quum sapiens & bonus vir, qualis fuit ille, suffragiis præteritur, non populus à bono Consule potius, quàm ille à bono populo repulsam fert. 5. Tusc.

Sapiens animus magnitudine consilii, tolerantiâ rerum humanarum, contemptione fortunæ, virtutibus omnibus ut mœnibus septus, vinci aut expugnari non potest. Paradox. 4.

Sapientis animus nunquam est in vitio, nunquam turgescit, nunquam tumet, nunquam sapiens irascitur. 3. Tusc.

Est sapientis, quicquid homini accidere possit, id præmeditari, & ferendum modicè si advenerit. Philip. 11.

Sapienti nihil potest videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo. Nam quid aut in studiis humanis, aut in tam exigua vitæ brevitate magnum sapienti videri potest? qui semper animo sic excubat: ut ei nihil improvisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omninò novum, atque idem

ita

ita in omnes partes aciem intendit, ut semper videat sedem sibi, & locum sine molestia atque angore vivendi: ut quemcunque casum fortuna invexerit, hunc aptè & quietè ferat. 3. Tusc.

Neque lætabitur unquam, neque mœrebit nimis, qui semper in seipso omnem spem reponet sui 3. Tusc.

Sapientia est una quæ mœstitiam pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat, quâ præceptrice in tranquillitate vivi potest, omnium cupiditatum ardore restincto. 5. de Finib.

Sapienti malum videri nullum potest, quod vacet turpitudine: aut ita parum malum, ut id obruatur sapientiâ, vixque appareat, qui nihil opinione affingat, assumatque ad ægritudinem: neque id putet esse rectum, se quàm maximè excruciari, luctuque confici, quo pravius nihil esse potest. 3. Tusc.

Quisquis est, qui moderatione & constantiâ polleat, quietus animo est: sibique ipse placatus, ut neque tabescat molestiis, neque frangatur timore, nec sitienter quid expectans, ardeat desiderio, nec alacritate futili gestiens, deliquescat, is est sapiens. 4. Tusc.

Vir temperatus, constans, sine metu, sine ægritudine, sine alacritate ulla, sine libidine, is est sapiens. 5. Tuscul.

Omnes qui in rerũ contemplatione studia ponebant, sapientes & habebant, & nominabantur. 5. Tusc.

Qui omnibus virtutibus instructi, & ornati sunt, tum sapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tusc.

Sapientissimus est, cui quod opus sit ipsi venit in mentem. Pro Cluent.

Quicquid à sapiente proficiscitur, id continuò debet expletum esse suis partibus. 3. de finib. nec est sapientis dicere: Non putabam.

Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquàm sapit: dicebat Ennius. Ad Trebat. Famil. 7. & 3. Off. In Apophth. 120.

Mihi. Ad Cæsar. Familiar. lib. 3. In Apophthegm. 86.

De felicitate sapientis, plura leges tertio Tus. & Paradox. final. & penult.

Stultus. 14

SApientissimus quisque æquissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo. Paradox.

Stulti, malorum conscientia torquentur: Sapientes bona præterita renovata gratâ recordatione delectant. 1. de Finib.

Nullus stultus beatus, & sapiens non beatus. 1 de Finib.

Multa sunt incommoda in vita, quæ sapientes commodorum compensatione leniunt: stulti, nec vitare venientia possunt, nec ferre præsentia. 1. de Nat. deor.

Ut stultitia. 5. Tus. In Simil. 72.

Tu vide,

Tu vide, primo de Finibus, pleniſſimè, quibus curis & angoribus ſtulti conficiantur, & quibus ſapientes perfruantur voluptatibus.

Stultitia. 15

STultitia majus eſt malum, quàm omnia mala, & fortunæ, & corporis. 3. de Nat. deor.

Omnium malorum ſtultitia eſt mater. De pet. conſ.

Inſipientiâ nullum majus malum eſt. 3. Tuſc.

Miſerius ſtultitiâ quid dicere poſſumus? 1. de Nat. deor.

Quid abjectius ſtultitiâ dici poteſt? de Legibus.

Omnes ſtulti inſaniunt. 4. Tuſc.

Eſt proprium ſtultitiæ, aliorum vitia cernere, obliviſci ſuorum. 3. Tuſc.

Stultorum plena ſunt omnia. Cic. Papy. Pæto. Famil 9.

Quarto Parad. & quinto, plura legere potes.

Prudentia. 15

PRudentia, eſt rerum expetendarum ſcientia. 1. Off.

Nihil eſt hominis prudentiâ dulcius, aut ſagaci ac bonâ mente melius. 1. Tuſc.

Non poteſt eſſe jucunda vita, à qua abſit prudentia. 5. Tuſc.

Omnibus artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur pru-

dentia, quam omnes, qui cuique artificio præsunt, debent habere. 5. de Finib.

In prudentia, duo vitia vitanda sunt: unum, ne incognita pro cognitis habeamus, hisque temerè assentiamus. Quod vitium effugere qui volet (omnes autem velle debent) abhibebit ad considerandas res, & tempus, & diligentiam. Alterum est vitium, quòd quidam nimis magnum studium, multamq; operam in res obscuras atque difficiles conferunt, easdemque non necessarias. 1. Off.

Ut quisq; maximè perspicit quid in quaque re verissimum sit: quique acutissimè & celerrimè potest & videre & explicare rationem, is prudentissimus & sapientissimus ritè haberi solet. 1. Offi.

Laus Philosophiæ, & utilitas. 17

PHilosophandi ratio est triplex, una de vita, & moribus: Altera de natura, & rebus occultis: Tertia, de disserendo, & quid verum, & quid falsum, quid rectum in oratione, quid pravum, quid consentiens, quid repugnet judicando. 1. Acad.

Philosophia in tres partes est distributa, in naturæ obscuritatem, in disserendi subtilitatem, in vitam atque mores. 1. de Ora.

Cùm tota Philosophia frugifera, & fructuosa, nec ulla pars ejus inculta ac deserta sit, tum nullus in ea feracior locus est, nec uberior, quám de officiis, à quibus constanter,

ter, honesteque vivendi præcepta ducuntur. 3. Off.

Philosophia mater omnium bonarum artium, nihil est aliud, nisi (ut Plato ait) bonum & inventum deorum. Hæc nos primum ad deorum cultum, tum ad modestiam, magnitudinemque animi erudivit, eademque ab animo tanquam ab oculis caliginem dispulit, ut omnia supera, infera, prima, ultima, media, videremus. 1. Tusc.

Est laudatarum artium omnium procreatrix quædam, & quasi parens ea quam Philosophiam Græci vocant. 1. de Orat.

Philosophia nihil est aliud, si recte interpretari volumus, quàm studium sapientiæ. 2. Off.

Cultura animi Philosophia est, quæ extrahit vitia radicitùs: & præparat animos ad satus accipiendos. 2. Tusc.

Philosophia medetur animis, solicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pellit timores. 2. Tusc.

Est animi medicina Philosophia: cujus auxilium, non ut in corporis morbis petendum est foris, omnibusque opibus, viribusque, ut nosmetipsi, nobis mederi possimus, elaborandum est 3. Tusc.

Philosophia, mater est omnium benefactorum, beneque dictorum. De claris Orat.

Vitiorum peccatorumque nostrorum,

omnis à Philoſophia petenda eſt medicina. 5. Tuſc.

Sine philoſophia fieri non poteſt, ut ſanus ſit animus. 3. Tuſc.

Ut medici, toto corpore curando. 3. Tuſc. In Simil. 1.

Radicem omnium malorum ſtirpitùs Philoſophia ſe extracturam pollicetur: demus ergo huic nos excolendos, patiamurq; nos ſanari ab ea, ſi boni & beati volumus eſſe, omnia adjumenta & auxilia petamus benè beateque vivendi. 4. Tuſc.

Philoſophia virtutes continet, & officii, & benè vivendi diſciplinam: quam qui profitetur, graviſſimam mihi perſonam ſuſtinere videtur. In Piſonem.

Eſt Philoſophia paucis contenta judicibus, multitudinemq; conſultò fugiens: eiq; ipſa & ſuſpecta & inviſa. 2. Tuſc.

Nunquam ſatis dignè poterit laudari Philoſophia, cui qui pareat, omne tempus ætatis poſſit ſine moleſtia degere. Cat. Major.

Nullum bonum Philoſophiâ optabilius, nullum præſtantius, neque datum eſt mortalium generi, deorum conſenſu, neque dabitur. de Univer.

O vitæ Philoſophia dux! ô virtutis indagatrix expultrixque vitiorum, quid non modò nos, ſed omninò vita hominum ſine te eſſe potuiſſet? Tu urbes peperiſti, tu diſſipatos homines in ſocietatem vitæ convocaſti. Tu,

ſti. Tu eos inter ſe primò domiciliis, deinde conjugiis, tum literarum & vocum communione junxiſti. Tu inventrix legum, tu magiſtra morum & diſciplinæ fuiſti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem mortis ſuſtuliſti. 1. Tuſc.

Nihil & dulcius otio literario, his dico literis, quibus infinitatem rerum atque naturæ, & in hoc ipſo mundo cœlum terras, maria cognoſcimus. 5. Tuſc.

Thales Mileſius, ut objurgatores ſuos convinceret, oſtenderetque philoſophum, ſi ei commodum eſſet, pecuniam facere poſſe, omnem oleam antequam florere cœpiſſet, in agro Mileſio coëmiſſe dicitur. Animadverterat fortaſſe quadam ſcientiâ, olearũ ubertatem fore. 1. de Divin.

Qui cæteris rebus pro nihilo habitis rerum naturam ſtudiosè intuentur, & ſapientiæ ſtudioſi, & philoſophi habentur. 5. Tuſc.

Philoſophi, virtutis magiſtri. 2. Tuſc.

Magiſtri virtutis, philoſophi. 5. Tuſ.

Non ex ſingulis vocibus philoſophi ſpectandi ſunt, ſed ex perpetuitate & conſtantia: reſque ſpectari oportet, non verba. 5. Tuſc.

In philoſophia res ſpectantur, non verba penduntur. Orat. ad Brutum.

A Philoſopho, ſi adferat eloquentiam, non aſpernor; ſi non habeat, non admodum deſidero. 1. Tuſc.

Sunt qui in rebus contrariis parum sibi constent, voluptatem severissimè contemnant, in dolore sint molliores, gloriam negligant, frangantur infamia. 1. Off.

Ut si Grammaticum professus se quispiam. 2. Tusc. In Simil. 10.

Quotusquisq; philosophorũ invenitur, qui sit ita moratus, ita animo ac vita constitutus, ut ratio postulat, qui disciplinam, non ostentationem scientiæ, sed legem vitæ putet, quiquè obtemperet ipse sibi, ac decretis suis pareat? Videre licet alios tanta levitate & jactatione, iis ut fuerit, non didicisse melius: alios pecuniæ cupidos, nonnullos gloriæ: multos libidinum servos, ut cum eorum vita mirabiliter pugnet oratio, quod quidem est turpissimum. 2. Tusc.

Eloquentia. 18

PAcis est comes, ociique socia, & jam benè cõstitutæ civitatis quasi alumna quædam eloquentia. De claris Orat.

Nemo est qui nesciat initio genus humanum, in montibus ac sylvis dissipatum, prudentium consiliis compulsum: & disertorum oratione delinitum, se oppidis, mœnibusque sepsisse. 1. de Orat.

Fuit quoddam tempus, cùm in agris homines passim bestiarum more vagabantur, & victu ferino sibi vitam propagabant: nec ratione animi quicquam, sed pleraque viribus corporis administrabant. Nemo legitimas

timas viderat nuptias, nemo certos inſpexerat liberos. Quo tempore quidem magnus videlicet vir, diſperſos homines in agris, & in locis ſylveſtribus abditos, ratione quadam compulit in unum locum,& congregavit, & eos ex feris & immanibus,mites reddidit, & manſuetos. 1.de Invent.

Hoc tempore,cùm homines nondum neque naturali, neque jure civili deſcripto fuſi per agros atque diſperſi vagarentur, tantúmque haberent quantum manu ac viribus per cædem ac vulnera, aut eripere, aut retinere potuiſſent: extiterunt viri virtute & conſilio præſtanti, qui diſſipatos unum in locum congregarunt, eoſque ex ferocitate illa ad juſtitiam atq; manſuetudinem tranſtulerunt & invento divino & humano jure, eos mœnibus ſepſerunt. Pro Seſtio.

Duæ ſunt artes,quæ poſſunt locare homines in ampliſſimo gradu dignitátis: unà Imperatoris, altera Oratoris boni: ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo belli pericula repelluntur. Pro Muræna.

Gravis eſt, & plena dignitatis dicendi facultas, quæ plurimás gratias, firmiſſimas amicitias, maxima ſæpe ſtudia peperit. Pro Muræna.

Eloquentia principibus maximè ornamento eſt.4.de Finib.

Eloquentia grandis eſt verbis, ſapiens ſententiis, genere toto gravis: manus ex-

trema non accessit operibus ejus: præclarè inchoata multa, perfecta non planè. De claris. Orat.

Nihil est eloquentiâ laudabilius, vel præstantius, vel admiratione audientium, vel spe indigentium, vel eorum, qui defensi sunt, gratiâ. 2. Off.

Nihil est tam inhumanum, quàm eloquẽtiam à natura ad salutem, & conservationem datam, ad bonorum pestem, perniciemq; cõvertere 2. Off.

Nihil est tam incredibile, quod dicendo non fiat probabile. Nihil tam horridum tam incultum, quod non splendescat oratione, & tanquam excolatur. Paradox.

Ut hominis decus est ingenium, sic ingenii lumen est eloquentia. De clar Orat.

Eloquens & disertus. 19

Eloquens, hoc vel maximè differt à diserto. Disertus est enim qui potest satis acutè atq; dilucidè, apud mediocres homines ex communi quadam hominum opinione dicere. Eloquens verò qui mirabiliùs & magnificentiùs augere potest atq; ornare quæ vult: omnesq; omnium rerum, quæ ad dicendum pertinent, fontes, animo ac memoria continet 1. de Orat.

Si de laudibus Eloquentiæ, delectatione, & artis difficultate plura cupias, evolve diligenter librum de Oratore, & ampliùs quod desideres nihil erit.

Orator.

Orator. 20

NOmine Oratoris & docti ornandus est, qui scelus fraudemque nocentis possit dicendo subjicere odio civium, supplicioque constringere: idemque ingenii præsidio innocentiam judiciorum pœna liberare: idemque, languentem, labentemque populum, aut ad decus excitare, aut ab errore deducere, aut inflammare in improbos, aut incitatum in bonos mitigare: qui denique quemcunque in animis hominum motum res & caussa postulet, eum dicendo vel excitare possit, vel sedare. 1. de Orat.

Dialectica & Rethorica quadam differentia. 21

ZEno Rethoricam palmæ, Dialecticam pugno similem dicebat: quod latiùs loquerentur Rethores, Dialectici autem compressiùs. 2. de Fin.

Zeno ille, à quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat quid inter Dialecticam & Rhetoricam interesset. Nam cùm compresserat digitos, pugnumque fecerat, Dialecticam ajebat ejusmodi esse. Cùm autem diduxerat, & manum dilataverat, Eloquentiam esse dicebat: hocque uno (ait Aristoteles) differunt, quòd hæc ratio dicendi latior sit: illa loquendi contractior. Orat. ad Brutum.

Docti.

Docti quid maximè sit proprium. 21

ERuditus oportet semper aliquid ex se promat quod alios delectet, aut seipsum laudibus illustret. L. Lucejus ad Ciceronem. Famil. lib. 7.

Docti non solùm vivi ac præsentes, studiosos discendi erudiunt atque docent sed hoc idem etiam post mortem monumentis literarum assequuntur. 1. Offic.

Ingeniosus laboriosissimè docet. 23

QUò quisque est solertior & ingeniosior, hoc docet iracundius & laboriosius: quod enim ipse celeriter arripuit, id quum tardè percipi videt, discrutiatur. Pro Rosc. Com.

Doctus, invisus, nisi probus. 24

QUò quis versutior & callidior, hoc invisior & suspectior, detracta opinione probitatis. 2. Off.

Si quis, omissis honestissimis studiis rationis & officii, consumit omnem operam in exercitatione dicendi: is inutilis sibi, perniciosus civis patriæ alitur: qui verò ita se armat Eloquentiâ, ut non oppugnare commoda patriæ, verùm pro iis pugnare possit: is mihi vir & suis & publicis rationib. utilissimus, atq; amicissimus civis fore videtur. 1. de Invent.

Scientia, ut ait Plato. 1. Officior. In Apophth. 12.

Ars

Ars militaris. 25

Rei militaris virtus præstat cæteris virtutibus: omnia nostra studia, & hæc forensis laus & industria latent in tutela ac præsidio bellicæ virtutis, & simulatque increbuit suspicio tumultus, artes illico nostræ conticescunt. Omnia denique quæ sunt in imperio, in statu civitatis ab iis defendi & firmari putantur, qui militari virtute antecellunt. Pro Muræna.

Multò plus adfert dignitatis res militaris, quàm juris civilis gloria. Vigilas tu de nocte, ut tuis consultoribus respondeas: ille verò quò intendit, maturè cum exercitu perveniat. Te gallorum: illum buccinarum cantus exsuscitat. Tu actionem instituis: ille aciem instruit. Tu caves, ne tui consultores: ille ne urbes aut castra capiantur. Ille tenet & scit ut hostium copiæ: tu ut aquæ pluviæ arceantur. Ille exercitatus est in propagandis finibus: tu in regendis. Pro Muræna.

Duæ sunt artes. Suprà in capit. de Eloquentia pro Muræna.

Consilium & prudentia, armis & rebus bellicis præferuntur.

Minuenda est horum opinio, qui arbitrantur res bellicas majores esse, quàm urbanas: quamvis enim Themistocles jure laudetur, & sit ejus nomen quàm Solonis illustrius: citeturque Salamis clarissimæ testis victoriæ, quæ anteponatur con-

silio

filio Solonis, ei quo primùm constituit A
reopagitas : non minùs præclarum hoc
quàm illud judicandum est : illud enim si
mel profuit, hoc semper proderit civitati.
Orat.

Non minorem utilitatem adferunt q
togati publicè præsunt, quàm qui bellum g
runt. Itaq; eorum consilio, spe, aut suscept
aut confecta bella sunt. Quare expetenda m
gis est decernendi ratio, quàm decertādi fo
titudo : temerè enim in acie versari, & man
cum hoste confligere, immane quiddam e
& belluarum simile. 1. Off.

Considerati hominis est jure decertare, a
mis non contendere. Pro Cæcin.

Cedant arma togæ, concedat laurea lin
guæ. 1 Off.

Honestum efficitur, animi, non corpori
viribus. 1. Offic.

Parva sunt foris arma nisi est consilium d
mi. 1. Offic.

Non viribus aut velocitatibus, aut celer
tate corporum res magnæ geruntur, sed co
silio & auctoritate & sententia. Cato Majo

Maximæ Respublicæ per adolescentul
labefactatæ, à senibus sustentatæ & restitu
sunt. Cùm enim ad gubernacula Reipub
cæ temerarii atque audaces homines acc
dunt, maxima ac miserrima naufragia fiun
Cato Major.

Dux ille Græciæ nunquam optat, ut Aj
cis f

:is similis decem habeat: sed ut Nestoris: quod si acciderit, non dubitat, quin Troja brevi sit peritura. Cato Major.

Temeritas, cum sapientia non commiscetur. Pro Murena.

Hæc plenius disputantur primo Officiorum capite. Sed cum plerisque, quæ nos consulto omisimus.

Consilium rem præcurrat. 27

IN rebus magnis, memoriaq; dignis, consilia primum, deinde acta, postea eventus spectantur. 2. de Orat.

Benè præcipiunt, qui vetant quicquam agere quod dubites, æquum sit, an iniquum. 1. Off.

Non debemus quicquam agere, cujus non possimus causam probabilem reddere. 1. Offic.

Ad rem gerendam qui accedit, caveat ne id modò consideret, quàm illa res honesta sit: sed etiam ut habeat efficiendi facultatem: in quo considerandum est illi, ne aut temerè desperet propter ignaviam, aut nimis confidat, propter cupiditatem. In omnibus autem negotiis priusquàm aggrediare, adhibenda est præparatio diligens. 1. Off.

Suum quisque noscat ingenium, acremque se, & vitiorum, & bonorum suorum judicem præbeat, ne scenici plus quàm nos videantur.

deantur habere prudentiæ: néve histrio v
deat in scena, quod non videat sapiens in vi
1. Off.

Non est incommodum ex aliis judicare:
si quid dedeceat in aliis, vitemus & ipsi, fit
nim nescio quomodo, ut magis in aliis cern
mus, quàm in nobismet ipsis, si quid del
quitur. 1. Off.

Ut pictores, & ii qui signa fabricantur. 1. O
fic. In Simil. 90.

Ad ea eligenda, quę dubitationem afferu
adhibere homines doctos debemus, vel etia
usu peritos: & quid iis de unoquoq; officii g
nere placeat, exquirere. 1. Off.

Non est satis judicare quid faciendum, no
faciendúmve sit, sed stare etiam oportet in e
quod sit judicatum. 1. de Fin.

Melius curantur ea, que consilio geruntu
quàm quæ sine consilio administrantur. 1. d
Invent.

Domus ea quæ ratione geritur, omnibu
instructior est rebus, & apparatione, quàm e
quæ temerè, & nullo consilio administratu
1. de Invent.

Exercitus is, cui præpositus est sapiens,
callidus Imperator, omnibus partibus cōmo
dius regitur, quàm is qui stultitiâ & temer
tate alicujus administratur. 1. de Invent.

Sinistrum quorundam consilium.

HOc plerunque facimus, ut consilia e
ventis ponderemus: & cui bene qui
pro

ocesserit, multum illum prævidisse, cui
cus nihil sensisse dicamus. Pro C. Rabir.
osthumo.

Nedum hominum humilium, sed etiam
nplissimorum virorum consilia ex eventu,
n ex voluntate à plerisq; probari solent. li.
d Attic. epist. 10.

Princeps. 29

MAgnum est, personã in Republica tueri principis, qui non animis solùm debet, sed oculis servire civium. Phil. 8.

Nimis multa audire coguntur, neq; aliter
ere possunt, quibus tota commissa est Resblica. Pro Milone.

Si quis de contentione principatus laborat
t nulla esse debet, stultissimè facit, si vicùm virtute contendit: ut enim cursus
su, sic in viris fortibus, virtus virtute superur. Philip. 14.

Regium est ita vivere. Pro Sylla. Vide Ap-
itus. 51.

Ut cupiditatibus principium. 3. de Leg. in
nil. 15.

Quales in Repub. principes. Lent. Famil. 1.
Apophth. 9.

Non tantum mali est peccare principes
ianquam est magnum per se ipsum man) quantum illud, quod permulti etiam
itatores principum existunt. Nam licet
ere, quæcunque mutatio morum in prinibus extiterit, eandem in populo secutam.

Nobi-

Nobilium enim vitâ, victuque mutato m
res civitatis mutari solent. Nec solùm vi
concipiunt ipsi principes, sed ea infundu
in civitatem: neq; obsunt, quòd solùm ipsi c
rumpuntur, sed etiã quòd corrumpunt: plu
que exemplo, quam peccato nocent. Pauci
nim atq; admodum pauci, honore & glor
amplificati, vel corrumpere mores civitat
vel corrigere possunt 3. de Leg.

Studiosè pleriq; facta principium imita
tur. 1. Offic.

Turpe est eum, ex quo pudoris pudicitiæ
petuntur exempla, eundem in aliquo libid
nis crimine comprehendi. Pro Dejot.

Imperator.

IMperatores appellandi sunt, quorum vi
tute & consilii felicitate, maximis pericul
servitutis atque interitus liberati sumu
14 Philip.

In summo Imperatore, quatuor hæ virt
tes inesse debent: scientia rei militaris, virtu
auctoritas, felicitas. Pro lege Man.

Hæ sunt virtutes Imperatoriæ, labor in n
gotiis, fortitudo in periculis, industria in ag
do, celeritas in conficiendo, consilium in pr
videndo. Pro lege Man.

Non solùm bellandi virtus in summo a
que perfecto Imperatore quærenda est, s
multæ sunt artes eximiæ, hujus administr
comitesque virtutis. Primùm quanta i
nocentia, quanta deinde omnibus in reb
temp

temperantiâ, fide, felicitate, ingenio, & humanitate, Imperatores esse debent? Pro lege Manil.

Refrenet primùm libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coerceat avaritiam, cæteras animi labes repellat: tum incipiat aliis imperare, cùm dedecori & turpitudini parere desierit. Parad. 5.

Non potest exercitum is continere Imperator, qui seipsum non continet, frugi hominem dici, non multum laudis habet in Rege: fortem, justum, severum, gravem, magnanimum, largum, beneficum, liberalem, & mansuetum, hæ sunt regiæ laudes. Pro lege Man. Pro Rege Dejot.

Magistratus. 31

Magistratus, lex est loquens. 3. de Legibus.

Magistratibus opus est, sine quorum prudentia ac diligentia civitas esse non potest, quorum descriptione, omnis Reipubl. moderatio continetur: neque iis solum præscribendus est imperandi, sed etiam civibus obtemperandi modus. Nam & qui benè imperat, paruerit aliquando necesse est: & qui modestè paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus esse. 3. de Leg.

Omninò qui Reipublicæ præsunt, duo Platonis præcepta teneant. Unum, ut utilitatem civium sic tueantur, ut quicquid agant, ad eam referant, obliti commodorum

rum suorum. Alterum, ut totum corpus Reipublicæ curent: ne cùm partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Ut enim tutela, sic procuratio Reipub. ad utilitatem eorum, qui commissi sunt, non ad eorum, quibus commissa est, gerenda est. 1. Off.

Huc omnia sunt referenda ab iis qui præsint aliis, ut qui eorum in imperio erunt, sint quàm beatissimi: estque ejus non modò qui sociis & civibus, sed etiam ejus qui servis, qui mutis pecudibus præsit, eorum quibus præsit commodis, utilitatique servire. Ad Quint. Frat. epist. prim.

Sudandum est iis, qui magistratum gerunt: pro communibus commodis adeundæ inimicitiæ: subeundæ sæpe pro Republica tēpestates: cum multis audacibus, improbis nōnunquam etiam potentibus dimicandum. Pro Sest.

Est boni magistratus, cùm auxilia Reipublicæ labefactari, convellique videat, ferre opem patriæ, succurrere saluti, fortunisque communibus: suam salutem posteriorem saluti communi ducere, intercludere omnes seditionum vias. Pro Cajo Rabir.

Si populo consulis, remove te à suspicione alicujus tui commodi: fac fidem, te nihil nisi populi utilitatem & fructum quærere. Ex lege Agrar. ad pop.

Nulla re conciliare faciliùs benevolentiam multitudinis possunt ii qui Reipub. præsunt, quàm

quàm abstinentiâ, & continentiâ. 2. Offic.

Est boni magistratus, commoda civium defendere, non divellere, atque omnes æquitate eadem continere. 2. Offic.

Est proprium munus magistratus, intelligere se gerere personam civitatis, debereque ejus dignitatem & decus sustinere, servare leges, jura describere, & ea fidei suæ commissa meminisse. 1 Offic.

Hi qui Rempublicam tuebuntur, in primis operam dabunt, ut juris & judiciorum æquitate suum quisque teneat: ut neque tenuiores propter imbecillitatem circumveniantur, neque locupletibus ad sua vel tuenda, vel recuperanda, obsit invidia. 2 Offic.

In primis videndum est ei, qui Rempub. administrabit, ut suum quisque teneat, & earum rerum sit copia, quæ sunt necessariæ. 2. Officiorum.

Magistratus, non obedientem & noxium civem mulctâ, vinculis, verberibusque coërceat: ni par, majórve potestas populusve prohibeat. 3. de Leg.

Qui Reipublicæ præsunt, legùm similes sint quæ ad puniendum, non iracundiâ sed æquitate ducuntur. 1. Offic.

Munus eorum esse debet, resistere & levitati multitudinis, & perditorum temeritati. Pro Milone.

Est ei, cui Respublica commissa est, necessaria oratio & sapientia, quà regat popu-

los, quâ ſtabiliat leges, quâ caſtiget improbos, quâ tueatur bonos. quâ laudet claros viros, quâ præcepta laudis & ſalutis aptè ad perſuadendum edat ſuis civibus, quâ hortari ad decus, revocare à flagitio, conſolari poſſit afflictos: factaque & conſulta fortium & ſapientium, cum improborum ignominia ſempiternis monumentis prodere. Plerumque tamen ad honores adipiſcendos, & ad Rempublicam gerendam nudi veniunt & inermes, nullâ cognitione rerum, nullâ ſcientia ornati. 1. de Leg.

Eſt boni magiſtratus, non ſolùm videre quid agatur, verùmetiam providere, quid futurum ſit. Pro Mur.

Bono viro, non minori curæ eſt qualis Reſpublica poſt mortem ſuam futura ſit, quàm qualis hodie ſit. in Lælio.

Caput eſt in omni procuratione negotii & muneris publici, ut avaritiæ pellatur vel minima ſuſpicio. 2. Off.

Nullum eſt vitium tetrius, quàm avaritia: præſertim in principib⁹, & Rempublicam gubernantibus: habere enim quæſtui Rempublicam, non modò turpe eſt, ſed ſceleratum & nefarium. 2. Off.

Senatorius ordo vitio careat, cæteris ſpecimen ſit, nec veniat quidem in eum ordinem quiſquam vitii particeps. 3. de Leg.

Imitemur noſtros Brutos, Camillos, Halas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipio-

Scipiones, Lentulos, & Æmilios, quos in deorum immortalium cœtu ac numero repono. Amemus patriam, consulamus bonis, præsentes fructus negligamus, posteritati & gloriæ serviamus. Id esse optimum putemus, quod erit rectissimum. Speremus quod volemus: sed quod acciderit, feramus. Cogitemus denique corpus virorum fortium, magnorumque hominum esse mortale: animi verò motus & virtutis gloriam sempiternam. Pro Sest.

O conditiones miseras administrandarum civitatum & provinciarum: in quibus diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum; ubi severitas periculosa est, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, iracundiæ occultæ, blanditiæ apertæ: venientes prætores expectant, præsentibus inserviunt, abeuntes deserunt. Pro Flacco.

Sunt qui quod sentiunt: etiamsi optimum est, invidiæ metu non audent dicere. 1. Officiorum.

Lex. 32

LEx, est ratio summa, insita in natura, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria. 1. de Leg.

Lex, nihil est aliud, nisi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Philip. 11.

Legibus propoſita ſunt ſupplicia vitiis, præmia virtutibus. 2. de Orat.

Vitiorum emendatricem legem eſſe oportet, commendatricemque virtutum: ab ea n. vivendi doctrina dicitur. 1. de Leg.

Docemur autoritate, nutuque legum, domitas habere libidines, coërcere omnes cupiditates, noſtras tueri ab alienis mentes, oculos, manus abſtinere. 1. de Orat.

Leges ſunt inventę, quæ cum omnibus una, atque eadem voce loquerentur. 2. Off.

A majoribus noſtris nulla alia de cauſa leges ſunt inventæ, niſi ut ſuos cives incolumes conſervarent. In Vatin.

Ad ſalutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum & quietam & beatam, conditæ ſunt leges. 2 de Legib.

Ea virtute & ſapientia majores noſtri fuerunt, ut in legibus ſcribendis, nihil ſibi, niſi ſalutem, atque utilitatem Reipublicæ proponerent. Neque enim ipſi, quod obeſſet, ſcribere volebant: & ſi ſcripſiſſent, cum eſſet intellectum, repudiatam iri legem intelligebant. 1. de Juvent.

Nihil eſt tam aptum ad jus conditionemq; naturæ, quàm lex: ſine qua nec domus ulla, nec civitas, nec gens, nec hominum univerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt. 3. de Legib.

Fundamentum libertatis, fons æquitatis, mens & animus, & conſilium, ſententia civitatis,

uitatis, posita est in legibus. Pro Cluent.

Ut membra. Pro Cluent. In similib. 17

Jus amitti non potest sine magno incommodo civitatis. Pro Cæcin.

Omnia sunt incerta, cùm à jure discessum est. Ad Pap. Pætum lib. Fam. 9.

Major hæreditas venit unicuique nostrum à jure, & legibus, quam ab iis, à quibus illa bona relicta sunt. Nam ut perveniat ad nos fundus, testamento alicujus fieri potest: ut retineamus quod nostrum factum est, sine jure civili non potest. Pro Cæcin.

Hoc spectant leges, hoc volunt, incolumem esse civium conjunctionem: quam qui dirimunt, eos morte, exilio, vinculis damno coërcent. 3. Off.

Legis est persuadere, non omnia vi ac minis cogere 2. de Leg.

Si esset ista cognitio juris magna ac difficilis, tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum dicendi laborem impellere. 1. de Orat.

Domus Jurisconsulti, est totius oraculum civitatis. Omnia judicia aut distrahendarum controversiarum, aut puniendorum maleficiorum causâ reperta sunt. 1. de Orat.

Jus civile. 35

JUris civilis summo semper in honore fuit cognitio atque interpretatio. 2. Offi.

Nihil est in civitate tam diligenter retinendum quàm jus civile. Etenim hoc sub-

lato, nihil est, quare exploratum cuiquam possit esse quid suum, aut quid alienum sit. Nihil est quod æquabile inter omnes, atque unum omnibus esse possit. Pro Cæcin.

Jus civile ejusmodi esse debet, quod neque inflecti gratiâ, neque perfringi potentiâ, neque adulterari pecuniâ possit. Quòd si non modò oppressum, sed etiam desertum, aut negligentius adservatum erit, nihil est quod quisquam se habere certum, aut à patre acceptum, aut relicturum liberis arbitretur. Pro Cæcinna.

Qui jus civile contemnendum putat, is vincula revellit, non modò judiciorum, sed etiam utilitatis, vitæque communis. Qui autem interpretes juris vituperat, si imperitos juris esse dicit, de hominibus, non de jure civili detrahit. Si imperitis non putat esse obtemperandum, non homines lædit, sed leges & jura labefactat. Pro Cæcin.

Veri juris, germanæque justitiæ solidam & expressam imaginem nullam tenemus, umbra & imaginibus utimur. 3. Off.

Tu de Juris civilis commendatione leges plenissimè apud Ciceronem in oratione pro A. Cæcinna.

Arma legibus contraria. 34

NIhil est æquitati tam contrarium atque infestum, quàm convocari, armariquè homines: nihil juri tam inimicum, quã vis. Pro Cæcinna.

Nihil

Nihil eſt exitioſius civitatibus, nihil tam contrarium juri & legibus, nihil minus civile & humanum, quàm conſtituta & compoſita Republica quicquam agi per vim. 3. de Legib.

Silent leges inter arma, nec ſe expectari jubent, cùm ei qui expectare velit, antè injuſta pœna luenda ſit, quàm juſta repetenda. Pro Milone.

Judex, & quæ ſint ejus partes. 35

IUdex eſt is, quem non minus bene de nobis exiſtimare, quàm ſecundùm nos iudicare velimus. Pro Roſc. Com.

Semper iniquus eſt judex, qui aut invidet, aut favet, debetque in judicio imbecillis eſſe invidia. Pro Planc.

Abducuntur nōnunquā judices ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniæ. 6. Act. in Ver.

Ingentes divitiæ, judiciorū religione, veritatemque ſolent perfringere. 2. Act. in Verr.

Plura judicant homines, aut amore, aut cupiditate, aut iracundiâ, aut dolore, aut lætitiâ, aut ſpe, aut timore, aut errore, aut aliqua permotione mentis, quàm veritate, aut præſcripto, aut juris normâ aliquâ, aut judicii formulâ, aut legibus 2. de Orat.

Eſt ſapientis judicis, meminiſſe ſe hominem, cogitare ſibi tantum eſſe permiſſum, quantum commiſſum ſit & creditum. Et non ſolùm ſibi ſoli poteſtatem eſſe datam, verùm etiam fidem habitam eſſe, meminiſſe poſſe

quem oderit, abſolvere: quem non oderit, condemnare: & ſemper non quæ velit ipſe, ſed quid lex & religio cogat, cogitare. Animadvertere, qua lege reus citetur, de quo reo cognoſcat, quæ res in quæſtione verſetur. Cùm hæc ſunt videnda: tum illud eſt hominis magni, judicis, atque ſapientis, habere in conſilio legem, fidem, religionem, æquitatem; libidinem autem, & invidiam, metũ, cupiditates omnes amovere: maximi æſtimare conſcientiam mentis ſuæ, quam à diis immortalibus accepimus, quæ à nobis divelli non poteſt. Pro Cluent.

Cùm judici dicenda ſententia eſt, meminerit ſe Deum habere teſtem, id eſt, mentem ſuam, quâ nihil homini dedit ipſe Deus divinius. 3. Offi.

Eſt ſapientia judicis in hoc, ut non ſolùm quid poſſit, ſed etiam quid debeat, ponderet: nec quantum ſibi permiſſum, meminerit, ſed etiam quatenus commiſſum ſit. Pro Rabir. Poſth.

Laborare debent judices non modò quid dicant pro teſtimonio, ſed etiam quibus verbis utantur, ne quid minus moderatè poſitũ, ne quod ab aliqua cupiditate prolapſum verbum eſſe videatur. Vultu autem laborare, ne qua ſignificari poſſit ſuſpicio cupiditatis, ut & cùm prodeunt, exiſtimatio ſit quædam tacita de illis pudoris ac religionis: & cùm diſcedunt, ea diligenter conſervata ac retenta videantur. Pro Font.

Neque

Neq; contra Rempublicam, neque contra jusjurandum ac fidem, amici causa vir bonus faciet, ne si judex quidem erit de ipso amico: ponit enim personam amici, cùm induit judicis: Nam si omnia facienda sint, quæ amici velint, non amicitiæ tales, sed conjurationes putandæ sunt. 3. Off.

Judicis semper est verum sequi. 2. Off.

Est boni judicis, parvis ex rebus conjecturam facere uniuscujusque, & cupiditatis & incontinentiæ. 6. in Verr.

Judex bonus nemo esse potest, qui suspicione certa non movetur. 7. Act. in Verr.

Scriptum sequi, calumniatoris est: boni verò Judicis voluntatem scriptoris, autoritatemque defendere. Quæ lex enim, quod Senatusconsultum, quod magistratus edictum, non infirmari aut convelli potest, si ad verba deflectere voluerimus? consilium autem eorum, qui scripserunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus. Non enim ex verbis pendet jus, sed verba serviunt hominum consiliis & auctoritatibus: nec verba veniunt in judicium, sed ea res, cuius caussa verba in leges conjecta sunt. Pro Cæcinna.

Dubium non est, quin omnes omnium pecuniæ positæ sint in eorum potestate, qui judicia dant, & eorum qui judicant, quum nemo nostrum possit ædes suas, nemo fun-

dum, nemo bona patriæ obtinere: cùm adjudicandum detur judex nequam & levis, qui de iis judicet. 4. Act. in Verrem.

Præceptores. 36

NUllum munus Reipub. afferre majus, meliúsve possumus, quàm si doceamus atque erudiamus juventutem, iis præsertim moribus atque temporibus, quibus ita prolapsa est, ut omnium opibus refrenanda atque coërcenda sit. 3. de Divinat.

Nulli bonarum artium magistri non beati putandi, quamvis consenuerint vires atque defecerint. Cato Major.

Pædagogi negligendi non sunt, sed quodammodo colendi. Lælius.

Nemo est nostrûm liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magistri sui atq; doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipse altus aut doctus est, cum grata recordatione in mente versetur. Pro Planc.

Iidem erant antiquitus vivendi præceptores, atque dicendi. 3. de Orat.

Civitas. 37

CIvitas in seditione non potest esse beata. 1 de Finib.

Proprium est civitatis atque urbis, ut sit libera, & non sollicita suæ rei cujusque custodia. 1. de Off.

Millies perire est melius, quàm in sua civitate sine armorum præsidio non posse vivere, præsidium charitate & benevolentia civium

vium septũ oportet esse, non armis. 2. Philip.

Illa non est civitas, cùm leges in ea nihil valent; cùm judicia jacent, cùm mos occidit patrius. Parad. 4.

In hoc vel maximè vitiosa est civitas, quæ largitione interpositâ, virtutis & dignitatis oblivisci solet. De Petit. consul.

Civis. 38

Qui periculum non timet, propositâ invidiâ, morte, pœnâ, qui nihilo se segnius Rempub. defendit, is vir verè, & civis putandus est. Pro Milone.

Civis est is, qui patriā suam diligit, ac bonos oẽs salvos, incolumesq; desiderat. In Vat.

Ab omnibus, hujusmodi civis laudandus ac diligendus est, qui non solùm Reipub. civem improbum removet, verùm etiam seipsum ejusmodi fore profitetur ác præstat: ut sibi non modò communi voluntate virtutis atque officii, sed etiam ut quadam magis necessariâ ratione, rectè sit honesteque vivendũ. 5. Act. in Verr.

Civem oportet æquo & pari cum civibus jure vivere, neque summissum & abjectum, neque sese efferentem: tum in Repub. ea velle, quæ tranquilla & honesta sint. 1. Off.

Nihil viro bono & quieto & bono civi magis convenit, quàm abesse à civilibus controversiis. Ad Attic. 9. lib. Epist.

Civis non est habendus, qui civile bellum concupiscit. Philip. 13.

C 6

Ingratus est, injustusque civis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum. Pro Marc.

Civem ab hoste non natura ac loco, sed animo, factisque distinguimus. Parad. 4.

Hi & audaces, & mali, & perniciosi cives putantur, qui incitant populi animos ad seditionem, aut qui largitione cæcant mentes imperitorum, aut qui fortes & claros viros, & bene de repub. meritos, in aliquam vocant invidiam. Qui verò sceleratorum impetus & conatus represserunt, qui auctoritate, qui fide, qui magnitudine animi consiliis audacium restiterunt, ii boni cives semper habiti sunt. Pro Sest.

Respublica, & patria. 39

RESpublica nomen universæ civitatis est, pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia nostra ponere, & quasi consecrare debemus. 2. de Leg.

Eò omnis vitæ nostræ ratio transmittenda est, ut magnam nominis nostri famam, ex maximis in Rempub. meritis collatis posteris relinquamus. In Vat.

Bono viro, Lælius. In Magist. 31.

Omnibus bonis expedit salvam esse Rempublicam. Phil. 13.

Laudandus est is, qui mortem oppetit pro Repub. qui doceat chariorem esse patriam nobis, quàm nosmetipsos. Estque illa vox inhumana & scelerata eorum, qui ne-

gant se

gant se recusare, quò minus ipsis mortuis terrarum omnium deflagratio consequatur. 3. de Finib.

Qui pro Republica vitam reddiderunt, nusquam mehercule! eos mortem potius, quàm immortalitatem assecutos putavi. Pro Planc.

Nihil est ex omnibus rebus humanis præclarius aut præstantius, quàm de Republica bene mereri. Ad Planc. Famil 10.

Omni timore deposito, debem' liberè Reipub. consulere. Bru ad Cic. Fam. 11.

Imitemur nostros Brutos. Pro Sest. De Magist. 31.

His majores nostri, qui ob Remp. mortem obierant, pro brevi vita diuturnam memoriã reddiderunt. Phil. 9.

Duo hæc moriens opto. Philip. 2. In Apophth. 128.

Non potest cuiquam malè de Repub. merenti, justa esse caussa. de Resp. Arusp.

Magnus est in Republ. campus, multis apertus cursus ad laudem. Philip. 14.

Patria, est communis omnium nostrum parens. 1. Invect. in Catil.

Non potest cognatio ulla propior esse, quã patriæ. 1. de Orat.

Ipsa patria dici vix potest quid charitatis quid voluptatis habeat. Philip. 5.

Patria nihil dulcius, nihil charius in vita esse debet. Ad Quir. post red.

Est patriæ charitas maxima. In Vat.

Commune patriæ solùm, & charum est, jucundum, & delectabile. Cicero Cajo Cassio, Famil.12.

Nullus locus est domesticâ sede jucundior. 4. in Catilinam.

Nullus locus nobis dulcior esse debet patriâ. Ad Marc. Fami. 4.

Nostra patria delectat, cujus rei tanta est vis, ac tanta natura, ut Ithacam illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponat. 1. de Orat.

Chari sunt liberi, propinqui, familiares: sed omnes omnium charitates patria una complexa est. Pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, si ei sit profuturus? 1. Off.

Patriæ nos primum natura conciliat. de Respons. Arusp.

Patria est, 5. Tusc. In Apophth. 81.

Si contentio quædam & comparatio fiat, quibus plurimum tribuendũ sit officii, principes sunt patria & parentes, quorum beneficiis maximè obligati sumus. 1. Off.

Sapientis est carere patriâ, & duri non desiderare. Ad Marc. Fam. 4.

Malo sine periculo domi meæ esse, quàm cum periculo alienæ. Ad Marc Fam. 4.

Pro patria, & in patria mori, præclarum. Ad Attic. 8.

Nemo est tam ingratus, tam impius, tamq; nullius

nullius humanitatis, qui si patriæ merita resumere velit, non eam magis, quàm seipsum diligat. In Vati.

Nullus est casus pro dignitate & libertate patriæ non ferendus. Phil.13.

Omnia quæ à nobis geruntur, non ad nostram utilitatem & commodum, sed ad patriæ salutem conferre debemus. In Vat.

Non solùm nobis nati sumus. 1. Offic. In Apoph.11.

Nullum est periculum, quod sapiens pro salute patriæ vitandum arbitretur: hæc enim secum loquitur: Non mihi Soli, sed etiam, atque adeò multo potius natus sum patriæ. Vita quæ fato debetur, saluti patriæ potissimùm solvatur. 4. Herennium.

Nihil est præstabilius viro, quàm periculis patriam liberare: beatiq; sunt hi, quib. ea res honori fuerit. Pro Mil.

Pericula, labores, dolorem etiam, optimus quisq; pro patria & pro suis suscipit: dolores deniq; suscipere mavult, quàm deserere ullã officii partem. 1. de Fin.

Quoniam sunt omnia commoda à patria accepta, nullum incõmodum pro patria grave putandum est. At qui patriæ pericula suo periculo expetunt, hi sapientes putandi sunt, quum & eum quem debent honorem Reipub. reddunt, & pro multis perire malunt, quàm cum multis. Etenim vehementer est iniquum, vitam quam à natura acceptam

propter

propter patriam conservaveris, naturæ cùm cogat reddere, patriæ cùm roget, non dare: & cùm possis cum summa virtute & honore pro patria interire, malle per dedecus & ignavia vivere: & quum pro amicis & parentibus & cæteris necessariis adire periculum velis: pro Republica, in qua & hoc & illud sanctissimum nomen patriæ continetur, nolle in discrimen venire, 4. ad Herennium.

Cùm dies & noctes, omnia nos undique fata circumstent, non est dubitandum, eum spiritum, quem naturæ quisque debet, patriæ reddere. Phil. 10.

O fortuna mors! quæ naturæ debita, pro patria potissimum est reddita! Philip. 14.

Quum omnibus definita sit mors, optandum est magis ut vita, quæ necessitati debetur, patriæ potiùs donata, quàm reservata naturæ videatur. Pro Sestio.

Debemus grata eorum virtutem memoria prosequi, pro patria vitam profuderunt. Philip. 14.

Omnibus qui patriam conservarint, adiuverint, auxerint, certus est in cælo & definitus locus, ubi beati ævo sempiterno fruantur. In Somn. Scip.

Peregrinatio. 40

OMnis peregrinatio obscura & sordida est iis, quorum industria in patria potest esse illustris. Ad Marc, Cælium, Famil. lib. 21.

Omni-

Omnibus peregrinantibus gratum est, minimarum quoque rerum quæ domi gerantur fieri certiores. Cælius ad Ciceronem, Fam. 8.

In externis locis, minor est ad facinus verecundia. Ad Marc. Famil. lib. 4.

Multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul. Ad Trebatium, Famil. lib. 7.

Gloria. 41

GLoria est illustris & pervagata multorũ & magnorum, vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus hominum, fama meritorum. Pro Marcello.

Gloria, est solida quædam res & expressa, non adumbrata: est consentiens laus bonorũ, incorrupta vox benè judicantium, de excellenti virtute: ea virtuti resonat, tanquam imago gloriæ: quæ quia rectè factorum plerunque comes est, non est bonis viris repudianda. Illa autem quæ se ejus imitatricem esse vult, temeraria atque inconsiderata, & plerunque peccatorum vitiorumque laudatrix fama popularis, simulatione honestatis, formam ejus, pulchritudinemque corrumpit. Tu ergo quæ habent speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris insignibus, contemne: brevia, fugacia & caduca existima. 3. Tusc.

Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia tanquam flosculi celeriter decidunt: nec simulatum quicquã potest esse diuturnum. 2. Off.

Honos, est præmium virtutis judicio studioque

dioque

dioq; civium delatum ad aliquem. Qui eu
sententiis, qui suffragiis adeptus est, is mihi
honestus & honoratus videtur. De clar. Ora
ad Brutum.

Is verus triumphus est, cùm benè de Re
publica meritis, testimonium à consensu ci
tatis datur. Phil. 14.

Is honos videri solet, qui non propter spe
futuri beneficii, sed propter magna meri
claris viris defertur & datur: estque n
invitamentum ad tempus, sed perpetuæ vi
tutis præmium. Ad Planc. Fam. lib. 10.

Ea est profectò jucunda laus, quæ ab his pr
ficiscitur qui ipsi in laude vixerunt. Ad Ma
Catonem, Fam. lib. 15.

Is mihi videtur amplissimus, qui suâ virt
te in altiorem locum pervenit, non qui asce
dit per alterius incommodum & calamita
Pro Rosc. Amer.

Suscepit vita. 2. de Natur. Deor. De Virt
te. 44.

Quæ melior in genere hominum natu
quàm eorum qui se natos ad homines juva
dos, tutandos, conservandos arbitrantur? A
iit ad deos Hercules: nunquam abiisset, ni
cùm inter homines esset, eam sibi viam m
nisset. 1. Tusc.

Eò omnis vitæ nostræ ratio. In Vatin.
Repub. 39.

Actum præclarè cum iis est, quorum v
tus nec oblivione eorum qui sunt, nec re
cen

centia posterorum sepulta esse poterit. Philip. 14.

Brevis vita data est: at memoria benè redditæ vitæ sempiterna, quæ si non esset longior quàm hæc vita, quis esset tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad summam laudem, gloriamque contenderet: Philip. 14.

Exiguum nobis vitæ curriculum natura circumscripsit, immensum gloriæ. Pro Cajo Rab.

Vita brevis est, gloriæ cursus sempiternus. Pro Sest.

Breve tempus ætatis, satis longum ad benè vivendum. 1. Tusc.

Honos alit artes, omnesq; incendimur ad studia, gloriâ, jacentque ea semper, quæ apud quosq; improbantur. 1. Tusc.

Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisque maximè gloria ducitur. Ipsi illi Philosophi etiam in illis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, nomen suum inscribunt, in quo prædicationem & nobilitatem despiciunt, prædicari se, ac nominari volunt. Pro Arch. Poëta.

Opifices post mortem nobilitari volunt. Quid enim Phidias sui similem speciem inclusit in clypeo Minervæ, cùm inscribere non liceret? Quid nostri Philosophi? nonne in his ipsis libris quos inscribunt, de contemnenda gloria, sua nomina inscribunt? 1. Tusc.

Nemo

Nemo eſt tam averſus à Muſis, qui n
mandari verſibus æternum ſuorum laboru
facilè præconium patiatur. Pro Arch. Poë

Themiſtocles. Pro Arch. Poëta. In Ap
phth.4.

Poëtæ poſt mortem nobilitari volunt. u
de illud:

Aſpicite ô cives, ſenis Ennii imaginis u
nam:

Hic veſtrûm finxit maxima facta patru

Mercedem gloriæ efflagitat ab his quoru
patres affecerat gloria. Idemque:

Nemo me lachrymis decoret, nec fune
fletu,

Faxit: cur? volito docta per ora virûm.
Tuſcul.

Vix invenitur qui laboribus ſuſceptis, p
riculisq; aditis, non quaſi mercedem reru
geſtarum deſideret gloriam. 1. Off.

Nemo unquam ſine magna ſpe immorta
tatis, ſe pro patria offert ad mortem. 1. Tu

Perfecti homines, & excellentibus ingen
præditi, excitantur ſpe gloriæ, quæ habet fo
mam honeſtatis, & ſimilitudinem. Cato M
jor.

Nemo noſtrûm in Reip. periculis cum la
de ac virtute verſatur, quin ſpe poſterita
fructuque ducatur. Pro C. Rabir.

Quum optimus quiſq; maximè poſterit
ti ſerviat, eſſe aliquid veriſimile eſt, cujus
poſt mortem ſenſum ſit habiturus. 1. Tuſc.

Lici

Licuit esse otioso Themistocli, licuit E-
ninondæ: sed nescio quomodo inhæret
nentibus, quasi seculorum quoddam au-
:ium futurorum: quo quidē dempto, quis
ı esset amens, qui semper in laboribus &
iculis viveret? 1. Tusc.

'ueri efferuntur lætitia cùm vicerint, &
et victos: ut se accusari nolunt: quàm cu-
nt laudari! quos illi labores non perfe-
t, ut æqualium principes sint. 5. de Fini-

Quis tantos labores diurnos, nocturnosq;
ni militiæque susciperet, si iisdem finibus
riam suam, quibus vitam esset termina-
us: Sed optimi cujusque animus maximè
mmortalitatem gloria nititur. Cato Ma-

Est angusti animi atque demissi, triumphi
iorem atq; dignitatem contemnere. Nam
evitatis est. In Piso. In simil. 75.

Præstantes viri, nunquam tanta conati es-
t, quæ ad posteritatis memoriam pertine-
t, ni animo vidissent post. ...atem ad se
tinere posse. Nonne meliu... multo fuisset,
psam ætatē & quietam sine ullo labore &
tentione traducere? Sed nescio quo mo-
nimus erigens se posteritatem semper i-
rospicit, quasi cùm excesserit è vita, tum
iq; victurus sit. Cato Major.

apiens virtutis honorem, præmium, haud
dam petit. 3. de Orat.

Nullam

Nullam virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: quâ quidem detractâ, Judices quid est quòd in hoc tam exiguo vitæ curriculo & tam brevi, tantis nos in laboribus exerceamus? Certè si nihil animus præsentiret in posterum, & si quibus regionibus vitæ spatium circunscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminaret suas: nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis vigiliisque angeretur, nec toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoq; virtus quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat atque admonet, non cùm vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam. Pro Archia Poëta.

Nullam mercedē tanta virtus, præter hanc laudis & gloriæ desiderat: qua etiam si careat tamen est seipsa contenta: quanquam in memoriam gratorum hominum tanquam in luce posita lætetur. Phil 5.

Ex omnibus præmiis virtutis, amplissimum est præmium gloria: quæ vitæ brevitatem, posteritatis memoria consolatur: quæ efficit ut absentes adsimus, mortui vivamus, cujus gradibus etiam homines in cœlum videntur ascendere. Pro Milone.

Non vita hæc dicenda est, quæ corpore & spiritu continetur: illa, inquam, illa vita est quæ viget memoria seculorum omnium, quæ post

ofteritas alit, quam ipsa æternitas semper tuetur. Pro Marc.

Vestra quæ dicitur vita, mors est. Somn. Scipion.

Nihil est verâ gloriâ dulcius. Philip. 5.

Natura nihil præstantius habet, nihil quod agis expetat, quàm honestatem, quàm laudem, quàm dignitatem, quàm decus. 1. Tusc.

Antiquior sit possessionibus gloria. 1. de divinat.

Verùm decus in virtute positum est. Cicero ad Plancum, Fam. lib. 10.

De morte. 42

Omnium rerũ m mors est extremum. ad Torq. Fam. 6.

Mors est discessus animæ à corpore. Tuscul.

Mors, somno similis est. Tusc.

Morti nihil est tam simile, quàm somnus. Cato Major.

Somnus, imago mortis. 1. Tuscul.

Mors, quasi saxum Tantalo semper impendet. 1. de Fin.

Moriendum certè est, & id incertum an eo ipso die. Cato Major.

Nemini exploratum potest esse, quomodo se habiturum sit corpus, non dico ad annum sed ad vesperum. 2. de Finib.

Quis est, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? Cato Major.

Mors

Mors omnibus est parata. 4. Invect. in Catil.

Omnibus definita est mors. Pro Sestio. Mortem omnibus natura proposuit. Phil. 4. Necesse est mori. 2. Tuscul.

Moriendum est omnibus: estque finis miseriæ in morte. 1. Tuscul.

Commorandi nobis natura diversorium, non habitandi dedit. Cato Major.

Ex ipsa vita discedendum est, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. C. Major.

Si hoc tempore diem non obieris, paucis pòst diebus est tibi moriendum, quia homo natus es. Sulpitius ad Cicero Famil. lib. 4.

Hoc meditatũ ab adolescentia debet esse, mortem ut negligamus, sine qua meditatione, tranquillo esse animo quis non potest. Cato Major.

Mortem omnibus horis impendentem timens, quis tranquillo animo possit cõsistere? Cato Major.

Qui id quod vitari non potest metuit, is vivere animo quieto nullo modo potest. 2. Tuscul.

Quæ potest esse in vita jucunditas, cùm dies & noctes cogitandum sit jamjam esse moriendum? 1. Tusc.

Qui mortem non timet, magnum is sibi præsidium ad beatam vitam comparavit. 2 Tusc.

Non deterret sapientem mors, quæ pro pte

pter incertos casus quotidiè imminet. & propter brevitatem vitæ nunquam longè potest abesse. Tuscul.

Utrum vivere, an mori sit melius, dii immortales sciunt: hominum quidem scire arbitror neminem. 1. Tuscul.

A malis mors abducit nos à bonis. 1. Tus.

Ipse animi discessus à corpore fit sine dolore, & fit plerunque sine sensu, nonnunquam etiã cũ voluptate: totum hoc leve est, qualecunque sit: fit enim ad punctum temporis. 1. Tusc.

Tunc erimus beati quum corporibus relictis, cupiditatum æmulationum erimus expertes. 1. Tuscul.

Pellantur istæ ineptiæ penè aniles, ante tempus mori miserum esse. Quod tandem tempus? naturæ ne? At ea quidem dedit usuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præstituta die. Quid est igitur quòd querare, si repetit quum vult? ea enim conditione acceperas. Quæ verò ætas longa est? aut quid omninò homini longum? Nonne modò pueros, modò adolescentes in cursu à tergo insequens, nec opinantes assecuta est senectus? Omnia ista perinde ut cuiq; data sunt, pro rata parte à vita, longa aut brevia dicuntur. 1. Tus.

Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, non quorum laus emori non potest. Parad.

Honesta mors nunquam est fugienda, sæ-

pè etiam oppetenda. Martius ad Ciceronem Famil. lib. 10.

Vetat dominans in nobis Deus. 1. Tusc. In piis Sent. 68.

Non est injussu Imperatoris. Cato Major. In piis Sent. 70.

Nobis si quid tale acciderit. 1. Tusc. In piis Sentent. 72.

Tibi & piis omnibus. 1. Tuscul. In piis sentent. 69.

Nisi Deus. 1. Tusculanarum. In piis Sentent. 71.

Sunt qui se gratum mortuis facere, si graviter eos lugeant, arbitrantur: Accedit superstitio muliebris quædam: existimant enim diis immortalibus se faciliùs satisfacturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur. 3. Tusc.

Mortuorum corpora nihil sentiunt in sepultura, quantum autem consuetudini, famæq; dandum sit, id curent vivi, sed ita, ut intelligant nihil ad mortuos pertinere. 1. Tusc.

Quum ab amicis rogaretur Diogenes. 1 Tusc. in Apophth. 37.

Mors, bonum sit an malum: plenissimè primo Tusculanarum leges, & in dialogo qui Cato Major inscribitur. 4

QUis est, aut quotusquisq; cui mors cùm appropinquet.

No

Non refugiat timido ſanguen, atq; exalbeſcat metu? 5. de Fin.

Emori nolo. 2. Tuſ. In Apophth. 43.

Virtutis quæ ſit vis & commendatio. 44

Virtus eſt per ſe ipſa laudabilis, & ſine qua nihil laudari poteſt. 2. de Orat.

Virtus nihil eſt aliud, quàm in ſe perfecta, & ad ſummum perducta natura. 1. de Legib.

Virtus, eſt affectio animi conſtans, conveniensq;, laudabiles efficiens eos in quibus eſt: & ipſa eſt per ſe ſuâ ſponte, ſeparata tamen utilitate, laudabilis: ex ea proficiſcuntur honeſtæ voluntates, ſententię, actiones, omnisq; recta actio. 4. Tuſc.

Virtutis multæ definitiones conſulto à nobis omittuntur.

Id dicitur honeſtum, non quod laudetur à multis, ſed quia tale ſit, ut vel ſi ignorent id homines, vel ſi obtinuiſſent, pulchritudine ſua tamen eſſet, ſpecieque laudabile. 2. de Finib.

Honeſtum etiamſi nobilitatum non ſit, aut ſi etiam à nemine laudetur, laudabile eſt naturâ: quod ſi oculis cerneretur, mirabiles amores citaret ſapientiæ. 1. Off.

Honeſtum eſt, quod detracta omni utilitate ſine ullis præmiis, fructibusúe, per ſeipſum jure poteſt laudari. 2. de Finib.

Si non ipſo honeſto movemur, ut viri bo-

ni ſimus, ſed utilitate aliqua atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam quid faciet is in tenebris qui nihil timet, niſi teſtem vel judicem? quid in deſerto loco, nactus quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillum atque ſolum? 1. de Legibus.

Si emolumentis, non ſuapte natura virtus expetitur: una erit virtus quæ malitia rectiſſimè dicetur. Nam qui virtutem pretio metiuntur, nullam virtutem, niſi malitiam putant 1. de Legib.

Nulla poteſt eſſe virtus niſi gratuita. Nam quæ voluptate, quaſi mercede aliqua ad officium impellitur, ea non virtus, ſed fallax, & imitatio, ſimulatioque virtutis. 5. Tuſc.

Quicquid pręter id quod honeſtum ſit, expetendum eſſe duxeris, in boniſque numeraris, & honeſtum ipſum quaſi virtutis lumen extinxeris, & virtutem penitùs everteris. 3 de Finib.

Difficile eſt hominibus perſuadere honeſtum propter ipſum eligendum. C. Caſſius Ciceroni. Famil. lib. 51.

Si ipſam honeſtatem undique perfectam & abſolutam, rem unam præclariſſimam omnium, maximeque laudandam, penitùs videremus: quonam gaudio cōpleremur, cùm tātopere ejus adumbrata opinione lætemur? 5. de Finib.

Sumus natura ſtudioſiſſimi, appetentiſſimique honeſtatis: cujus ſi quaſi lumen aliquod

quod aſpeximus, nihil eſt quòd, ut eo potiamur, non parati ſimus, & ferre, & perpeti. 2. Tuſc.

Nihil eſt virtute amabilius: quam qui adeptus erit, ubicunque erit gentium, à nobis diligetur. 1. de Nat. Deor.

Virtutem neceſſariò gloria ſequitur. Tuſ.

Gloria virtutem tanquam umbra ſequitur. 1. Tuſ.

Nihil eſt virtute formoſius, nihil pulchrius nihil amabilius. 1. de Nat. Deor.

Nihil eſt amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines ad diligendum: quippe cum propter virtutem & probitatem eos etjam quos nunquam vidimus, quodammodo diligamus. Cujus ea eſt vis, ut eam (quod majus eſt) in hoſte etiam diligamus. In Læli.

Animi hominum moventur ad diligendum, cùm eorum, quibuſcum uſu conjuncti ſunt, virtutem & bonitatem perſpiciunt. In Lælio.

Conciliantur animi hominum dignitate hominis, rebus geſtis, æſtimatione vitæ: alienanturque ab iis, in quibus hæc non ſunt. 1. de Oratore.

Suſcepit vita, conſuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in cœlum, fama ac voluntate tollamus. 2. de Nat. Deor.

Quæ natio non comitatem, non benevolentiam, non gratum animum, & beneficii memorem diligit? Quæ ſuperbos, quæ ma-

leficos, quæ crudeles, quæ ingratos non aspernatur, non odit? 1. de Leg.

Eos viros nos suspicimus, maximisque efferimus laudibus, in quibus existimamus, excellentes quasdam & singulares perspicere virtutes. Despicimus autem eos, & contemnimus, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil nervorum putatur. Quamobrem contemnuntur ii, qui nec sibi nec alteri prosunt, ut dicitur, in quibus nullus labor, nulla industria, nulla cura est. Admiratione autem quadam afficiuntur ii, qui anteire cæteris virtute putantur. 2. Offic.

Illud honestum, quod in alio cernimus, nos movet: atq; illi quo id inesse videtur, amicos facit. Omnis enim virtus nos ad se allicit, facitq; ut eos diligamus, in quibus ipsa inesse videtur. 1. Off.

Quis est tam dissimilis homini, qui non moveatur & offensione turpitudinis, & comprobatione honestatis? Quis est qui non oderit libidinosam, protervam adolescentiam? Quis contra, in illa ætate pudorem, constantiam, etiamsi sua nihil intersit, non tamen diligat? An obliviscimur quantopere in audiendo, in legendoq; moveamur, cum piè, cùm amicè, cùm magno animo, aliquid factum cognoscimus? 5. de Finib.

Quæ magno animo & elato, fortiter & excellenter gesta sunt, ea nescio quo modo, quasi pleno ore laudamus. 1. Off.

Cùm

Cùm aliquid clementer, mansuetè, justè, rectè, moderatè, sapienter factum aut legim⁹ aut audimus: quo studio incendimur, non modò in gestis rebus, sed etiam in fictis, ut eos sæpè, quos nunquam vidimus, diligamus. Pro Marcel.

Quis est qui non admiretur splendorem pulchritudinemque virtutis? 2. Off.

Conciliatrix amicitiæ est, virtutis opinio. In Lælio.

Habet hoc virtus, ut viros fortes, species ejus & pulchritudo etiam in hoste posita delectet. In Pisonem.

Est proprium virtutis conciliare sibi animos hominum, & ad usus suos adjungere. 1. Offic.

Virtus conciliat amicitias atq; conservat. In ea enim est convenientia rerum, in ea est stabilitas, in ea est constantia: quæ cùm se extulit, & lumen suum ostendit, & idem aspexit agnovitq; in alio, ad id se admonet, vicissimque accipit illud quod in altero est, ex quo eorum exardescit sive amor, sive amicitia. In Lælio.

Propter virtutem jure laudamur, & in virtute rectè gloriamur. 3. de Nat. Deor.

Vera laus veræ virtuti debetur. 3. de Orat.

Nihil quidquam sine virtute laudabile. 1. Tusc.

Quibus gradibus Romulus ascendit in cœlum? rebus gestis atq; virtute. Parad. 1.

Bonus vir propriè & copiosè laudari sine virtutum cognitione non potest. 2. de Orat.

Eos quorum vita perspecta est in rebus honestis atque magnis & benè de Republica sentientes, aut aliquo honore & imperio affectos observare & colere solemus. 1. Officiorum.

Vehementer amor multitudinis commovetur ipsa fama & opinione liberalitatis, beneficentiæ, justitiæ, fidei, omniumque earum virtutum, quæ pertinent ad mansuetudinem ac facilitatem, eosque, in quibus eas virtutes inesse videmus, à natura ipsa diligere cogimur. 2. Off.

Ea virtus videtur præstantis viri, quæ est fructuosa aliis, sibi autem laboriosa, aut periculosa, aut certè gratuita. 2. de Orat.

Si quod optimum, maximumque est, id volumus adipisci, virtuti opera danda est, sine qua nullam rem expetendam consequi possumus. In Lælio.

Verum decus in virtute positum est. Cicero ad Plancum, Fam. lib. 10.

Digna est virtus gloriatione: tantumque præstat cæteris rebus ut dici vix possit quid intersit. 4. de Finib.

Nesciunt multi, nesciunt quantas vires virtus habeat, nomen virtutis tantùm usurpant: quid ipsa valeat, ignorant. Parad. 2.

Non sunt isti audiendi, qui virtutem durã & quasi ferreamĩ esse volunt. In Lælio.

Non est inhumana virtus, neque immunis, neque superba, quæ populos universos tueri, eisque optime consulere soleat: quod non faceret profectò, si à vulgi charitate ab horreret in Lælio.

Virtus, quam sequitur charitas, minimè repudianda est. In Lælio.

Virtus altissimum locum in homine, & maximè excellentem tenet. Cùm autem assumpta est ratio, tantò in dominatu locatur, ut omnia prima naturæ hujus tutelæ subjiciantur. 4. de Finib.

Virtus, omnia quæ cadere in hominem possunt, subter se habet: eaque despiciens, casus contemnit humanos: culpaque omni carens præter seipsam, nihil censet ad se pertinere. 5. Tusc.

Optimè virtus seipsa novit, & quàm amabilis sit intelligit. In Lælio.

Virtutis tanta est vis, ut non possit unquã esse vir bonus non beatus. In Pison.

In virtute satis est præsidii ad benè vivendùm, satis etiam ad beatè, satis ut fortiter vivamus, etiam ut magno animo, & quidem ut nulla re egeamus, semperque simus invicti, sequitur ut nihil pœniteat, nihil desit, nihil obstet. 5. Tusc.

Præsidii ad vivendum in virtute satis est. 5. Tusc.

Virtus ad beatè vivendum seipsa contenta est. 5. de Finib.

Cùm fateamur satis magnam vim esse in vitiis ad miseram vitam, fatendum est etiam eandem vim in virtute esse ad beatam vitam. Contrariorum enim contraria sunt consequentia. 5. Tuscul.

Quanti est æstimanda virtus, quæ nec eripi nec surripi potest, neq; naufragio neque incendio amittitur, nec tempestatum, nec temporum permutatione mutatur? qua præditi qui sunt, soli sunt divites: Soli enim possident res & fructuosas, & sempiternas: soliq; (quod est proprium divitiarum) contenti sunt rebus suis. Satis esse putant quod est: nihil appetunt nulla re egent, nihil sibi deesse sentiunt, nihil requirunt. Para. ult.

Virtus in tempestate sæva quieta est, & lucet in tenebris, & pulsa, loco manet tamen, atq; hæret in patria, splendetq; per se semper, neq; alienis unquam sordibus obsolescit. Pro Sestio.

Amitti virtus non potest. 2. Tusc.

Virtus est altissimis defixa radicibus, quæ nunquam ulla vi labefactari potest, nunquam dimoveri loco. Philip. 4.

Ei non multum potest obesse fortuna, qui sibi firmius in virtute quàm in casu præsidium collocavit. 4 ad Heren.

Omnes benè vivendi rationes in virtute sunt collocandæ: propterea quòd sola virtus in sua potestate est. Omnia, præter eam, subjecta sunt fortunæ dominationi. 4. ad Herennium.

Ma-

Major est virtutis jucunditas, quàm voluptas, quæ percipitur ex libidine & cupiditate. 3. act. in Verrem.

Tu plura si desideres, evolve diligenter quintum Tusculanarum, nos enim ea tantùm quę videbantur graviora, selegimus, ne potius ex integro librum transcripsisse, quàm præcipuis præcipua selegisse videamur.

Expetendarum rerum tria genera. 45

Rerum expetendarum tria sunt genera. Nam est quiddam quod sua vi nos alliciat ad sese, non emolumento captans aliquo, sed trahens sua dignitate, quod genus, virtus, scientia, veritas est. Aliud autem, non propter suam vim & naturam, sed propter fructum atque utilitatem petendum, quod pecunia est. Tertium est, ex horum partibus junctum, quod & sua vi, & dignitate nos inductos ducit, & præ se gerit quandam utilitatem, quò magis expetatur, ut amicitia, bona existimatio. 2. de Invent.

Vitia virtutis speciem plerunque induunt. 46

Cernenda sunt diligenter, ne ea nos fallant vitia, quæ virtutem videntur imitari. Nam & prudentiam malitia, & temperantiam immanitas in voluptatibus aspernandis, & magnitudinem animi su-

perbia in animis extollendis, & despicientia in contemnendis honoribus: & liberalitatem effusio, & fortitudinem audacia imitatur, & religionem superstitio: studiisque bonis similia videntur ea, quæ sunt in eo genere nimia. In Part.

Astutiæ tollendæ sunt, ea que malitia, quæ vult quidem videri se esse prudentiam, sed abest ab ea, distatq; plurimum: nec ulla pernicies vitæ major inveniri potest, quam cum in malitia inest simulatio. 3. Off.

Omnibus veris falsa quædam adjuncta sunt tanta similitudine: ut nulla insit judicandi & assentiendi nota. 1. de Nat. Deor.

Finitima sunt falsa veris. 4. Academ.

Voluptas. 47

Imitatrix est boni voluptas, malorum mater omnium: cujus blanditiis corrumpuntur quæ naturâ bona sunt. 1. de Leg.

Malorum esca, voluptas: qua homines capiuntur, ut hamo pisces. Cato Major.

Vnluptate capimur omnes. 1. de Leg.

Voluptates, blandissimæ dominæ, sæpè majores partes animæ à virtute detorquent. 2. Officiorum.

Maximas virtutes jacêre oportet, voluptate dominante. Ad Attic. lib 5.

In voluptatis regno non potest virtus consistere. Cato Major.

Qui voluptati deditus est, huic omnia sensu, non ratione sunt judicanda: eaque dicenda optima.

da optima quæ sunt suavissima. 2. de Finib.

Impedit consilium voluptas ratione inimica ac mentis, ut ita dicam, perstringit oculos, nec habet ullum cum virtute commercium. Cato Major.

Semovenda est voluptas, non solùm ut recta sequamur, sed etiam ut loqui deceat frugaliter. 2. de Finib.

Quò major est voluptas, eò magis mentem à sua sede & statu dimovet. Parad. 1.

Non est necesse tanquam meretricem. 2. de Finib. In Sim. 46.

Nemo est dignus nomine hominis, qui unum diem totum velit esse in voluptate. 2 de Finib.

Non est ejus qui dolore summum malum metiatur, mentionem facere virtutis. 3. Tusc.

Qui voluptatibus ducuntur, & se virorum illecebris, & cupiditatum lenociniis dediderunt, missos faciant honores, nec attingant Rempublicam, patiantur viros fortes labore, se otio suo perfrui. Pro Sest.

Nihil altum, nihil magnificum ac divinũ suspicere possunt, qui suas omnes cogitationes abjecerunt in rem tam humilem, tam contemptam. In Lælio.

Fieri non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, copiâ inopia etiam nonnunquam impeditus, literis operam dare possit. Nec est alia, cur in tantis præmiis eloquentiæ, tantâ voluptate dicen-

di: tantâ laude, tantâ gloriâ, tanto honore tam sint pauci, semperque fuerint, qui in hoc labore versarentur. Omittendæ enim sunt omnes voluptates: relinquenda studia delectationis, ludus, jocus, convivium: sermo etiam penè omnium familiarium deferendus: quæ res in hoc genere homines à labore, studioq; deterret. Pro M. Cælio.

Multa nobis blandimenta natura ipsa genuit: quibus sopita virtus conniveret: & multarum rerum jucundissimarum varietatem dedit, quibus non modò prima ætas, sed jam corroborata caperetur. Pro M. Cælio.

Plerique propter voluptatem & parvam & non necessariam, tum in morbos graves, tum in damna, tum in dedecora, incurrunt: sæpè etiam legum, judiciorumque pœnis obligantur. 1. de Finib.

Nulla capitalior pestis, quàm corporis voluptas hominibus à natura data est. Cato Major.

Vitium ventris & gutturis non modò minuit ætatem hominibus, sed etiam aufert. Pro M. Cælio.

Voluptatem dimittamus, & suis se finibus tenere jubeamus, ne blanditiis ejus, illecebrisque capiatur animi voluptas. 3. de Finib.

Amores & deliciæ maturè & celeriter deflorescunt. Pro M. Cælio.

Fluit voluptas, & prima quæque evolat: sæpiusque

æpiusque relinquit caussas pœnitendi, quàm ecordandi. 2. de Finib.

Unà cùm societate moritur memoria voluptatis. 2. Off.

Omnibus in rebus, voluptatibus maximis fastidium finitimum est. 2. de Orat.

los omnes voluptate, quemadmodum naturâ capiamur, plura primo de Finibus.

Animus. 48

Opus est te animo valere, ut corpore possis. Cic. Tironi. Famil. 16.

Ex anima constamus & corpore. 4. de inibus.

Constamus ex animo & corpore. 3. Tusc.

Animus est rationis compos & particeps, uo nihil ab optimo & sapientissimo genitoe melius est procreatum. De Univers.

Mente nihil homini dedit Deus ipse diviius. 3. Off.

Nobis Deus, sive mater rerum omnium atura dedit animum, quo nihil est præstanius neque divinius. Parad. 1.

Animus est ingeneratus à Deo. 1. de Legib. 1 Piis, 3.

Est animus cælestis. Cat. Maj. in Piis. 36.

Dii immortales, Cato Major. in Piis 26.

Humanus animus decerptus ex mente diin. 5. Tus.

Animus cùm est secum. 1. Tus in Piis. 41.

Nulla

Nulla est celeritas. 1. Tusc. in Piis. 38.

Duæ sunt viæ. 1. Tusc. in Piis, 60.

Oportet ut seipsa mens. 5. Tusc. in Piis. 39.

Eorum animi. Som Scip. in Piis, 61.

Animus solus, nec cùm adest, nec cùm discedit, apparet. Cato Major.

Omnium animi immortales: sed bonorũ, fortiumque divini. 2. de Leg.

Bonorum virorum mentes mihi divinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad deorum religionem sanctimoniamq; demigrare. Pro Cajo Rabirio.

Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc, Som. Scipionis.

Corpus hoc est mortale, animi verò motus, sempiterni. Pro Sestio.

Nihi interest, motu animi sublato, inter pecudem & hominem: sed ne inter hominem & saxum, aut truncum, aut quidvis generis ejusdem. In Lælio.

Duplex est vis animorum: una pars in appetitu posita, altera in ratione: quæ docet & explanat quid faciendum, fugiendúmve sit, ita fit ut ratio præsit, appetitus verò obtemperet. 1. Offi.

Est animorum ingeniorumque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, consideratio, contemplatioque naturæ: doctoque homini & erudito, cogitare, est vivere. Sapientis enim cogitatio, non fermè ad investigandum adhibet oculos advocatos. 4. Acad.

Ani-

Animus perturbatus & incitatus, nec cohibere se potest, nec quoquo loco vult cõsistere omninò. 4. Tus.

Animus æger 3. Tus. In Apoph. 125.

Quemadmodum animus conturbatus. 3. Tus. In Simil. 33.

Animi morbi, sunt cupiditates immensæ, inanes divitiarum gloriæ, dominationis libidinosarum etiam voluptatum, accedunt ægritudines, molestiæ, mœrores, quæ animos exedunt, conficiuntque curis. 1. de Finib.

Ægris corporibus simillima est animi ægritudo. 1. de Finib.

Æquè animo dolemus, dum corpore dolemus. 3. Off.

Errat qui ullum aut corporis, aut fortunæ vitium, animi vitiis gravius existimat. 3. Tuscul.

Morbi perniciosiores, pluresque sunt animi quàm corporis. 3. Tusc.

Corpora curari possunt, animorum nulla medicina est. 3. Tusc.

Animi lineamenta pulchriora sunt quàm corporis. Rectè solus liber, nec dominationi cujusquam parens, neque obediens cupiditati. Rectè invictus, cujus, etiamsi corpus constringatur, animo tamen vincula injici nulla possunt. 3. de Finib.

Corpori tantùm præstat mentis excellens perfectio, ut vix possit cogitari quid intersit. 5. de Finib.

Deus.

Deus & ortu, & virtute antiquiorem genuit animum, eumq; ut dominum atq; imperantem obedienti præfecit corpori. De uni.

Ut multò majora sunt opera animi quàm corporis: sic eæ res, quas persequimur ingenio ac ratione, gratiores sunt, quàm hæ quas viribus. 2. Off.

Quò major est vis animi, quàm corporis, hoc sunt majora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore. Philip. 11.

Cùm multùm animus corpori præstet. 2. de Leg. In Piis Sent. 22.

Non viribus. Cato Major. Consilium 26.

Major est animi voluptas, quàm corporis. 2. de Finib.

Voluptate animi, nulla potest esse major. Cato Major.

Corpore, nihil nisi præsens & quod adest sentire possumus: animo autem & præterita & futura. 1. de Finib.

Corpus tandiu gaudet, dum præsentem sentit voluptatem: animus & præsentem percipit pariter cum corpore, & prospicit venientem, nec præteritā præterfluere sinit. 5. Tusc.

Corpus est q. vas animi, aut aliquod receptaculum. 1. Tus.

Deus animum conclusit in corpore. De Universitate.

Exercendum est corpus, & ita efficiendū, ut obedire consilio, rationique possit in exequendis negotiis, & in labore tolerādo. 2. Off.

Redditur

Redditur terræ corpus. 2. de Leg.

Formæ dignitas, aut morbo deflorescit, aut vetustate extinguitur. 4. ad Heren.

Ratio. 49

Munus animi, est ratione uti. 3. Tusc.

Nihil est, non dicam in homine, sed in omni cælo atq; terra, ratione divinius, quæ quum adolevit atque perfecta est, nominatur ritè sapientia. 1. de Leg.

Domina omnium & regina, ratio: connexa per se, & progressa longius, fit perfecta virtus: hæc ut imperet illi parti animi, quæ obedire debet, id videndum est viro, velut servo dominus, velut Imperator militi, velut parens filio. 2. Tus.

Benè adhibita ratio, cernit quid optimum sit: neglecta, multis implicatur erroribus. 4. Tusc.

Societatis humanæ vinculum, est ratio & oratio: quæ dicendo, communicando, disceptando, judicando, conciliat inter se homines, conjungitquè naturali quadam societate. Neque ulla re alia absumus à natura ferarum. 1. Off. de homine. 118.

Ratione præstamus belluis. 1. de Leg.

Ut patrimonium homini ab homine relinquitur, sic ratio homini à Deo. 3. de Nat. deor.

Nihil potest esse æquabile, quod non à certa ratione proficiscatur. 2. Tus.

Nihil per se amplum est, nisi in quo judicii ratio extat. Ad Brutum. 16. Plus

Plus apud nos vera ratio valeat, quàm vulgi opinio. Parad. 1.

Gravior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quàm totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Sunt homines qui rationem bono conſilio à diis immortalibus datam, in fraudem malitiamque convertunt. 3. de Nat. deor.

Appetitus rationi obediant. 58

APpetitus omnes contrahendi, ſedandique ſunt, excitandaque eſt animadverſio, & diligentia, ut ne quid temere ac fortuito, inconſiderate negligenterque agamus. 1. Off.

Efficiendum eſt ut appetitus rationi obediant, eamque neque præcurrant, nec propter pigritiam aut ignaviam deſerant: ſintque tranquilli, atque omni perturbatione animi careant, ex quo elucebit omnis conſtantia, omniſque moderatio. 1. Off.

Tu in hanc ſententiam plura lege, primo Offic. capite, Duplex eſt enim.

Moderari animo & orationi, cùm ſis iratus, aut etiam tacere & tenere in ſua poteſtate motum animi & dolorem, etſi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen non eſt mediocris ingenii, ad Quint. Frat. Epiſt. 1.

Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, adverſarium non modò extollere jacentem, ſed etiam amplificare ejus.

e ejus pristinam dignitatem, præclarum est. Hæc qui faciat, non ego eum summis viris omparo, sed simillimum Deo judico. Pro Marc.

Si quis hoc robore animi est, atque hac indole virtutis ac continentiæ, ut respuat omnes voluptates, omnemquè vitæ suæ cursum n labore corporis, atque in animi contentione conficiat: quem non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non conivia delectent: nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore & cum dignitate conjunctum: hunc mea sententia divinis quibusdam bonis instructum atq; ornatum puto. Pro M. Cælio.

Regium est ita vivere, ut non modò homini, sed ne cupiditati quidem servias: contemnere omnes libidines: non auri, non argenti, non cæterarum rerum indigere: populi utilitati magis consulere, quàm voluntati, nemini cedere, multis obsistere. Pro Syll.

Refrænet primùm libidines. Parad. pe. mperator. 30.

Esse abstinentem, continere omnes cupiditates, præclarum magis est, quàm difficile. Ad Quint. fratr. Epist. 1.

Quum præcipitur ut nobismetipsis imperemus, hoc præcipitur, ut ratio coërceat temeritatem. 2. Tusc.

Cupiditates sunt insatiabiles, quæ non modò singulos homines, sed universas fami-lias

lias evertunt: totam etiam labefactant Remp. Ex cupiditatibus odia, dissidia, discordiæ, seditiones, bella nascuntur. Nec hæ sese foris solùm jactant, nec tantùm in alios cæco impetu incurrunt, sed intus etiam animis inclusæ inter se dissident, atque discordant. 1. de Finib.

Semper manendum in officio. 51

NUlla vitæ pars, neque publicis, neque privatis, neque forensibus, neque domesticis in rebus, neque si tecum agas quid, neque si cum altero contrahas, vacare officio potest. In eoque excolendo sita est vitæ honestas omnis, & in negligendo turpitudo. 1. Off.

Nec pretio, nec gratiâ, nec periculo, nec simultate à via recta ostendemus oportere deduci: nec ab ulla re honesta periculi, aut laboris magnitudine. 3. ad Heren.

Nullo casu arbitror hoc constanti homini posse contingere, ut ulla intermissio fiat officii. In Lælio.

Nulla lassitudo impedire officium & fidē debet. Cic. Cornific. Famil. 12.

Pericula, labores, dolorem etiam optimus quisq; suscipere mavult, quàm deserere ullā officii partem. 1. de Finib.

Artium studio à rebus agendis abduci, contra officium est. 1. Off.

Si quis omissis. 1. de Invent. Vide Doctus, invisus. 24.

Et ben

Et benè & honestè vivendum. 52

OPtima vivendi ratio est eligenda, eam jucundam consuetudo reddet. 4 ad Her.

Omnis nostra cura debet in hoc versari semper, si possumus, ut boni aliquid efficiamus. Sin minus, ut certè nihil mali. 2. de Orat.

Semper ita vivamus, ut rationem nobis reddendam arbitremur. 4. Act. in Verrem.

Non ob ea solùm incommoda. 1. de Finib. Vide Impii. 3.

Si impietas. 3. de Finib. Vide Impii. 3.

A recta conscientia transversum unguem non oportet quenquam in omni vita sua discedere. Cic. Attic. lib. 13.

Nobis persuasum esse debet, si deos, hominesque celare possimus: nihil tamen avarè, nihil injustè, nihil libidinosè, nihil incontinēter esse faciendum: honesta bonis, non occulta quæruntur. 3. Off.

Improbum est relinquere honestatem propter utilitatis magnitudinem. 3. Off.

Tu honestatem utilitati præferendam esse disces, ex tertio Officiorum.

Sobriè vivendum. 53

ESse oportet ut vivas, vivere non ut edas. 4. ad Heren.

Victus, cultusque corporis, ad valetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem. 1. Off.

Tan-

Tantum cibi & potionis adhibendum eſt, ut reficiantur vires, non opprimantur. Cato Major.

Jucunditas victus eſt in deſiderio, & non in ſatietate 5. Tuſ.

Cibi condimentum eſt fames: potionis ſitis. 2. de Finib.

Darius 5. Tuſ. In Apophth. 59.

Ptolemæo 5. Tuſ. In Apophth. 60.

Timotheus 5. Tuſ in Apophth. 58.

Quum Dionyſius. 5. Tuſ. In Apoph. 61.

Non intelligunt homines, quàm magnum vectigal ſit parſimonia Parad.

Quæritur in re domeſtica, continentiæ laus: in publica, dignitatis. Pro Flacco.

Omnium perturbationum fons eſt intemperantia, quæ eſt à tota mente, etiam à recta ratione defectio: ſic averſa à præſcriptione rationis, ut nullo modo appetitiones animi nec regi, nec contineri queant. 4. Tuſc.

Mente rectè uti non puſſumus, multo cibo & potione completi 5. Tuſ.

Quæ virum forma deceat, & qui victus eſſe deb[illegible], primo Officiorum lege, capite: Quum autem.

Turpitudo fugienda. 5

Nihil eſt tam tetrum, nihil tam aſpernandum, nihil homine indignius, quàm turpitudo 2. Tuſc.

Nihil eſt tam contra naturam, quám turpitudo. 3. Off.

Nih

Nihil est detestabilius dedecore. Phil. 3.

Periculum minus fugiendum est, quàm turpitudo. Philip. 7.

Ne turpitudo suscipiatur vitæ cupiditate. Philip. 13.

Nihil est malum, nisi quod turpe aut vitiosum est. 2. Tusc.

Si unum in locum collocata sint omnia mala, cum turpitudinis malo non erunt cõparanda. 2. Tusc.

Misera est ignominia judiciorum publicorum. Et cujus bona ex edicto possidentur hujus omnis fama & ęstimatio cum bonis simul possidetur. Pro Quintio.

Nemo est tam agrestis. In Parad. Vide Ignominia. 207.

Non peccandum. 55

Peccare, est tanquam transilire lineas. Parad. 3.

Peccare certè licet nemini. Parad.

Accipere præstat, quàm facere injuriam 5. Tuscul.

Peccati dolor & maximus, & æternus est. Ad Attic. 11.

Quæ parva videntur esse delicta, neque à multis intelligi possunt: ab iis etiam diligentius est declinandum. 1. Offic.

Temperantia. 56

Temperantia, est moderatrix omnium commotionum 5. de Finib.

Est temperantia, libidinũ inimica. 3. Off

E

Temperantia est quæ in rebus aut expetendis aut fugiendis, ut rationem sequamur, monet: quæ animis pacem affert, & eos quasi quadam concordia placat ac lenit. 1. de Finib.

Nihil reperiri potest tam eximium, quàm istam virtutem, moderatricem animi, temperantiam, non latere in tenebris, neque esse abditam: sed in luce. Ad Q. frat. Epist. 1.

Quemadmodum temperantia. 4. Tusc. In Simil. 38.

Frugalitatis esse videtur proprium motus animi appetentes regere & sedare, semperq; adversantem libidini, moderatam in omni re servare constantiam. 1. Tusc.

Eas tres virtutes, fortitudinem, justitiam, prudentiam, frugalitas est complexa. 3. Tusc.

Non potest temperantiam laudare is, qui ponit summum bonum in voluptate: est enim temperantia libidinum inimica. 3. Off.

Qui voluptatem summum bonum statuit, esse temperans nullo modo potest. 1. Off.

Quæ laus, quod decus erit, tanti, quod adipisci cum dolore corpus velit, qui dolorem summum malum sibi esse persuaserit? 2. Tusc.

Mediocritatis optima regula. 57

Nihil est quod tam deceat, quàm omni in re servare constantiam. 1. Off.

His rebus quæ tractantur in vita, modum quendam & ordinem adhibentes, honestatem & decus conservabimus. 2. Off.

☞ Mediocritas ad omnem usum, cultumque vitæ

vitæ referenda eſt. In omnibus rebus mediocritas eſt optima. 1. Off.

Modus eſt optimus, decus ipſum tenere nec progredi longius. Orat. ad Brut.

Suus cuiq; modus eſt, tamen magis offendit nimium, quàm parum. De Orat.

Tu quæ ſint in omni actione ſervanda lege. 1. Offic. capite, In omni autem actione.

Verecundia. 58

Cuſtos virtutum omnium, dedecus fugiens, & laudem maximam conſequens, verecundia eſt. Par. Orat.

Moderator cupiditatis eſt pudor. 2. de Fin.

Sine verecundia nihil rectum eſſe poteſt, nihil honeſtum. 1. Offic.

Maximum amicitiæ ornamentum tollit, qui ex ea tollit verecundiam. Itaq; in iis perniterioſus eſt error, qui exiſtimant, libidinem, peccatorumq; omnium patere in amicitia licentiam. In Lælio.

Sæpe videmus fractos pudore, qui nulla ratione vincerentur. 2. Tuſc.

Pudor in bello eſt maximè periculoſus. Plancus Ciceroni. Fam. 10.

Grave eſt homini pudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo ſe benè meritum putet: ne id quod petit, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, qua beneficii loco numerare videatur. Cic. Curio. Fam. 2.

Justitia. 59

JUstitia, virtus omnium est domina & regina virtutum. 3. Off.

Justitia, omnium virtutum causaq; regina est. 1. de Legib.

Excellentissima virtus, justitia. 1. de Nat. Deorum.

Justitia sine prudentia plurimum poterit: sine justitia nihil valebit prudentia. 2. Officiorum.

Fundamentum perpetuæ commendationis & famæ est justitia: sine qua nihil esse potest laudabile. 1 Offic.

Justitiæ inest splendor virtutis maximus, ex qua boni viri nominantur: cujus primum munus est, ut ne cui quis noceat, nisi lacessit' injuria: deinde ut communibus pro communibus utatur, privatis autem, ut suis. 1. Offic.

Justitia, ex qua una virtute viri boni appellantur, mirifica quædam res multitudini videtur: nec injuria, quis est enim qui non admiretur splendorem, pulchritudinemq; virtutis? 2. Off.

Solitario homini, atq. in agro vitam degenti, opinio justitiæ necessaria est. Atq; iis etiã qui vendunt, emunt, conducunt, locant: contrahendisq; negotiis implicantur, justitia ad rem gerendam necessaria est: cujus tanta vis est, ut nec illi quidem, qui maleficio & scelere pascuntur, possint sine ulla particula justitiæ vivere. 2. Off.

Justitiæ

Justitiæ partes sunt, non violare homines. 1. Offic.

Totius justitiæ nulla est capitalior pestis, quàm eorum qui tum, dum maximè fallunt, id agunt ut boni viri videantur. 1. Off.

Omne officium quod ad conventionem hominum, & ad salutem tuendam valet, anteponendum est illi officio, quod cognitione & scientia continetur: officiisq; scientiæ anteponenda sunt officia justitiæ: consideratè enim agere plus est, quàm cogitare prudenter. 1. Off.

Tu quæ dicantur propriè justitiæ & officia & munera, leges plenissimè apud Ciceronem in libris Officiorum.

Pietas. 60.

Pietas, est fundamentum omnium virtutum: parentem ut Deum vereri, atq; non multò secus ac parentes, liberos amare debemus. Pro Planc.

Pietati summa tribuenda laus est. 2. de Oratore.

Omnibus est amori pietas. Ciceron. C. Cassio, Fam. 15.

Pietate adversus deos sublata, fides etiam, & societas generis humani, & una excellentissima virtus justitia tollatur necesse est, 1. de Nat. Deor.

Pietas grata est Deo. 2. de Legibus, de Deo. 1.

Pietas maximè & religio. 2. de Leg. In Apophth. 64.

Humanitas & Clementia. 61

HOmines ad deos nulla re propius accedunt, quàm salutem hominibus dando. Pro Ligario.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamq; munificum, quàm opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. 1. de Orat.

Nihil est tam deforme, quàm ad summum imperium, acerbitatem naturæ adjungere, ad Q. frat. Epist. 1.

Rectè præcipere videntur qui monēt, quātò superiores simus, tantò nos summissius geramus. 1. Off.

Qui plus propter virtutem, nobilitatemq; possunt, eo minus quantum possint, debent ostendere. Pro Quinctio.

In bonis fortunæ summa laus est, nō extulisse se in potestate, non fuisse insolentem in pecunia, non se prætulisse aliis propter abundantiam fortunæ: ut opes & copiæ, non superbiæ videantur ac libidini, sed bonitati ac moderationi facultatem ac materiam dedisse. 2. de Orat.

Nihil est laudabilius, nihil magno & præclaro viro dignius placabilitate & clementia, quæ ita probanda est, ut adhibeatur Reipublicæ causa severitas, sine qua administrari civitas non potest. 1. Off.

In re-

In rebus prosperis, & ad voluptatem nostram fluentibus, superbiam magnopere, fastidium, arrogantiamq; fugiamus. Nam ut adversas, sic secundas res immoderatè ferre, levitatis est: præclaraque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eademque frons. 1. Off.

Omnibus est odio crudelitas, & amori pietas & clementia. Cicer. C. Cassio, Famil. libro 15.

Est hominũ naturæ maximè inimica crudelitas. 3. Off.

Satis est homines imprudentia lapsos non erigere: urgere verò jacentes, aut præcipitantes impellere, certè est inhumanum. Pro Rabir. Posthumo.

Amor & amicitia. 62

Amicitia, nihil aliud est, nisi omnium divinarum, humanarumque rerum cum benevolentia & charitate summa consensio: qua quidem haud scio an excepta sapientia, quicquam melius homini sit à diis immortalibus datum. In Lælio.

Amicitiam omnibus rebus humanis anteponamus. Nihil est enim tam naturæ aptum, tam cõveniens ad res vel secundas, vel adversas. In Lælio.

Quæ videntur utilia, honores, divitiæ, voluptates, & cætera generis ejusdem, hæc amicitiæ nunquam anteponenda sunt. In Lælio.

Amicitia plurimas res continet: quoquò te verteris præstò est, nullo loco excluditur, nunquam intempestiva, nunquam molesta est. Itaque non aqua, non igni, non aëre (ut ajunt) pluribus locis utimur, quàm amicitia. Nam & secundas res splendidiores facit amicitia: & adversas partiens, communicansque leviores. Nec debilitari animos, aut cadere patitur: verùmetiam jam amicum qui intuetur, tanquam exemplar aliquod intuetur sui. Quocirca & absentes, adsunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, &, quod dictu difficilius, mortui vivunt. In Lælio.

In amicitia omnia insunt quæ putant homines experenda, honestas, gloria, tranquillitas animi, atque jucunditas: cum hæc adsint, beata vita sit, & sine iis esse non possit. In Lælio.

De amicitia omnes ad unum idem sentiunt: & ii, qui ad Rempublicam se contulerunt: & ii, qui rerum cognitione, doctrinaque delectantur: & ii qui suum negotium gerunt otiosè: postremò ii, qui se totos tradiderunt voluptatibus, sine amicitia vitam esse nullam sentiunt, si modò velint aliqua ex parte liberaliter vivere. Serpit enim, nescio quo modo, per omnium vitam amicitia, nec ullam ætatis degendæ rationem patitur esse expertem sui. In Lælio.

Laus & charitas sunt vitæ sine metu degendæ præsidia firmissima. 1. de Fin.

Amici-

Amicitiæ præsidium est firmissimum. 1. de Finib.

Rerum omnium nec aptius est quicquam ad opes tuendas, ac tenendas, quàm diligi, nec alienius, quàm timeri. 2. Offic.

Charum esse civem, benè de Rep. mereri, laudari, coli, diligi, gloriosum est: metui verò & in odio esse, invidiosum, detestabile, imbecillum, caducum. 1. Philip.

Diligi, & charum esse, jucundum: propterea quòd tutiorem vitam, & voluptatem efficit pleniorem. 1. de Finib.

Sine amicorum benevolentia, neq; in adversa, neq; in secunda fortuna quisquam vivere potest. Marcel Cic. Fam. lib. 4.

Amicitia colenda, quòd sine ea tutò, & sine metu vivi non possit, ne jucundè quidem. 2. de Finib.

Nulla potest esse jucunditas, sublata amicitia. Pro Plancio.

Quis est, pròh deûm fidē! qui velit ut neq; diligat quenquam, ne ipse ab ullo diligatur: circumfluere omnibus copiis, atque omnium rerum abundantia vivere? Hæc enim est tyrannorum vita, nimirum in qua nulla fides, nulla charitas, nulla stabilis benevolentiæ potest esse fiducia: omnia semper suspecta atque solicita sunt, nullus locus amicitiæ. In Lælio.

Omnis ratio & institutio vitæ adjumenta hominum desiderat. In primisque ut habeas

quibuſcum familiares conferre poſſis ſermones. 2. Off.

Nullo modo ſine amicitia firmam & perpetuam jucunditatem vitæ tenere poſſumus.

Nec verò ipſam amicitiã tueri, niſi æquè amicos, ac noſipſos diligamus. 1. de Fin.

Nullius opes tantæ fuerunt, aut tantæ eſſe poſſunt, quæ ſine multorum amicorum officiis ſtare poſſint. Pro Plancio.

Omnium rerum, quas ad beatè vivendum natura paravit, nihil eſt majus amicitiâ, nihil uberius, nihil jucundius, quum ſolitudo & vita ſine amicis, inſidiarũ, & metus plena ſit. Ratio ipſa mõnet amicitias comparare: quibus partis, conſervatur animus, & à ſpe pariendarum voluptatum ſejungi non poteſt. 1. de Finib.

Maximum eſt bonum amicitia: plurimæ ſunt delectationes in ea. 1. de Invent.

Amicitia nihil eſt uberius. Cicero Appio Pulchro. Fam. 3.

Hæc eſt una via, & laudis, & honoris, & dignitatis, à bonis viris & ſapientibus, & benè à natura conſtitutis laudari, & diligi. Pro Seſtio.

Violari amicitiam, apud majores noſtros nefas erat. Cic. Appio Pulch. Fam. lib. 3.

Violare amicitiam, hoc graviſſimum crimen judico. Phil. 2.

Quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amico-

rum

rum supponitur: quam qui lædit, oppugnat commune omnium præsidium, & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem: non enim possumus per nos omnia agere. Alius in alia re est magis utilis. Idcirco amicitiæ comparantur ut commune commodum mutuis officiis gubernetur. Pro Roscio Amer.

Quoniam res humanæ fragiles, caducæq; sunt, semper aliqui acquirendi sunt quos diligamus, & à quibus diligamur. Charitate enim benevolentiaq; sublata, omnis est è vita sublata jucunditas. In Lælio.

Est ea jucundissima amicitia, quam similitudo morum conjugavit. 1. Off.

Omnium societatū nulla præstantior est, nulla firmior, quàm cùm viri boni, moribus similes sunt familiaritate conjuncti. Nihil enim amabilius, nec copularius, quàm morum similitudo bonorum. 1. Off.

Nihil est aptius vitâ, nihil ad beatè vivendū accommodatius, quàm cum viris bonis, jucundis, amantibus nostri vivere. M. Cic. Pap. Pæto, Fam. lib. 9.

In quibus sunt eadem studia, eædem voluntates: in his fit ut æquè quisque altero delectetur ac seipso: efficiturque id quod Pythagoras vult in amicitia, ut unus fiat ex pluribus. 1. Offic.

Nihil minus homini esse videtur, quàm nō respondere in amore iis, à quibus provocere. Cic. ad Brutum.

Benevolentiam non adoleſcentulorũ more, ardore quodam amoris, ſed ſtabilitate potius & conſtantia judicemus. 1. Off.

Eodem modo erga amicum affecti ſimus, quo erga noſmetipſos: & noſtra in amicos benevolentia, illorum erga nos benevolentiæ pariter, æqualiterque reſpondeat. In Lælio.

Eſt in amicitia neceſſarium, ut alter nihilo ſeſe plus quàm alterum diligat: quòd ſi tantillum interſit, jam amicitiæ nomen occiderit: cujus eſt ea vis, ut ſimul atq; ſibi aliquid, quã alteri, maluerit, nulla ſit. 1. de Legibus.

Vetus eſt lex illa juſtæ, veræque amicitiæ, ut idem amici ſemper velint: neque eſt ullum certius amicitiæ vinculum, quam conſenſus & ſocietas conſiliorum & voluntatũ. Pro Plancio.

Non eſt ſancta amicitia, niſi ipſe amicus per ſe ametur toto pectore, ut dicitur: qui quidẽ amandus eſt, & deſperatis emolumentis & fructibus. 1. de Legib.

Amicorum bona communia. 1. Off.

Confirmata amicitia & perſpecta fide, cõmemoratio officiorum ſupervacanea eſt. C. App. Pulch. Fam. lib. 3.

Odioſum eſt ſanè genus hominum officia exprobrantium: quæ meminiſſe debet is, in quem collata ſunt, non commemorare qui contulit. In Lælio.

Qui fortunis alicujus inducti, amicitiam ejus ſe-

ejus sequuti sunt, hi simulatque fortuna elapsa est, devolant omnes. Cùm enim recessit res ea, quæ fuit consuetudinis causa, nihil superest, quare possint in amicitia retineri. 4. ad Herenn.

Ut hirundines. 4. ad Heren. In Simil. 93.

Non facilè dijudicatur amor verus & fictus: nisi aliquod incidat ejusmodi tempus ut quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cætera sunt signa communia. Cic. Pap. Pæto. Famil. lib. 8.

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio.

Amare nihil aliud est, nisi eum ipsum diligere quem ames, nulla indigentia, nulla utilitate quæsita. In Lælio.

Nihil est aliud amare, à quo amicitiæ nomen dictum est, nisi velle bonis aliquem affici quamplurimis: etiamsi ad se ex iis nihil redeat. 2. de Finib.

Charum ipsum verbum est amoris, ex quo amicitiæ nomen est ductum: quam si ad fructum nostrum referemus, non ad illius commoda quem diligimus, non erit ista amicitia, sed mercatura quædam utilitatum suarum. Prata, & arva, & pecudum greges diliguntur isto modo, quòd fructus ex iis capiuntur: hominum charitas & amicitia gratuita est. 1. de Nat. Deor.

Etiamsi nulla sit utilitas ex amicitia, ta-

men ipsi amici propter seipsos amentur. Etenim, si loca, si fama, si urbes, si gymnasia, si campum, si canes, si equos, si ludicra exercendi aut venandi consuetudine adamare solemus: quantò id in hominum consuetudine facilius fieri poterit, & justius? 1. de Finibus.

Meipsum ames oportet, non mea, si verè amici futuri simus. 1. de Finib.

Si fructibus & emolumentis & utilitatibus amicitias colemus, si nulla charitas erit, quæ faciat amicitiam ipsam, suâ sponte, vi sua, ex se, & propter se expetendam: non dubium est quin fundos & insulas amicis anteponamus. 2. de Finib.

Amicitia non sub dubia utilitatis ratione effici solet, sed ipsa ex se oritur, & sua sponte nscitur. 2. de Finib.

Plerique in rebus humanis, nihil quicquam bonum norunt, nisi quod fructuosum sit: & amicos tanquam pecudes, eos potissimum diligunt, ex quibus sperant se maximum fructum esse capturos: ita pulcherrima illa & maximè naturali carent amicitia: nec sibi ipsi exemplo sunt, hæc vis amicitiæ qualis & quanta sit. Ipse enim se quisque diligit, non ut aliquam à seipso mercedem exigat charitatis suæ, sed quòd per se sibi quisque charus est: quod nisi idem in amicitiam transferatur, verus amicus nunquam reperietur. In Lælio.

Est

Est honestius de amicorum pecunia labo-
re, quàm de sua. Cic. ad Brut. Famil.
). 13.

Multi vitam neglexerunt, ut eos qui his
ariores, quàm ipsi sibi essent, liberarent.
rt. Orat.

In omnibus novis conjunctionibus inte-
st, qualis primus aditus sit, & qua com-
endatione quasi amicitiæ fores aperiantur.
ic. Bruto, Fam. lib. 13.

Cùm in amicitia, quæ honesta non sunt,
ostulantur: religio & fides anteponantur
nicitiæ. 3. Off.

Si in hominibus eligendis nos spes amici-
æ fefellerit, ut vindicemus, missos facia-
ius. 4. Act. in Verr.

Amicitias, quæ minus delectant, & mi-
us probantur, magis decere censent sapi-
ntes sensim dissuere, quam repentè præ-
indere. Cavendum erit igitur, ne non so-
um amicitiæ depositæ, sed inimicitiæ etiam
sceptæ videantur. Nihil est enim turpius,
uàm cum eo bellum gerere, qui cum fami-
ariter vixeris. 2. Off.

Una ista sit cautio, atque una provisio in
micitia: ut ne nimis citò diligere incipia-
ius, néve non dignos. Digni autem sunt a-
nicitiâ, quibus in ipsis inest causa, cur dili-
antur. In Lælio.

Nihil est, quod studio & benevolentia, vel
more potius effici non possit. Cic. Rut. Fa-
ail. 13.

Sine

Sine studio & ardore quodam amoris, in vita nihil quicquam sit egregium. 1. de Orat.

Tu de amicitiæ, amicorumque officiis, plura lege apud Ciceronem in dialogo, qui Lælius inscribitur, est enim Cicero in ejus laudibus multus.

Adulatio. 63

NUlla in amicitiis pestis est major, quàm assentatio, blanditiæ, adulatio. In Lælio.

Simulatio, amicitiæ repugnat maximè: delet enim veritatem, sine qua nomen amicitiæ valere non potest. In Lælio.

Semper auget assentatio id quod is, cujus ad voluptatem dicitur, vult esse magnum. In Lælio.

Cavendum est, ne assentatoribus patefaciamus aures, nec adulari nos sinamus, in quo falli facile est: tales enim nos esse putamus, ut jure laudemur. In Lælio.

Assentatio, quamvis perniciosa sit, nocere tamen nemini potest, nisi ei qui eam recipit, atque ea delectatur. Ita fit, ut is assentatoribus patefaciat aures suas, maximè qui ipse sibi assentet, & se maximè ipse delectet. in Lælio.

In obsequio comitas adsit, assentatio vitiorum adjutrix procul amoveatur, quæ non

on modò amico, sed ne libero quidem dina est. In Lælio.

Turpis est assentatio. Ad Attic. lib. 13.

Blanditia, cùm vitiosa sit ac turpis in cæera vita, tamen in petitione magistratus st necessaria: benevolentiam tamen civium landitiis & assentationibus colligere turpe st. De petitione Consul.

Mihi hæreditates non honestæ videntur, sunt blanditiis officiorum, non veritate, sed mulatione acquisitæ. 3. Off.

Liberalitas. 64

Liberalitate nihil est naturæ hominis accommodatius, sed habet multas cautiones. Videndum est enim primùm, ne obit benignitas & iis ipsis, quibus videbitur beignè fieri, & cæteris. Nam qui aliis nocent, ıt in alios liberales sint, non benefici, neque iberales, sed perniciosi judicandi sunt. Deinde, ne major sit benignitas, quàm facultas: ıam qui benigniores esse volunt, quàm res ›atitur, primò in eo peccant, quòd injuriosi unt in proximos. Videre etiam licet pleosque non tam naturâ liberales, quàm quadam gloria inductos, ut benefici videantur acere multa, quæ videntur magis proficisci ıb ostentatione, quàm à voluntate. Tum llud unum considerandum est: ut pro dignitate cujusque tribuatur, in quo mores erunt spectandi ejus, in quem beneficium conferetur. 1. Off.

Danda

Danda est opera, ut iis beneficiis quamplurimos afficiamus, quorum liberis posterisquè prodatur memoria. 2. Off.

Liberalitate qui utuntur, benevolentiam sibi conciliant, & (quod aptissimum est ad quietè vivendum) charitatem. 1. de Finib.

Beneficium & gratia, vincula sunt concordiæ, 2. de Fin.

Ea liberalitas est probanda, quæ sine periculo existimationis est. 4. in Verr.

Non ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit: nec ita reseranda, ut pateat omnibus. Sequuntur enim largitionem rapinæ. Cùm enim dando egere cœperint homines, alienis bonis manum afferre coguntur, nec tamen studia assequuntur eorum, quibus dederunt, quanta odia eorum quibus ademerunt. 2. Off.

Cui res erepta est, est inimicus: cui data est, etiam dissimulat se accipere voluisse, 2. Officiorum.

Benè præcipit Ennius, ut quicquid sine detrimento possit commòdari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia, Non prohibere aquam profluentem: Pati ab igne capere ignem: Si quis velit consilium fidele deliberanti dare: quæ sunt iis utilia qui accipiunt, danti non molesta. Cujus versus non pudebit subscribere.

Homo qui erranti comiter monstrat viam,
Quasi lumen de suo lumine accēdat facit.

Ut

Ut nihilominus ipsi luceat, cùm illi accenderit. 1. Off.

Sunt multi splendoris & gloriæ cupidi, qui eripiunt ab aliis quod aliis largiantur, iique arbitrantur se beneficos in suos amicos visum iri, si locupletent eos quacunque ratione. Id autem tantum abest ab officio, ut nihil magis officio possit esse contrarium. 1. Officiorum.

Propensior liberalitas esse debet in calamitosos, nisi fortè erunt digni calamitate. Benefacta enim, ut ait Ennius, malè locata, malafacta sunt. 2. Off.

Melius apud bonos, quàm apud fortunatos beneficium collocari puto. 2. Off.

Liberalis est, qui suis facultatibus aut captos à prædonibus redimit, aut æs alienum suscipit amicorum causâ, aut in filiarum collocatione adjuvat, aut opitulatur, vel in re quærenda, vel augenda. 2. Off.

Tu si quid requiris amplius, leges primum & secundum Officiorum.

Prodigus. 65

PRodigi sunt qui pecunias profundunt in eas res, quarum memoriam aut brevem, aut nullam sunt relicturi omninò. 2. Officiorum.

Largitio fundum non habet. 2. Off.

Multi patrimonia sua effuderunt, inconsultè largiendo. 2. Off.

Sequuntur

Sequuntur largitionem rapinæ. 2. Off.

Ne eos fideles tibi putes. 2. Officiorum. In Apophthegm. 72.

In referenda gratia quales esse debeamus. 66

IN collocando beneficio, & in referenda gratia, hoc maximè officii est, ut quisque opis maximè indigeat: ita ei potissimùm opitulari: quod contrà fit à plerisque: à quo enim plurimum sperant, etiamsi illis iis non egent, tamen ei potissimum inserviunt. 1. Off.

Quis est qui inopis & optimi viri causâ. 2. Off. Vide Corrupti mores. 113.

Acceptorum beneficiorum sunt delectus habendi: & in primis quo quisque studio, vel benevolentia fecerit, ponderandum est. Multi enim multa faciunt temeritate quadam, sine judicio, vel modo in omnes, vel repentino quodam impetu animi, quasi vento incitati: quæ beneficia æquè magna non sunt habenda, atque ea, quæ judicio considerate, constanterque delata sunt. 1. Off.

In referenda gratia (si modò Hesiodo credimus) debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferunt, quàm acceperunt. Etenim si in eos quos speramus nobis profuturos, non dubitamus officia conferre, quales in eos esse debemus qui jam profuerunt? 1. Off.

Hesiodium illud laudatur à doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis,

ꝑeris, aut etiam cumulatiore, si possis. De Claris Orat.

Leve est onus, beneficii gratia. Pro Plan.

Sera gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentiâ prætermissa est. Cic. Curioni, Famil.2.

Non est æquum, tempore & die memoriā beneficii definiri. Ad Quirites post red.

Ulciscendæ injuriæ facilior ratio est, quàm beneficii remunerandi: propterea quòd superiorem esse contra improbos, minus est negotii, quàm bonis exæquari: tum etiam ne tam necessarium quidem est malè meritis, quàm optimè meritis referre quod debeas. Ad Quirites post reditum.

Aliud pecuniam debere, aliud gratiam. 67

IN officio persolvendo, dissimilis ratio debitæ pecuniæ est; propterea quòd pecuniam qui retinet, non dissolvit, qui reddit, non habet: gratiam & qui reddit, habet, & qui habet, dissolvit. Ad Quiri. post red.

Dissimilis est pecuniæ debitio & gratiæ. Nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id quod reddidit: qui autem debet, is retinet alienum. Gratiam autem, & qui refert, habet: & qui habet, in eo ipso quod habet, refert. Pro Planc.

Commodè dixit, quicunque dixit, Pecuniam qui habeat, non reddidisse: & qui reddiderit, non habere. Gratiam autem & qui retulerit,

retulerit, habere: & qui habeat, retulisse. 1. Off.

Ingratus. 61

NEmo gratiarum immemor, est gratus inventus. Post reditum ad Senat.

Omnes im̃emores beneficii oderunt. 2. Off.

In ingratitudine, nihil mali non inest. Ad Attic, 8.

Nihil est tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere, ut beneficio, non dicam indignus, sed victus esse videare. Pro Planc.

Non solùm gratus debet esse qui accepit beneficium, verùm etiam is, cui potestas accipiendi fuit. De provinc. consul.

Cui gratia referri non potest, quanta debetur: habenda tamen est quantam maximã animi nostri capere possunt. Philip. 3.

Fortitudo & magnanimitas. 61

VIri propria maximè est fortitudo, cujus munera duo maxima sunt, mortis dolorisquè contemptio. 2. Tuscul.

Est fortitudinis proprium & magnitudinis animi, nihil extimescere, omnia humana despicere: nihil quod homini accidere possit, intolerandum putare. 3. Off.

Fortitudo, est scientia perferendarum rerum, vel affectio animi in patiendo & perferendo, summæ legi parens sine timore. 4. Tuscul.

Fortitudo

Fortitudo est virtus pugnans pro æquitate. 1. Off.

Fortes & magnanimi sunt habendi, non qui faciunt, sed qui propulsant injuriam. 1. Off.

Nemo poterit esse celsus & erectus, & ea quæ homini accidere possunt, omnia parva ducere: nisi omnia bona sibi in se posita censebit. 5. Tus.

Fortes viri, non tam præmia sequi solent, rectè factorum, quàm ipsa rectè facta. Pro Milone.

Est virorum fortium, virtute præstare tantùm, ut possint fortunæ culpam non extimescere. Philip. 13.

Magna laus & admirabilis videri solet, tulisse casus sapienter adversos, non fractum esse fortunâ, retinuisse in rebus asperis dignitatem. 2. de Orat.

Est viri fortis, ne suppliciis quidem moveri, ut fortiter fecisse pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo est atque forti, omnia quæ cadere in hominem possunt, despicit, & pro nihilo putat: atque iste vir altus & excellens magno animo, verè fortis, infrà se omnia humana ducit. 3. de Finib.

Homines magno animo, erectoque viventes, semper sunt beati, qui omnes motus fortunæ, mutationesque rerum & temporũ, leves & imbecilles fore intelligant, si in virtutis certamen venerint. 5. de Finib.

Est

Est situ in nobis, ut & adversa quasi perpetua oblivione obruamus, & secunda jucundè ac suaviter meminerimus. 1.de Fin.

Ea quæ eximia plerisq; & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione stabili firmaque contemnere, fortis animi magnique ducendum est: & ea quæ videntur acerba, ita ferre, ut nihil à statu naturæ discedas, nihil à dignitate sapientis, robusti animi est magnæque constantiæ. 1.Off.

Si qui inducant animum, illa, quorum splẽdore capiuntur, vires, valetudinem, pulchritudinem, divitias, honores, opes contemnere, eaque quæ iis contraria sunt, pro nihilo ducere: tum poterunt clarissima voce confiteri, se neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaque sibi in se posita, neque esse quicquam extra suam potestatem, quod ducant in bonis. 5.Tus.

Robustus animus & excelsus omni est liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus est, ut meminerit maximos luctus morte finiri, parvos multa habere intervalla requietis, mediocrium nos esse dominos: ut si tolerabiles sint, feramus: sin minus, æquo animo è vita, quum ea non placent, tanquam ex theatro exeamus. 2.de Fin.

Divitias contemnere, & pro nihilo ducere, magni animi & excelsi est. 3.Off.

Nihil

Nihil est tam angusti animi, tamque parvi, quàm amare divitias. Nihil honestius magnificentiusque, quàm pecuniam contemnere si non habeas: si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemque conferri. 1. Off.

Maximè admiramur eum, qui pecuniâ non movetur, quod in quo viro perspectum sit, hunc dignum spectatu arbitramur, quòd eas res spernit & negligit, ad quas plerique inflammati aviditate rapiuntur. 1. Off.

Tu plura Off. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores divitiarum. 70

MUlti divitias despiciunt, quos parvo cõtentos, tenuis victus cultusque delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita cõtemnunt, ut nihil inanius esse, nihil levius existiment. Item cætera, quæ quibusdam admirabilia videntur, permulti sunt qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca semper & mobilia hæc esse dixi nõ virtutis atque ingenii, sed fortunæ ac temporum munera: quorum ego non tam facultatem unquam, & copiam expetendam putavi, quàm & in utendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo sua.

Ambitio. 71

MIserrima est omnino ambitio, honorũq; contentio. 1. Off.

Maximè adducuntur plerique, ut eos justitiæ capiat oblivio, cùm in imperiorum,

Est situ in nobis, ut & adversa quasi perpetua oblivione obruamus, & secunda jucundè ac suaviter meminerimus. 1.de Fin.

Ea quæ eximia plerisq; & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione stabili firmaque contemnere, fortis animi magnique ducendum est: & ea quæ videntur acerba, ita ferre, ut nihil à statu naturæ discedas, nihil à dignitate sapientis, robusti animi est magnæque constantiæ. 1. Off.

Si qui inducant animum, illa, quorum splẽdore capiuntur, vires, valetudinem, pulchritudinem, divitias, honores, opes contemnere, eaque quæ iis contraria sunt, pro nihilo ducere: tum poterunt clarissima voce confiteri, se neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaque sibi in se posita, neque esse quicquam extra suam potestatem, quod ducant in bonis. 5. Tus.

Robustus animus & excelsus omni est liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus est, ut meminerit maximos luctus morte finiri, parvos multa habere intervalla requietis, mediocrium nos esse dominos: ut si tolerabiles sint, feramus: sin minus, æquo animo è vita; quum ea non placent, tanquam ex theatro exeamus. 2. de Fin.

Divitias contemnere: & pro nihilo ducere, magni animi & excelsi est. 3. Off.

Nihil

Nihil est tam angusti animi, tamque parvi, quàm amare divitias. Nihil honestius magnificentiusque, quàm pecuniam contemnere si non habeas: si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemque conferri. 1. Off.

Maximè admiramur eum, qui pecuniâ non movetur, quod in quo viro perspectum sit, hunc dignum spectatu arbitramur, quòd eas res spernit & negligit, ad quas plerique inflammati aviditate rapiuntur. 1. Off.

Tu plura Off. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores divitiarum. 70

MUlti divitias despiciunt, quos parvo cõtentos, tenuis victus cultusque delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita cõtemnunt, ut nihil inanius esse, nihil levius existiment. Item cætera, quæ quibusdam admirabilia videntur, permulti sunt qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca semper & mobilia hæc esse dixi nõ virtutis atque ingenii, sed fortunæ ac temporum munera: quorum ego non tam facultatem unquam, & copiam expetendam putavi, quàm & in utendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo sua.

Ambitio. 71

MIserrima est omnino ambitio, honorũq; contentio. 1. Off.

Maximè adducuntur plerique, ut eos justitiæ capiat oblivio, cùm in imperiorum,

Est situ in nobis, ut & adversa quasi perpetua oblivione obruamus, & secunda jucundè ac suaviter meminerimus. 1.de Fin.

Ea quæ eximia plerisq; & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione stabili firmaque contemnere, fortis animi magnique ducendum est: & ea quæ videntur acerba, ita ferre, ut nihil à statu naturæ discedas, nihil à dignitate sapientis, robusti animi est magnæque constantiæ. 1.Off.

Si qui inducant animum, illa, quorum splẽdore capiuntur, vires, valetudinem, pulchritudinem, divitias, honores, opes contemnere, eaque quæ iis contraria sunt, pro nihilo ducere: tum poterunt clarissima voce confiteri, se neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaque sibi in se posita, neque esse quicquam extra suam potestatem, quod ducant in bonis. 5.Tus.

Robustus animus & excelsus omni est liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus est, ut meminerit maximos luctus morte finiri, parvos multa habere intervalla requietis, mediocrium nos esse dominos: ut si tolerabiles sint, feramus: sin minus, æquo animo è vita, quum ea non placent, tanquam ex theatro exeamus. 2.de Fin.

Divitias contemnere: & pro nihilo ducere, magni animi & excelsi est. 3.Off.

Nihil

Nihil est tam angusti animi, tamque parvi, quàm amare divitias. Nihil honestius magnificentiusque, quàm pecuniam contemnere si non habeas: si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemque conferri. 1. Off.

Maximè admiramur eum, qui pecuniâ non movetur, quod in quo viro perspectum sit, hunc dignum spectatu arbitramur, quòd eas res spernit & negligit, ad quas plerique inflammati aviditate rapiuntur. 1. Off.

Tu plura Off. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores divitiarum. 70

Multi divitias despiciunt, quos parvo cõtentos, tenuis victus cultusque delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita cõtemnunt, ut nihil inanius esse, nihil levius existiment. Item cætera, quæ quibusdam admirabilia videntur, permulti sunt qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca semper & mobilia hæc esse dixi nõ virtutis atque ingenii, sed fortunæ ac temporum munera: quorum ego non tam facultatem unquam, & copiam expetendam putavi, quàm & in utendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo sua.

Ambitio. 71

Miserrima est omnino ambitio, honorũq; contentio. 1. Off.

Maximè adducuntur plerique, ut eos justitiæ capiat oblivio, cùm in imperiorum,

Est situ in nobis, ut & adversa quasi perpetua oblivione obruamus, & secunda jucundè ac suaviter meminerimus. 1.de Fin.

Ea quæ eximia plerisq; & præclara videntur, parva ducere, eaque ratione stabili firmaque contemnere, fortis animi magnique ducendum est: & ea quæ videntur acerba, ita ferre, ut nihil à statu naturæ discedas, nihil à dignitate sapientis, robusti animi est magnæque constantiæ. 1.Off.

Si qui inducant animum, illa, quorum splẽdore capiuntur, vires, valetudinem, pulchritudinem, divitias, honores, opes contemnere, eaque quæ iis contraria sunt, pro nihilo ducere: tum poterunt clarissima voce confiteri, se neque fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniaque sibi in se posita, neque esse quicquam extra suam potestatem, quod ducant in bonis. 5.Tus.

Robustus animus & excelsus omni est liber cura & angore, cùm & mortem contemnit, & ad dolores ita paratus est, ut meminerit maximos luctus morte finiri, parvos multa habere intervalla requietis, mediocrium nos esse dominos: ut si tolerabiles sint, feramus: sin minus, æquo animo è vita, quum ea non placent, tanquam ex theatro exeamus. 2.de Fin.

Divitias contemnere; & pro nihilo ducere, magni animi & excelsi est. 3.Off.

Nihil

Nihil eſt tam anguſti animi, tamque parvi, quàm amare divitias. Nihil honeſtius magnificentiusque, quàm pecuniam contemnere ſi non habeas: ſi habeas, ad beneficentiam, liberalitatemque conferri. 1. Off.

Maximè admiramur eum, qui pecuniâ non movetur, quod in quo viro perſpectum ſit, hunc dignum ſpectatu arbitramur, quòd eas res ſpernit & negligit, ad quas plerique inflammari aviditate rapiuntur. 1. Off.

Tu plura Off. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores divitiarum. 70

Multi divitias deſpiciunt, quos parvo cõtentos, tenuis victus cultusque delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita cõtemnunt, ut nihil inanius eſſe, nihil levius exiſtiment. Item cætera, quæ quibuſdam admirabilia videntur, permulti ſunt qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca ſemper & mobilia hæc eſſe dixi nõ virtutis atque ingenii, ſed fortunæ ac temporum munera: quorum ego non tam facultatem unquam, & copiam expetendam putavi, quàm & in utendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo ſua.

Ambitio. 71

Miſerrima eſt omnino ambitio, honorũq; contentio. 1. Off.

Maximè adducuntur plerique, ut eos juſtitiæ capiat oblivio, cùm in imperiorum,

retulerit, habere: & qui habeat, retulisse. 2. Off.

Ingratus. 68

NEmo gratiarum immemor, est gratus inventus. Post reditum ad Senat.

Omnes imemores beneficii oderunt. 2. Off.

In ingratitudine, nihil mali non inest. Ad Attic. 8.

Nihil est tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quàm committere, ut beneficio, non dicam indignus, sed victus esse videare. Pro Planc.

Non solùm gratus debet esse qui accepit beneficium, verùm etiam is, cui potestas accipiendi fuit. De provinc. consul.

Cui gratia referri non potest, quanta debetur: habenda tamen est quantam maximā animi nostri capere possunt. Philip. 3.

Fortitudo & magnanimitas. 69

VIri propria maximè est fortitudo, cujus munera duo maxima sunt, mortis dolorisquè contemptio. 2. Tuscul.

Est fortitudinis proprium & magnitudinis animi, nihil extimescere, omnia humana despicere: nihil quod homini accidere possit, intolerandum putare. 3. Off.

Fortitudo, est scientia perferendarum rerum, vel affectio animi in patiendo & perferendo, summæ legi parens sine timore. 4. Tuscul.

Fortitudo

Fortitudo est virtus pugnans pro æquitate. 1. Off.

Fortes & magnanimi sunt habendi, non qui faciunt, sed qui propulsant injuriam. 1. Off.

Nemo poterit esse celsus & erectus, & ea quæ homini accidere possunt, omnia parva ducere: nisi omnia bona sibi in se posita censebit. 5. Tus.

Fortes viri, non tam præmia sequi solent, recte factorum, quàm ipsa rectè facta. Pro Milone.

Est virorum fortium, virtute præstare tantum, ut possint fortunæ culpam non extimescere. Philip. 13.

Magna laus & admirabilis videri solet, tulisse casus sapienter adversos, non fractum esse fortunâ, retinuisse in rebus asperis dignitatem. 2. de Orat.

Est viri fortis, ne suppliciis quidem moveri, ut fortiter fecisse pœniteat. Pro Milone.

Qui magno animo est atque forti, omnia quæ cadere in hominem possunt, despicit, & pro nihilo putat: atque iste vir altus & excellens magno animo, verè fortis, infrà se omnia humana ducit. 3. de Finib.

Homines magno animo, erectoque viventes, semper sunt beati, qui omnes motus fortunæ, mutationesque rerum & temporũ, leves & imbecilles fore intelligant, si in virtutis certamen venerint. 5. de Finib.

Est

Nihil est tam angusti animi, tamque parvi, quàm amare divitias. Nihil honestius magnificentiusque, quàm pecuniam contemnere si non habeas: si habeas, ad beneficentiam, liberalitatemque conferri. 1. Off.

Maximè admiramur eum, qui pecuniâ non movetur, quod in quo viro perspectum sit, hunc dignum spectatu arbitramur, quòd eas res spernit & negligit, ad quas plerique inflammati aviditate rapiuntur. 1. Off.

Tu plura Off. primo, & de Orat. tertio.

Contemptores divitiarum. 70

MUlti divitias despiciunt, quos parvo cõtentos, tenuis victus cultusque delectat. Honores verò, quorum cupiditate quidam inflammantur, quàm multi ita cõtemnunt, ut nihil inanius esse, nihil levius existiment. Item cætera, quæ quibusdam admirabilia videntur, permulti sunt qui pro nihilo putent. In Lælio.

Caduca semper & mobilia hæc esse dixi nõ virtutis atque ingenii, sed fortunæ ac temporum munera: quorum ego non tam facultatem unquam, & copiam expetendam putavi, quàm & in utendo rationem, & in carendo patientiam. Pro domo sua.

Ambitio. 71

MIserrima est omnino ambitio, honorũq; contentio. 1. Off.

Maximè adducuntur plerique, ut eos justitiæ capiat oblivio, cùm in imperiorum,

honorum, gloriæve cupiditatem inciderint. 1. Off.

Quicquid est hujusmodi, in quo non possunt plures excellere: in eo plerunque fit tanta contentio, ut difficillimum sit sanctam servare societatem: difficile est enim, quum præstare cæteris concupiveris, servare æquitatem. 1. Off.

Multi iniqui. 3. Off. In Apophth. 81.

Nulla sancta societas. 1. Off. in Apo. 120.

Pestis major esse nulla in amicitiis potest, quàm in quibusdam honoris certamen & gloriæ: ex quo inimicitiæ maximæ sæpè inter amicissimos extiterunt. In Lælio.

Facilimè ad res injustas impellitur, ut quisque est altissimo animo & gloriæ cupido. 1. Off.

Complures se scelere contaminarunt imperii cupiditate. 3 Off.

In liberis civitatibus regnandi cupiditate nihil tetrius, nihil fœdius excogitari potest. 3 Offic.

Cavenda est gloriæ cupiditas: eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. 1. Off.

Timida est ambitio, & solicita cupiditas Magistratus: omnia non modò quæ reprehendi palam, sed etiam quæ obscurè cogitari possunt, timeamus: rumorem, fabulam fictam, falsam perhorrescimus: ora omnium atque oculos intuemur. Nihil enim est tam

molle,

molle, tam tenerum, tam aut fragile, aut flexibile, quàm voluntas erga nos, sensusque civium qui nō modò improbitati irascuntru candidatorum, sed etiam rectè factis sæpè fastidiunt. Pro Milone.

Arrogantia. 72

EX copia, atque rerum omnium affluentia, primò arrogantia nata est. De lege Agr. ad pop. contra Rullum.

Deforme est de seipso prædicare, falsa præsertim, & cùm irrisione audientium imitari militem gloriosum. 1. Off.

Quum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenii atque eloquentiæ multò molestissima. Divin. in Verr.

Est minimè inepti hominis, & ejusdem etiam faceti, cùm de sapientia disceptetur, hanc sibi ipsum detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam sibi arrogant, ut apud Platonem, Socrates in cœlum effert laudibus Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros: se autem omnium rerum inscium fingit, & rudem. De clar. Orat.

Temeritas & pertinacia. 75

OMnis actio vacare debet temeritate & negligentia. 1. Off.

Nihil est temeritate turpius, nec quicquam tam indignum sapientis gravitate, & constantia quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè pereeptum sit, &

cognitum, sine ulla dubitatione defendere, 1. de Nat. deor

Nihil est à gravitate sapientis errore, levitate, temeritate disiunctius. 4. Acad.

Nihil sentire est melius, quàm prava sentire. Pro Cluent.

Ut hoc pulcherrimum est vera videre: sic pro veris probare falsa turpissimum est. 4. Acad.

Satius est idipsum de quo ambigitur, concedere, quàm imprudenter resistere. 1. de Nat. deor.

Quid est tam futile, quàm quicquam approbare non cognitum? 1. Acad.

Insignis est temeritas: cùm aut falsa aut incognita res approbatur. Nec hoc quicquam est turpius, quàm cognitioni & perceptioni assertionem approbationemque præcurrere. 1. Acad.

Quid est stultius, quàm incerta pro certis habere, ac falsa pro veris? Cato Major.

In parum cognitis stultè, & diu perseverare, turpe est. 2. de Invent.

Ne cui rei temerè aut arroganter assenserimus. 2. de Invent.

Ipsa consuetudo assentiendi periculosa esse videtur, & lubrica. 1. Off.

Temerè affirmare de altero, est periculosum, propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Cic. Bruto.

Cavendum est, ne incognita pro cognitis habea-

habeamus, iisque temerè assentiamus, sed adhibeamus ad considerandas res, & tempus, & diligentiam. 1. Off.

Nos refelli, redarguiq; patiamur: quod hi ferunt animo iniquo, qui certis quibusdam, destinatisq; sententiis, quasi addicti & consecrati sunt: eaq; necessitate constricti, ut etiã quæ non probare soleant, ea cogantur cõstantiæ causa defendere. 2. Tusc.

Plerique errare malunt, eamq; sententiam quòd adamaverunt, pugnacissimè defendere, quàm sine pertinacia, quod constantissimè dicatur, exquirere. 4. Acad.

Ut necesse est lancem. 4. Acad. In Simil. 68.

Sæpè, nulla ratione, quorundam tantùm opinione & authoritate nitimur. 74

ID ratum habent homines, quod ab eo quem probant judicatum vident. 1. de Nat. deor.

Tuemur ea, quæ dicta sunt ab iis quos probamus. 1. de Finib.

Nõ tam authoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quin etiam obest plerumq; iis, qui discere volunt, authoritas eorum qui se docere profitentur. Desinunt enim suum judicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo quem probant, judicatum vident. Nec verò probare soleo, id quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt, siquid affirmarent in disputando, quum ex eis quæreretur, quare ita esset re-

ſpondere ſolitos, Ipſe dixit. 1. de Nat. deor.

Concepta ſemel opinio vix deponitur. 75

IMpetrari non poteſt, quin quale quidque videatur ei, talem quiſque de illo opinionem habeat. Cic. Bruto.

Difficile eſt mutare animum, & ſiquid eſt penitus inſitum moribus, id ſubito evellere. Cic. Quinto fratri.

Similitudo & exemplum homines plurimum permovere ſolent. 76

DUo illa nos maximè movent, ſimilitudo & exemplum. 3. de Orat.

Quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant homines. C. Servio Sulp. Fam. 4.

Populus. 77

MAximus magiſter, populus. 3. Tuſculanarum.

Populus ſine comparatione probat, eſſe melius non ſentit: illud quod eſt, qualecunque eſt, probat. De clar. Orat.

Sic eſt vulgus: ex veritate pauca, ex opinione multa æſtimat. Pro Roſc. Com.

Homines opinione non minus famæ, quàm aliqua certâ ratione commoveri ſolent. Pro lege Manil.

Fama, & multitudinis judicio moventur homines ut id honeſtum putent, quod à pleriſque laudetur. 2. Tuſc.

In imperita multitudine eſt varietas, & inconſtantia, & crebra tanquam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio. Pro Domo ſua.

Qui

Qui in oculis est multitudinis, tamen illius judicio stare nolit, nec quod illa putat, idem putet pulcherrimum. 2. Tusc.

Nos opinionibus vulgi rapimur in errorē, nec vera cernimus. 2. de Leg.

Plus apud nos ratio valeat, quàm vulgi opinio. 1. Parad.

Gravior & validior est decem virorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitæ. Pro Planc.

Non comitiis judicat semper populus, sed movetur plerumque gratia: cedit precibus, facit eos, à quibus est maximè ambitus: deniq; si judicat, non de lectu aliquo aut sapientiâ ducitur ad judicandum: sed impetu nonnunquam & quadam etiam temeritate. Non est enim consilium in vulgo, non ratio, non discrimen, non diligentia: semperque sapientes ea quæ populus fecisset, ferenda, non semper laudanda duxerunt. Pro Planc.

Nullum fretum, nullus Eurus, tot motus, tantas, tam varias habet agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum. Dies intermissus unus, aut nox interposita sæpè perturbat omnia, & totam opinionem parva nonnunquam commutat aura rumoris. Sæpè etjam sine ulla aperta causa fit aliud, atque existimavimus: ut nonnunquam ita factum esse etiam populus admiretur, quasi verò non ipse fecerit. Pro Muræna.

Timida eſt. Pro Milone. Ambitio. 70.

Libertas. 78

Libertas,eſt poteſtas vivendi ut velis. Is vivit ut vult, qui recta ſequitur: qui gaudet officio, cui vivendi via conſiderata atque proviſa eſt: qui ne legibus quidem propter metum paret, ſed eas ſequitur atque colit, quod ſalutare maximè judicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique, niſi libenter ac liberè: cujus omnia conſilia, reſque omnes quas gerit, ab ipſo proficiſcuntur, eodemque feruntur: nec eſt ulla res, quæ plus apud eum polleat, quàm ipſius voluntas atque judicium. Cui etiam fortuna ipſa cedit. Parad. penult.

Liber eſt is æſtimandus, qui nulli turpitudini ſervit 4. ad Heren.

Libertatis proprium eſt, ſic vivere, ut velis. 1. Off.

Ille mihi non videtur liber, cui mulier imperat, cui lex imponit, præſcribit, jubet, vetat quod videtur: qui nihil imperanti negare poteſt, nihil recuſare audet. Si poſcit, dandum eſt: ſi vocat, veniendum: ſi ejicit, abeundum: ſi minatur extimeſcendum. Parad. penult.

Ita præclara eſt recuperatio libertatis ut ne mors quidem ſit in repetenda libertate fugienda. Philip. 10.

Beſtiæ, quas delectationis cauſa concludimus,

mus, cùm copiosius alantur, quàm si essent liberæ, non facilè tamen patiuntur sese contineri. 5. de Finib.

Tu plenius vide qui propriè liberi sint, Parad. penultimo.

Servitus. 79

SErvitus, est obedientia fracti animi, & abjecti, arbitrio carentis suo. Parad. penult.

Omnibus grave servitutis jugum esse debet in libertate educatis. Antequam iret in exilium.

Nemini animus bene informatus à natura parêre debet, nisi præcipienti aut docenti, aut utilitatis causa justè & legitimè imperanti: ex quo animo magnitudo existit, humanarumque rerum contemptio. 1. Off.

Omnis est misera servitus. Philip. 10.

Nihil est fœdius servitute: ad decus & libertatem nati sumus. Phil. 13.

Cùm omnis servitus est misera, tum verò intolerabile est servire impuro, impudico, effœminato. Philip. 3.

Mors est servitute potior. Phil. 10.

Mors servituti, turpitudinique anteponenda. 1. Off.

Exilium. 80

EXilium, est scelerum pœna. Parad. 4.

Exilium ibi est, ubi virtuti non est locus. Pro Milone.

Omnes ſcelerati & impii, quos leges exilio affici volunt, exules ſunt, etſi ſolum non mutant. Parad. 4.

Exilium terribile eſt iis, quibus quaſi conſcriptus eſt habitandi locus, non iis qui omnem orbem terrarum unam urbem eſſe dicunt. Parad. 4.

Si abeſſe à patria miſerum eſt, plenæ miſerorum ſunt provinciæ, ex quibus admodum pauci in patriam revertuntur. 5. Tuſc.

Ad omnem rationem Teucri vox accommodari poteſt. Patria eſt, ubicunque eſt bene. 5. Tuſc.

Exilium, non ſupplicium eſt, ſed profugium, portuſque ſupplicii: nam qui volunt pœnam aliquam ſubterfugere aut calamitatem, eò ſolum vertunt, hoc eſt, ſedem ac locum mutant: qui ſi in civitate legis vim ſubire vellent, non prius civitatem, quàm vitam admitterent, quia nolunt, non adimitur iis civitas, ſed ab iis relinquitur, atque deponitur. Pro Cæcin.

Exilium id quod fit propter alienam, & offenſam populi voluntatem, malum eſt. 2. Tuſc.

Fama ſerviendum. 81

NOn eſt res ulla tanti, aut commodum ullum tam expetendum, ut viri boni & ſplendorem, & nomen amittas. 3. Offic.

Non eſt negligenda fama; nec mediocre

telum

telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium. In Lælio.

Negligere quid de se quisque sentiat, non solùm arrogantis est, sed etiam omninò dissoluti. 2. Off.

Perditissima ratio est diligere formam, negligere famam. 4. ad Heren.

Ex sententiis omnium nostra fama pendet. In Piso.

Est hominis ingenui & liberaliter educati velle benè audire à parentibus, à propinquis, à bonis etiam viris; & futuræ post mortem famæ, etiam detracto usu, consulendum est. 3. de Finib.

Bona existimatio pecuniis præstat. 2. de Oratore.

Antiquior sit possessionibus gloria. 1. de Divinat.

Danda est diligenter opera, ut hominum aures optimo de nobis sermone compleantur. Nostrum.

Veritas. 82

TAntam semper potentiam veritas habuit, ut nullis machinis, aut cujusquam hominis ingenio aut arte subverti potuerit. Et licet in causis nullum patronū aut defensorem obtineat, tamen per se ipsa defensorem obtineat, tamen per se ipsa defenditur. Ex Orat. in Vatin.

O magna vis veritatis, quæ contra ho-

minum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contraque fictas omnium inſidias, facilè ſe per ſeipſa defendat. Pro M. Cælio.

Multorum improbitate depreſsâ, veritas emergit, & innocentiæ defenſio interclusa reſpirat. Pro Cluent.

Eſt interdum ita perſpicua veritas, ut eam infirmare nulla res poſſit, tamen eſt adhibenda interdum vis veritati, ut eruatur. Pro Quintio.

Homini eſt propria veri inquiſitio atq; inveſtigatio. 1. Off.

Quod verum, ſimplex, ſyncerumque eſt, id eſt naturæ hominis accommodatiſſimum, 1. Offic.

Veritas odium parit. In Lælio.

Quæ valeant ad fidem faciendam, & quibus maximè credamus. 83

IN ſuadendo nihil eſt optabilibus, quàm dignitas. 2. de Orat.

Genus hoc ſermonum poſitum in hominum veterum auctoritate, & eorum illuſtrium, plus, neſcio quo pacto, videtur habere gravitatis. In Lælio.

Opulentos homines, & ætatis ſpatio probatos, dignos quibus credatur, putamus. Non rectè fortaſſe: ſed vulgi opinio vix mutari poteſt. In Topicis.

A quibus verum auditur. 84

PUeritia, ſomnus imprudentia, vinolentia, inſania, ejus generis ſunt, ex quibus ſæpiſ-

ſæpiſſimè verum auditur. In Topicis.

Multa finguntur, ut iis tanquam rebus geſtis moveamur. 85

FIt plerumque, ut ii, qui boni aliquid volunt afferre, effingant aliquid, quo faciant id, quod nuntiant, lætius. Philip. 1.

Conficta ſunt multa à poëtis, ut effictos noſtros mores in alienis perſonis, expreſſamque imaginem vitæ quotidianæ videremus. Pro Roſc. Amer.

Mendacium. 86

TOllendum eſt ex rebus contrahendis omne mendacium. 3. Off.

In virum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſa. 3. Off.

Quum judici. 3. Off. Vide Judex. 33.

Nihil eſt turpius vanitate. 1. Off.

Sordidi putantur qui mercantur à mercatoribus quod ſtatim vendant: nihil enim proficiunt, niſi admodum mentiantur. 1. Offic.

Mendacio & mendaci nulla fides. 87

QUi ſemel à veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium, quàm ad mendacium perduci conſuevit. Et quæ pœna à Diis immortalibus perjuro, hæc mendaci conſtituta eſt. Non enim ex pactione verborum, quibus jusjurandum comprehenditur, ſed ex perfidia ac malitia, per quã inſidiæ tenduntur alicui, dii immortales iraſci ac ſuccenſere cõſuerunt. Pro Roſc. Com.

Ubi quis ſemel pejerarit, ei credi poſtea,

etiamsi per plures deos juret non convenit. Pro C. Rab. Posth.

Non ex libidine, aut simultate, aut levitate testium, causæ honestorum hominum ponderari debent. Pro Sylla.

Ementiuntur sæpè homines in eos quos oderunt. In Par, Ora.

Si qui ob emolumentum suum cupidius aliquid dicere videntur, iis credere non convenit. Pro Font.

Authoritatem nullam debemus, nec fidē commentitiis rebus adjungere. 2. de Divin.

Non verbis, sed facto probamur. 88

OMnis virtus in actione consistit. 1. Offic.

Non paranda nobis solùm, sed fruenda etiam sapientia est. 1. de Finib.

Non procacitate linguæ, vitæ sordes eluuntur. Cic. in Sallust.

Non ex singulis vocibus philosophi spectandi sunt, sed ex perpetuitate atque constantia: resque spectari oportet, non verba 5. Tusc.

Virtus, integritas, probitas in homine non linguæ volubilitas, non ars, non scientia requiri solet. Pro Plancio.

Ea magna voluptas est, æqualem ac parem verbis vitam agere: atq; ita vivere, ut omnis oratio moribus consonetur. Cic. In Sall.

Misera est senectus, quæ se oratione duntaxat defendit. Cato Major.

Ita

Ita vivunt quidam, ut eorum vita refellatur oratio: atque cæteri existimantur dicere melius, quàm facere, quum sit melius facere, quàm dicere. 2. de Finib.

Sunt qui quum populi non solùm commoda, verùm etiam salutem oppugnent, & impediant: oratione assequi volunt ut populares esse videantur. Ut C. Gracchus, cùm largitiones maximas fecisset: & effudisset ærarium, verbis defendebat ærarium. 3. Tuscul.

Epicurus tantummodo induit personam philosophi, & sibi hoc ipse nomen inscripsit, cùm non multùm differret à judicio ferarū: præsertim quum omne malum dolore definiat, bonum voluptate. 5. Tusc.

Cùm philosophorum vita mirabiliter pugnat oratio. 2. Tusc.

In philosophia. Orat. ad Brut. Vide Philosophia. 17.

Non est satis judicare. 1. de Finib. Vide Consilium rem præcurrat. 27.

Plus in negotiis gerendis res, quàm verba prosunt. 4. Acad.

Sunt facta verbis difficiliora. C. ad Q. fra.

Est alienum viro, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. 3. Off.

Quid verba audiam, quum facta videam? 3. Tusc.

Qui suos casus aliter ferunt, atque ut aliis authores ipsi fuerunt, non sunt vitiosiores, quàm

quàm ferè plerique qui avari avaros, gloriæ cupidos gloriosi reprehendunt. 3. Tusc.

Noli imitari malos medicos, qui in alienis malis profitentur se tenere medicinæ scientiam, seipsos curare non possunt. Sed potius aliis quæ tute præcipere soles, ea tibi subjice, atque apud animum propone. Servius Cic. Fam. 4.

Tu qualis es, talem te esse existimes, ut quantum à rerum turpitudine abes, tantum te à verborum libertate sejungas. Deinde ut ea in alterum ne dicas, quæ cùm tibi falsò responsa sint, erubescas. Pro M. Cælio.

Non ætas in homine, sed virtus consideranda. 89

NOn cani, non rugæ repentè authoritatem afferre possunt, sed honestè acta superiore ætas fructus autoritatis præbet extremos. Cato major.

Virtutis, quàm ætatis, cursus celerior. 5. Philipp.

Sermo & oratio. 90

VErba inventa sunt, non quæ impedirent, sed quæ indicarent voluntatem. Pro A. Cæcin.

Interpres mentis est oratio, verbis discrepans, sententiis congruens. 1. de Leg.

Sermone eo debemus uti, qui notus est nobis. 1. Offi.

In primis provideamus, ne sermo vitium aliquod indicet inesse moribus: quod maximè

mè tum solet evenire, cùm studiosè de absentibus detrahendi causa, aut perridiculū, aut severè aut maledicè, contumeliosèque dicitur. 1. Offic.

Quoties aliquid aut dicim⁹ aut loquimur, toties de nobis judicatur. 1. de Orat.

Moderari animo & rationi. Cic. ad Q. frat. vide Appetitus. 50.

Diligentissimè linguam continere, mihi virtus interdum non minor videtur, quàm omninò non irasci. Cic. ad Q. frat.

Id ipsum dicere nunquam est nō ineptum, nisi quum est necessarium. 1. de Orat.

Habent suum modum quæcunque opportuna dicuntur. 3. de Finib.

Tacere noli ubi non oportet. Pro Rosc. Comœd.

Non est necesse omnium flagitia proferre. Pro Milo.

Sæpè gravius offendunt animos auditorū, qui aliena flagitia apertè dicunt, quàm qui committunt. Cic. in Sallust.

Homines notissimos sumere odiosum est, quum & illud incertum sit, velintne hi sese nominari. Pro Rosc. Amer.

Debemus considerare. Orat. ad Brut. Vide Circunstantia. 121.

Alia est ratio. Pro M. Cælio. Vide Circunstantia. 121.

Cavendum est, ne quid agendo, faciendóve fa-

ve facias, cujus imitatio rideatur. de Clar Oratorib.

Fit nescio quo pacto. 1. Off. Vide Aliena & videmus. 145.

Oratio debet esse ornatior sententiis, quã verbis. Part. Orat.

Non tam copia quàm modus in dicendo quærendus est. Pro leg. Man.

Decorus est sermo senis, quietus, & remissus, facitquè persæpe sibi audientiam diserti senis compta oratio & mitis. Cato Major.

Difficile est dictu, quantopere conciliet animos hominum comitas, affabilitasque sermonis 2. Off.

Sermo familiaris quatenus moderandus sit, lege plenius primo Officior. cap. Et quoniam, cum sequent.

De nobis in neutram partem loquendum. 91

MInimè sibi quisque notus est, & difficillimè de se quisque judicare, ac sentire potest. 3. de Orat.

Nemo de se satis honestè, ac sine multorum invidia loqui potest. Cic. in Vatin.

Ut verecundius ipsi de se omnes scribant, necesse est, si quid est laudandum: & prætereant, si quid reprehendendum est, accedit etjam ut minor sit fides, minor authoritas. Cic. L. Lucejo. Famil. 5.

Multis

Multis doctrina non deest sed oratio. 92

FIeri potest ut rectè quis sentiat: & id quod sentit, politè eloqui non possit. 1. Tuscul.

Sunt qui se ita literis abdiderunt, ut nihil possint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aspectum, lucemque proferre. Pro Arch. Poëta.

Sunt quidam aut ita lingua hæsitantes, aut ita voce absoni: aut ita vultu, motuque corporis vasti atque agrestes, ut, etiamsi ingeniis atque arte valeant, tamen in doctorum numerum venire non possint. Sunt a. quidam, ita naturæ muneribus in iisdem rebus habiles, ita ornati, ut non nati, sed ab aliquo deo ficti esse videantur. 1. de Orat.

Sinistri quidam laudatore. 93

SUnt qui nihil laudant, nisi quod se imitari posse confidunt. 2. Tusc.

Nunc tantũ quisque laudat, quantum se posse sperat imitari. Orat. ad Brut.

Est iniqua, in omni re accusanda, prætermissis bonis, malorum enumeratio, vitiorumque se lectio. 3. de Leg.

Est liberum, alterum laudare, de quo, quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut invidiæ assignetur. Cæcinna Ciceroni, Famil. 6.

Invidia. 94

INvidentia, est ægritudo ex alterius rebus secundis. 3. Tusc.

Vir-

Virtutis comes invidia plerunque bonos insectatur. 4. ad Herenn.

Latè patet hoc vitium, & est in multis, invidere scilicet. Cic. Appio Pulch. Fam. 3.

Mos est hominum, ut nolint eundem pluribus rebus excellere. De Clar. Orat.

Plerique sunt invidi, maximeque est hoc commune vitium & pervagatum: invidetur a præstanti florentique fortunæ. 2. de Orat.

Invident homines maximè paribus aut inferioribus, cùm se relictos sentiunt, illos autem dolent evolasse: sed etiam superioribus invident sæpè vehementer, & eò magis, si intolerantius se jactant, & æquabilitatem communis juris, præstantia dignitatis, aut fortunæ suæ transeunt. 2. de Orat.

In judiciis invidia imbecillis esse debet: nihilque homini est tam timendum: quàm invidia; nihil innocenti suscepta invidia tam optandum, quàm æquum judicium. Pro Cluent.

Invidia summus ordo caret. 3. de Legib.

Invidia, virtute parta, gloria, non invidia putanda est. 1. Invect. in Catil.

Ira. 95

IRa (ut inquit Ennius) est initium insaniæ. 4. Tusc.

Prohibenda est maximè ira in puniendo. Nunquam enim iratus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ est inter nimium & parum: cavendum est igitur

gitur ne major sit pœna, quàm culpa. 1. Off.

Omnis animadversio & castigatio, contumeliâ vacare debet, 1. Off.

Monitio acerbitate, & objurgatio contumeliâ careat. In Lælio.

Non sunt audiendi qui graviter irascendū inimicis putant. 1. Off.

Objurgationes etiam nonnunquam incidunt necessariæ, in quibus utendum est fortasse & vocis contentione majore & verborū gravitate acriore: atque etiam illud ipsum quod acerbitatis habet objurgatio, significādum est ipsius id causa, qui objurgetur, susceptum esse. Id agendum etiam est, ut ne ea facere videamur irati: sed ut ad urendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi rarò, invitique veniamus; nec unquam nisi necessariò, si nulla reperietur alia medicina. Sed tamen ira procul absit, cum qua nihil rectè fieri, nihil consideratè potest. 1. Off.

Semper ira procul absit, cum qua nihil rectè, nihil consideratè fieri potest. Quæ enim cum aliqua perturbatione fiunt, ea nec constanter fieri possunt, neque iis qui adsunt probari. 1. Off.

Propriū est irati, cupere à quo læsus videat, ei quàm maximum dolorem inurere. 1. Offic.

Non est in nostra potestate, fodicantibus iis rebus, quas malas esse opinamur, dissimulatio vel opinio. 3. Tusc.

Difficile est tacere, cùm doleas. Pro Syl.

Omnes

Omnes læsi dolent, irati efferuntur. Pro Marc. Cælio.

Habet quendam aculeum contumelia, quem pati prudentes ac boni viri difficillimè possunt. Ex 5. act. in Verr.

Doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dat & tribuit. Ad Attic. lib. 4.

Leviora sunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ præmeditata atq; præparata inferunt. 1. Off.

Tu plura in eo libro, quæ ad hanc sententiam pertinent, leges.

Timor, & metus. 96

Rerum omnium nec aptius est quicquam 2. Off. Vide Amicitia. 66.

Charum esse civem. Philip. 1. Vide Amic. 66.

Benevolentiæ vis est maxima, metus imbecillis. 2. Off.

Nulla vis imperii tanta est, quæ premente metu possit esse diuturna. 2. Off.

Multorum odiis nullæ opes possunt obsistere. 2. Off.

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, periisse expetit. 2. Off.

Oderunt, dum metuunt Philip. 1.

Timor, non diuturni magister est officii Philip. 2.

Malus est custos diuturnitatis metus: contraque, benevolentia fidelis est ad perpetuitatem: id igitur amplectamur, ut metu absit, charitas retineatur. 2. Off.

Millies perire est melius, quàm in sua civitate sine armorum præsidio non posse vivere: præsidium charitate & benevolentia civium septum oportet esse, non armis. Philip. 2.

Tu plenissimè secundo Offic. cap. Rerum autem omnium.

Gravior est plerunque metus, & gravius afficit, quàm res ipsa quæ timetur. 97

PLus in metuendo est mali, quàm in eo ipso quod timetur. Cic. A. Torq. Famil. lib. 6.

Major est ea vis, quæ periculo mortis injecto, formidine animum perterritum loco sæpè, & certo de statu dimovet, quàm quæ ad corpus nostrum, vitamque pervenit. Itaq; saucii sępè homines cùm corpore debilitantur, animo tamen non cedunt, neque eum relinquunt locum, quem statuerunt defendere. Atque alii pelluntur integri: ut non dubium sit, quin major adhibita vis ei sit, cujus animus sit perterritus, quàm illi, cujus corpus vulneratum sit. Pro A. Cecin.

Exercitus maximi sæpè pulsi ac fugati sunt terrore ipso, impetuque hostium, sine cujusquam non modò morte, verum etiam vulnere. Pro Cecin.

Magna est stultitia, idipsum quod verearis, ita caveré, ut cum vitare fortasse potuerit, ultrò accersas & attrahas, Cic. Bruto.

Omnes

Omnes, quorum in alterius manu vita posita est, sępius illud cogitant quod possit is, cujus in ditione ac potestate sunt, quam quid debeat, facere. Pro Lege Manni.

Nos omnia tum venientia metu augentes, tum mœrore præsentia, rerum naturam, quã errorem nostrum damnare malumus. 1. Tuscul.

Quod futurum est, vitari non potest. 98

Effugere nemo potest quod futurum est. Et sæpè utile est non scire quod futurum sit. Miserum est enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deor.

Nihil est pro certo futurum, quod possit aliqua procuratione accidere, ne fiat. 2. de Divinat.

Factum infectum esse non potest. 99

Quod semel jam missum est, coërceri, reprimique non potest. 1. de Finib.

Præterita mutare non possumus. In Pison.

Non potest dies esse sæpius, qui semel fuit. 2. de Finib.

De præteritis non est quærendum. Cic Curioni, Famil. lib 7.

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est. 100

Etsi optabilius est vitæ cursum conficere sine dolore & injuria: tamen ad immortalitatem gloriæ, plus adfert desideratum

tum esse à suis civibus, quàm omninò nunquam fuisse violatum. Pro domo sua.

Habet præteriti doloris secura recordatio delectationem. Cic. Lucejo, Fam. lib. 5.

Jucunda est memoria præteritorum malorum. 2. de Finib.

Suavis est præteritorum malorum memoria. 2. de Finib.

Jucundi sunt acti labores. 2. de Finib.

Non tam cumulus bonorum jucundus esse potest, quàm molesta decessio, 1. Tusc.

Ullum vix laborem subimus, nisi proposito præmio, aut gloria. 101

NEmo nostrûm in Reipublicæ periculis cum laude ac virtute versatur, quin spe posteritatis, fructúq; ducatur. Pro [C]ajo Rabirio.

Vix invenitur, qui laboribus susceptis, [p]ericulisque aditis, non quasi mercedem re[r]um gestarum desideret gloriam. 1. Off.

Pro sua patria pauci, post genus hominum [na]ti reperti sunt, qui nullis præmiis proposi[ti]s, vitam suam hostium telis objicerent. Pro [C]ajo Rabir.

Omnes utilitate moventur. 102

[O]Mnes expetimus utilitatem, ad eamque rapimur: nec facere aliter ullo modo possumus. Nam quis est qui utilia fu[gia]t? aut quis potius, qui ea non studiosissi[m]e persequatur? 3. Off.

Cum aliqua ſpecies utilitatis objecta eſt, nos commoveri neceſſe eſt. 3. Off.

Nemo eſt quin putet expetendam maximè dignitatem, ſed vincit utilitas plerunq;, cùm ſubeſt ille timor : ea neglecta, ne dignitatem quidem poſſe retineri. 2. de Orat.

Cum utilitas ad ſe rapere, honeſtas contrà revocare ad ſe videtur, fit ut diſtrahatur deliberando animus, afferatque ancipitem curam cogitandi. 1. Off.

Hæc res plus proficit, ſi proponatur ſpes utilitatis futuræ, quàm præteriti beneficij recordatio. 2. de Orat.

Alterum ne laſeris, tibi ut proſis. 103

QUi alteri exitium parat, eum ſcire oportet ſibi paratam peſtem, ut participet parem. 2. Tuſc.

Quod cuique obtigerit, id quiſque teneat: eò ſi quis plus appetet, violabit jus humanæ ſocietatis. 1. Off.

Animadvertamus, cùm alios juvare velimus, ne quos offendamus. Sæpè enim, aut eos lædimus, quos non debemus: aut eos, quos non expedit. Si imprudenter, negligentiæ eſt: ſi ſcienter, temeritatis. 2. Off.

Res familiaris quæri debet iis rebus, à quibus abeſt turpitudo : conſervari autem diligentia & parſimonia. Iiſdem etiam rebus augeri. 2. Off.

Noſtræ utilitates nobis omittendæ non ſunt, aliiſque tradendæ, cùm iis ipſis egeamus:

mus: sed suæ cuique utilitati, quod sine alterius injuria fiat, serviendum est. 2.Off.

Alienum est à justitia, ad quam nati esse videmur, detrahere quid de aliquo, quod sibi assumat. 2. de Finib.

Non est permissum, ut impunè nobis liceat, quod alicui eripuerimus, id alteri tradere. 4. Act. in Verr.

Ut si unumquodque membrum. 3. Offic. In Similib. 5.

Suum cuique incommodum ferendum est potiùs, quàm de alterius commodis detrahendum. 3. Offi.

Rei familiaris amplificatio nemini nocens, non est vituperanda, sed fugienda semper injuria. Sed detrahere aliquid alteri, & hominem hominis incommodo suum augere commodum, magis est contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cætera, quæ possunt aut corpori accidere, aut rebus externis. Illud enim natura non patitur, ut aliorum spoliis nostras facultates, copias, opes augeamus. Neque verò hoc solùm naturâ, id est jure gentium, sed etiam legibus populorum, quibus in singulis civitatibus Respublicæ continentur, eodem modo constitutum est, ut non liceat sui commodi caussa, nocere alteri. Hoc enim spectant leges, hoc volunt, incolumem esse civium conjunctionem. 3. Off.

Tu plenissimè leges tertio Officiorum quatenus commodis propriis sit inserviendum.

Promissa servanda. 104

PActa semper & promissa servanda sunt, quæ nec vi, nec dolo malo facta sunt, illa servanda non sunt, quæ non sunt iis ipsis utilia, quibus illa promiseris. 3. Off.

Illis promissis standum non est, quæ coactus quis metu aut deceptus dolo promiserit. 1. Off.

Promissa non sunt servanda iis quibus promiseris, inutilia si sint: nec si tibi plus noceant, quàm illi prosint, cui promiseris. 1. Off.

Scelerum promissio, & iis qui expectant, perniciosa est: & iis qui promittunt. Phil. 8.

Semper in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est. 1. Off.

Quod affirmativè, quasi, Deo teste, promiseris, id tenendum est. 1. Off.

Quod ex animi tui sententia, juraveris, id non facere perjurium est. 3. Off.

Quod ita juratum est, ut mens conciperet fieri oportere, id servandum est: aliter si non feceris, nullum perjurium est. 3. Off.

Conscientia. 10

COnscientiæ grave pondus. 3. de Natura Deorum.

Nullum theatrum virtuti conscientia majus est. 2. Tusc.

Con

Conſcientiam à diis immortalibus accepimus, quæ à nobis avelli non poteſt. Pro Cl.

Si optimorum conciliorum atque factorum teſtis in omni vita nobis conſcientia fuerit, ſine ullo metu ſumma cum honeſtate vivemus. Pro Cluentio.

Conſcientia rectæ voluntatis, maxima conſolatio eſt rerum incommodarum. Cicero A. Torquato, Famil. lib. 6.

Vacare culpa, maximum eſt ſolatium. Cic. M. Mario, Famil. 7.

Nihil eſt melius, quàm memoria rectè factorum: & libertate contentum, negligere humana. Cic. Bruto.

Conſcientia benè actæ vitæ, multorumque benefactorum recordatio, jucundiſſima eſt. Cato Major.

Magna eſt vis conſcientiæ in utranque partem: ut neque timeant, qui nihil commiſerint, & pœnam ſemper ante oculos verſari putent, qui peccârint. Pro Milone.

Ego ſemper hac opinione tractus fui, ut eum qui nihil commiſerit, ſibi nullam pœnam timere exiſtimarem. In Vatin.

Bonum. 106

QUod rectum, & honeſtum, & cum virtute eſt, id ſolum opinor bonum. Parad. 1.

Tria ſunt genera bonorum: maxima, animi: ſecunda corporis: externa tertia. 3 Tuſc.

Alia ſunt in homine optanda, alia lau-

danda. Genus, forma, vires, opes, divitiæ, cæteraque quæ fortuna dat, aut extrinsecus, aut corpori: non habent in se veram laudem, quæ deberi uni solùm virtuti putatur: sed tantùm quòd ipsa virtus in earum rerum usu ac moderatione, maximè cernitur. 2. de Orat.

Nihil bonum, nisi quod honestum: nihil malum, nisi quod turpe. Cic. Att. lib. 10.

Quicquid est quod bonum sit, id expetendum est: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod verò approbaris, id gratum, acceptumque habendum. 5. Tusc.

Non sunt dicenda bona illa, quibus abundantem licet esse miserrimum. Parad. 1.

Bona non sunt, quæ quis habeat, & miserrimus esse possit. 5. Tusc.

Nec bonum est illud, quod aut cupias ardenter, aut adeptus, te efferas insolenter. 4. Tusc.

Divitias, quia quivis, quamvis indignus, habere potest, in bonis non numero. 2. Tusc.

Neque pecuniæ, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque ea quibus maximè astricti sunt, voluptates in bonis rebus aut expetendis numerandæ sunt: quippe homines iis rebus affluentes, ea desiderant, maximè quibus abundant. Philip. 1. Bias, Parad. In Apophth. 65.

Plura

Plura primo Academicarum, tertio Tuſculanarum, Paradox.1.& in lib. de Finibus bonorum & malorum, legere potes.

Vir bonus. 107

VIr bonus eſt, qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini. 3. Off.

Vir bonus non modò facere, ſed ne cogitare quidem quicquam audebit, quod non audeat prædicare. 3. Offic.

Homo frugi, omnia rectè facit. 4. Tuſc.

Fas nec eſt, nec unquam fuit, quicquam, niſi pulcherrimum, facere, eum qui eſſet optimus. 2. Offic.

Vir bonus, nihil cuiquam, quod in ſe tranſferat, detrahet. Itaque in virum bonum non cadit mentiri, emolumenti ſui cauſſa, criminari, præripere, fallere. De Univerſ.

Non eſt res ulla tanti, aut commodum ullum tam expetendum: ut viri boni & ſplendorem & nomen amittas. 3. Offic.

Neque contra Remp. 3. Offic. Vide de Judice. 35.

Probus invidet nemini. De Univerſ.

Ut quiſque eſt vir optimus, ita difficillimè eſſe alios improbos ſuſpicatur. Cic. ad Q. fratr.

Omnes boni, beati. 3. de Finib.

Quum ſapiens, & bonus vir. 5. Tuſc. De Sapientia, 13.

Nec bono quicquam mali evenire potest, nec vivo, nec mortuo: nec unquam ejus res à diis immortalibus negligentur. 5. Tusc.

Qui omnibus bonis instructi sunt & ornati, tum sapientes, tum viri boni dicuntur. 5. Tusc.

Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, impii sæpè parvo. Pro Milone.

Sancti viri, & religionem colentes, sunt, qui meritum diis immortalibus, gratiam justis honoribus & meritis, & memori mente persolvunt. Pro Plancio.

Omnes viri boni æquitatem & jus ipsum amant. Nec est viri boni errare, & diligere quod per se non sit diligendum & colendum. 1. de Leg.

Nemo est omninò negligendus, in quo aliqua virtutis significatio appareat. 1. Offi.

Beatus. 108

Beatus esse sine virtute nemo potest. 1 de Nat. deor.

Tunc erimus beati. 1. Tusc. In Piis sententiis. 66.

Is est beatus, cui nihil humanarum rerum, aut intolerabile ad demittendum animum, aut minus lætabile ad efferendum, videri potest. 4. Tusc.

Beati dicuntur, qui sunt in bonis, nullo adjuncto malo. 5. Tusc.

Beati sunt, quos nulli metus terrent, nullæ ægritudines exedunt, nullæ libidines cruciant,

ciant, nullæ futiles lætitiæ exultantes languidis liquefaciunt voluptatibus. 5. Tusc.

Vir temperans, constans, sine metu, sine ægritudine, sine alacritate ulla, sine libidine, is est beatus. 5. Tus.

Nemo potest non beatissimus esse, qui est totus aptus ex sese, quique in se uno sua ponit omnia. Cui autem spes omnis & ratio, & cogitatio pendet ex fortuna, huic nihil potest esse certi: nihilquè quod exploratum habeat permansurum sibi, ne unum quidem diem. In Parad.

Nisi stabili, & fixo, & permanente bono, beatus esse nemo potest: nihil enim inveterascere, nihil extingui, nihil cadere debet eorum, quæ in vita beata consistunt. Nam qui timebit, ne quid ex his deperdat, beatus esse non poterit. 5. Tus.

Qui beatus est, non intelligo quid requirat ut sit beatior: si est enim quiddam quod desit, ne beatus quidem est. 5. Tus.

Beatus esse maximarum rerum timore nemo potest. Nemo igitur esse beatus potest, neque enim in aliqua parte, sed in perpetuitate temporis vita beata duci solet. Nec appellatur omninò vita beata, nisi confecta atque absoluta, nec enim potest aliàs quisquam beatus esse, aliàs miser. Qui enim existimabit posse se miserum esse, beatus non erit. Nam cum semel est suscepta beata vita, tam permanet, quā ipsa illa effectrix beatę vi-

tæ sapientia: nec expectat ultimum tempus ætatis, quod Crœso scribit Herodotus præceptum esse à Solone. De Finib. 2.

Est verè fortunatus ille, cujus ex salute non minor penè ad omnes, quàm ad illum, cui ventura sit lætitia, pervenerit. Pro M. Marc.

Omne beatum est, cui nihil deest: & quod in suo genere expletum atquè cumulatum est: idque virtutis est proprium. 5. Tusc.

Reliquas tu lege secundo Paradoxo & Tusculanarum libro quinto.

Miser. 109

PRæstans valetudine, viribus, formâ, acerrimis integerrimisque sensibus, etjamsi libet, velocitatem da, divitias, honores, imperia, opes, gloriam: si fuerit is qui hæc habeat, injustus, intemperans, timidus, hebeti ingenio, atque nullo, is erit profectò miserrimus. 5. Tusc.

Beatus est nemo, qui ea lege vivit, ut non modò impunè, sed etiam cum summa interfectoris gloria interfici possit. Philip. 1.

Cui vita potest esse utilis, quum ejus vitæ conditio sit, ut qui illam eripuerit, in maxima & gratia futurus sit, & gloria? 3. Offic.

Ita vivere, ut non sit vivendum, miserrimum est. Cic. Cajo Mario, Famil. 7.

Impii

SUa quenque fraus, & suus error maximè vexat, suum quenque scelus agitat, amentiaque afficit suæ malæ cogitationes conscientiæque animi terrent. Hæ sunt impiis assiduæ, domesticæque furiæ, quæ dies noctesque pœnas à sceleratissimis repetunt. Pro Rosc. Amer.

Sua quenque fraus, suum facinus, suum scelus, sua audacia de sanitate ac mente deturbat. In Pisonem.

Non ob ea solùm incommoda, quæ eveniunt improbis, fugienda improbitas est: sed multò etiam magis quòd cu us in animo versatur, nunquam sinit eum respirare, nunquam acquiescere. 1. de Finib.

Si qui satis opibus hominum, contra conscientiam septi esse, & muniti videntur: deorum tamen numen horrent, easque, ipsas solicitudines, quibus eorum animi noctesque diesque exeduntur: à diis immortalibus supplicii caussa importari putant, 1. de Finib.

Morte, dolore corporis, aut luctu animi, aut offensione judicii, hominum miserias ponderamus, quæ fateor humana esse & multis bonis viris accidisse. Sceleris etiam pœna tristis: & præter eos eventus qui sequuntur, per se ipsa maxima est. 2. de Legibus.

Animi conscientiâ improbi cruciantur:

tum etiam pœnæ timore, qua aut afficiuntur, aut semper sunt in metu, ne afficiantur aliquando. 2. de Finib.

Si impietas improbè molita quidpiam est, quamvis occultè fecerit, nunquam tamen confidet id semper fore occultum. Plerunque enim improborum facta primò suspicio insequitur: deinde sermo atque fama: tum accusator: tum judex: multi etiam ipsi se indicant. 1. de Finib.

Omnibus, quorum mens abhorret à ratione, semper aliquis talis terror impendet. 4. Tusc.

Eorum animi qui se corporis voluptatibus dediderunt. Somn. Scip. In piis sententiis. 61.

Improbo nemini benè potest esse. Par. 2.

Impii pœnas luunt, non tam judiciis (quæ quondam nusquam erant, hodie multifariam nulla sunt) quàm angore conscientiæ, fraudisquè cruciatu. 1. de Leg.

Impiis apud inferos sunt pœnæ præparatæ. 1. de Invent.

Impii apud inferos pœnas luunt. Philip. 14. in Piis sententiis. 76.

Tu plenissimè leges Paradoxo secundo, quibus curis scelerati conficiantur.

Sceleratorum & latronum beneficium. 111

Nullum ast aliud latronum beneficium, nisi ut commemorare possint, iis se vitã dedisse, quibus non ademerint. Phil. 2.

Impius merito, & Tyrannus jure percuti, occidiq; possunt. 112

INsidiatori & latroni non potest afferri injusta nex. Pro Milone.

Non se obstrinxit scelere, siquis tyrannum occidit, quamvis familiarem. 3. Off.

Quem discordiæ, quem cædes civium, quem bellum civile delectat: eum ex numero hominum ejiciendum, ex finibus humanæ naturæ censeo exterminandum. Philip. 13.

Nulla nobis cum tyrannis societas est, sed summa potius distractio: neque est contra naturam spoliare eum, quem honestum est necare. 5. Tus.

Corrupti mores. 113

A Multis ipsa virtus contemnitur, & venditatio quædam, atque ostentatio esse dicitur. Phil. 13.

Justitia vacillat, vel jacet potius, omnesq; iæ virtutes, quæ in communitate cernuntur, & in societate generis humani. 3. Off.

Virtuti & gloriæ maximè invideri solet. 1. de Orat.

Jam pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus nihil est loci. Cic. Titio Famil. 5.

Est hujus seculi labes quædam & macula, virtuti invidere, velle ipsum florem dignitatis effringere. Pro Corn. Balbo.

Durior est conditio spectatæ virtutis, quàm incognitæ. Brut. Cic.

Cujus est spectata multis, magnisque rebus singularis integritas, minùs admirabilem facit honestissimi facti gloriam. Phil. 2.

Sapientia & magnitudo animi, qua omnes res humanæ geruntur, tenues, & pro nihilo putantur. 2. de Orat.

Videmus quanta sit in invida, quantoque in odio apud quosdam homines nobiles, novorum hominum virtus & industria, si tantulum oculos dejecerimus: præstò esse insidias: si ullum locum aperuerimus suspicioni aut crimini, accipiendum esse statim vulnus, esse nobis semper vigilandum, semper laborandum videmus. Inimicitiæ sunt? subeantur: labores? suscipiantur: etenim tacitæ magis & occultæ inimicitiæ timendæ sunt, quàm indictæ & apertæ.

Hominum nobilium non ferè quisquam nostræ industriæ favet: nullis nostris officiis benevolentiam illorum allicere possimus: quasi naturâ & genere disjuncti sint, ita dissident à nobis animo ac voluntate. 7. act. in Verr.

Vigilandum est semper: multæ insidiæ sunt bonis. Pro Planc.

Ad multorum amicitiam faciliorem aditùm habet nequitia & audacia, quàm cujusquam virtus & integritas. 3 act. in Verr.

Quis est qui inopis & optimi viri causâ, non

non anteponat in opera danda gratiam fortunati & potentis? A quo enim expectatur, & celerior remuneratio fore videtur, in eum ferè est voluntas nostra propensior. 2. Off.

Fraudis atque insidiarum & perfidiæ plena sunt omnia. De per. cons.

Largitione corrupta sunt suffragia. 3. de Legib.

Ingentes divitiæ. 2. act. in Verr. Vide Judex. 35.

Malè se res habet, cùm id quod virtute effici debet, id tentatur pecunia 1. Off.

Qui opibus plus valent, etiam autoritate plus possunt. Cic. Lentulo. Fam. 1.

Hoc tempore obsequium amicos, veritas odium parit. In Lælio.

Omnes qui in paupertate sunt, malunt maleficio parare divitias, quàm officio paupertatem tueri. 2. ad Heren.

Qui pauperes sunt, iis antiquior officio pecunia est. 1. de Invent.

Sunt homines, qui rationem bono consilio à diis immortalibus datam, in fraudem, malitiamque convertunt 3. de Nat. deor.

Sunt homines, quos libidinis, infamiæquè suæ neque tædeat, neque pudeat: qui quasi de industria in odium, offensionemque populi irruere videantur. 2. act. in Verrem.

Sunt quidam non re, sed nomine homines. 1. Off.

O super-

O superbiam inauditam, in facinore gloriari! Cic. Bruto. Fam 11.

Est in quibusdam tanta perversitas, ut inventis frugibus, glande vescantur. Orat. ad Brut.

Quidam habent aures tam inhumanas, tamque agrestes, ut ne doctissimorum quidem virorum eos movere possit autoritas. Orat. ad Brut.

Consuetudo. 114

MAxima est vis vetustatis & consuetudinis: non modò in hoc quod est animal, sed in iis etiam, quæ sunt inanima consuetudo valet, cum locis etiam ipsis montuosis delectemur & sylvestribus, in quibus diutius commorati sumus. In Lælio.

Consuetudinis magna est vis: pernoctant venatores in nive, in montibus uri se patiuntur. 2. Tusc.

Consuetudo laborum, perpessionem dolorum efficit faciliorem. Nam ferre laborem, contemnere vulnus, consuetudo docet. 2. Tusc.

Qui multa sunt sæpè perpessi, faciliùs ferunt quicquid accidit, obduruisseque sese contra fortunas arbitrantur. Ut ille apud Euripidem.

Si mihi nunc tristis primùm illuxisset dies,
Nec tam ærumnoso navigassem salo:
Esset dolendi causa, ut injecto equulei.
Fræno, repente tactu exagitantur novo.

Sed

Sed jam ſubjectus miſeriis obtorpui. 3. Tuſ.

Corruptela malæ conſuetudinis, igniculi extinguuntur à natura dati, exoriunturque & confirmantur vitia contraria. 1. de leg.

Non ingenerantur hominibus mores tam à ſtirpe generis & ſeminis, quàm ex iis rebus quæ ab ipſa natura loci, & à vitæ conſuetudine ſuppeditantur. De Leg. Agr. ad pop. contra Rul.

O conſuetudo peccandi, quantam habes jucunditatem in improbis & audacibus, cùm pœna abfuit, & licentia conſecuta eſt! 5. in Verr.

Magna eſt illecebra peccandi, impunitatis ſpes. Pro Mil.

Conſuetudo peccandi, maleficii ſuſcipiendi removet dubitationem. 2. ad Herenn.

Quotuſquiſque reperitur, qui impunitate & ignoratione omnium propoſita, abſtinere poſſit injuria? 3. Off.

Omnes religione moventur, & deos patrios, quos à majoribus acceperunt, colendos ſibi diligenter, & retinendos arbitrantur. 6. act. in Verr.

Repentina graviora. 115

Videntur omnia repentina graviora. Nam præmeditatio futurorum malorum lenit eorum adventum, quæ venientia longè antè videris. 3. Tuſ.

Nam qui hæc audita à docto meminiſſem viro. 3. Tuſ. In Apoph. 129.

Non

Non est dubium quin omnia quæ mala putentur, sint improvisa graviora. 3. Tusc.

Quoniam multùm potest animi provisio & præparatio ad minuendum dolorem, sint semper omnia homini humana præmeditata. 3. Tusc.

Quod possit accidere, diu cogitare oportet: hæc cogitatio una maximè omnes molestias extenuat & diluit. 3. Tusc.

Hostium repentinus adventus, magis aliquantò conturbat, quàm expectatus: & maris subita tempestas, quàm antè provisa, terret navigantes vehementius. 3. Tusc.

Tu plura tertio Tuscul. legere potes.

Sæpè bonum est ignorare quid futurum est. 116

SÆpè utile est non scire quid futurum sit: miserum est enim nihil proficientem angi. 3. de Nat. Deor.

At hoc ne homines quidem probi faciunt, ut amicis impendentes calamitates prædicant, quas illi nullo modo effugere possint. 2 de Divin.

Rem carendo, magis, quàm fruendo, quid valeat, cognoscimus. 117

GRavitas morbi facit, ut medicina egeamus: eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, quum valebamus. Cic. Varroni, Fam. 9.

Amicitiæ

Amicitiæ, consuetudines, vicinitates, quid habeant voluptatis, carendo magis intelligimus, quàm fruendo. Ad Quir. post Red.

Homo. 118

HOmines mortales sunt 1. de Nat. Deor.

Omnia aliorum caussa sunt generata, ut fruges atque fructus, quos terra gignit animantium caussa: animantes autem hominum, ut equum vehendi causa, arandi bovem, venandi & custodiendi canem. Ipse autem homo ortus est ad mundum contemplandum & imitandum. 2. de Natura deorum.

Homines hominum caussa sunt generati, ut ipsi inter se alii aliis prodesse possent. 1. Officiorum.

Proximè & secundùm Deum, homines hominibus maximè utiles esse possunt. 2. Off.

Hoc natura præscribit, ut homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam caussam tantùm quòd is homo sit, consultum velit. 3. Off.

Sic nos nati videmur, ut inter omnes esset societas quædam. In Lælio.

Homo naturæ obediens, homini nocere non potest. 3. Off.

Oportet hominem ab homine, ob hoc ipsum quòd homo sit, non alienum videri. 3. de Finib.

Impellimur natura, ut prodesse velimus quàm plurimis, in primisque docendo, rationibusque prudentiæ tradendis. Itaque

non facile est invenire, qui quod sciat ipse, non tradat alteri. Ita non solùm ad discendũ propensi sumus, verùm etiam ad docendum. 2. de Finib.

Ut magnas utilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu: sic nulla tam detestabilis pestis, quæ non homini ab homine nascatur. 2. Off.

Duplex est natura generis humani, sed præstantius genus est eorum qui sunt viri. De universi.

Hominum duo sunt genera: alterum indoctum & agreste, quod antefert semper utilitatem honestati: alterum expolitum, quod rebus omnibus dignitatem anteponit. Itaque huic generi laus, honos, gloria, fides, justitia, omnisq; virtus: illi autem alteri, quæstus, emolumentum, fructusq; proponitur: atq; etjam voluptas, quæ est maximè inimica virtuti, boniq; naturam fallaciter imitando adulterat: quàm immanissimus quisque acerrimè sequitur, neque solùm honestis rebus, sed etiam necessariis anteponit. In Part.

Hoc solùm animal homo natum est, pudoris ac verecundiæ particeps, appetens conjunctionem hominum ac societatem, animadvertensque in omnibus rebus quas ageret aut diceret, nequid ab eo fieret, nisi honestè & decorè. 4. de Finib.

Hominum similitudo non ex corporis forma, sed animorum quærenda est.

Nihil

Nihil est unum uni tam simile, tam par, quàm omnes inter nosmetipsos sum'. Quòd si depravatio consuetudinum, si opinionum varietas, non imbecillitatem animorum torqueret & flecteret quocunque cœpisset: sui nemo ipse tam similis esset, quàm omnes essent omnium. Itaque quæcunque est hominis definitio, una in omnes valet, quod argumenti satis est, nullam dissimilitudinem esse in genere: quæ si esset, non una omnes definitio contineret. 1. de Leg.

Homini natura præscribit, ut nihil pulcrius, quàm hominem putaret: est enim vis tanta naturæ, ut homò nemo, velit nisi hominis similis esse, & quidem formica formicæ. 2. de Nat. Deor.

Omnium animantium formam vincit hominis figura. 1. de Nat. Deor.

Nullum est animal pręter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg.

Est homini cum Deo rationis societas. 2. de Leg.

Deus animal unum spectabile, hominem, in quo omnia animalia continerent, effecit. De Univers.

Sunt ex terra homines, non ut incolæ atq; habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atq; cœlestium: quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. Sensus autem interpretes ac nuntii rerum, in capite tanquam in arce, mirificè ad usus necessarios

necessarios, & facti, & collocati sunt. Nam oculi tanquam speculatores, altissimum locum obtinent, ex quo plurima conspicientes, fungantur suo munere. Et aures, cùm sonum percipere debeant, qui natura in sublime fertur, rectè in altis corporum partibus collocatæ sunt. Itemque nares, eò quòd omnis odor ad supera fertur, rectè sursum sunt: & quod cibi & potionis judicium magnum earum est, non sine causa vicinitatem oris secutæ sunt. Jam gustatus, qui sentire eorum quibus vescimur, genera deberet, habitat in ea parte oris, quàm esculentis & poculentis iter natura patefecit. Tactus a. toto corpore æquabiliter fusus est, ut omnes ictus, omnesque nimios & frigoris & caloris appulsus sentire possimus. Atque ut in ædificiis architecti avertunt ab oculis naribusque dominorum, ea quæ profluentia necessariò tetri essent aliquid habitura: sic natura res similes procul amandavit à sensibus. Adde quòd ipsa natura primùm oculos membranis tenuissimis vestivit & sepsit, quas primùm perlucidas fecit, ut per eas cerni posset: firmas autem, ut continerentur. Sed lubricos oculos fecit & mobiles: ut declinarent, si quid noceret, & aspectum quo vellent, facilè converterent. Nasus ita locatus est, ut quasi murus oculis interjectus esse videatur. Auditus autem semper patet: ejus enim sensu etiam dormientes egemus: à

quo

quo cùm sonus est acceptus, etiam à somno excitamur. Flexuosum iter habet nequid intrare possit, si simplex & directum pateret. Provisum etiam, ut si qua minima bestiola conaretur irrumpere, in sordibus aurium tanquam in visco, inhæresceret. Quàm verò aptas manus, quamque multarum rerum ministras natura homini dedit: &c. 2. de Nat. Deor.

Principio corporis nostri, magnam natura ipsa videtur habuisse rationem, quæ formam nostram reliquamque figuram, in qua esset species honesta, eam posuit in promptu: quæ autem partes corporis ad naturæ necessitatem datæ, aspectum essent deformem habituræ, atque formam, eas contexit atque abdidit. Hanc naturæ tam diligentem fabricam imitata est hominum verecundia. Quæ n. natura occultavit, eadem omnes, qui sana mente sunt, removent ab oculis, ipsique necessitati dant operam, ut quàm occultissimè pareant: quarumque partium corporis usus sunt necessarii, eas, neque partes, neque earum usus suis nominibus appellant: quodque facere turpe non est, modò occultè, id dicere obscœnum est. 1. Offi.

Ipsum hominem eadem naturâ non solùm celeritate mentis ornavit, sed & sensus tanquam satellites attribuit ac nuntios, & rerum plurimarum obscuras & necessarias

intelli-

intelligentias enudavit, quasi fundamenta quædam scientiæ: figuramque corporis habilem & aptam ingenio humano dedit. Nam cùm cæteras animantes abjecisset ad pastum, solum hominem erexit, & ad cœli, quasi cognationis domiciliique pristini conspectum, excitavit. Tum speciem ita formavit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. Et oculi quemadmodum animo affecti sumus, loquuntur: & is, qui appellatur vultus, qui nullo in animante esse, præter hominem, potest, indicat mores. 1. de Legib.

Natura corpus hominis sic formavit, & genuit, ut alia in primo ortu perficeret, alia progrediente ætate fingeret: neque sanè multum adjumentis externis & adventitiis uteretur. Animum autem reliquis rebus ita perfecit, ut corpus: sensibus enim ornavit ad res percipiendas idoneis, ut nihil aut non multum adimento ullo ad suam confirmationem indigeret. 5. de Finibus bonorum.

Parvi primo ortu sic jacent, tanquam omninò sine animo sint. Cùm autem paulùm firmitatis accesserit, & animo utuntur, & sensibus: connituntúrque ut sese erigant, & manibus utuntur, & eos & cognoscunt à quibus educantur: deinde æqualibus delectantur, libenterque se cum his congregant, dantque se ad ludendum, fabellarum

bellarumque auditione ducuntur: denique eo quod ipsis superat, aliis gratificari volunt, animadvertuntque ea quæ domi fiunt curiosius, incipiuntque commentari aliquid & discere, & eorum quos vident, volunt non ignorare nomina: quibusque rebus cum æqualibus decertant, si vincunt efferunt se lætitiâ: victi debilitantur, animosque demittunt. 5. de Finib.

Pueri efferuntur. 5. de Finibus. Vide Gloria. 41.

Semper in promptu habere debemus, quantum natura hominis pecudibus, reliquisque bestiis antecellat. Illæ enim nihil sentiunt, nisi voluptatem, ad eamque feruntur toto impetu. Hominis autem mens discendo alitur, & cogitando semper aliquid, aut inquirit, aut agit, videndique aut audiendi delectatione ducitur. 1. Off.

Si considerare volemus, quæ sit in natura hominis excellentia & dignitas, intelligemus quàm sit turpe diffluere luxuria, & delicatè ac molliter vivere: quamque honestū, parcè, continenter, severè, sobriè. 2. Offic.

Quum despicere cœperimus, & sentire quid simus, & quid animantibus cæteris differamus, tum ea insequi incipiemus, ad quæ nati sumus. 5. de Finib.

Si nihil haberet aliud hominis animus, nisi ut appeteret, aut refugeret: id quodq; ei esset commune cum bestiis. Habet primum

memoriam, & eam infinitam innumerabilium. quam quidem Plato recordationem esse vult. 1. Tuscul.

Hoc unum animal homo sentit quid sit ordo, qui sit quod deceat: in factis dictisque qui sit modos. Itaque eorum ipsorum, quæ aspectu sentiunt, nullum aliud animal, pulchritudinem, venustatem, & convenientiam partium sentit, cavétque ne quid indecorè effœminatéve faciat: tum in omnibus & opinionibus & factis, ne quid libidinosè faciat aut cogitet. 1. Off.

Est naturâ sic generata vis hominis, ut ad omnem virtutem percipiendam facta videatur: ob eamque causam pravi virtutum simulacris, quarum in se habent semina, sine doctrina moventur. 5. de Finibus bonorum.

Nec figura corporis, nec ratio excellens ingenii humani significat ad hanc unam rem natum hominem, ut frueretur voluptatibus 1. de Finib.

Nemo est dignus nomine hominis qui unũ diem velit esse in voluptate. 2. de Finib.

Hominem, nihil, nisi quod honestum, decorumque sit, aut admirari, aut optare, aut expetere oportet: nulli neq; homini, neque perturbationi animi succumbere. 1. Off.

Nobis personam imposuit ipsa natura cũ excellentia, præstantiáque animantium reliquarum. 1. Off.

Homo cæteris animantibus longè præstat. 2. de Finib.

Sermo hominis est maximè proprius ut ratio.

Hoc uno præstam⁹ vel maximè feris, quòd colloquimur, inter nos, & quòd exprimere dicendo sensa possumus. 1. de Orat.

Ratione præstamus belluis, per quam cõjectura valeamus, argumentamur, refellimus, disserim⁹, cõficimus, & cõcludimus. 1. de Leg.

Inter hominẽ & belluã hoc maximè interest, quòd hæc tantũ, quantum sensu movetur, ad id quod adest, quodq; præsens est, se accommodat, paululũ admodum sentiẽs præteritum & futurum. Homo autẽ, qui rationis est particeps, per quam cõsequentia cernit, causas rerũ videt, earumq; progressus, & quasi antecessiones nõ ignorat, similitudinibus cõparat, rebusq; præsentibus adjungit, atque annectit futuras, facilè totius vitæ cursum videt, ad eamq; degendã præparat res necessarias, & cætera. 1. Offic.

Ut viribus, velocitate multisq; sensibus.

Homines, cùm multis rebus humiliores & infirmiores sunt, videntur hac re maximè bestiis præstare, quòd loqui possunt. Quare præclarum mihi videtur adeptus is, qui qua re homines bestiis præstent, ea in re hominibus ipsis antecellat. 1. Off.

Nulla re longiùs absumus à natura ferarum, quàm æquitate: in quibus inesse fortitudinem sæpe dicimus, ut in equis, leonibus, justitiam, æquitatem non dicimus: sunt enim rationis & orationis expertes. 1. Off.

Homines, etsi multis aliis: tamē hoc uno à bestiis plurimùm differunt, quòd rationē habeant à natura menti datam, mentemque & acrem, & vigentem, celerrimeque multa simul agitantem, & (ut ita dicam) sagacem, quæ & causas rerum, & consecutiones videat, & similitudines transferat, & disiuncta conjungat, & cum præsentibus futura copulet, omnemque complectatur vitæ consequentis statū. Eademq; ratio facit hominē hominum appetentē: cumque iis natura & sermone & usu congruentem, ut profectus à charitate domesticorum ac suorum currat longius, & se implicet primùm civium, deinde omnium mortalium societate. Atque ut ad Archytam scripsit Plato, non sibi se solùm natum meminerit, sed patriæ, sed suis, ut perexigua pars ipsi relinquatur. Et quoniam eadem natura cupiditatem ingenuit homini veri inveniendi (quod facillimè apparet, cùm vacui curis, etiam quid in cœlo fiat, scire avemus) his initiis ducti omnia vera diligimus, id est, fidelia, simplicia, constātia, tum vana, falsa, fallentia audimus, ut fraudem, perjurium, malitiam, injuriam. Eadem ratio habet in se quiddam amplum atque magnificū, ad imperandam magis, quàm ad parendum accommodatam. Omnia humana non tolerabilia solùm, sed etiam levia ducens: altum quiddam & excelsum nihil timens, nemini cedens, semper invictum. 2. de Fini.

Viden-

Videndum est, ne quid humile, ne quid summissum, molle, effœminatum, fractum, abjectum faciamus, 4. Tusc.

In dolore maximè est providendum, ne quid abjectè, ne quid timidè, ne quid ignavè, ne quid molliter, ne quid serviliter, muliebriterve faciamus. 2. Tuscul.

Turpe, nec viro dignū videtur gemere, eiulare, lamētari, frangi, debilitari dolore. 2. Tus.

Turpe est viro debilitari, dolore frangi, succumbere. 2. de Finib.

Duæ sunt veræ fortitudinis partes nō frangi dolore in rebus adversis, & non insolescere in secundis.

Ingemiscere nonnunquam viro concessum est, idq; rarò: eiulatus ne mulieri quidem: sin erit ille gemitus lamentabilis, si imbecillus, si abjectus, si flebilis, ei qui se dederit: vix eum virum dixerim, nihil est enim fletu muliebri viro turpius 2. Tusc.

Cùm tibi sive Deus, sive mater rerum omnium Natura dederit animū, quo nihil est præstantius, neq; divinius: sic te, ipse abiicies atq; ꝓsternes, ut nihil inter te atq; inter quadrupedē aliquem putes interesse? 1. Parad.

Nihil est aut nequius, aut turpius effœminato viro 3. Tusc.

Nos ita liquescimus, fluimusque mollitia, ut apis aculeum sine clamore ferre non possimus. 2. Tuscul.

Nos ita leves atque inconstantes sumus,

ut si mures corroserint aliquid, quorum est opus, hoc unū monstrū putemus. 2. de Divin.

Tu de forma hominis membrorumq; ordine & compositione, secundo de nat. Deor vide latius: & quàm virum dedeceat mollities, Offic. primo, capite, Sed pertinet ad omnē officii quæstionem, lege copiosius.

Diversum hominum studia & iudicia. 119

NOn est una omnium facies. 1. de natura Deorum.

Quot homines, tot sentent. 1. de Fin.

Diversa sunt hominum studia. Cicero Att. lib. 2.

Suo quisque studio maximè ducitur. 5. de Finibus.

Multæ in naturis hominum dissimilitudines sunt, ut alios dulcia, alios subamara delectent. Alii libidinosi, alii iracundi, aut crudeles, aut superbi sint, alii à talibus abhorreant. de Fato.

Non in omnes omnia conveniunt. Pro Roscio Amerino.

Alii gloriæ serviunt, alii pecuniæ: rari sunt qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerū naturam studiosè intueantur: quod qui faciunt, & sapientiæ studiosi, & philosophi habentur. 5. Tuscu.

Suum cuiq; pulchrum est: adhuc neminem

tiem cognovi poëtam, qui sibi non optimus videretur: sic res habet, te tua, me delectant mea. 5. Tuscul.

Nemo unquam neque poëta, neque orator fuit, qui quenquam meliorem, quam se, arbitraretur, Cic. Attic. lib. 14.

In omni re difficillimum est formã (quod χαρακτὴρ Græcè dicitur) exponere optimi quod aliud aliis videtur optimum. Varia enim sunt judicia: nec facilis explicatio quæ forma maximè excellat. Ora. ad Brut.

At in corporibus. 1. Off. In Simil. 55.

Alii dolore moventur, alii cupiditate, iracundiâ etiam multi afficiuntur: & cùm in mala scientes irruunt, tamen se optime consulere arbitrantur: itaque dicunt, nec dubitant, Mihi sic est usus: tibi ut opus est facto, fac: eorum est querela qui sibi chari sunt, seseque diligunt. 5. de Finib.

Sua cuique civitati religio est, nostra nobis: officia non eadem disparibus ætatibus tribuuntur: aliaque sunt juvenum, alia seniorum, alia constantis ætatis: sunt & extrema quædam studia senectutis. Cato Major.

Ut natura alius. 4. Tuscul. in Similibus 44.

Quisque id sequatur, ad quod natura magis est compositus. 120

QUam quisque nârit artem, in ea se exerceat. 1. Tuscul.

Suum quisq; noscat ingenium. 1. Off.

Quisque ad id quod facere potest, detrudendus est. 1. de Orat.

Diligentissimè hoc est eis, qui instituunt aliquos, atque erudiunt, videndum: quò sua quemq; natura maximè ferre videatur. 3. de Orat.

Natura primùm, atque ingenium, ad discendum vim affert maximam. 1. de Orat.

Ad quas artes aptissimi erimus, in iis potissimùm elaborabimus, sin aliquando necessitas nos ad ea detruserit, quæ nostri ingenii non erunt, omnis adhibenda erit cura, meditatio, diligentia, ut ea si non decorè, at quàm minimè indecorè facere possimus. Nec tam nobis enitendum est, ut bona quæ nobis data non sunt, sequamur: quàm ut vitia fugiamus. 1. Off.

Quem potissimum vitæ cursum sequi velimus, in hac deliberatione ad suam cujusque naturam, consilium omne est revocandum. 1. Off.

Tuenda sunt sua cuique non vitiosa, sed propria, quæ contemplantes expendere oportebit quid quisque habeat sui: eaque moderari, nec velle experiri quàm aliena deceant: id enim maximè quemque decet, quod est suum cujusque maximè. 1. Off.

Naturæ non attinet repugnare, nec quicquam sequi, quod assequi non queas, quòd nihil decet invita, ut aiunt, Minerva: id est repugnante & adversante natura. 1. Off.

Hoc

Hoc generi hominum propè natura datum, ut qua in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè qui sunt eius stirpis (quòd sermo hominum ad memoriam patrum virtute celebretur) cupidissimè persequantur. Pro C. Rab. Posth.

Tu primo Offic. legito quæ ad hunc locum pertinent, cap. intelligendū.

Circumstantia. 121

SÆpè tempore fit, ut quod plerunque turpe haberi soleat, inveniatur non esse turpe. 3. Off.

Tempore commutatur officium, ut non semper sit idem. 1. Off.

Temporibus quibusdam, aut officiis debitis, aut rerum necessitatibus sæpe evenit: ut & voluptates repudiandæ sint, & molestiæ non recusandæ. Itaq; earum sic tenetur à sapiente delectus, aut ut reiiciendis voluptatibus maiores alias cōsequatur, aut perferendis doloribus asperiores repellat. 1. de Finib.

Debemus considerare in omni re quid aptum sit, & cōsentaneum tempori & personę, tum quid in dictis factisque dedeceat. Quòd si poëta fugit ut maximum vitium, qui peccat etiam cùm probam orationem affingit improbo, stultòve sapientis: si denique pictor ille vidit, cùm immolanda Iphigenia, tri-

ctis Calchas esset, mœstior Ulysses, mœreret Menelaus, obvolvendum caput Agamemnonis esse, quoniam summum illum luctum penicillo non posset imitari: si denique historio quid deceat quæris, quid faciendum oratori putemus? Orat. ad Brut.

In omnibus quid tempora petant, aut quid personis dignum sit, semper considerandum est. 2. de Invent.

Habenda est ratio hominum, rei & temporis. 2. de Orat.

Turpe est, valdeque vitiosum, in re severa, convivio dignum: aut delicatum aliquem inferre sermonem. 1. Off.

Tanta vis est loci & temporis, ut si quis cùm causam sit acturus, in itinere, aut in ambulatione secum ipse meditetur: aut si quid aliud attentiùs cogitet, non reprehendatur inscitia temporis. 1. Off.

Pericles. 1. Off. In Apoph. 55.

Alia fori vis est, alia triclinii, alia subselliorū ratio, alia lectorū: non idem judicū, comessatorumq; conspectus: lux deniq; longè alia est solis & lychnorum. Pro M. Cælio.

Nec iisdem de rebus, nec in omni tempore, nec similiter omnes delectantur. 1. Off.

Non omnis fortuna, non omnis honos, non omnis authoritas, non omnis ætas, nec verò locus, aut tempus, aut auditor omnis, eodem aut verborum genere tractandus est, aut sententiarum: semperque in omni parte orationis,

orationis, ut vitæ, quid deceat, est considerandum, quod & in re, de qua agitur, positum est, & in personis eorum qui dicunt, & eorum qui audiunt. Orat. ad Brutum.

In constantis non puto, sententiam aliquam tanquam aliquod navigium ex Reipublicæ tempestate moderari. Pro Cor. Bal.

Nunquam præstantibus in Repub. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio. M Cic.Lentulo.Fa.1.

Tempori cedere (i.necessitati parêre) semper sapientis habitum est. Cic.Mar. Fa.4.

Temporibus parêre omnes politici præcipiunt.Cic.Att.12.

Est non modò liberale paululum nonnunquam de suo jure decedere, sed interdum etiam fructuosum. 2. Off.

Epistolæ offendunt non loco redditæ. Cic. Brut. Famil. 11.

Multa quæ rectè committi servis fidelibus possunt, tamen sermonis & vituperationis vitandæ causa committenda non sunt. Cic. ad Quin. fratr.

Plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum judicium scribuntur. Cæcin. Ci. Fa. 6.

Qui aut tempus quid postulet non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorũ, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet: aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur. 2. de Orat.

Tu, si voles, videto quid, quo loco, & tēpore deceat. Offi. lib. 1. cap. Talis est.

Ea facilimè luduntur, quæ neq; magno odio, nec misericordia maxima digna sunt. 2. de Orat.

Parcendum est maximè charitati hominum, nec temerè in eos dicas qui diliguntur. 2. de Orat.

Facilè multitudo à tristitia & sæpe acerbitate, commodè ac breviter, & acutè, & hilari dicto deducitur. 2. de Orat.

Orator tristitiam ac severitatem mitigat ac relaxat: odiosasque res sæpe, quas argumentis dilui non facile est, joco, risuque dissolvit. 2. de Orat.

Tu de duplici jocandi genere, vide primum Offic. secundum etiam de Orat.

Verba opportuna aliquando loquitur elitor. 122

SÆpe sub sordido palliolo latet sapientia. 3 Tusc.

Summi gubernatores in magnis nonnunquam tempestatibus à vectoribus admoneri solent. Philip.

Nihil perpetuum, nihilq; non miserum & calamitosum. 123

ABeunt omnia unde orta sunt. Cato Major.

Intra

Intra lunam nihil est non mortale & caducum, præter animos hominum, Deorum munere datos. Somn. Scip.

Cœlestia semper spectato, humana illa contemnito. Somn. Scip.

Contemnendæ sunt humanæ res. 4. Tusc.

Conferto nostrâ longissimâ ætatem cum æternitate, sic brevissima reperietur. 1. Tusc.

Quid ei potest videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo? 4. Tusc.

Altè spectare si voles, atque hanc sedem & æternam domum contueri: neque sermonibus vulgi dederis te, neque in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum: suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Som. Scip.

Cogitantes supera. 4. Acad. In Piis sentent. 44.

Regna, imperia, honores, nobilitas, divitiæ, opes, eaque quæ sunt iis contraria, in casu sita, temporibus gubernantur. 1. Off.

Nihil est opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat & consumat vetustas. Pro Marcell.

O dii boni, quid est in hominis vita diu! mihi ne diuturnum quidem quicquam videtur. in quo est aliquid extremum. Cùm enim id advenerit, tūc illud quod præterit, effluxit: tantùm remanet quidem quod virtute & rectè factis sis consecutus. Cato Major.

Non eſt omninò hoc ipſum diu, in quo eſt aliquid extremum: quod cùm venerit, omnis voluptas pro nihilo eſt habenda, quia poſtea nulla futura eſt. Pro M. Marc.

Quæ ætas longa eſt? aut quid omninò homini longum? Nónne modò pueros, modò adoleſcentes in curſu à tergo inſequens, nec opinantes aſſecuta eſt ſenectus? Omnia iſta perinde ut cuique data ſunt, pro rata parte à vita, longa aut brevia dicuntur. 1. Tuſc.

Horæ cedunt & dies, menſes & anni, nec præteritum tempus unquam revertitur, nec quid ſequatur ſciri poteſt. Cato Major.

Quis eſt, quamvis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperum eſſe victurum? Cato Major.

Nulla eſt tanta vis, tantaque copia, quæ non ferro debilitari, frangique poſſit. Pro M. Marc.

Nihil ſemper ſuo ſtatu manet. 2. de Natur. deor.

Nihil ſemper floret: ætas ſuccedit ætati Phillip. 11.

Volat ætas. 1. Tuſc.

Formæ dignitas aut morbo defloreſcit, aut vetuſtate. 4. ad Heren.

Nemo confidat ſemper ſibi illud ſtabile & firmum permanſurum, quod fragile & caducum ſit. 2. Tuſc.

Senſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit, nec ſubitò frangitur, ſed diuturnitate extinguitur. Cato Major.

Ita

Ita ratio comparata est vitæ, naturæque nostræ, ut alia ætas oriatur ex alia. In Lælio.

Cursus est certus ætatis, & via una naturæ, eaque simplex, sua cuique parti tempestivitas est data. Cato Major.

Quæ potest esse in vita jucunditas, cùm dies ac noctes cogitandum sit jamjam esse moriendum? 1. Tusc.

Nemini exploratum potest esse, quomodo habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad vesperum. 2. de Finib.

In vita nihil est, nisi propagatio miserrimi temporis. Cic. Lucejo, Famil. 5.

Quid habet vita commodi, quid non potius laboris? Cato Major.

Nemo non miser. 1. Tusc.

Mortalis nemo est. 3. Tusc. In Apop. 86.

Namque nimis 3. Tus. In Apop. 90.

Non nasci homini longè optimũ est. 1. Tus.

Oppida quæ quodam tempore floruerunt, nunc prostrata diruta sunt. Serv. Sulp. Cic. Famil. 4.

Durum à prospera, felicique fortuna in adversam cadere, & talium miseremur facillimè. 124

Nihil est tam miserabile, quàm ex beato effici miser. Part. Orat.

Hoc natura adfert, ut eis faveamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti sumus, ingrediuntur. Pro Muræna.

Regum

Regum afflictæ fortunæ facilè multorum opes alliciunt ad misericordiam: maximè eorum qui aut reges sunt, aut vivunt in regno, ut regale iis nomen magnum & sanctũ esse videatur. Pro lege Manilia.

Fortuna. 125

FOrtuna est rerum omnium domina. Pro Marcello.

Fortuna est rerum externarum, & ad corpus pertinentium. 5. Tusc.

Fortunam insanam esse & cæcam & brutam perhibent Philosophi. Cæcam ob eam rem, quia nihil cernat, quò sese applicet. Insanam autem ajunt, quia atrox, incerta, instabilisque sit. Brutam, quia multis incommodis conflictatur propter immensam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

Varia est vitæ commutabilisque ratio, vaga, volubilisque fortuna. Pro Milone.

Non solùm ipsa fortuna cæca est, sed eos etiam plerunq; efficit cæcos, quos complexa est. Illi enim efferuntur fastidio ferè & contumacia: neque quicquam insipiente fortunato intolerabilius fieri potest. Atque hoc quidem videre licet, eos qui antea commodis fuerunt moribus, imperio, potestate, prosperis rebus immutari, spernique ab iis veteres amicitias, indulgere novis. In Lælio.

O fallacẽ hominũ spem, fragilemque fortunam! & inanes nostras contentiones, quæ

in me-

in medio ſpatio ſæpe franguntur & corruunt: & antè in ipſo portu obruuntur, quàm portum conſpicere potuerint. 3. de Orat.

Vita regitur fortuna, non ſapientia. 5. Tuſ.

O volucrem fortunam, quàm citò omnia ex lætitia & voluptate, ad luctum & lacrymas recidunt! Pro Syl.

O miſera vitæ ratio, quæ tandiu reſides in voluptate, quamdiu fortuna poſcit libido. Antequam iret in exil.

Fortunam vitare nemo poteſt. Cicero Dol. Famil. 9.

Fors in armis plus quàm ratio poteſt. Cicer. Attic. lib. 14.

Nihil eſt tam contrarium rationi & conſtantiæ, quàm fortuna. 2. de Divin.

Non ſunt omnia committenda fortunæ, ne magnam nimis in nos habeat dominationem. 4. ad Heren.

Fortunam laudare, eſt ſtultitia: & vituperare, ſuperbia eſt. Animi autem laus & honeſta eſt, & vituperatio & vehemens. 1. de Invent.

Ei non multum poteſt obeſſe fortuna, qui ſibi firmius in virtute, quàm in caſu præſidiũ collocavit. 4. ad Heren.

Occupavit (inquit) te fortuna. 5. Tuſcu. in Apophth. 83.

Magna vis eſt in fortuna in utramque partem, vel ſecundas ad res, vel adverſas. Nam & cùm proſpero flatu ejus utimur, ad optatos

tatos exitus provehimur: & cùm reflavit, affligimur. 2. Off.

Fortitudini fortuna adjumento solet esse. 3. ad Heren.

Fortes fortuna adjuvat. 2. Tusc.

Humana ferenda sunt.

Humana ferenda sunt. Cic. Att. lib. 15.

Nobis hominum ineptiæ ac stultitiæ devorandæ sunt. De clar. Orat.

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neq; esse recusandum quò minus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: néve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possimus: eventisq; aliorũ memoria repetendis, nihil accidisse novi nobis cogitemus. Cic. Titio, Famil. 5.

Simus ea mente, quam & veritas & ratio præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaq; cùm careamus omnia humana pacatè & moderatè feramus. Cic. A. Torq. Famil. 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Cic. Mescinio, Famil. 5.

Ferenda est fortuna, præsertim quæ abest à culpa. Cic. A. Torq. Famil. 6.

Eversis rebus omnibus, quum consilio proficí nihil possit, una ratio videtur, quicquid evenerit, ferre moderatè. Cic. Torq. Famil. 6.

Perdi-

Perditis rebus omnibus, ipsa virtus se sustentare posse videtur. Cic Torq. Famil. 6.

Magna vis est in virtutibus: eas excita si fortè dormiunt: jam tibi aderit princeps fortitudo, quæ te animo tanto esse coget, ut omnia quæ possint homini evenire, contemnas, & pro nihilo putes. 3. Tusc.

Ratio in consolando plurimum valere debet. Cic. Curioni. Famil. 7.

Summa est stultitia, frustra confici dolore, cùm intelligas nihil posse profici. 3. Tusc.

Nobis quicquid acciderit, fortiter & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus. Cic. Att. lib. 14.

Communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrûm, neque præstare ullo pacto potest, sapienter feramus. Cic. P. Sestio. Famil. 5.

Ut secunda moderatè tulimus, sic nō solū adversam, sed funditùs eversam fortunam fortiter ferre debemus. Ci. Mescinio, Fa. 5.

Nihil est præcipuè cuiquā dolendum in eo quod accidat universis. Cic. Torq. Fam. 6.

Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cum Deo pugnare prohibet, admonétque esse hominem, quæ cogitatio magnopere luctum levat. 3. Tuscul.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum laborem, quàm cum est intellectum nihil profici, & frustrà esse susceptum. 3. Tusc.

Quando præstitimus quod debuimus, moderatè

deratè quod evenit, feramus. Cic. Torq. Famil. 6.

Est etiam in nobis, ut & adversa quasi perpetua oblivione obruamus, & secunda jucũdè ac suaviter meminerimus. 1. de Fin.

Levat dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Cic. Cæcinnæ. Famil. 6.

Levis est tamen consolatio ex miseriis aliorum. Cic. Torq. Famil. 6.

Eorum qui gravius ferunt luctus, aliorũ exemplis leniuntur. Sic perpessio cæterorũ facit, ut ea quæ acciderint, multò minora, quã quãta sunt existimata, videantur. 3. Tus.

Ipsa ægritudo lenitur, cùm obiicimus mœrentibus imbecillitatem animi effœminati: cumq; eorum gravitatem constantiamque laudamus, qui non turbulenter humana patiantur. 4. Tusc.

Motus animi, solicitudines ægritudinesque oblivione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. 3. Tuscul.

Omnibus modis fulciendi sunt qui corruunt, nec cohærere possunt propter magnitudinem ægritudinis. 5. Tuscul.

Hæc sunt officia consolantium, tollere ægritudinem funditùs, aut sedare, aut detrahere quamplurimum, aut supprimere, nec pati manare longius, aut ad aliam traducere: aut, ut Chrysippo placet, in consolando detrahere illam opinionem mœrenti, si se officio

icio fungi putet justo atque debito. Sunt enim qui gratũ mortuis facere, si graviter eos lugeant, arbitrantur. Accedit superstitio muliebris quædam. Existimant enim diis immortalibus se faciliùs satisfacturos, si eorũ plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur. 3. Tuscul.

Sunt qui consolationem respuant: sed refert quo modo adhibeatur. ut enim tulerit quisque eorum qui sapienter tulerunt, non quo quisque incommodo affectus sit, prædicandum est. 3. Tuscul.

Ut in causis. 3. Tuscul. Vide in Simil. 43.

Nihil hoc fieri turpius, aut dici potest, quàm eum, qui hanc personam susceperit, ut amicorum controversias causasque tueatur, laborantibus succurrat, ægris medeatur, afflictos excitet, hunc in minimis, tenuissimisque rebus ita labi, ut aliis miserandus, aliis irridendus esse videatur. 1. de Ora.

Dies dolorem minuit. 127

Consolationum multæ sunt viæ, sed illa rectissima impetret ratio, quod dies impetratura est. Cic. Attic. lib. 22.

Sensim & pedetentim progrediens dolor extenuatur, non quòd ipsa res immutari soleat aut possit: sed id quod ratio debuerat, usus docet, minora esse ea quæ sunt visa majora. 3. Tusc.

Cùm constat ægritudinem vetustate tolli, hæc

li, hæc vis non est in die posita, sed in cogitatione diuturna. Ipsa enim cogitatio, nihil esse in re mali, dolori medetur, non ipsa diuturnitas. 3. Tusc.

Error stultis extenuatur die, ut cùm eædem res maneant, aliter ferant inveterata, aliter recentia. 4. Tusc.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præcipere consilio, prudentiaque debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. Cicer. Titio. Famil. 5.

Est in potestate abiicere dolorem, cùm velis, tempori servientem. 3. Tuscu.

Dies stulti mederi solet. Cic. Curioni, Famil. 7.

Dolor in longinquitate levis, in brevitate gravis esse solet: ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem allevatio consoletur. de Finib.

Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Ser. Sulp. Ciceroni, Famil.

Est tarda illa quidem medicina, sed tamen magna, quam adfert longinquitas & dies. 3. Tuscul.

Cæteri dolores mitigantur vetustate Cic. Attico, lib. 3.

Non nobis solùm nati sumus sed Reipublicæ & posteris. 128

Non

NOn solùm nobis divites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeque Reipublicæ 1. Off.

Bono viro non minori curæ est, qualis Respublica post mortem suam futura sit, quàm ualis hodie sit. In Lælio.

Non nobis solùm nati sumus. 1. Offic. In poph II.

Ut ad Archytam scribit Plato, non sibi li se natum homo meminerit, sed patriæ d suis: ut perexigua pars illi relinquatur. de Finibus.

Non dubitat agricola: quamvis senex, ærenti cui serat? respondere: diis immorlibus, qui me non accipere tantummodò à ajoribus voluerunt, sed etiam posteris trare. Iidémque laborant in eis quæ sciunt hil omninò ad se pertinere: Serunt arbos, quæ alteri seculo prosint. Cato Major.

Nec parentes, nec amici negligendi, etiamsi ad amplißimam dignitatem pervenerit. 129

I quam præstantiam virtutis, ingenij, fortunæ consecuti sunt nonnulli: impartiant eam suis, communicentque cum roximis: ut si parentibus nati sunt humilius, si propinquos habeant imbecilliores, vel nimo, vel fortuna, eorũ augeant opes, eisq; onori sint & dignitati: ut in fabulis, qui aiquandiu ꝓpter ignorantiã stirpis & generis in fa-

in famulatu fuerint, cum cogniti sunt, & aut deorum, aut regum filii inventi, retinent tamen charitatem in pastores, quos patres per multos annos esse duxerunt. In Lælio.

Mores crescunt cum ætate. 130

CUpiditas agendi aliquid adolescit unà cum ætate. 5. de Finib.

Habenda est ratio diligenter, quos imitemur, quorum similes velimus esse. 1. de Orat.

Magni interest quos quisque audiat quotidie domi, quibuscũ loquatur à puero, quẽadmodum patres, pædagogi, matres etiam loquantur. de Clar. orat.

Quæ acciderunt in pueritia, meminimus optimè sæpe. 3. an Heren.

Id est dfficile, quòd cùm spe magna sit ingressus, id non exequi usque ad extremũ. Pro C. Rab. Posth.

Vt superior ætas, sic & posterior esse solet.

STudia quæ sunt in adolescentia tanquam in herbis, significant, quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sunt futuræ Pro Cælio.

Adolescentia significat, ostenditque fructus futuros: reliqua tempora demetendis fructibus, aut percipiendis accõmodata sunt. Cato. Major.

Facile

Facilè in optimam partem cognoſcuntur adoleſcentes, qui ſe ad claros & ſapientes viros, benè conſulentes Reipub. contulerunt: quibuſcum ſi frequentes ſint, opinionem afferunt populo, eorum fore ſe ſimiles, quos ſibi ipſi delegerunt ad imitandum. 1. Off.

Quis ullam ullius boni ſpem habebit in eo, cujus primum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines divulgatum? Ad Sen. poſt red.

Perinde ut eſt opinio de cujuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, facilè exiſtimari poteſt. Pro Cluentio.

Omnibus in rebus, quæ graviores, majoreſque ſunt, quid quiſque voluerit, cogitarit, admiſerit, non ex crimine, ſed ex moribus ejus qui arguitur, eſt ponderandum. Neque enim poteſt quiſquam noſtrûm ſubitò fingi, neque cujuſquam repentè vita mutari, aut natura converti. Pro Sylla.

Libidinoſa, & intemperans adoleſcentia effœtum corpus tradit ſenectuti. Cato Major.

Eſt quietè, & purè, & eleganter actæ ætatis placida, ac lenis ſenectus. Cato Major.

Acta ætas honeſtè ac ſplendidè, tantam adfert conſolationem, ut eos qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leviter pungat animi dolor. 3. Tuſc.

Qui adoleſcentum peccati ignoſci putant oportere, falluntur: propterea quod ætas

illa non est impedimento bonis studiis. At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant: ut quibus virtutibus omnem vitam tueri possunt, eas in ætate maturissima velint comparare. 4. ad Herenn.

Multi à voluptate ad virtutem, se receperunt. 132

MUltos vidi & audivi, non modò qui primoribus labris gustassent genus hoc vitæ voluptariæ, & extremis, ut dicitur, digitis attigissent, sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse, gravesque homines & illustres fuisse. Datur enim concessu omnium, &c. Pro M. Cælio. Vide Juventus. 134.

Multi & nostra & patrum memoria summi & clarissimi cives fuerunt, quorum cùm adolescentiæ cupiditates deferbuissent, eximiæ virtutes firmatâ jam ætate extiterunt. Pro M. Cælio.

Juventuti ludus quidam, & voluptas interdum aliqua permittatur. 133

CUm juvenes relaxare animos, & dare se jucunditati volent, caveant intemperantiam, meminerint verecundiæ. 1. Off.

Ludendi est quidam modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus, elatique; voluptate, in aliquam turpitudinem dilabamur, 1. Offic.

Ludo & joco uti illis quidem licet: sed sicut

eut somno & quietibus, cæterisque, quum gravibus, seriisque rebus satisfecerimus. Ipsumque genus jocandi ingenuum & facetū esse debet, non profusum, nec immodestum, sed semper in ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat. 1. Offic.

Pueris non omnem licentiam ludendi damus, sed eam, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena. 1. Offic.

Datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates: quæ si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles & tolerabiles haberi solent. Pro M. Cælio.

Detur aliquid ætati, sit adolescentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur, non semper superet vera illa & directa ratio, vincat aliquando cupiditas, voluptasque rationem, dummodo illa in hoc genere præscriptio, moderatioque teneatur: parcat juventus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius damnum atque famam, ne probrum castis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne intersit insidiis, scelere careat: postremò, cum paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atque ad inanes hasce adolescentiæ cupiditates: revocet se aliquando ad curam rei domesticæ, rei fo-

tatos exitus provehimur: & cùm reflavit, affligimur. 2. Off.

Fortitudini fortuna adjumento solet esse. 3. ad Heren.

Fortes fortuna adjuvat. 2. Tusc.

Humana ferenda sunt.

HUmana ferenda sunt. Cic. Att. lib. 15. Nobis hominum ineptiæ ac stultitiæ devorandæ sunt. De clar. Orat.

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neq; esse recusandum quò minus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: néve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possimus: eventisq; aliorũ memoria repetendis, nihil accidisse novi nobis cogitemus. Cic. Titio, Famil. 5.

Simus ea mente, quam & veritas & ratio præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaq; cùm careamus omnia humana pacatè & moderatè feramus. Cic. A. Torq. Famil. 6.

Præter culpam & peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Cic. Mescinio, Famil. 5.

Ferenda est fortuna, præsertim quæ abest à culpa. Cic. A. Torq. Famil. 6.

Eversis rebus omnibus, quum consilio proficì nihil possit, una ratio videtur, quicquid evenerit, ferre moderatè. Cic. Torq. Famil. 6.

Perdi-

Perditis rebus omnibus, ipsa virtus se sustentare posse videtur. Cic Torq. Famil. 6.

Magna vis est in virtutibus: eas excita si fortè dormiunt: jam tibi aderit princeps fortitudo, quæ te animo tanto esse coget, ut omnia quæ possint homini evenire, contemnas, & pro nihilo putes. 3. Tusc.

Ratio in consolando plurimum valere debet. Cic. Curioni. Famil. 7.

Summa est stultitia, frustra confici dolore, cùm intelligas nihil posse profici. 3. Tusc.

Nobis quicquid acciderit, fortiter & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus. Cic. Att. lib. 14.

Communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrûm, neque præstare ullo pacto potest, sapienter feramus. Cic. P. Sestio. Famil. 5.

Ut secunda moderatè tulimus, sic nō solū adversam, sed funditùs eversam fortunam fortiter ferre debemus. Ci. Mescinio, Fa. 5.

Nihil est præcipuè cuiquā dolendum in eo quod accidat universis. Cic. Torq. Fam. 6.

Necessitas ferendæ conditionis humanæ, quasi cum Deo pugnare prohibet, admonétque esse hominem, quæ cogitatio magnopere luctum levat. 3. Tuscul.

Nihil est quod plus valeat ad ponendum laborem, quàm cum est intellectum nihil profici, & frustrà esse susceptum. 3. Tusc.

Quando præstitimus quod debuimus, moderatè

deratè quod evenit, feramus. Cic. Torq. Famil. 6.

Est etiam in nobis, ut & adversa quasi perpetua oblivione obruamus, & secunda jucūdè ac suaviter meminerimus. 1. de Fin.

Levat dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Cic. Cæcinnæ. Famil. 6.

Levis est tamen consolatio ex miseriis aliorum. Cic. Torq. Famil. 6.

Eorum qui gravius ferunt luctus, aliorū exemplis leniuntur. Sic perpessio cæterorū facit, ut ea quæ acciderint, multò minora, quā quāta sunt existimata, videantur. 3. Tusc.

Ipsa ægritudo lenitur, cùm obiicimus mœrentibus imbecillitatem animi effœminati: cumq; eorum gravitatem constantiamque laudamus, qui non turbulenter humana patiantur. 4. Tusc.

Motus animi, solicitudines ægritudinesque oblivione leniuntur, traductis animis ad voluptatem. 3. Tuscul.

Omnibus modis fulciendi sunt qui corruunt, nec cohærere possunt propter magnitudinem ægritudinis. 5. Tuscul.

Hæc sunt officia consolantium, tollere ægritudinem funditùs, aut sedare, aut detrahere quamplurimum, aut supprimere, nec pati manare longius, aut ad aliam traducere: aut, ut Chrysippo placet, in consolando detrahere illam opinionem mœrenti, si se officio

ficio fungi putet justo atque debito. Sunt enim qui gratū mortuis facere, si graviter eos lugeant, arbitrantur. Accedit superstitio muliebris quædam. Existimant enim diis immortalibus se faciliùs satisfacturos, si eorū plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur. 3. Tuscul.

Sunt qui consolationem respuant: sed refert quo modo adhibeatur. ut enim tulerit quisque eorum qui sapienter tulerunt, non quo quisque incommodo affectus sit, prædicandum est. 3. Tuscul.

Ut in causis. 3. Tuscul. Vide in Simil. 43.

Nihil hoc fieri turpius, aut dici potest, quàm eum, qui hānc personam susceperit, ut amicorum controversias causasque tueatur, laborantibus succurrat, ægris medeatur, afflictos excitet, hunc in minimis, tenuissimisque rebus ita labi, ut aliis miserandus, aliis irridendus esse videatur. 1. de Ora.

Dies dolorem minuit. 127

CONsolationum multæ sunt viæ, sed illa rectissima impetret ratio, quod dies impetratura est. Cic. Attic. lib. 22.

Sensim & pedetentim progrediens dolor extenuatur, non quòd ipsa res immutari soleat aut possit: sed id quod ratio debuerat, usus docet, minora esse ea quæ sunt visa majora. 3. Tusc.

Cùm constat ægritudinem vetustate tolli, hæc

li, hæc vis non est in die posita, sed in cogitatione diuturna. Ipsa enim cogitatio, nihil esse in re mali, dolori medetur, non ipsa diuturnitas. 3. Tusc.

Error stultis extenuatur die, ut cùm eædem res maneant, aliter ferant inveterata, aliter recentia. 4. Tusc.

Quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiaque debemus: neque expectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. Cicer. Titio. Famil. 5.

Est in potestate abiicere dolorem, cùm velis, tempori servientem. 3. Tuscu.

Dies stulti mederi solet, Cic. Curioni, Famil. 7.

Dolor in longinquitate levis, in brevitate gravis esse solet: ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem allevatio consoletur, de Finib.

Nullus dolor est, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat. Ser. Sulp. Ciceroni, Famil.

Est tarda illa quidem medicina, sed tamen magna, quam adfert longinquitas & dies. 3. Tuscul.

Cæteri dolores mitigantur vetustate Cic. Attico, lib. 3.

Non nobis solùm nati sumus sed Reipublicæ & posteris. 128

Non

NOn solùm nobis divites esse volumus, sed liberis, propinquis, amicis, maximeque Reipublicæ 1. Off.

Bono viro non minori curæ est, qualis Respublica post mortem suam futura sit, quàm qualis hodie sit. In Lælio.

Non nobis solùm nati sumus. 1. Offic. In Apoph 11.

Ut ad Archytam scribit Plato, non sibi soli se natum homo meminerit, sed patriæ sed suis: ut perexigua pars illi relinquatur. 2. de Finibus.

Non dubitat agricola: quamvis senex, quærenti cui serat? respondere: diis immortalibus, qui me non accipere tantummodò à majoribus voluerunt, sed etiam posteris tradere. Iidémque laborant in eis quæ sciunt nihil omninò ad se pertinere: Serunt arbores, quæ alteri seculo prosint. Cato Major.

Nec parentes, nec amici negligendi, etiamsi ad amplissimam dignitatem pervenerit. 129

SI quam præstantiam virtutis, ingenij, fortunæ consecuti sunt nonnulli: impartiant eam suis, communicentque cum proximis: ut si parentibus nati sunt humilibus, si propinquos habeant imbecilliores, vel animo, vel fortuna, eorũ augeant opes, eisq; honori sint & dignitati: ut in fabulis, qui aliquandiu ꝓpter ignorantiã stirpis & generis in fa-

in famulatu fuerint, cum cogniti sunt, & aut deorum, aut regum filii inventi, retinent tamen charitatem in pastores, quos patres per multos annos esse duxerunt. In Lælio.

Mores crescunt cum ætate. 130

CUpiditas agendi aliquid adolescit unà cum ætate. 5. de Finib.

Habenda est ratio diligenter, quos imitemur, quorum similes velimus esse. 1. de Orat.

Magni interest quos quisque audiat quotidie domi, quibuscũ loquatur à puero, quẽadmodum patres, pædagogi, matres etiam loquantur. de Clar. orat.

Quæ acciderunt in pueritia, meminimus optimè sæpe. 3. an Heren.

Id est difficile, quòd cùm spe magna sit ingressus, id non exequi usque ad extremũ. Pro C. Rab. Posth.

Vt superior ætas, sic & posterior esse solet.

STudia quæ sunt in adolescentia tanquam in herbis, significant, quæ virtutis maturitas, & quantæ fruges industriæ sunt futuræ Pro Cælio.

Adolescentia significat, ostenditque fructus futuros: reliqua tempora demetendis fructibus, aut percipiendis accõmodata sunt Cato. Major.

Facil

Facilè in optimam partem cognoſcuntur adoleſcentes, qui ſe ad claros & ſapientes viros, benè conſulentes Reipub. contulerunt: quibuſcum ſi frequentes ſint, opinionem afferunt populo, eorum fore ſe ſimiles, quos ſibi ipſi delegerunt ad imitandum. 1. Off.

Quis ullam ullius boni ſpem habebit in eo, cujus primum tempus ætatis palàm fuerit ad omnes libidines divulgatum? Ad Sen. poſt red.

Perinde ut eſt opinio de cujuſque moribus, ita quid ab eo factum ſit, & non factum, facilè exiſtimari poteſt. Pro Cluentio.

Omnibus in rebus, quæ graviores, majoreſque ſunt, quid quiſque voluerit, cogitarit, admiſerit, non ex crimine, ſed ex moribus ejus qui arguitur, eſt ponderandum. Neque enim poteſt quiſquam noſtrûm ſubitò fingi, neque cujuſquam repentè vita mutari, aut natura converti. Pro Sylla.

Libidinoſa, & intemperans adoleſcentia effœtum corpus tradit ſenectuti. Cato Major.

Eſt quietè, & purè, & eleganter actæ ætatis placida, ac lenis ſenectus. Cato Major.

Acta ætas honeſtè ac ſplendidè, tantam adfert conſolationem, ut eos qui ita vixerint, aut non tangat ægritudo, aut leviter pungat animi dolor. 3. Tuſc.

Qui adoleſcentum peccati ignoſci putant oportere, falluntur: propterea quod ætas

illa non est impedimento bonis studiis. At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant: ut quibus virtutibus omnem vitam tueri possunt, eas in ætate maturissima velint comparare. 4. ad Herenn.

Multi à voluptate ad virtutem, se receperunt. 132

MUltos vidi & audivi, non modò qui primoribus labris gustassent genus hoc vitæ voluptariæ, & extremis, ut dicitur, digitis attigissent, sed qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse, gravesque homines & illustres fuisse. Datur enim concessu omnium, &c. Pro M. Cælio. Vide Juventus. 134.

Multi & nostra & patrum memoria summi & clarissimi cives fuerunt, quorum cùm adolescentiæ cupiditates deferbuissent, eximiæ virtutes firmatâ jam ætate extiterunt. Pro M. Cælio.

Juventuti ludus quidam, & voluptas interdum aliqua permittatur. 133

CUm juvenes relaxare animos, & dare se jucunditati volent, caveant intemperantiam, meminerint verecundiæ. 1. Off.

Ludendi est quidam modus retinendus, ut ne nimis omnia profundamus, elatique: voluptate, in aliquam turpitudinem dilabamur. 1. Offic.

Ludo & joco uti illis quidem licet: sed sicut

cut somno & quietibus, cæterisque, quum gravibus, seriisque rebus satisfecerimus. Ipsumque genus jocandi ingenuum & facetũ esse debet, non profusum, nec immodestum, sed semper in ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat. 1. Offic.

Pueris non omnem licentiam ludendi damus, sed eam, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena. 1. Offic.

Datur concessu omnium huic aliquis ludus ætati, & ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates: quæ si ita erumpunt, ut nullius vitam labefactent, nullius domum evertant, faciles & tolerabiles haberi solent. Pro M. Cælio.

Detur aliquid ætati, sit adolescentia liberior, non omnia voluptatibus denegentur, non semper superet vera illa & directa ratio, vincat aliquando cupiditas, voluptasque rationem, dummodo illa in hoc genere præscriptio, moderatioque teneatur: parcat juventus pudicitiæ suæ, ne spoliet alienam, ne effundat patrimonium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius damnum atque famam, ne probrum castis, labem integris, infamiam bonis inferat: ne quem interimat, ne intersit insidiis, scelere careat: postremò, cum paruerit voluptatibus, dederit aliquid temporis ad ludum ætatis, atque ad inanes hasce adolescentiæ cupiditates: revocet se aliquando ad curam rei domesticæ, rei fa-

rensis, Reipub. ut ea, quæ ratione anteà non perspexerat, satietate abjecisse, experiendo contempsisse videatur. Pro M. Cælio.

Tempus juventutis sua sponte infirmum aliorum libidine infectum est. Pro M. Cælio.

Voluptate, & deliciis facilè juventus intercipitur. In Vatinium.

Semper magno ingenio adolescentes refrænandi potius à gloria, quàm invitandi sunt. Amputanda sat plura illi ætati, siquidem efflorescit ingenii laudibus. Pro M. Cælio.

Tu plura in Orat. pro M. Cælio.

Juventus senum prudentiâ nitatur, & regatur. 134

EST adolescentis majores natu vereri, exque his deligere optimos & probatissimos, quorum consilio & authoritate nitatur: ineuntis enim ætatis inscitia, senum constituenda & regenda prudentia est. Maximè autem hæc ætas à libidinibus arcenda est, exercendaque in labore patientiaque & animi & corporis: ut eorum & in bellicis & in civilibus officiis vigeat industria. 1. Offic.

Tribuere plurimum senectuti debemus. 1. Offic.

Eum, nos qui ætate anteit, tanquam superiorem colere debemus. In Lælio.

Non est rectum, minori parére majorem. De Univers.

Imi-

Imitandi sunt majores: primùm illud exceptum, sed ne vitia sint imitanda. 1. Off.

Senectutis est proprium, ut adolescentulos doceat, instituat, ad omne officii genus instruat. Cato Major.

Senectus. 135

Nihil est præclarius, quàm honoribus & Reip. muneribus perfunctum senem posse suo jure dicere id, quod apud Ennium dicit ille Pythius Apollo, se esse eum, unde sibi, si non populi & reges, aut omnes, sui tamen cives consilium expeterent. 1. de Orat.

Omnium ætatum certus est terminus. Senectutis autem nullus certus est terminus, recteque in ea vivitur, quò ad munus officii exequi & tueri possis. Cato Major.

Misera est senectus, quæ se, oratione duntaxat defendit. Non cani, non rugæ repentè authoritatem afferre possunt, sed honestè acta superior ætas fructus autoritati præbet extremos. Cato Major.

Senibus labores corporis sunt minuendi, exercitationes animi etiam augendæ videmus. 1. Offic.

Nihil magis cavendum est senectuti, quàm ne languori se, desidiæque dedat: luxuria verò cùm omni ætati turpis, tùm senectuti fœdissima est. Duplex enim inde malum est, quod & ipsa senectus dedecus concipit, & facit adolescentum impudiciorem intemperantiam. 1. Off.

Studiosè & diligenter evolves dialogum, qui Cato Major inscribitur, ubi in senectutis laudibus multus, imò etiam totus est Cicero.

Relaxetur oportet aliquando animus. 136

HOmines quamvis in rebus turbidis, tamen, si modò homines sunt, interdum animis relaxantur. 2. Philip.

Otii non minus quàm negotii ratio extare debet. Pro Planc.

Contentio probanda. 137

COntentio tandiu sapiens est, quandiu aut proficit aliquid: aut si non proficit, non obest. Pro Cælio.

Malè parta, malè pereunt. 138

MAlè parta, malè dilabuntur. 2. Philippica.

Quibus facilè ignoscitur. 139

ILlis facilè ignoscitur, qui non perseverare, sed ab errato se revocare moliuntur. In Vatinium.

Cujusvis est hominis errare: nullius nisi insipientis, perseverare in errore. Philip. 12.

Optimus est portus pœnitenti, mutatio consilii. Philip. 12.

Sit erranti medicina confessio. Cicero ad Quint. frat.

Humanum est errare, sed ferinum perseverare in errore. Nostrum.

Voluntas

Voluntas puniatur etiamsi non impleatur. 140

IN ipsa deliberatione facinus inest, etiamsi ad id non pervenerit. 3. Off.

Non exitus rerum solùm, sed & hominum consilia legibus vindicantur: minus quidem dolendum est re non perfecta, sed puniendum certè nihilominus. Pro Milone.

Multæ simulationes, nec fronti ulla fides. 141

IN animis hominum multæ sunt latebræ & multi recessus. Pro M. Marcel.

Multis simulationum involucris regitur, & quasi velis quibusdam obtenditur uniuscujusque natura, frons, oculi, vultus persæpè mentiuntur. Cic. ad Quintum fratrem.

Temerè affirmare de altero, est periculosum propter occultas hominum voluntates, multiplicesque naturas. Cic. ad Brut.

Fronte atque vultu, simulatio facillimè sustinetur. Cic. Lent. Famil. 1.

Nullus ad nocendum efficacior, quàm domesticus inimicus. 142

NUllæ sunt occultiores insidiæ, quàm quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum qui palàm est adversarius, facilè cavendo vitare possis: hoc verò occultum, intestinum ac domesticum malum non modò existit, verùm etiam opprimit antequam prospicere atque explorare potueris. Act. 3. in Verr.

Tacitę magis, & occultę inimicitiæ timendæ sunt, quàm indictæ & apertæ. Act. 7. in Verr.

Vultus animum detegit. 143

VUltus ac frons, animi est janua, quæ significat voluntatem abditam ac retrusam. De Pet. Con.

Omnis motus animi suum quendam à natura habet vultum & sonum & gestum: animi imago vultus est: indices oculi. Nam hæc est una pars corporis, quæ quot animi motus sunt, tot significationes & commutationes possit efficere. Oculi enim sunt quorum tùm intentione, tùm conjectu, tum hilaritate, motus animorum significemus aptè. Nam oculos natura nobis, ut equo & leoni setas, caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit. 3. de Orat.

Ex oculorum obtutu, superciliorum aut remissione, aut contractione, facilè judicamus quantus sit in homine dolor, aut metus, aut denique tristitia, 1. Offic.

Ex conjectura, multa discuntur. 144

PErinde ut est opinio de cujusque moribus, ita quid ab eo factum sit, & non factum, existimari potest. Pro Cluent.

De futuris rebus, etsi difficile est dicere: tamen interdum possis conjecturâ propiùs accedere, cùm res est ejusmodi, cujus exitus prævideri potest. Cic. Torq. Famil. 6.

Facilè

Facilè in optimam partem. 1. Offic. Vide, Ut superior ætas. 132.

Artibus ipsis, si in dicendo non utimur, tamen apparet atq; extat, utrum simus earum rerum rudes, an didicerimus. 2. de Orat.

Aliena & videmus & curamus, nostra non cernimus. 145

FIt nescio quo pacto, ut magis in aliis cernamus, si quid delinquitur, quàm in nobismetipsis. 1. Off.

Aliorum patroni, nostra tenere, tuerique non possumus. 3. de Orat.

Satis superque sit cuique suarum rerum cura: alienis nimis implicari molestum est. In Lælio.

Alterum alterius auxilio eget. 146

NUllum est genus rerum, quod, aut avulsum à cæteris, per seipsum constare, aut quo cætera si careant, vim suam atque æternitatem conservare possint. 3. de Ora.

Quæ vicinitas probanda. 147

LAudanda est, vel amanda potius vicinitas, retinens veterem illum officii morem, non infuscata malevolentiâ, non assueta mendaciis, non fucata, non fallax, non erudita artificio simulationis, vel suburbano, vel etiam urbano. Pro Planc.

Similitudo amicitiam parit: & odium dissimilitudo contrahit. 148

MAgnam vim habet ad conjungendas amicitias, studiorum ac naturæ similitudo. Pro Cluent.

Pares cum paribus facillimè congregantur. Cato Major.

Nihil est quod tam attrahat & alliciat ad amicitiam quam similitudo: qua fit, ut bonos boni diligant, asciscantque sibi quasi propinquitate conjunctos, atque natura. Nihil est enim appetentius similium sui, nihil rapaciùs, quàm natura. Hinc constat bonis inter bonos quasi necessariam benevolentiam esse. In Lælio.

Dispares mores disparia studia sequuntur: nec ob aliam causam ullam boni improbis amici esse non possunt, nisi quòd tanta est inter eos, quanta maximè potest esse, morum, studiorumque distantia. In Lælio.

Natura, quàm doctrina utilor. 149.

Multi sine ulla doctrina naturam ipsam sequuti, multa laudabilia fecerunt. 3. de Finib.

Sæpius ad laudem atque virtutem natura, sine doctrina: quàm sine natura valuit doctrina. Pro Archia Poëta.

Omnes tacito quodam sensu, sine ulla arte aut ratione, quæ sunt in artibus ac rationibus recta, ac prava diiudicant. 3. de Ora.

Meliora sunt ea, quæ natura, quàm quæ arte perfecta sunt. 1. de Nat. Deor.

Nulla ars imitari naturæ solertiam potest. 1. de Nat. Deor.

Omnis natura artificiosa est, & habet quasi

quasi viam quandam & sectam, quam sequatur. 2. de Nat. Deor.

Ars quàm natura certior. 150

SIne doctrina si quid benè dicitur, adjuvante natura, tamen id, quia fortuitò fit, semper paratum esse non potest. de Clar. Or.

Etsi ingeniis magnis præditi quidam, dicendi copiam sine ratione consequuntur: ars tamen est dux certior, quàm natura. Aliud est enim poëtarum more verba fundere: aliud ea quæ dicas, ratione & arte distinguere. 4. de Finib.

Quæ bona sunt, fieri meliora possunt doctrina: & quæ non optima, aliquo modo acui tamen & corrigi possunt. 1. de Or.

Nemo scribat, nisi doctè. 151

VIdetur quicquid literis mandatur, id commendari omnium eruditorum lectione decere. Lectionem sine ulla delectatione negligo. 2. Tusc.

Mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperanter abutentis & otio & literis. 1. Tusc.

Memoria. 152

MEmoria, est signatarum rerum in mente vestigium 1. Tusc.

Memoria minuitur, nisi exerceas eam, nunquam tamen quenquā senum audivi

oblitum, quo loco thesaurum obruisset. Cato Major.

Rerum omnium thesaurus memoria: quæ nisi custos inventis, cogitatisque rebus & verbis adhibeatur, intelligimus omnia, etiamsi præclarissima fuerunt, in oratore peritura. 1. de Orat.

Memoria non modo philosophiam, sed omnis vitæ usum omnesque artes una maximè continet. 2. Acad.

Principium. 153

PRincipii nulla est origo. Nam ex principio oriuntur omnia. 1. Tusc. & in Som. Scip.

Omnium rerum principia parva sunt, sed suis progressionibus usa augentur. 5. de Finibus.

Principiis cognitis, multò facilius extrema intelliguntur. Pro Cluent.

Usus. 154

NEc medici, nec Imperatores, nec oratores, quamvis artis præcepta perceperint, quicquam magnâ laude dignum, sine usu & exercitatione consequi possunt. 1. Off.

Usus magister est optimus. Pro C. Rab. Posth.

Usus frequens, omnium magistrorum præcepta superat. 1. de Orat.

Stylus, est optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister. 1. de Orat.

Addit

Addit interdum non nihil ipsa patria, & locus ad ingenium. 155

ACutiora sunt ingenia: & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aër sit purus ac tenuis: quàm illorum qui utuntur crasso cælo atque concreto: quin etiam cibo, quo utaris, interest aliquid, ad mentis aciem. 2. de Nat. Deor.

Themistocles. Ca. Major. In apoph. 6.

Præclara rara, eaq; difficilia. 156

OMnia præclara rara: nec quicquam difficilius, quàm reperiri quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. In Lælio.

In omni arte vel studio, vel quavis scientia optimum quidque rarissimum. 2. de Finib.

Quod præclarum, idem arduum. 3. Tusc.

Quò quid difficilius, hoc præclarius. 1. Off.

Quæ rara, atque ardua sunt, ea ex principio pulchra & jucunda hominibus videri solent. 2. de Invent.

Rebus maximis difficultatem ipsa natura proposuit. Nostrum.

Difficile in dicendo omnibus satisfacere. 157

MAgnum onus est, atque munus, suscipere ac profiteri, sese omnibus silen-

tibus unum maximis de rebus magno in conventu hominum audiendum. Adest enim ferè nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente, quàm recta videat. Ita quicquid est in quo offenditur, id etiam illa, quæ laudanda sunt obruit: & quoties dicimus, toties de nobis judicatur. Nec quicquam, est tam insigne, nec tam ad diuturnitatem memoriæ stabile, quàm id in quo deliqueris. 1. de Nat. Deor.

Quæ sit causa paucitatis Oratorum, & quibus de causis in dicendo timeamus, in primo de oratore ostenditur.

Nos vitiorum magis, quàm virtutum meminimus. 158

NOn tam ea, quæ recta sunt probantur, quàm quæ prava sunt, fastidiis adhærent, 1. de Orat.

Nihil est tam insigne, nec tam ad diuturnitatis memoriam stabile, quàm id, in quo aliquid offenderis. 1. de Or.

Multò acrior est memoria improborum, quàm bonorum. Pro Flac.

Homines imperiti, facilius quod stultè dixeris, reprehendere, quàm quod sapienter tacueris, probare possunt. 2 de Ora.

Qui citandi ex historiis. 159

EX annalium monimentis testes excitamus eos, quorum omnis vita consumta est in laboribus gloriosis. 2. de Finib.

Exem-

Exempla ex vetere memoria & monimentis, ac literis, plena dignitatis, plena antiquitatis: hæc plurimùm solent & authoritatis habere ad probandum, & jucunditatis ad audiendum. 5 Act. in Verr.

Cujus prædicatio omnibus nondum grata est, hunc memoriæ potius, quàm vocis testimonio confirmemus. Philip. 11.

Videndum est, ne quos ob beneficia diligi volemus, eorum laudem atque gloriam, cui maximè invideri solet, nimis efferre videamur. 2. de Or.

Accusator vacet omni crimine, veniatq; ad accusandum non studio ductus, sed officio. 160

CArere debet omni vitio, qui paratus est in alterum dicere: is demum malè dicit, qui non potest verum ab altero audire. Recr in Salustium.

Nulla salus Reipub major est, quàm eos, qui alterum accusant, non minus de laude, & honore, de fama sua, quàm illos, qui accusantur de capite, de fortunis suis pertimescere. Itaque semper hi diligentissimè laboriosissimeque accusarunt, qui se ipsos in discrimen existimationis venire arbitrabantur. Ex divin. in Verr.

Multa esse oportet in eo, qui alterum accusat, primùm integritatem atque innocentiam. Nihil est enim quod minus ferendum sit, quàm rationem ab altero vitæ reposcere cum

re eum, qui non possit suæ reddere. Accusare enim debent ii, qui nullo suo peccato impediuntur, quò facilius alterius peccata demonstrare possint. Ex divin. in Ver.

Omnes, qui alterum in judicium vocant, providere debent, non solum quid oneris in præsentia tollant, sed etiam quantum in omnem vitam negotii suscipere conentur. Legem enim sibi ipsi indicant innocentiæ, continentiæ, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitæ reposcunt, atque eò magis, si id faciant nulla re commoti, nisi utilitate communi. Nam qui sibi hoc sumpsit, ut mores corrigat aliorum, ac peccata reprehēdat, quis huic ignoscat, si qua in re ipse à religione officii declinârit? 5. Act. in Verr.

Postulatur ab omnibus, ut ab iis se abstineant maximè vitiis, in quibus alterum reprehenderunt. Furem aliquem, aut rapacem accusas? vitanda tibi semper erit omnis avaritiæ suspicio. Maleficū quempiam adduxeris aut crudelem? cavendum erit semper, ne qua in re asperior, aut inhumanior fuisse videare. Corruptorem, adulterum? providendum diligenter, ne quod in vita vestigium libidinis appareat. Omnia postremo, quæ vindicaveris in altero, tibi ipsi vehementer fugienda sunt. Etenim non modo accusator, sed ne objurgator quidem ferendus est is, qui, quod in altero vitium

vitium reprehendit, in eo ipso deprehenditur. 5. Act. in Verr.

Nihil est tàm inhumanũ, quàm eloquentia, &c. 2. Off. Vide Eloquentia. 18.

Nihil est tàm alienum ab eo, qui alterum conjurationis accuset, quàm videri conjuratorum pœnam, mortemque lugere. Pro Sylla.

Sine summo scelere non potes, quod maleficium in aliis vindicaris, idem in illorum socio, cùm scires, defendere. Pro Sylla.

Danda est opera, ne quid contra æquitatẽ contendas, ne quid pro injuria. 2. Offic.

Hoc præceptum officii diligenter tenendũ est, ne unquam innocentem judicio capitis accersas. Id n. sine scelere fieri nullo pacto potest. 2. Off.

Accusatores multos esse. Pro Rosc. Amer. Vide, Præmio & pœna resp. continetur. 162.

Utilius est absolvi nocentem, quàm innocentem causam dicere. Pro Rosc. Amer.

Impediri bonam rem est melius, quàm concedi malæ. 3. de legib.

Tu, & quàm raro, & quatenus accusandum sit; Offi. 2. legito, capite, Prima igitur.

Præmio & pœnâ Respublica continetur. 162

Nec

NEc domus, nec Resp. stare potest, si inta nec rectè factis, præmia extent ulla, nec supplicia peccatis. 3. de Nat. Deor.

Legibus pręmia proposita sunt virtutibus, & supplicia vitiis. 1. de Or.

Verus, justus, atque honestus labor, honoribus, præmiis, ac splendore decoratur: vitia autem hominum atque fraudes damnis, ignominiis, vinculis, verberibus, exiliis, morte mulctantur. 1. de Orat.

Improbis pœna statuenda est, nec minor verò iis, qui secuti erunt alterum, quàm iis qui ipsi fuerint impietatis duces. In Lælio.

Quos ipsa natura retinere in officio non potest, ii magnitudine pœnæ maleficio submoveri debent. Pro Rosci. Amer.

Quotusquisque reperietur, qui impunitate proposità abstinere possit injuria? impunitas peccandi maxima est illecebra. 3. Off.

Non satis est eum, qui lacessierit, injuriæ suæ pœnitere, ut ipse, ne quid tale posthac committat, & cæteri sint ad injuriam tardiores. 1. Off.

Est utilius, unius improbi supplicio multorum improbitatem coërcere, quàm propter multos improbos uni parcere. 5. Act. in Verr.

Accusatores multos esse in civitate utile est, ut metu contineatur audacia. Verùm hoc ita est utile, ut ne planè illudamur ab accusatoribus. Pro Ros. Amer.

Ut

Ut medici membrum ſæpè putrefactum: In Vatin. In Similib.

In corpore ſi quid eſt. Phil. 9. In Simi. 16.

Ut membra quædam amputantur. 3. Off. In Simi. 17.

Rebus proſperis, conſulendum eſt adverſis. 162

OMnes cùm ſecundæ res ſunt, tum maximè ſecum meditari oportet, quo pacto adverſam ærumnam ferant. 3. Tuſ.

Sapienter cogitant, qui temporibus ſecundis caſus adverſos reformidant. 4. ad Heren.

Socius, & ejus officia. 163

SOcii putandi ſunt, quos inter res communicata eſt. 5. act. in Verr.

In rebus minimis ſocium fallere, turpiſſimum eſt: propterea quòd auxilium ſibi ſe putat adjunxiſſe, qui cum altero rem communicarit. Pro Roſ. Amer.

Nemo ferè credit, niſi ei, quem fidelem putat, perditiſſimi eſt igitur hominis & amicitiam diſſolvere, & fallere eum, qui læſus nõ eſſet, niſi crediſſet. Pro Roſ. Amer.

Literas ad ſe ab amico miſſas, offenſione aliqua interpoſita, in medium proferre, palamque recitare, nihil eſt aliud, quam tollere è vita vitæ ſocietatem, tollere amicorum colloquia abſentium: multa enim joca eſſe ſolent in epiſtolis, quæ prolata ſi ſint, inepta eſſe videantur: & multa ſeria: neque tamen ullo modo divulganda. Philip. 2.

Æquè

Æquè perfidiosum ac nefarium est, fidem frangere, quę continet vitam, & pupillum fraudare, qui in tutelam pervenit, & socium fallere, qui se in negotio conjunxit. Pro Rosc. Com.

Necesse est, qui socium famâ & fortunis spoliare conatus est, vanum se & perfidiosum & impium esse fateatur. Pro Quint.

Tecti ad alios esse possumus: socium verò cavere quî possumus? quem etiam si metuimus, jus officii lædimus. Unde majores, eum, qui socium fefellisset, in virorum bonorum numero non putarunt haberi oportere. Pro Rosc. Amer.

Nihil pręter laudem bonis atque innocentibus ex sociis reportandum est. 3. de Legibus.

Agricultura. 164

OMnium rerum, ex quibus aliquid exquiritur, nihil est agriculturâ melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius. 1. Off.

Vita rustica, quam nos agrestem vocamus, parsimoniæ, diligentiæ, justitiæ magistra est. Pro Rosc. Amer.

Vita rustica, maximè disjuncta est à cupiditate, & cum officio conjuncta. Pro Rosc. Amer.

Agricolæ semper ita vivunt, ut quæstum noscant nullum, fructum a.eum solum, quem labore pepererint. Pro Rosc. Amer.

Homi-

Hominum generi universo cultura agrorum est salutaris. Nulla vita beatior esse potest. Neque solùm officio, sed & delectatione & saturitate, copiâque rerum omnium, quæ ad victum hominum & cultum etiam pertinent. Cato Major.

Ipsa ratio arandi, spe magis, & jucunditate quadam, quàm fructu, atque emolumento tenetur. Etenim ad incertum casum, & eventum, certus quotannis labor, & certus sumptus impenditur, Annona porrò pretiū, nisi in calamitate fructuum, non habet. Si autem ubertas in percipiendis fructibus fuerit, consequitur utilitas in vendendis: ut aut malè vendendum intelligas, si processit, aut malè perceptos fructus, si rectè licet vendere. Totæ autem res justitiæ ejusmodi sunt, ut eas non ratio, neq; labor, sed res incertissimæ, venti, tempestatesque moderentur, 5. act. in Verr.

Tu plenius legito quibus perfruantur voluptatibus boni senes agricolæ, in libello, qui Cato Major dicitur.

Serviendum est valetudini. 165

Ubique moderatio virium adsit, & tantum, quantum quisque potest, nitatur. Cato Major.

Non modò quod non possumus, sed ne quantum possumus quidem cogimur. Cato Major.

Habenda

Habenda est ratio valetudinis: utendum exercitationibus modicis. Cato Major. Vide, Sobriè vivendum. 53.

Amor publicus præferatur privato. 166

TAntum fraterno amori dandum non arbitror, ut quisquam de salute suorum consulat, communem relinquat. Pro Syl.

Non possunt una in civitate multi rem atque fortunas amittere, ut non plures secum in eandem calamitatē trahant. Pro leg. Man.

Non est magis vituperandus proditor patriæ, quàm communis utilitatis, aut salutis desertor, propter suam utilitatem, aut salutem. 3. de Fin.

Ex multis meliora. 167

E Variis sumēdum est optimum. 1. de Leg.

Non solùm ex malis minima oportet eligere, sed etiam excerpere ex his ipsis, si quid insit boni. 3. Off.

In duobus malis fugiendum majus, levius est eligendum. Cicero ad Quint. fratrem.

In cæteris studiis è multis eligere homines commodissimum quodque solent. 2. de Invent.

Ex minimis sæpè maxima. 168

IN minimis rebus sæpè res magnæ deprehenduntur. Pro Flacco.

Minimis momentis, maximæ temporum inclinationes fiunt. Philip. 5.

Dies affert & hora magnas sæpè clades. Philip. 3.

Male-

Maledictum emissum per omnium aures statim funditur. 169

NIhil est tam volucre, quàm maledictum, nihil facilius emittitur, nihil latiùs dissipatur. Pro Plancio.

Nemo in re sua testis. 170

MOre majorum comparatum est, ut in minimis rebus homines amplissimi testimonium de sua re non dicerent. Pro Rosc. Amer.

Noluerunt majores nostri, hanc patêre inimicitiis viam, ut quem quisque odisset, eum testimonio posset tollere. Ementiuntur n. sæpè in eos, quos oderunt. Pro Fontejo.

Nemo eo quod habet contentus. 171

SUæ quemque fortunæ pœnitet. Cicero Torq. Fam. 6.

Suam quisque conditionem miserrimã putat. Cic. Torq. Fam. 6.

Quod cuique. 1. Offic. Vide, Alterum ne læseris. 103.

Contentum esse. Parad. ult. Vide, Dives.

Dives. 172

OMnes sunt divites (dicunt Stoici) qui cœlo & terra frui possunt. 1. Off.

Eum intelligimus divitem, cui tanta possessio est, ut ad liberaliter vivendum facilè contentus sit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Parad. ultimo.

Contentum suis rebus esse, maximæ sunt, certissimæque divitiæ. Parad. ultimo.

Pauper

Pauper. 173

EGens est, qui non satis habet, & is cui nihil satis potest esse. 4. ad Heren.

Improbi, & avari, quoniam incertas, & in casu positas possessiones habent, & plus semper appetunt: nec eorum quisquam adhuc inventus est, cui quod haberet, esset satis, non modò non copiosi ac divites, sed etiam inopes, ac pauperes existimandi sunt. Parad. ult.

Tu qui dives, vel verè pauper dicatur, leges ultimo Ciceronis Paradoxo.

Dives vix bonus. 174

DIfficile est virtutes eum revereri, qui semper secunda fortuna sit usus. 4. ad Herennium.

Pecunia & divitiæ. 175

EXpetuntur divitiæ, tùm ad vitæ usus necessarios, tùm ad perfruendas voluptates. 1. Off.

Pecuniæ quęrendæ non solùm ratio est, sed etiam collocandæ, quæ perpetuos sumptus suppeditet, nec solum necessarios, sed etiam liberales. 2. Off.

Pecunia effectrix multarum, & magnarũ voluptatum: pecuniâ voluptates pariuntur maximæ. 1. de Finib.

Omnia pecuniâ effici possunt 5. actione in Verr.

Avaritia. 176

Dux

DUæ res sunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries & avaritia. 1. Ad Heren.

Corrupti sunt depravatique mores admiratione divitiarum. 2. Off.

Nihil est tam sanctum, quod non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecuniâ possit. 2. act. in Verr.

Nullum est officium tam sanctum, atque solenne, quod non avaritia comminuere, atque violare soleat. Pro Quinctio.

Nemo tam firmum habuit præsidium, qđ avaritia non infregerit atque debilitaverit. In Vatin.

Avaritia, est opinio vehemens de pecunia. 4. Tusc.

Illi morbo qui permanat in venas, & inhęret in visceribus, nec inveteratus evelli potest, nomen est avaritia. 4. Tusc.

Magno malo est hominibus avaritia, idcirco quòd homines magnis, & multis incōmodis conflictantur propter immensam pecuniæ cupiditatem. 2. ad Heren.

In quibusdam neque pecuniæ modus est neque cupiditatum, quos nulla præda unquam improbè parta minuit, sed auget potius atque inflammat. 1. de Finib.

Nunquam expletur nec satiatur cupiditatis sitis: neque solùm ea quæ habent, libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. Parad. 1.

Avaritia insatiabilis, immensa & incredibilia potest. Ita enim hominum mentes obstrictas tenet, ut eas nullo tempore respirare permittat. In Vatin.

Nullũ est vitiũ terrius, quã avaritia, præsertim in principibus, & Remp. gubernantibus: habere enim quæstui Remp. non modò turpe est, sed sceleratum etiam & nefariam. 2. Off.

Quid fœdius avaritia? 1. de Leg.

Avaritia senilis vituperanda est maximè. Potest enim quicquam esse absurdius, quàm quò minus viæ restat, eò plus viatici quærere? Cato Major.

Multi pauperes. 7

COpiæ parvæ singulorum sunt. Eorum autem qui iis egeant, infinita multitudo. 1. Off.

Singulorum opes sæpe sunt tenues & infirmæ ad gratiam referendam, ut opitulari benemerentibus non queant, si maximè cupiant. Antequam iret in exilium.

Quæ sit liberis à patribus relinquenda hæreditas. 178

OPtima hæreditas, quæ à patribus traditur liberis, omni patrimonio præstantior, est gloria virtutis, rerũq; gestarũ: cui dedecori esse, nefas & vitium judicandũ est. 1. Off.

Licet patri apud filium gloriari, ad quem hæreditas suæ hujus gloriæ & factorum imitatio pertinet 1. Off.

Nullum monumentum pater clariùs relinquere potest, quàm effigiem morum suorum, virtutis constantiæ, pietatis, ingenii, filium. Philip. 9.

Quid propriè nostrum. 179

Nihil meum est, neque cujusquam, quod auferri, quod eripi, quod amitti potest. Paradox. 4.

Id cujusque est proprium, quo quisq; fruitur, atque utitur. Cic. Curio. Famil. 7.

Oculi augent dolorem. 180

Quocuque in loco quisquis est, idem est eis sensus & eadem acerbitas ex interitu rerum, & publicarũ, & suarũ: tamen oculi augent dolorẽ, qui ea, quæ cæteri audiũnt, intueri coguntur, nec avertere à miseriis cogitationem sinunt. Cic. Torq. Famil. 6.

Acerba audire tolerabilius est, quàm videre. Cic. Curio, Famil. 7.

Facilius ad ea quæ visa sunt, quam ad illa quæ audita sunt, oculi mentis feruntur. 3. de Orat.

A consuetudine oculorum animum abducere difficillimum est. 2. de Nat. deor.

Nihil est difficilius, quàm à consuetudine oculorum, mentis aciem abducere. 2. de Nat. deor.

Non audire, vel quod audis, non intelligere, utrumq; iuxta existimo. 181

In his linguis, quas non intelligimus, surdi profectò sumus. 5. Tuscul.

Verba neminem movent, nisi eum, qui ejusdem linguæ societate conjunctus est. 3. de Orat.

Varietas grata. 182

AD aures nostras, & sermonis suavitatẽ nihil est vicissitudine, varietate & commutatione aptius. 3. de Orat.

Nihil est aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Cic. Lucejo, Famil. 5.

Mulieres diutius, quàm viri, antiquitatem retinent. 183

FAcilius mulieres incorruptam antiquitatem conservant, quòd multorum sermonis expertes, ea tenent semper quæ prima didicerunt. 3. de Orat.

Mulerum famam, multorum oculis est clara custodia. 2. de Leg.

Durum est filium patris delicto impediri. 185

ESt acerbum parentum scelera filiorum pœnis lui. Cic. Bruto.

Plerique frustra rogantur. 184

QUi malevolo sunt animo, deteriores sunt rogati. Cic. Curioni Fam. 2.

Frustra eos appellamus, quorum auris atque animus à nobis adhorret. Cic. Q. frat.

Proprium

Proprium animi ingenui. 186

EST animi ingenui, cui multum debeas eidem plurimum velle debere. Cicer. Curioni, Fam. lib. 2.

Necessitas. 187

NEcessitas cogit, quod non habeas, aliunde sumere. 3. de Orat.

Futurum turpissimum. 188

NIhil est turpius ingenuo, nihil minus libero dignum, quàm in conventu maximo cogi à magistratu furtum reddere. 4. act. in Verr.

Carè emitur quod precibus impetratur. 189

MAlo emere, quàm rogare. 6. act. in Verrem.

Est ei serendũ qui cupiat colligere. 190

EST liberale officium, serere beneficium, ut metere possis fructum. Anteq. ir. in exil.

Secunda fortuna ab homine maximè expetitur. 191

HOmini nihil est magis optandum, quàm prospera, æquabilis, perpetuaque fortuna, secundo vitę sine ulla offensione cursu. Ad Quir. post red.

Etsi optabilius est vitæ cursum conficere sine dolore & sine injuria, tamen ad immortalitatem gloriæ plus affert, desideratum esse à suis civibus, quàm omninò nunquam esse violatum. Pro domo sua.

In omni vita nihil est ad laudem illustrius, quàm ipsa calamitas. Pro domo sua.

Favendum nobilitati. 192

OMnes boni semper nobilitati favem', & quia utile est Reipublicæ nobiles esse homines, dignos majoribus suis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum senex de Repub meritorum memoria etiam mortuorum. Pro Sest.

Non minus debemus iis, à quibus conservamur, quèm à quibus nascimur. 193

NOn minus jucundi atque illustres sunt hi dies, quibus conservamur, quàm illi, quibus nascimur, quòd salutis certa lætitia est, nascendi incerta conditio: & quòd sine sensu nascimur, cum voluptate conservamur. 3. Invect. in Catil.

Onus dici non debet, quod sponte suscipias. 194

ONus nō est appellandū, quod cum lætitia feras ac voluptate. 5. Act. in Verr.

Multi etsi de eàdem re contendant, unus tantùm vincere potest. 195

QUàm multi pares dignitate sunt, unus tamen primum locum solus potest obtinere. Pro Muræna.

Quicquid est ejusmodi. 1. Officio. Vide Ambitio. 71.

Pax. 196

PAx, est tranquilla libertas. Philip. 2.

Dulce est nomen pacis: res verò ipsa, cùm jucunda, tum salutaris. Philip. 13.

Nihil

Nihil est tam populare, quàm pax, qua non modò ii, quibus sensum natura dedit, sed etiam tecta, atque agri mihi lætari videntur. Pro leg. Agraria contra Pop.

Nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. Philip. 2.

Paci, quæ nihil habet insidiarum, semper est consulendum. 1. Off.

Pax est repudianda, si sub ejus nomine latitet bellum. Philip. 12.

Leges, aut judicia esse non possunt pace sublata. Philip.

Bellum. 197

SUscipienda bella sunt, ut in pace, sine injuria, vivatur. 1. Off.

Non solùm adventus belli: sed metus ipse affert calamitatem. Nam cùm hostium copiæ non longè absunt, etiamsi irruptio facta nulla sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum navigatio conquiescit. Pro lege Manilia.

Incerti sunt exitus pugnarum, Marsque est communis, qui sæpe spoliantem jam & exultantem evertit, & perculit ab abjecto. Pro Mil.

Incertus est exitus & anceps fortuna belli. Pro M Marcello.

Incerti sunt exitus belli, Mars communis. Philip. 10.

Incertus est belli exitus. Philip. 13.

Omniū bellorū exitus incerti sunt. C. Tor. Famil. lib. 6.

Omnis belli Mars eſt communis, & ſemper incerti exitus præliorum ſunt. Cicero Torquato, Fam. lib. 6.

Armorum exitus ſemper incerti & timendi. Cic. Att. lib 7.

Bellum civile. 198.

CIvile bellum perniciofiſſimum. Cic. Att. lib. 8.

Omnia ſunt miſera in bellis civilibus, ſed miſerius nihil quàm ipſa victoria, quæ etjamſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioreſq; reddit, ut etiamſi natura tales non ſint, neceſſitate tamen eſſe cogantur. Multa enim victori eorum arbitrio per quos vicit, etiam invito facienda ſunt. Cic. Marcello, Fam. lib. 4.

Bellorum civilium hi ſemper exitus ſunt ut non ea ſolùm fiant quæ velit victor, ſed etiam ut iis mos gerendus ſit quibus adjutoribus parta ſit victoria. Cic. Cornif. Famil. lib. 12.

Nihil viro bono & quieto, & bono civi magis convenit, quàm abeſſe à civilibus controverſiis. Cic. Attico. lib. 9.

Victoria. 199.

VIctoria eſt ſemper inſolens. Cicero Serv. Sulp. Fam. lib. 4.

Victoria, naturâ & inſolens & ſuperba eſt. Pro Marcello.

Facilis victoria, ſi repugnet nemo. 200.

Facile

FAcile est vincere non repugnantem. 1. Tuscul.

Nulla est laus ibi esse integrum, ubi nemo est, qui aut possit, aut conetur corrumpere. 1. act. in Verr.

Vetus odium vix occidet. 201

HOc natura est insitum ut quem timueris, qui cum de vita, fortunisque contenderis, cujus ex insidiis evaseris, semper oderis. Pro Sylla.

Spes. 202

SOla spes hominem in miseriis consolari solet. in Catil.

Non desinit quis esse medicus, etiamsi non curetur ægrotus. 203

AEgri, quia non omnes convalescunt, non idcirco nulla medicina est. 2. de Nat. Deor.

Non domo dominus, sed domino domus commendari debet. 204

NOn domo dominus, sed domino domus honestanda est. 2. de Divin.

Qui laude non ducitur, nec metu quoque movebitur. 205

SI laus allicere nos ad rectè faciendum non potest, nec metus quidem à fœdissimis factis potest avocare. Pro Mil.

Omnes non tam gloria moventur, quàm ignorantia. 206

QUis honorem, quis gloriam, quis laudem, quis ullum decus tam unquam

expetit, quàm ut ignominiam, infamiam, contumeliam, dedecus fugiat? Part. Orat.

Nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, contumelia tamen & dedecus, magnopere moveat. Part. Orat.

SENTENTIARUM
POLITISSIMARUM,
LIBER II.

Ex M. T. Cic. Epistolis Familiaribus, ordine Aphabetico à PETRO DUBOIS *I.C. decerptarum.*

Absentes, certiores fieri cupiunt. 1

Cio, quàm sis curiosus, & quàm omnibus peregrinantibus gratũ sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores. Famil lib 8. ep. 1.

Adversitati omnia obnoxia. 2

Nulla est acerbitas, quæ non omnibus, ac orbis terrarum perturbatione impendere videatur. Fam. l. 2. ep. 16.

Adversa æquo animo toleranda.

Quod te præclarè res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum, armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ statuto esse maximam. Non

Non aliunde pendêre, nec extrinsecùs, aut benè, aut malè vivendi suspensas habere rationes. Fam l.5. ep.13.

Ne tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus. Fam.l.5.ep.16.

Non est jam gravitatis ac sapientię tuæ, quam à puero præstitisti, ferre immoderatiùs casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloque sejunctus. Fam. l. 5. ep.16.

Te hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses, id est, ut communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrûm ullo pacto potest, sapienter ferres. Fam. l. 5. ep. 17.

Ut illa secunda moderatè tulimus: sic hanc non solùm adversam, sed etiam funditùs eversam fortunam fortiter ferre debemus. Fam. l. 5. ep. 21.

Quando prçstitimus, quod debuimus, moderatè quod evenit, feramus. Famil. lib. 6. epist. 4.

Eversis omnibus rebus, cùm consilio proficì nihil possit, una ratio videtur, quidquid evenerit, ferre moderatè. Fam. lib. 6. epist. 21.

Advocati officium. 3

Accepisti quibus rebus adductus, quanque rem, causamque defenderim, quique meus in rep. sit pro mea parte capessenda status. Fam.lib.1.ep.9.

Advocati boni qualitates.

Si me virum bonum, si dignum iis studiis, eaque doctrina, cui me à pueritia dedi: si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habet: nihil in me non modò perfidiosum & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoscere. Famil. lib. 3. epist. 10.

Afflicto quid meditandum sit. 4.

Nemo est tam afflictus, qui si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit navare aliquid & efficere. Fam. l. 6. ep. 1.

Aliorum malis laborandum. 5.

Te sapientia præditum singulari, non tuis bonis delectari potiùs, quàm alienis malis laborare. Fam. l. 4. ep. 2.

Amicus voluntatem amici in omnibus sequitur. 6.

Hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cùm loquerer, tecum loqui viderer. Fam. l. 3. ep. 6.

Amici quales esse debeant.

Ut nos ii sumus, qui esse debemus, id est, studio digni & literis nostris, dubitare non possumus, quin ea maximè conducant, quæ sunt rectissima. Fam. l. 5. ep. 19.

Amicorum bona communia.

Ejus omni, & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis maximas, sic fruor, ut meis. Fam. l. 1. ep. 9.

Amicorum.

Amicorum utilitas, & in prosperis, & in adversis.

Hoc ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, & amicorum benevolentia, neque in adversa, neque in prospera fortuna quisquam vivere possit. Fam. l. 4. ep. 11.

Amicorum unanimitas, & concordia.

Ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: & exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Famil. lib. 4. epist. 1.

Amoris vis. 7

Est omninò patriæ charitas meo quidem Judicio maxima: sed amor, voluptatisque conjunctio plus certè habet suavitatis. Fam. lib. 10. ep. 5.

Nihil est quod studio, & benevolentia, vel amore potius effici non possit. Famil. lib. 3. epist. 9.

Amoris veri & ficti judicium.

Nam etsi non facilè dividicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat ejusmodi tempus, ut quasi aurum igne, sic benevolentia fidelis periculo aliquo perspici possit. Fam. l. 9. ep. 16.

Amoris signa.

Quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit? quid de se in senatu, cùm ipse obesset, per quenquam agi ma-

luit? quibus ille me rebus non ornatum voluit amplissimè? Fam. l.3.ep.10.

Amicitia utilitas. 8

Quid mihi utilius, quid commodis meis aptius, quàm hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio: cu us opes, ingenium, liberi, affines, propinqui, mihi magno, vel ornamento, vel præsidio esse possent? Fa. lib. 3. ep. 10.

Animo complecti non minus, quàm oculis intueri. 9

Nec minus nostra sunt, quæ animo complectimur, quàm quæ oculis intuemur. Fam. lib.5.ep.17.

Ars una cùm deficit, alia quærenda. 10

Me posteaquam illi arti, cui studueram, nihil esse loci, neque in curia, neque in foro viderim, omnem meam curam, atque operam ad philosophiam contulisse. Famil.lib.4. epist. 3.

Artibus quibus elaborandum.

Quarum laudum gloriam adamaris: quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. Fam. l. 2. ep. 3.

Astutia. 11

Id est maximè astuti, omnia ad suam utilitatem referre. Fam. l. 3. ep. 10.

Audacia. 12

His temporibus audacia pro sapientia liceat uti. Fam. l.1.ep.9.

Audi-

Auditus. 13

Audire tolerabiliùs est, quàm videre. Fam. l. 7. ep. 30.

B

Bellum. 14

IN bello Jus civile friget. Fam. l. 7. ep. 13. & 16. & 17.

Bellorum enim civilium hi semper exitus sunt, ut non ea solùm fiant, quæ velit victor, sed etiam, ut iis mos gerendus sit, quibus adjutoribus parta sit victoria. Fam. l. 12. ep. 18.

Ut graviùs ægrotant ii, qui cum levati morbo viderentur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui profligato bello, ac penè sublato; renovatum bellum gerere conamur. Fam. lib. 12. epist 30.

In bello quid cura esse debeat.

Mihi, ut in ejusmodi re, tantoque bello maximæ curæ est, ut quæ copiis, & opibus temerè vix possumus, ea mansuetudine, & continentiâ nostrâ, sociorum fidelitate teneamus. Fam. l. 15. ep. 3.

Equidem etiam mihi illud animadvertisse videor (scis enim quàm attentè te audire soleam) te non tam res gestas, quàm mores, instituta atque vitam Imperatorum spectare solere, in habendis, aut non habendis honoribus. Fam. l. 15. ep. 4.

Quòd si in mea causa considerabis: reperies

ries me exercitu imbecillo, contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse æquitatem, & continentiam. Ibid.

Belli calamitas.

Rem vides, quomodo se habeat, orbem terrarum, imperiis distributis ardere bello: urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni, & incendiis. Fam. l. 4. ep. 1.

Quia tanta perturbatio & confusio est rerum: ita perculsa & prostrata fœdissimo bello jacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse videatur. Famil. lib. 4. ep. 4.

Belli exitus.

Etsi quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest: tamen & belli exitum video: & si id animus, hoc quidem certè, cùm necesse sit alterutrum vincere, qualis futura sit hæc vel illa victoria. Famil. lib. 6. epist. 3.

In Bello quid desideretur.

Si hos moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum, belli quoque existeret magnitudo, & quantum gloriæ, triumphoque opus esset assequeremur: periculosumque & gravem illam dimicationem evitaremus: nihil tam esset optandum. Famil. lib. 8. ep. 5.

In Bello pars honestior sequenda.

Quin homines in dissensione domestica debeant,

debeant, quandiu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem: ubi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem: & id melius statuere, quod tutius sit. Famil. lib. 8. ep. 14.

Bellorum exitus incerti.

Cumque omnium bellorum exitus incerti sint. Fam. l. 6. ep. 1.

Ob Beneficia collata, licet non remunerentur, quantum lætamur. 15

Nulla re tam lætari soleo, quàm meorum officiorum conscientia, quibus si quando non mutuò respondetur, plus apud me officii residere patior. Fam. l. 5. ep. 7.

In Beneficio par pari referri debet.

Mihi tam multa pro se perpesso atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque præstarem. Fam. l. 1. ep. 9.

Bonus quis non sit. 16

Quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causa? Fam. l. 7. ep. 12.

Boni ob caput, id est, ob virtutem, non autem ob corpus malis invisi.

Ut Apelles Veneris caput & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solùm elaborarunt, reliquum verò corpus imperfectum & rude reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modo,

modo invidorum, sed etiam inimicorum meorum. Fam. l. 1. ep. 9.

Bonis abesse prodest, cùm à malis premūtur.

Qui & summâ voluntate cesserit, & egregiâ animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curârit. Fam. l. 1. ep. 9.

Bona an muneribus insumenda? 17

Iis bonis, quæ tibi naturâ, studio, fortunâ data sunt, facilius omnia consequi possis, quàm muneribus. Fam. l. 1. ep. 3.

C.

Civis sanctitate, prudentiâ, & dignitate præstet. 18

OMneis civeis sic existimant, quasi lumen aliquod, extinctis cæteris, elucere sanctitatem, & prudentiam, & dignitatem tuam. Fam. l. 4. ep. 3.

Cives qui diligendi.

Remanere in civitate studia propè omniū consensu, erga forteis & industrios viros. Fam. l. 3. ep. 10.

Quòd te ab ipsa Rep. defensum scribis: quę quidem etiam in summa bonorum & fortium civium copia, tueri taleis viros deberet: nunc verò eò magis, quod tanta penuria est in omni, vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas, taleis tutores complecti debeat. Fam. l. 1. ep 11.

Civitatum sumptus minuendi. 19

Diligentissimè scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus civitatum: quo

quo in capite sunt quædam nova, salutaria civitatibus, quibus ego magnopere delector. Fam. l. 3. ep. 8.

Commune cum voluptuosis esse non potest. 20

Commune nihil potest esse apud eos, qui omnia voluptate metiuntur. Famil. l. 7. epist. 12.

Conjunctio & affinitas. 21

In omnibus novis conjunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione, quasi amicitiæ fores aperiantur. Fa. l. 13. ep. 11.

Conscientia recta voluntatis, maxima consolatio. 22

Conscientiam rectæ voluntatis, maximam esse consolationem rerum incommodarum. Fam. l. 6. ep 4.

Conscientia recta homo mori non timet.

Quod mihi ad consolationem commune tecum est, si jam vocer ad exitum vitæ, non ab ea repub. avellar, qua carendum esse doleam, præsertim cùm id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas, & acta jam vita: quæ cum cursu suo benè confecto, delectatur, tum vetat in eo vim timere, quò nos jam natura ipsa perduxerit. Famil. lib. 6. ep. 4.

Consilium non aliunde quærendum, cùm consulere nos possumus. 23

Nemo est qui sapientius tibi suadere possit, nunquam labére, si te audies. Fam l. 2. epist. 7.

Con-

Consilium à desperatis non quærendum.

Quòd porrò tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio. Fam. l. 8. ep. 16.

Consilii communicatio quanti emolumenti.

Communicatio consilii, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coëundam societatem, vel periculi: vel laboris. Famil. 5. ep. 19.

Consolatio acerba parentibus, & propinquis, qui doloris sunt participes. 24

Genus hoc consolationis miserum atque acerbum est, propterea quia, per quos id fieri debet propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lachrymis multis id conari queunt: & magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quam aliis posse suum officium præstare. Fam. l. 4. ep. [illegible]

Consolatio major in miseriis habere amicum inimicum.

In multis & variis molestiis cogitationibusque meis hæc una consolatio occurrebat, quòd neque tibi amicior, quàm ego sum, quisquam posset succedere. Famil. lib. 3. epist. 2.

Consolatio vera quæ sit.

Consolatio ulla non possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cujusque animo roboris est atque nervorum. Fam. l. 6. ep. 1.

Magna

Magna consolatio est, cùm recordare, etiamsi secùs acciderit, te tamen rectè vereque sensisse. Fam.l.6.ep.21.

Constantia. 25

Si essent omnia mihi solutissima, tamen in Rep. non alius essem, atque nunc sum. Fam. l.1.ep.9.

Constantis amici animus, qui mala pro bonis rependit.

Nec in te animo fui mobili: sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis permanerem. Famil. lib. 5. ep. 2.

Consules temerarii esse non debent. 26

Poterat præclarè fieri, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus, sed tanta est in plærisque levitas, ut eos non tam constantia in Rep. nostra delectet, quàm splendor offendat. Fam.lib. 1. ep.7.

Consularis vir.

Cum reges sint tàm continentes, multò magis consulares esse oportere. Fami. l. 9. epist. 19.

Culpa vacare, solatium. 27

Vacare culpa magnum est solatium. Fam. l. 7. ep.3.

D

Decus verum in virtute positum. 28

QUæ habent speciem gloriæ, collecta ex inanissimis splendoris insignibus, contemne: brevia, fugacia, & caduca existima.

ſtima. Verum decus in virtute poſitum eſt, quæ maximè illuſtratur, magnis in Remp. meritis. Fam. l. 10. ep. 12.

Delatorum oculi vitentur, ſi minus lingua non poteſt. 29

Ut vitemus oculos hominum, ſi linguas minus facilè poſſimus. Fam. l. 9, ep. 2.

Dignitas in quibus conſiſtat. 30

Sapientiæ magnitudiniſque animi eſt, omnem amplitudinem & dignitatem in virtute, atque in rebus geſtis, atque in gravitate poſitam exiſtimare. Fam. l. 1. ep. 5.

Divites qui. 31

Omnes eſſe divites, qui cœlo & terra frui poſſunt. Fam. l. 7. ep. 16.

Docti & honeſti hominis laus. 32

Te ab initio ætatis memoria teneo ſummè omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniaque quæ à ſapientiſſimis ad benè vivendum tradita eſſent, ſummo ſtudio, curaque didiciſſe: quæ quidem vel optimis rebus, & uſui, & delectationi eſſe poſſent. Fa. l. 4. ep. 3.

Docti animi proprium.

Vel animo erudito, qui ſemper aliquid ex ſe promat, quod alios delectet.

A docto homine quantas utilitates capere poſſimus.

Quid? illa vincula, quibus quidem libentiſſime adſtringor, quanta ſunt? Studiorum ſimilitudo, ſuavitas conſuetudinis, delecta-

tio vitæ atque victus, sermonis societas, literæ interiores? Fam. l. 3. ep. 10.

Doctrina perfugium in adversis. 33

Est unum perfugium, doctrina, ac literæ, quæ secundis rebus delectationem: nunc verò etiam salutem. Fam. l. 6. ep. 12.

Dolor novus veterem depellit. 34

Magno dolore me affecissent tuæ literæ: nisi jam & ratio depulisset omneis molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novuum. Famil. lib 2. epist. 16.

Dolor inconsolabilis.

Est omninò vix inconsolabilis dolor, ubi est omnium rerum amissio & desperatio recuperandi. Fam. l. 4. ep. 3.

Dolor abjiciendus.

Omnis est abjiciendus dolor. Fam. l. 5. epist. 13.

Dolor, consilio, potiùs quam tempore leniendus.

Si nullo unquam fuit liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit, certè nos, quod est dies allatura, id consilio antè ferre debemus: neque expectare temporis medicinam, quā repręsentare ratione possimus. Famil. lib. 5. ep. 16.

Dolor tempore minuitur.

Quod allatura est diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, id nos præripere consilio, prudentiaq; debemus. Fa. l. 5. ep. 16.

Dolor, qui oculis cernitur, gravior.

Etsi quocunque in loco quisque est, idem est sensus & eadem acerbitas rerump. & suarum; tamen oculi augent dolorem, qui ea quæ cæteri audiunt, intueri coguntur: nec avertere à miseriis cogitationem sinunt. Fam. l. 6. ep. 1.

Dolor humana conditionis recordatione lenitur.

Levat dolorem communis quasi legis, & humanæ conditionis recordatio. Fam. lib. 5. epi. 6.

Doloribus amicorum compati debemus.

A te peto, ut meas injurias perinde doleas, ut me existimas & dolere, & tuas ulcisci solere. Fam. l. 8. ep. 12.

Doloris præteriti secura recordatio.

Habet præteriti doloris secura recordatio delectationem. Fam. l. 5 ep. 12.

Dolor tempore consumitur.

Dies stultis quoque mederi solet. Fam. l. 7. ep. 28.

Dolendum non est, quod accidit omnibus.

Nihil esse præcipuè cuiquam dolendum, quod accidit universis. Fam. l. 6. ep. 2.

A Duce belli qua desideremur. 35

Omnia desiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum sit ei, quò minus, quàm paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Fam. l. 8. ep. 5.

E

Epistola. 36

EPistola non erubescit. Famil. lib. 5. epist. 12.

Error. 37

An quod adolescens præstiti, cùm etiam errare cum excusatione possem, id nunc, ætate præcipitatâ, commutem, ac me ipse retexam? Fam. l. 11 ep. 28.

Exactionem tollere, quantum cordi esse debeant Princip. 38

Ego non solùm justitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseriis perditas Civitates, & perditas maximè per Magistratus suos, non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Famil. lib. 3. epist. 8.

Exemplum. 39

Quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant: & aliquid, atque adeo multa addunt: & afferunt de suo. Fam. l. 4. ep. 3.

Exempla quorum sectanda.

Nec clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Fam. l. 4. ep. 1.

Exilium. 40

Nihil tolerabilius exilio, præsertim innocenti, ubi nulla adjuncta est turpitudo. Fam. l. 7. ep. 3.

Exilii pœna levissima.

Ea videtur conditio impendere Legum, Judiciorum, temporum, ut optimè cum eo actum esse videatur, qui quàm levissima pœna à Republ. discesserit. Famil. lib. 5. epist. 17.

Exitus rerum perspiciendus. 41

Neque solùm ea perspicis, quæ geruntur, quæque jam gesta sunt, sed etiam, qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Famil. lib. 4. ep. 2.

Extremum. 42

Est non minus gratum extrema debere, quàm prima depellere. Fa. l. 10. ep. 14.

F

Fabulæ historiis non misceantur. 43

Quod mihi acciderit optatiùs, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hāc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum. Fam. l. 5. ep. 12.

Facilitas. 44

Facilitate autem, quod velles, consequi potuisses. Fa. l. 1. ep. 9.

Fama clarorum virorum. 45

Nihil de insignibus ad laudem viris obscurè nuntiari solet. Fam. l. 3. ep. 11.

Fama rerum gestarum pro patria.

Scito ea, quæ pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio, ac testimonio comprobari. Fa. l. 5. ep. 7.

Fides.

Fides. 46

Nulla lassitudo impedire officium, & fidem debet. Fa.l.12. ep.25.

Fiducia formæ. 47

Inter bonos agier oportet. Famil. lib.7. epist.12.

Cum fortiori non pugnandum. 48

Tantâ conditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiori pugnare. Fam. l. 5. ep.21.

Fortuna non diuturna. 49

Ea natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista, aut tibi, aut cæteris fortuna esse diuturna. Fa.l.6.ep.4.

Fortuna.

Gravissimum autem est, cùm superior factus sit ordine, inferiorem esse fortunâ. Fam. l.13.ep.5.

Fortuna sua quemque pœnitet.

Ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maximè pœniteat, nemoque sit, quin ubivis, quàm ubi est, esse malit. Fa.l.6. ep.1.

Fortunatus homo.

Hominem florentem ętate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis. Fa.l.2.ep.13.

Fraterni amoris vis. 50

Ego dolori tuo non solùm ignosco, sed summam etiam laudem tribuo: meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. Fa.l.5.ep.2.

Futurorum exitus. 51

De futuris autem rebus: etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjectura possis propiùs accedere, cùm res est ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Famil. lib. 6. epist. 4.

G

Gubernator improbis terrori est. 52

Recreatis bonis viris Consulatu tuo, & constantissimis atque optimis actionibus tuis excitatis, cùm etiam Dux rebus maximis gestis singularibus ornatus, & novis honoribus, ac judiciis senatus, ad authoritatem ejus ordinis adjungeretur: nullo improbo civi locus ad remp. violandam esse potuisset. Fam. l. 1. ep. 9.

Gratiarum actio. 53

Jam non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Fam. l. 11. epist. 13.

H

Historia qualis esse debeat. 54

Viri sæpè excellentis ancipites, variique casus habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si verò exitu notabili concluduntur, expletur animus, jucundissimæ lectionis voluptate. Fam. l. 5. ep. 12.

Honestum expetendum. 55

Sin ii sumus, qui profectò esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod

rectum

rectum, honestumque sit. Famil. lib. 4. epist. 2.

Honor cum libertate conjungendus. 56

Cùm & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in rep. capessenda. Fam. l. 1. ep. 8.

Hominis, status, conditio, & vita qua sit. 57

Homines nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minùs eâ, quâ nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus, evenitisque aliorum memoria repetendis nihil accidisse nobis novi cogitemus. Famil. l. 5. ep. 16.

Honor. 58

Is enim denique honor videri debet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur, & datur. Fam. l. 10. ep. 10.

Is autem, qui verè appellari potest honos, non invitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Fam. l. 10. ep. 10.

I

Ignorantia. 59

NOli imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt. Fam. l. 4. epist. 5.

Imbecillitas. 60

Quàm existimo levem & imbecillem ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere. Fam. lib. 9. ep. 16.

Impudens. 61

Qui semel verecundiæ fines transierit, eum benè & graviter oportet esse impudentem. Fam. l. 5. ep. 12.

Inconstantiæ signum. 62

Si eo genere delectaris, ut quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas, genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Fam. l. 3. ep. 8.

Injuriarum oblivio. 63

Ejus omneis gravissimas injurias, communis concordiæ causâ, voluntariâ quadam oblivione contriveram. Fa. l. 1. ep. 9.

Ingrati animi proprium. 64

Re perfecta, & cognita scribo, vehementer quosdam homines, & eos maximè, qui te, & maximè debuerunt, & plurimùm juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ, ut quorum authoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent, virtutis, tuæ quàm laudis inimici, Fam. l. 1. ep. 7.

Ingratis beneficium datum, perditum.

Reliqua mihi crede, multò majus meum studium, majoremque gravitatem & laborem desiderant. Quæ ego, si non profundere, ac perdere videbor, omnibus meis viribus

viribus sustinabo: sin ingrata esse sentiam, non committam, ut tibi ipsi insanire videar. Fam.l.5 ep.5.

Inimici amicorum nostri putandi sunt. 66

Ego citiùs cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quàm novam conciliassem. Fam. l. 3. ep. 10.

Invidorum proprium. 65

Quædam pestes hominum, laude alienâ dolentium, & te nonnunquàm à me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Fa. l. 5. ep. 8.

Judicis verè constantis & incorrupti descriptio. 66

Ego, si ab improbis & perditis civibus remp. teneri viderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus: non modò non præmiis, quæ apud me minimùm valent, sed ne periculis quidem compulsus ullis, quibus tamen moventur etiam fortissimi viri, ad eorum causam me adjungerem. Famil. lib. 1. epistol. 9.

Judicium ratum à majori parte. 67

Quod eorum judicum pars major judicaverit, id jus ratum est. Fam. l. 8. ep. 8.

Jus violentia corruptam. 68

Non ex jure manu consertum: sed mage ferro. Rem. repetunt, regnumque petunt, vadunt solida vi. Fam. l. 7. ep. 13.

Juris civilis interpretatio, doctoris vocem desiderat. 69

Num Jus Civile vestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenque desiderant. Fam. l. 7. epist. 19.

L.

Laus ore proprio non quærenda. 70

ACcedit, ut minor sit fides, minor authoritas, multi denique reprehendent, & dicant, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui cùm cæteris coronas imposuerunt victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarunt, cùm ipsi ante ludorum missionem coronâ donentur, alium præconem adhibeant, ne suâ voce ipsi se victores esse prædicent. Famil. lib. 5. epist. 90.

Laude digni homines accusari non possunt.

Quò melior civis, quò vir clarior, quò fortior amicus es, quoque plura virtutis & industriæ ornamenta in te sunt, eò mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet, Fam. lib. 3. ep. 12.

Laudatis à nobis, similes simus.

Cùm studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem præbeas. Fa. l. 6. ep. 12.

Lau-

Laudari à bonis authoribus, quantum prosit, exemplis comprobatur.

Neque Alexander ille, gratiæ causa ab Apelle, potissimùm pingi, & à Lysippo fingi volebat: sed quod illorum artem cùm ipsis, tum etiã sibi gloriæ fore putabat. Atqs illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant: quæ si vel nulla sint, nihilò tamen sunt obscuriores clari viri. Famil. lib. 5. ep. 12.

Nec minus enim Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborarunt. Unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omnes imagines omnium, statuasque superavit. Ibid.

Laudari à laudato viro, optimum.

Placet Hector ille mihi Nevian', qui non tantùm laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. Fam. l. 5. ep. 12.

Lectio quo pacto intelligi possit. 71

Quanquam tu, si attentè leges, si sępius, per te omnia consequére, ut certè intelligas: ut verò etiam ipsi tibi loci, proposita quæstione occurrant, exercitatione consequére. Fa. lib. 7. ep. 19.

Lectori quæ delectationem pariant.

Nihil est aptiùs ad delectationem Lectoris, quàm temporum varietates, fortunęque:

vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. Fam. l. 5. ep. 12.

Liber homo. 72

Nulla minantis authoritas apud liberos est. Fam. l. 11. ep. 3.

Pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. Ibid.

Liberalitas ex aliorum bonis fieri non debet. 73

Non debent mirari homines, cùm & naturâ semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear. Fa. l. 3. ep. 8.

Libertas. 74

Omninò est hoc populi, maximéque nostri, in eo potissimùm abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Fa. l. 11. ep. 12.

Literarum studia. 75

Haud possem vivere, nisi in literis viverem. Fa. l. 9. ep. 25.

Locus in quo sumus displicet, propter jacturam bonorum. 76

Verus est, Ubi non sis, qui fueris, non esse cur velis vivere. Fam. l. 7. ep. 3.

Locorum propinquitas absenteis juvat.

Propinquitas locorum, vel ad impetrandũ adjuvat crebris literis, & nuntiis: vel ad reditus celeritatem. Fa. l. 6. ep. 8.

Maleva-

M

Malevoli claris hominibus invident. 77

INcurrit hæc noſtra laurus, non ſolùm in oculos, ſed jam etiam in voculas malevolorum. Fa. l. 2. ep. 16.

Malevolorum proprium.

Credo equidem malevoli homines (latè enim patet hoc vitium, & eſt in multis) ſed tamen probabilem materiam nacti ſermonis, ignari meæ conſtantiæ, conabantur à me alienare voluntatem meam. Fam. l. 3. ep. 6.

Majores imitari debemus. 78

Qui ſi dignum ſe Majoribus præbuerit (ut ſpero & opto) tua laus, ex aliqua parte, fuerit: ſin quid offenderit, ſibi totum, nihil tibi offenderit. fam. l. 2. ep. 18.

Miſericordia caſus alieni jucunda. 79

Cæteris nullâ perfunctis propriâ moleſtiâ, caſus alienos, ſine ullo dolore intuentibus, etiam ipſa miſericordia eſt jucunda. fam. l. 5. ep. 12.

Miſeriis noſtra culpa premimur. 80

Nec verò nunc quidem culpa in eo eſt, in cujus poteſtate omnia ſunt, ſed alia caſus, alia etiam noſtra culpa ſic acciderunt, ut de præteritis non ſit quærendum. famil. l. 7. epiſtol. 28.

Mors communis. 81

Poſteaquàm mihi renuntiatum eſt, de obitu filiæ, ſanè quàm pro eo, ac debui graviter, moleſtéque tuli, communemque

eam calamitatem exiſtimavi. Famil. lib. 4. epiſt. 5.

Mors omnibus certa.

Caſus & natura in bonis dominatur. Fam. lib. 4. ep 12.

Mors contemnenda.

Hoc ſaltem in maximis malis boni conſequamur: ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod nullum ſenſum eſſet habitura: nunc ſic affecti, non modò contemnere debemus, ſed etiam optare. Fam. l. 5. ep. 21.

Mors honeſta non fugienda.

Nunquam honeſtam mortem fugiendam, ſæpè etiam appetendam putavi. Fam. lib. 11. epiſt. 28.

Mortem noſtrorum iniquo animo ferre non debemus, cùm omnia conſumi debeant.

Hem! nos homunculi indignamur, ſi quis noſtrûm interiit, aut occiſus eſt, quorum vita brevior eſſe debet, cùm uno loco tot oppidorum cadavera projecta jaceant! Fam. lib. 4. ep. 5.

In morte nihil mali.

Nihil mali eſſe in morte, in qua ſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potiùs, quàm mors ducenda ſit: ſin ſit amiſſus, nulla videri miſeria debet, quæ non ſentiatur. Famil. l. 5. epiſt. 16.

Mortui non plangendi.

Hiſce temporibus non peſſimè cum iis eſſe actum.

actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare. Famil. lib. 4. epist. 5.

Mori in patria quam gloriosum.

Equidem, etiamsi oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quàm in externis, & alienis locis. Fam. l. 4. ep. 7.

Mori miserum non est.

Mori, nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Fam. l. 6. ep. 3.

Morientes tempore calamitoso, beati.

Non quenquam audivi hoc gravissimo, & pestilentissimo anno, adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à Deo immortali ereptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Fam. l. 5. ep. 16.

Moriendum omnibus.

Si hoc tempore non suum diem obiisset, paucis pòst annis tamen ei moriendum fuit: quoniam homo nata fuerat. Famil. lib. 4. epist. 5.

Morum mutatio. 82.

Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat. Fam. l. 12. ep. 25.

Munera. 83.

Quorum munerum, neque facultatem quisquam admiratur (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin satietate jam defessus sit. Fam. l. 2. ep. 3.

Musarum studium quam mansuetum. 83.

Ab orationibus disiungo me ferè, referoque ad mansuetiores Musas: quæ me maximè, sicut jam à prima adolescentia, delectant. fam. l. 1. ep. 9.

O

Obligatio in amicos. 84

Est animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum te velle debere. fam. l. 2. ep. 6.

Odimus non homines, sed causam odii. 85

Nam mihi cum hominibus his, & gratia est, & necessitudo: tamen tantùm causam illam; non homines, odi. fam. lib. 8. ep. 14.

Officiosus homo. 86

Neque verò ego mihi posteà quicquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam malevolentissimum jure possit offendere: tantùm enitor, ut neque amicis, neque etiam alienoribus, operâ, consilio, labore desim. fam. l. 1. ep. 9.

P

Parentes imitatione virtutis illorum filios erudiant. 87

Filium nostrum eximiâ spe, summæ virtutis adolescentem, cùm cæteris artibus, quibus studuisti, semper ipse, tum in primis imitatione tui fac erudias. fam. l. 1. epist. 7.

Parentes omnium fortunatissimi, si antequam moriantur, filios promotos videant.

Cùm

Cùm ſuis laudibus, tum verò te filio, ſuperaſſet omnium fortunam, ſi ei contigiſſet, ut te antè videret, quàm è vita diſcederet. fam. l.1.ep.9.

Parentes quid à filiis exſpectare debebant:

Summa ſcito in exſpectatione te eſſe, eaque à te exſpectari, quæ à ſumma virtute, ſummaque ingenio exſpectanda ſunt. fam. l. 2. ep. 3.

Parentes memoriam nominis, filiis relinquant.

Filio meo, quem tibi carum eſſe gaudeo, ſatis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei. fam.l. 2. ep. 16.

Philoſophia utilis ad conſolationem. 88

Etſi à prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maximè philoſophia delectavit: tamen hoc ſtudium quotidie ingraveſcit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum moleſtiis poſſit. fam. l. 4. epiſt.4.

Patria carere an bonum? 89

Si ſapientis eſt, carere patria, dari non deſiderare. fam. l.4.ep.9.

Patria licèt miſera, non aſpernanda.

Nec locus tibi ullus dulcior eſſe debet patriâ: nec eam diligere minus debes, quod deformior eſt, ſed miſereri potius: nec eam multis claris viris orbatam, privare etiam adſpectu tuo. fam. l. 4.ep.9.

Libertatem patriæ, vitæ amici antepone̅dam. Fam. l. 11. ep. 27.

Patriam amicitiæ præponendam esse. Fa. l. 11. ep. 28.

A patria abesse quando prosit.

Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignoverunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam habebant matronæ opulentæ: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi illæ vitio verterent quod abesset à patria. Fam. l. 7. ep. 6.

Nam multi suam rem benè gessere, & publicam patria procul. Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati. Ibid.

Pax. 90

Pacem esse judices, non in armis positis: sed in abjecto armorum & servitutis metu. Fam. l. 6. ep. 7.

Peccatum horribile accidens. 91

Præter culpam, ac peccatum homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Fam. l. 5. ep. 21.

Peccato carere vitam beatam efficit.

Simus ea mente, quam ratio & veritas præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum, præter culpam putemus, eaque cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Fam. l. 6 ep. 1.

Petitio gravis in eum, cui benefecimus. 92

Grave est homini pudenti petere aliquid magnum

magnum ab eo, de quo se benè meritum putet: ne id quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quàm beneficii loco numerare videatur. Famil. l. 2. epist. 6.

Populus cogi non debet. 93

Atque hanc quidem ille causam sibi, ait, non attingendæ Reip. fuisse, quòd cum offendisset populum Atheniensem prope jam desipientem senectute, cumque eum, nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset, cùm persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Famil. lib. 1. epist. 9.

Populo munera conferenda, ut gratia captetur.

Habemus bonorum studium propter nostram causam: vulgi ac multitudinis propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ: juventutis & gratiosorum in suffragiis propter ipsius in eo genere, vel gratiam, vel diligentiam. Fam. l. 2. epist. 6.

Præsidis provinciæ munus. 94

Quoniam jurisdictionē confeceram: civitates locupletâram, publicanis, etiam superioris lustri reliqua sine sociorum ulla querela conservâram, privatis, summis, infimis fueram jucundus, Fam. l. 2. ep. 13.

Præsidis qualitates.

Ego de provincia decedens, puerum præposui Provinciæ. Puerum inquis? At quæstorem:

rem: at nobilem: at omnium ferè exemplo: neque erat superiore honore ullus, quem præficerem. Fam. l. 2. ep. 15.

Promissa persolvenda. 95

Dependendum tibi est, quod mihi pro il-
lo spopondisti. Fam. l. 1. ep. 9.

Prudens & sagax homo. 96

Neque enim tu is es, qui quid sis nescias, & qui non eos magis, qui te non admirentur, invides, quàm eos qui laudent assentatores arbitrere. Fam. l. 5. ep. 12.

Prudenti quid proprium.

Est tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci, quid recuperaveris, cogitare. Fam. l. 6. ep. 11.

Pugnæ exitus incertus. 97

Cùm omnis belli Mars communis, & cùm semper incerti exitus præliorum sunt. Fam. l. 6. ep. 4.

R

Regere seipsum præclarum.

AGitur præclarè, si nosmetipsos regere possimus. Fam. l. 4. ep. 12.

Regnum quomodo tractandum. 98

Nos quidem hoc sentimus, si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri, non esse cunctandum: sin dubium, non esse conandũ. Fa. l. 1. ep. 7.

Res gestæ, victis bellicosis hominibus magis illustrantur. 99

Sed brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Fa. l. 5. ep. 11.

Res

Respublica. 100

Nec quicquam ex omnibus rebus humanis est præclarius, quàm de rep. benè mereri. Fam. l. 10. ep. 5.

Resp. opinio non revocatur.

Difficile est sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatum deponere. Fam. l. 1. epist. 8.

De Repub. quid sentire debeamus.

Facilè patior ea me de repub. sentire, ac dicere, quæ maximè tùm mihi, tùm etiam cum Reip. rationibus putem conducere. Fa. l. 1. ep. 9.

S

Sapere serò. 101

IN equo Trojano scis esse in extremo, Serò sapient. Fa. l. 7. ep. 16.

Sapiens sibi prodesse debet.

Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Fa. l. 7. ep. 6.

Sapiens solus inter ignaros.

Ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quàm istic. ubi solus sapere videáre. Fa. l. 1. ep. 9.

Sapiens beatus.

Quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest. Fa. l. 7. ep. 28.

Sapiens.

Sic video philosophis placuisse, iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere: Nihil esse sapientis præstare, nisi culpam, Fam. l. 9. epist. 16.

Sape-

Sapere.

Usquequaque sapere oportet: id erit telum acerrimum. Fam. l. 6. ep 1.

Sapientis hominis proprium.

Homineis sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum injuriâ commoveri. Fa. l. 5. epist 17.

Scientia immortalis. 103

Cùm habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum artium scientiam, & maximarum rerum gloriam, quarum altera mihi vivo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Fa. l. 7. ep. 3.

Scientia ætatis maturitate augentur.

Studium quotidie ingravescit, credo, & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit. Fam. l. 4. ep. 4.

Scribendi studium, tranquillum non perturbatum sit. 104

Quemadmodum scalarum gradus, si alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hærentes relinquas, ruinæ periculum struas, non ascensum pares: sic tot malis, tum victum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Fam. l. 6. ep. 11.

In scribendo varietas delectat.

Multam etiam casus nostri tibi varietatem suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in

legendo

legendo scripto retinere possit. Fam. lib. 5. epist. 12.

In scriptis, quæ reprehendenda, & quæ probanda.

In quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces: & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis. Fam. l. 5. ep. 12.

Secretum. 104

Duo parietes de eadem fidelia non dealbandi. Fam. l. 7. ep. 29.

Senectus benè acta mortem non timet. 105

Adjuvat etiam ætas, & acta jam vita, quæ cùm cursu suo benè confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quò nos jam natura ipsa perduxerit. Fam. lib. 6. epist. 4.

Senes de rebus prosperis desperant, tempore calamitoso.

Recordor desperationes eorum, qui senes erant, adolescente me: eos fortasse nunc imitor & utor ætatis vitio. Famil. lib. 2. epist. 16.

Senes non irridendi, neque exsibilandi.

Hoc magis animadversum est, quod intactus à sibilo pervenerat ad senectutem. Sed tum ita benè, ut in totam vitam, cuivis satis esset, & pœniteret eum jam vicisse. Fam. lib. 8, ep. 2.

Senten-

Sententiæ uni non standum, si necessitas postulat. 106

Neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis; sed tempori serviendum est. Nunquam enim præstantibus in rep. gubernanda viris, laudata est in una sententia perpetua permansio. Fa.l.1.ep.9.

Societas amicorum, vera consolatio in miseriis. 107

Quid si cætera (dicam?) sunt enim innumerabilia generis ejusdem, quæ quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum, cujus quando proprium te esse (dicis) mancipio, & nexu, meum autem usu, & fructu contentus isto sum. Fa.l.7. ep.30.

Spes. 108

Si est spes aliqua rebus communibus, eâ tu, quicunque status futurus est, carere non debes. Fa l. 6.ep 1.

Studia literarum, amicis communicentur. 109

Quantum literis, quantum studiis veteribus nostris delectationi consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissimè conferemus. Fa. l.1.ep.9.

In studio literarum experientia magis necessaria, quàm dicendi modus. 110

Literis

Literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quàm dicendo cognoſcit. Fa.l.1.ep.7.

Stultitia famâ multatur. 111

Cùm mendum ſcripturæ liturâ tollatur, ſtultitia famâ multetur. Fa.l.6 ep.7.

Superbi proprium. 112

Qui iſtinc veniunt, ſuperbiam tuam accuſant, quòd negent te percunctantibus reſpondere. Fa.l.7.ep.16.

Temerè nil agendum 113

NOs nihil turbulenter, nihil temerè faciamus. Fa. l.2.ep.16.

Tempus omnia vertit. 114

Multa tempus afferre, & præparata multa ſcio, ſed intra fineis hòs, quæcunque acciderint, vertentur. Fa.l.8.ep.10.

Timor mali, plus quàm id, quod timetur. 115

Plus in metuendo mali, quàm in illo ipſo quod timetur. Fa.l.6.ep.4.

U

Vetuſtas. 116

VEtuſtas habet aliquid commune cum multis, amor non habet. Fa.l.11.ep.27.

Victoria. 117

Victoria civilibus bellis ſemper eſt inſolens. Ex Fa.l.4.ep.4.

Victoria miſera quæ ſit.

Miſerius nihil, quàm ipſa victoria, quæ etiamſi

jamsi ad meliores venit, tamen eos ipsos, ferociores, impotentioresque reddit: ut etjamsi natura tales non sint, esse cogantur. Fam. l. 4. ep 7.

Multa enim victori, eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito facienda sunt. Ibid.

Victoria belli civilis extremum malorum.

Extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam. Fam. l. 9. ep. 6.

Victor iratus quàm metuendus.

Nemo est, quin cogitet, quàm sit metuendus victor armatus, Fam. l. 6. ep. 4.

Victoris liberalitas non aspernanda.

Si fuit magni animi non esse supplicem victori, vide ne superbi sit aspernari ejusdem liberalitatem. Fam. l. 4. ep. 9.

Virtus bonorum compensatio. 118

Insignia virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Fam. l. 3. ep. 13.

Virtus bonis licèt amissis, remanet.

Ut perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Fam. lib. 6. ep. 1.

Virtus sudore paratur.

τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν. Ἀθάνατοι, Fam. l. 6. ep. 19.

In vita non tam splendor, quàm labor requirendus. 119

Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse,

tasse, qui splendorem, & speciem hujus vitæ intuentur: solicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Fam. lib. 1. epist. 9.

Vita beata.

Moneo te, quod pertinere ad beatè vivendum arbitror: ut cum bonis viris, jucundis, amantibus tui vivas. Fam. l. 9. ep. 24.

Vita vanitatibus plena.

Vides quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominum voluntates, quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Fam. l. 2. ep. 7.

Vivere, ut non sit vivendum, miserrimum

Vivere, ut non sit vivendum, miserrimũ est. Fam. l. 6. epist. 3.

Ad vivendum beatè, quæ sufficiant.

Benè sentire, rectèque facere, satis est ad benè, beatèque vivendum Fam. l. 6. ep. 1.

Ultio inimicorum. 120

Ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum. Fam. l. 3. ep. 10.

Vis. 121

Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit Fam. l. 12. ep. 3.

Vis in Rep. & Patriæ perniciosa.

Tantum contendere in Repub. quantum probare tuis civibus possis, vim neq; parenti, neque patriæ afferri oportere. Fam. lib. 1. epist. 9.

M

Vita beata.

Moneo te, quod pertinere ad beatè vivendum arbitror: ut cum bonis viris, jucundis, amantibus tui vivas Fam. l. 9. ep. 24.

Vita vanitatibus plena.

Vides quanta vis in rep. temporũ sit, quãta varietas rerum, quàm incerti exitus, quã flexibiles hominum voluptates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Fam. l. 2. ep. 7.

Vivere, ut non sit vivendum, miserrimũ.

Vivere, ut non sit vivendum, miserrimũ est. Fam. l. 6. epist. 3.

Ad Vivendum beatè, quæ sufficiant.

Benè sentire, rectèque facere, satis est ad benè, beateque vivendum. Fam, l. 6. ep. 1.

Ultio inimicorum. 120

Ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum. Fam. l. 3. ep. 10.

Vis. 122

Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? Fam. l. 12. ep. 3.

Vis in Rep. & Patria perniciosa.

Tantum contendere in Repub. quantum probare tuis civibus possis, vim neque parenti, neque patriæ afferri oportere. Fam. lib. 1. epist. 9.

Vires magis expectandæ, quàm salus.

Qui me homines, quòd salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem nõ solùm salutis meæ, quemadmodũ medici, sed

ei, sed etiam & alyptæ, virium & coloris ratio nem habere voluissent. Famil. lib. 1. epist. 9.

Voluntas quorum sequenda. 122

IPse me conformo ad ejus voluntatem, à qua honestè dissentire non possum. Famil. l. 1. ep. 8.

Voluntas amicorum unanimis.

TAntùm animi inductio, & me hercule, amor erga Pompejum apud me valet, ut quæ illi utilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia jam, & recta, & vera esse videantur. Fam. l. 1. ep. 8.

Voluntas bona.

NOn me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnosque honores ex ea re complureis consecutos videbam. Fam. l. 10. ep. 8.

Urbanitas, virtus secundum Stoicos. 123

HOmo summâ prudentiâ, multâ etiam doctrinâ, plurimo rerum usu, addo etjam urbanitatem quæ est virtus, ut Stoici rectissimè putant. Fam. lib. 3. epist. 7.

Utile quid. 124

QUod omnes fortes, ac boni viri facere debent, nihil putare utile, nisi quod rectum, honestumque sit. Famil. lib. 5. epist. 19.

M 2

SPECTATISS. VIRO PETRO BAUDITIO, REGIS apud Compendium Procuratori dignissimo, Petrus Lagnerius Compendiensis. S.

RERUM omnium, quibus nos ad literas, ad virtutem accendimur, vir spectatissime, nihil est, quod nos perinde excitet, quàm si ad imitandum hi nobis proponantur, quibus propter singularem probitatis, aut eruditionis opinionem, ab omnibus plurimùm tribuitur. Dici enim nō potest, quantopere ad discendum invitemur, si quando videamus illud probari, quod effingere, quod imitari conamur. Quo factum est, ut ipsa de eruditione, de virtute tua cogitatio, studium nostrum iam inde à puero incredibiliter incenderit, probitatis tuæ imitandæ, nihilque est hodie rerū omnium, quod à nobis expetatur ardentius, quàm ut possis aliquando intelligere, quæ sit erga te Lagnerius tuus voluntate, & quantopere cupiat aliquo vel studio, vel officio, tuam sibi benevolentiam adiungere. Etenim quis est tam cæci, tam nullius homo iudicij, qui illius benevolentiam omnibus partibus nō ambiat, qui sit omni laudis genere dignissimus, qui que in omni disciplinarum, in omni virtutum genere ita sit excultus, de eo ut iure addubitetur, magis ne ob probitatem, quam eo, plurimarum, maximarumq́; artium scientiam, & cognitio-

gnitionẽ sit amandus? Nam est (credo) qui de literis, qui de ingeniis iudicare possit, si modò te noverit, quin te statim cognitum summâ benevolentiâ, pari obseruantiâ coluerit. Accedit ad hæc propensus tuus & verè paternus in me animus, cui charus semper æquè fui ac gratiosus, ac si tibi essem è visceribus natus. Nostra ut admodum conditioni, Compendioq; nostro congratulemur, quòd talem domi patronum habeamus, & ubi præsit, ex Theobaldorũ familia judex æquissimus, ubi regis fiscũ tutatur ex filiorũ domo acutissim⁹ causidic⁹, ubi civibus atq; forensibus à duobus æquissimus prætoribus jus reddatur, ubi summâ causidicorũ integritate, infirmiores iniuriâ prohibeantur, summâ ubi tranquillitate, majori concordiâ degatur, reiq; Christiana libertas & honor omni contentione defendatur: quasi qua in singulis sint optimâ, in hoc augusto loco, velut Cornu copia, posita & coacta videantur, ut ex singulis rebus optimis atq; florentissimis locũ esse conflatum, & inde Compedium dictũ existimemus. Atq; ita iudico, si ad nos fato, nescio quo, cum suis Musis redeat Iupiter, aut Apollo, suam istic, relicto Helicone, sedem sit positurus, quum rex ille noster Franciscus (quem ob literatis illis, & fabulosis diis, longo intervallo præferimus) propter salubritatem urbis & pulchritudinem, eo loco admodum oblectetur: nobisq; hoc nomine admodum congratulemur, quòd laudabili & honestâ Laugnerorum familiâ istic, & editi & al-

ti simus, patremq; Laurentiũ habuerimus, qui & natum esse jure gaudemus, & Compendium dum stabit, perpetuo lætabitur. Cuius viri reliquias, paternamq; gloriam, filij tres, quorum sum natus minimus, & studiosè & diligenter persequentur. Quod quò fiat commodius, tuæ eris singularis humanitatis, ut pari studio familiã nostram foveas, quo tu quondam patrem es prosequutus: quum ipse mihi sim testis optimus, quàm te valde diligat, & quantâ benevolentiâ cõplectatur observantissimus ille Isaac Lagnerius, patris frater, mihi patruus, beneficio cuius maxima ex parte id sumus, quod sum' noster autem qui sit, aut hactenus in te fuerit animus, ne qua tibi ex parte esset obscurus, nõ privatâ, sed publicâ hac epistolâ testamur, qua nos tibi Apophthegmata nostra pleno favore cõsecramus. Illudq; rogo Lagnerio tribuatur, ut existimes nihil esse, quod tuâ causâ susceptũ, nõ ultro sit, ac libenter facturus. Vale. Tolosa decimo Kal. Septemb. M. D. XLI.

Perscriptâ iam & perfectâ epistolâ, ecce mihi à meis redduntur literæ, quibus audio te apud Sylvanectũ primarũ iudicẽ esse factũ: cui ego magistratui cõgratuler magis? an invidiã nescio! Gaudeo quidẽ eruditioni tuæ singulari, novũ indies, etsi multo maiora debeantur, accedere ornamentũ: doleo cõtra privari cõsuetudinis tuæ, & eruditionis fructus nostrũ istud Compendiũ, cuius tu: nisi vehementer fallar, eras decus primariũ, vel, ut quod sentio loquar, civitatis oraculũ rogam', ut quẽ in tuos induisti affectũ, is commutato loco nequaq̃ minuatur. Iterũ Vale.

APOPHTHEGMATA ALIQUOT, SEU GRAVES multorum sententiæ, ex M. T. Cicerone, Lib. III.

Themistocles. 1

Apud Græcos, fertur, incredibili quadam magnitudine consilii atque ingenii Atheniensis ille fuisse Themistocles, ad quem quidam doctus homo, atque in primis eruditus accessisse, eiq; artem memoriæ, quæ tum primùm proferebatur, pollicitum esse se traditurum. Cùm ille quæsisset, quidnam illa ars efficere posset, dixisse illum doctorum, ut omnia meminisset. Et ei Themistoclem respondisse, gratius sibi illum esse facturum, si se oblivisci, quæ vellet, quàm si meminisse docuisset. Cujus responsi, his verbis & eleganter & ingeniosè Cicero meminit: Nō sum tanto ego ingenio, quāto Themistocles fuit, ut oblivionis artem, quàm memoriæ malim, gratiamque habeo Simonidi illi Chio, quē primum ferunt artem memoriæ protulisse. Dicunt enim, cum cœnaret Cranone, &c. 2. de Orat.

Themistocli, cum Simonides, aut quis alius, artem memoriæ polliceretur: Obli-

vionis (inquit) mallem. Nam memini eorum, quæ nolo, oblivisci non possum, quæ volo. 4. de Finib. & 4. Acad. 3

Themistoclem illum, summum Athenis virum, dixisse ajunt, cùm ex eo quæreretur, quod acroama (id est dictum) aut cujus vocem libentissimè audiret? Ejus, à quo sua virtus optimè prædicaretur. Pro Arch. Poëta. 4

Themistocles, cùm consuleretur, utrum bono viro pauperi, an minus probato diviti filiam collocaret? Ego (inquit) malo virum qui pecunia egeat, quàm pecuniam, quæ viro. 2. de Off. 5

Noctu ambulabat in publico Themistocles, quòd somnum capere non posset: quærentibusque respondebat, Milciadis trophæis se è somno suscitari. 4. Tuscul. 6

Themistoclem ferunt Seriphio cuidam in jurgio respondisse, cùm ille dixisset, non eum suâ, sed patriæ gloriâ splendorem assecutum: Nec hercule (inquit) si ego Seriphius essem, ignobilis essem, nec tu, si Atheniensis esses, clarus unquam fuisses. Cato Major.

Plato. 7

PLato tum denique fore beatas Respub. putavit, si aut docti, aut sapientes homines eas regere cœpissent, aut qui regerent, omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent. Cic. Q. fratri. 8

Vir nemo probus, ab improbo se donari vult. Donis impii ne placare quidem audeant Deos. 2. de Legib. 9

Quales in Repub. Principes ſunt, tales reliqui ſolent eſſe cives. Cicero Lentulo, Famil. lib. 1. 10

Beatus eſt, cui in ſenectute contigerit, ut ſapientiam, veraſque opiniones aſſequi poſſit. 5. de Finib. 11

Non ſolùm nobis nati ſumus, ortuſque noſtri partem patria vendicat, partem amici. 1. Off. 12

Scientia, quæ eſt remota à juſtitia, calliditas potius, quàm ſapientia eſt appellanda. 1. Off. 13

Oculorum eſt in nobis ſenſus accerrimus, quibus ſapientiam non cernimus: quàm illa ardenteis amores excitaret ſui, ſi videretur. 2. de Finib. 14

Honeſtum ipſum ſi oculis cerneretur, mirabiles amores excitaret ſapientiæ. 1. Off.

Socrates. 15

DUæ ſunt viæ, dupliceſque curſus animorum è corpore exeuntium. Nam qui ſe vitiis humanis contaminarunt, & ſe totos libidinibus tradiderunt, iis devium quoddam iter eſt, ſecluſum à concilio Deorum: qui autem ſe integros, caſtoſque ſervarunt, quibuſque fuit minima cum corporib⁹ contagio, ſuntq; in corporibus humanis vitam imitati Deorum, iis, ad illos, à quibus ſunt profecti, facilè patet reditus. 1. Tuſc. 16

Socrates, ut eſt apud Platonem, cùm ſe morte mulctatum videret: Magna me ſpes,

inquit, tenet Judices, benè mihi evenire, quòd mittar ad mortē: sed tempus est jā hinc abire, ut moriar, vos ut vitam agatis. 1. Tusc.

Socrates interrogatus à judicibus, quàm æstimationem commeruisse se maximè cōfiteretur? Respondit se meruisse, ut amplissimis honoribus & præmiis decoraretur, & ut ei victus quotidianus in Prytaneo publicè præberetur, qui honos apud Græcos maximus habebatur. Cujus responso sic Judices exarserunt, ut capitis hominem innocentissimum condemnarent. 1. de Orat. 18

Cùm Socrati scriptam orationem disertissimus orator Lysias attulisset, quam si ei videretur, edisceret, ut eâ pro se in judicio uteretur, non invitus legit, & cōmodè scriptam esse dixit: Sed, inquit, ut si mihi calceos Sicyonios attulisses, non uterer, quamvis essent habiles & apti ad pedem, quia non essent viriles: sic illam orationem disertam sibi, & oratoriam videri, fortem & virilem non videri. 1. de Orat. 19

Socrates rogatus à Critone, quemadmodum sepeliri vellet? Multam verò, inquit, operam amici frustra consumpsi. Critoni enim nostro non persuasi, me hinc avolaturum, neque quicquam me relicturū. Veruntamen, Crito si me assequi potueris, aut sicubi nactus eris, ut tibi videbitur sepelito. Sed mihi crede, nemo me vestrùm, cùm hinc excessero, consequetur. 1. Tusc. 20

Cùm

Cùm ex Socrate esset quæsitum, Archelaum Perdicæ filium, qui tum fortunatissimus habebatur, nónne beatũ putaret? Haud scio, inquit: nunquam enim cum eo locutus sum. An tu aliter scire non potes? Nullo modo. Tu igitur ne de Persarum quidem Rege magno potes dicere, beatus ne sit? An ego possum, cùm ignorem, quàm sit doctus, quã vir bonus? Quid tu in eo sitam vitam beatam putas? Ita prorsus existimo, bonos beatos, improbos miseros. Miser ergo Archelaus? Certè, si injustus. 5. Tusc. 21

Socratem ferunt, cùm usque ad vesperum contentiùs ambularet, quæsitumque esset ex eo, quare id faceret? respondisse, se, quò melius cœnaret, obsonare ambulando famem. 5. Tuscul.

Qualis cujusque animi affectus esset, talem esse hominem Socrates disserebat: qualis autem homo ipse esset, talem ejus esse orationem: orationi autem facta simillima, factis vitam. 5. Tuscul. 23

Cùm multa in conventu vitia collegisset in eum Zopirus, qui se naturam cujusque ex forma perspicere profiteretur, derisus est à cæteris, qui illa in Socrate non agnoscerent. Ab ipso autem Socrate sublevatus est, cùm illa sibi signa inesse, sed ratione à se dejecta diceret. 4. Tuscul.

Socrates cùm rogaretur, cuiatem se esse

diceret, Mundanum, inquit: totius enim mundi se incolam & civem arbitrabatur. 5. Tuscul. 25

Socrates hanc viam ad gloriam proximã, & quasi compendiariam dicebat, si quisque id ageret, ut qualis haberi vellet, talis esset. 2. de Off. 26

Cibi condimentum est fames, potionis sitis. 5. Tuscul.

Apollo Pythius. 27

E Variis sumendum optimum. 2. de Leg. Nosce teipsum. 1. de Legib.

Thales Milesius. 28

THales, qui sapientissimus inter septem fuit, dicebat homines existimare oportere Deos omnia cernere, Deorumque omnia esse plena. & fore omnes castiores, veluti quò infans esset maximè religiosus. 2. de Legib.

Simonides. 29

QUum à Simonide quæsivisset tyrannus Hiero, quid, aut quale esset Deus, deliberandi sibi unum diem postulavit. Quum idem ex eo postridie quæreret, biduū petiit. Cum sæpius duplicaret numerum dierum, admiransque Hiero, requireret, cur ita faceret: Quia, quantò (inquit) diutius considero, tantò mihi res videtur obscurior. 1. de Nat. Deor.

Diagoras. 30

DIagoras cùm Samothraciam venisset, Atheos

:heos ille qui dicitur, atque ei quidam amicus: Tu qui Deos putas humana negligere, ónne animadvertis ex tot tabulis pictis, quã multi votis vim tempestatis effugerint, in portumque salvi pervenerint? Ita fit, inquit: lli enim nunquam picti sunt, qui naufragium fecerunt, in mariq; perierunt. Itemque cũ :i naviganti, vectores adversâ tempestate timidi & perterriti dicerent, non injuriâ sibi llud accidere, qui illum in eandem navem recepissent: ostendit eis in eodem cursu mulas alias laborantes, quæsivitque, num etiam n iis navibus Diagoram vehi crederent, 3. de iat. Deor.

Solon. 32.

Solon gloriari solebat, se aliquid quotidie addiscentem, senem fieri. Ca. Mai. 53.

· Pysistrato tyranno, à Solone quærenti, qua tandem spe fretus sibi tam audacter resisteret, respondit, Senectute. Cato Major 34

Solon, cùm interrogaretur, cur nullum supplicium constituisset in eum, qui parentem necasset, respondit, se id neminem facturum putasse. Sapienter fecisse dicitur, cùm de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat, ne tam prohibere, quàm admonere videretur. Pro Rosc. Amer. 35

Solon Rempublicam duabus rebus contineri dicebat, præmio & pœnâ. Cic. Brut.

Diogenes. 36.

Diogenes Cynicus, Alexandro roganti, ut

diceret, si quid ei opus esset. Nunc quidem paululum, inquit, à sole absis: officiebat videlicet apricanti. Et hic quidem disputare solebat, quantò Regem Persarum vita, fortunaque superaret, sibi nihil deesse, illi nihil satis unquam fore. Se ejus voluptates non desiderare, quibus ille nunquam satiari posset: suas enim consequi nullo modo posse. 5. Tusc. 35

Cùm ab amicis rogaretur Diogenes, ubi vellet inhumari? Proiicite, inquit, me inhumatum. Tum amici: Volucribúsne & feris? Minimè, inquit: sed bacillum prope me, quo abigam, ponitote. Quî poteris? illi: non enim senties. Quî igitur mihi ferarum laniatus oberit nihil sentienti? 1. Tusc.

Anaxagoras. 36

ANaxagoras quærentibus amicis velletne Clazomenas in patriam, si quid accidisset, referri? Nihil necesse est, inquit undique enim ad inferos tantundem est viæ. 1. Tusc. 37

Ferunt Anaxagoram, nunciatâ filii morte, dixisse: Sciebam me genuisse mortalem: quæ vox declarat iis esse hæc acerba, à quibus non fuerunt cogitata. 2. Tusc.

Leonidas. 38

DUx Leonidas, animans suos milites solebat dicere: Prandete animo forti Lacedæmonii, hodie apud inferos fortasse cœnabimus. 1. Tusc.

Lacedæ-

Lacedæmonii cuiusdam celebre dictum 39

LAcedæmonius quidam, cujus ne nomen quidem proditū est, mortem tantopere contempsit, ut cùm adduceretur damnatus ab Ephoris, & esset vultu hilari atq; læto, dixissetque ei quidam inimicus: Contemnis ne Leges Lycurgi? resp ōdit. Ego verò illi maximam gratiam habeo, quòd me eâ pœnâ mulctaverit, quàm sine mutatione & sine versura possem dissolvere. 1. Tusc.

Cuiusdam Lacana. 40

LAcæna, cùm filium in prælium misisset, & interfectum audisset. Idcirco, inquit genueram, ut esset: qui pro patria mortem non dubitaret occumbere. 1. Tusc.

Epicharmus. 41

E Mori nolo, sed me esse mortuum nihil existimo. 1. Tusc.

Cyrenæus Theodorus. 47

CYrenæo Theodoro, cùm Lysimachus rex crucem minaretur: Istis quæso, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis: Theodori quidem nihil interest humíve, an sublimè putrescat. 1. Tusc.

Theodorus Lysimacho mortem minitanti, Magnum verò, inquit, effecisti, si cantharidis vim consecutus es. 5. Tusc.

Theramenes. 44

THeramenes, cum conjectus in carcerem, triginta jussu tyrannorum venenum, ut reliquū sic è poculo ejecit

ut id

ut id resonaret: quo sonitu reddito, arridens propino, inquit, hoc pulchro Critiæ: qui in eum fuerat teterrimus. Lusit vir egregius extremo spiritu, cùm jam præcordiis conceptam mortem contineret. 1. Tusc.

Telamon. 47

Ego cùm genui te, moriturum scivi. 3. Tuscul.

Theophrastus. 48

Theophrastus moriens, accusasse naturam dicitur, quòd corvis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil interest: hominibus, quorum maximè interfuisset, tam exiguam vitam dedisset: quorum, si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ hominum vita erudiretur. 3. Tuscul.

Leontinus Gorgias. 49

Cum ex Leontino Gorgia quæreretur, cur tandiu esse vellet in vita? Nihil habeo, inquit, quod incusem senectutem. Cato Major.

Sophocles. 50

Cum ex Sophocle quidam jam confectâ ætate quæreret, uteretúrne rebus venereis: Dii meliora! inquit: libenter verò istinc, tanquam à domino agresti & furioso profugi. Cupidis enim talium rerum odiosum & molestum est fortasse carere: satiatis verò, & expleris jucundius est carere, quam frui. Cato Major.

Antipater Cyrenaicus. 51

ILlud Antipatri Cyrenaici est quidem paulò obscœnius, sed non absurda sententia est, cujus cæcitatem cùm mulierculæ lamentarentur, Quid agitis? inquit: an vobis nulla videtur voluptas esse nocturna? 5. Tusc.

Asclepiades. 52

ASclepiadem ferunt non ignobilem Eretricum philosophum, cùm quidam quæreret, quid ei cæcitas attulisset, respondisse: Puero ut uno esset comitatior. 5. Tusc.

Demosthenes. 53

DOlere se ajebat Demosthenes, si quãdo opificum antelucanâ victus esset industriâ. 4. Tuscul.

Leviculus sanè noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat aquam ferentis mulierculæ, insusurrantique alteri, Hic est ille Demosthenes. Quid hoc levius? At quantus orator? sed apud alios loqui videlicet didicerat, non multum ipse secum. 5. Tusc.

Pericles. 55

PEricles, cùm haberet collegam in Prætura Sophoclem poëtam, hiq; de communi officio convenissent, & casu formosus puer præteriret, dixissetq; Sophocles, O puerum pulchrum! Pericles ait, At enim Prætorem, Sophocles, decet non solùm manus, sed etiam oculos abstinentes habere. 1. Offi.

Xenocrates. 56

Quum

QUum ad Xenocratem legati ab Alexādro quinquaginta ei talēta attulissent, adduxit legatos ad cœnam in Academiam: his tantū apposuit, quod satis esset nullo apparatu. Cùm, postridie rogarent eum, cui numerari juberet: Quid? vos hesternâ (inquit) cœnulâ non intellexistis me pecunia non egere? quos cùm tristiores videret, triginta minas accepit, ne aspernari Regis liberalitatem videretur. 5. Tusc.

Curius. 55

CUrio ad focum sedenti, magnum auri pondus Samnites cùm attulissent, repudiati ab eo sunt: Non enim aurū habere præclarū sibi videri dixit, sed eis, qui haberent aurum, imperare. Cato Major.

Timotheus Atheniensis. 56

TImotheum clarum hominem Athenis, & Principem civitatis ferunt cùm cœnavisset apud Platonem, eoque convivio admodum delectatus esset, vidissetq; eū postridie, dixisse: Vestræ quidem cœnæ non solùm in præsentia, sed etiam postero die jucundæ sunt. 5. Tuscul.

Darius. 57

DArius in fuga, cùm aquam turbidam, & cadaveribus inquinatam bibisset, negavit unquam se bibisse jucundius: nūquam videlicet sitiens biberat, 5. Tusc.

Ptolemaus. 58

PTolemæo peragranti Ægyptum, comitibus

tibus non consecutis, cùm cibarius in casa panis datus esset, nihil visum est illo pane jucundius. 5. Tuscul.

Dionysius. 59

CUm tyrannus cœnavisset Dionysius, negavit se jure illo, quod cœnę caput erat, delectatū. Tum is, qui illud coxerat: Minimè mirum: condimenta enim defuerunt. Quæ tandem? inquit ille: Labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis. His enim rebus. Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. 5. Tusc.

Dionysio cùm quidam ex ejus assentatoribus Damocles commemoraret in sermone copias ejus, opes, majestatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificentiā ædium regiarum: negaretque unquam beatiorem quenquam fuisse. Visne igitur (inquit) ô Damocle! quoniam hæc te vita delectat, ipse eandem degustare, & fortunam experiri meam? Quum se ille cupere dixisset, collocari jussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo, textili stragulo, magnificis operibus picto, abacosque complures ornavit argento, auroque cælato: tum ad mensam eximiâ formâ pueros delectos jussit cōsistere, eosque ad nutum illius intuentes diligenter ministrare. Aderant unguenta, coronæ, incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis extruebantur, fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgen-

fulgentem gladium è lacunari setâ equinâ appensum, demitti jussit, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaq; nec pulchros illos ministratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam: jam ipsæ defluebant coronæ. Denique exoravit tyrannum, ut abire liceret, quòd tā beatus nollet esse. Satisne videtur declarasse Dionysius, nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat? 5. Tusc.

De ejus sacrilegio, plenissimè apud Ciceronem lib. de Natur. deor.

Pythagoras. 63

NOn est injussu imperatoris, id est Dei, de præsidio ac statione vitæ decedendum. Cato Major. 64

Pietas maximè & religio versatur in animis nostris, cùm rebus divinis operam damus 2. de Leg.

Bias. 65

BIas, cujus quum patriam Prienem cepisset hostis, cæterique ita fugerent, ut multa de suis rebus asportarent, quū esset admonitus à quodam, ut idem ipse faceret: Ego verò, inquit, facio: nam omnia mea mecum porto. Ille hæc ludibria fortunæ, ne sua quidem putavit, quæ nos appellamus etiam bona. Parad.

Isocrates. 66

DIcebat Isocrates doctor singularis, se cale-

calcaribus in Ephoro, contrà autẽ in Theopompo frænis uti solere. Alterum enim exultantem verborum audaciâ reprimebat, alterum, cunctantem & verecundum, incitabat. 3. de Orat.

Zeno. 67

Zeno Rhetoricam palmæ, Dialecticam pugno similem dicebat, quòd latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compressius. 2. de Finib. 68

Zeno ille, à quo disciplina Stoicorum est, manu demonstrare solebat, quid inter Rhetoricam & Dialecticam interesset. Nam cũ cõpresserat digitos, pugnumq; fecerat, Dialecticã ajebat ejusmodi esse: cũ autẽ diduxerat, & manum dilataverat, palmæ illius similem Eloquentiã esse dicebat: hocq; uno solum differre, quòd hæc ratio dicendi latior sit, alia loquendi contractior. Orat. ad Brutum.

Architas Tarentinus. 69

Archytas, cùm villico factus esset iratior: Quo te, inquit, modo accepissem nisi iratus essem. 4. Tusc.

Nulla capitalior pestis, quàm corporis voluptas hominibus à natura data est: hinc patriæ proditiones, hinc rerumpublicarum eversiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nascuntur. Nullum denique scelus, nullum magnum facinus est, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat: stupra verò, & adulteria, & omne flagitium,

tium, nullis aliis illecebris excitantur, nisi voluptate. Et menti nihil est tam inimicum quàm voluptas: nec libidine dominante, temperantiæ locus est omninò, nec in voluptatis regno potest virtus consistere. Quocirca nihil tam detestabile, tamque pestiferum, quã voluptas: siquidem cùm major est & longior, omne animi lumen extinguit. Cato Major.

Aeschines. 69

AEschines, cùm propter ignominiam judicii cessisset Athenis, & se Rhodũ contulisset, rogatus à Rhodiis, legisse fertur orationem illam egregiam, quàm in Ctesiphontem contra Demosthenem dixerat: quà perlectâ, petitum est ab eo postridie ut legeret illam etiam, quæ erat contra, à Demosthene pro Ctesiphonte edita. Quam quum suavissima & maxima voce legisset, admirantibus omnibus: Quanto, inquit, magis admiraremini, si audissetis ipsum? ex quo satis significavit, quantum esset in actione, qui orationem eandem aliam esse putaret, authore mutato. 3. de Oratore.

Philippus Macedo ad filium. 70

NE eos tibi fideles putes, quos pecuniâ corruperis. Fit enim deterior, qui accipit, atque ad idem semper expectandum paratior. Hoc ille filio: sed præceptum putemus omnibus. 2. Off.

Annibal. 285

REx Prusias, cùm apud eum Annibali exulanti pugnare placeret, negabat se audere, quòd extra prohiberent. An tu (inquit) carunculæ vitulinæ mavis, quàm imperatori veteri credere? 2. de Divin.

Silenus. 72

SIlenus à Mida captus cùm esset, hoc ei pro sua missione dedisse scribitur: Non nasci, homini longè optimum est: proximum autem, quamprimùm mori. 1. Tusc.

Cyrus moriens apud Xenophontem. 73

NOlite arbitrari, ô mihi charissimi filii, me quũ à vobis discessero, nusquam, aut nullũ fore: nec enim dum erã vobiscum, animũ meum videbatis: sed eum esse in hoc corpore ex iis rebus, quas gerebam, intelligebatis. eundem esse creditote, etiamsi nullum videatis. Cato Major.

Cyrus minor. 74

SOcrates scribit, Cyrum minorem Persarum regem, præstantem ingenio atque imperii gloriâ, quum Lysander Lacedæmonius vir summæ virtutis venisset ad eum Sardis, eique dona à sociis attulisset, & cæteris in rebus comem erga Lysandrum atque humanum fuisse, & ei quendam consептum agrum diligenter cõsitum ostendisse. Quum autem admiraretur Lysander, & proceritates arborum, & directos in quincuncem

cem ordines, & humum subactam atque puram, & suavitatem odorum, qui afflarentur è floribus, tum eum dixisse, mirari se non modo diligentiam, sed etiam solertiam ejus, à quo essent illa dimensa & descripta: & ei Cyrum respondisse. Atqui ego ista sum omnia dimensus: mei sunt ordines, mea descriptio: multæ etiam istarum arborũ meâ manu sunt satæ. Tum Lysandrum intuentem ejus purpuram, & nitorem corporis, ornatumque Persicum multo auro, multisque gemmis, dixisse, Rectè vero te Cyre beatum ferunt, quoniam virtuti tuæ fortuna conjuncta est. Cato Major.

Quidam Lacedemonius. 77

ATheniensfes sciunt, quæ recta sunt, sed facere nolunt. Cato Major.

Alexander. 78

ALexander dum in Sigæo ad Achillis tumulum astitisset: O fortunate (inquit) adolescens, qui tuæ virtutis Homeri præconem inveneris! Et verè: nam nisi illa ars extitisset, idem tumulus, qui corpus contexerat, nomen etiam obruisset. Pro Arch. Poëta.

Callicratides. 79

CAllicratides, cùm Lacedæmoniorum dux fuisset Peloponesiaco bello, eique consulerent, ut classem ab Argivis removeret, nec cum Atheniensibus dimicaret, ille respondit, Lacedæmonis, classe illa amissa, aliam

sa, aliam parare posse, se fugere sine suo dedecore non posse. 1. Off.

Hector Navianus. 80

LÆtus sum laudari me abs te pater, à laudato viro. Cic. Lucretio, Fam. 5.

Accius. 81

MUlti iniqui atque infideles regno, pauci boni sunt. 3. Off.

Teucer. 82

PAtria est, ubicunque est benè. 5. Tuscul.

Metrodorus. 83

OCcupavi (inquit) te fortuna, atque cepi, omnes aditus tuos interclusi, ut ad me aspirare non possis. 5. Tusc.

Cæcilius. 84

SÆpè est sub sordido palliolo sapientia. 3. Tuscul.

Euripides. 85

JUravi lingua, mentem injuratam gero. 3. Offi. 86

Mortalis nemo est, quē non attingat dolor,
Morbusque, multi sunt humandi liberi,
Rursus creandi, morsque est finita omnibus:
Quæ generi humano angorem nequicquam
afferunt.
Reddenda est terræ cura: tum vita omnibus
Metenda ut fruges: sic jubet necessitas. 3.
Tuscul. 87

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφός. Cicero Cæsari, Fam. l. 13.

Hesiodus. 88

THς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. Cicero Lept. Famil. 6. 89

Hesiodium illud laudatur à doctis, quòd eâdem mensura reddere jubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore si possis. De claris Orat.

Homerus. 90

NAmque nimis multos, atque omni luce carentes.
Cernimus, ut nemo possit mœrore vacare:
Quo magis est æquũ tumulis mandare peremptos
Firmo animo, & luctum lacrymis finire diurnis. 3. Tusc.

Statius Cæcilius. 91

ÆDepol senectus, si nihil quicquam aliud vitii
Apportet secum, quum advenerit, unum id est satis:
Quòd diu vivendo, multa quæ non volt vidit.
Tum etiã in senecta hoc deputo miserrimũ:
Sentire ea ætate esse odiosum se alteri. Cato Major.

Antimachus. 92

ANtimachum clarum poëtam ferunt, qui cùm convocatis auditoribus legeret eis volumen suum, & eum legentẽ omnes præter Platonem reliquissent: Legam (inquit) nihilominus: Plato enim mihi unus instar est omnium. De Claris Orat.

Antige-

Antigenidas. 93

Tibicen Antigenidas dixit discipulo sanè frigenti ad populum: Mihi cane & Musis. De Clar. Orat.

Marcus Antonius. 94

Marcus Antonius, cui vel primas eloquentiæ patrum tribuebat ætas, vir naturâ peracutus, & prudens, disertos ait se vidisse multos, eloquentem omninò neminem: insidebat videlicet in ejus mente species eloquentiæ, quam cernebat animo, re ipsa non videbat. Orat. ad Brut.

Scipio Aphricanus. 95

Publius Scipio, qui primus Aphricanus appellatus est, dicere solebat, nunquam se minus otiosum esse, quàm quum otiosus: nec minus solum, quàm quum solus esset. 3. Offic. 96

Aphricanus Socraticum Xenophontem in manibus semper habebat, cujus in primis laudabat illud, quòd diceret, eosdem labores non esse æquè grandes imperatori ac militi, quòd ipse honos laborem leviorem faceret imperatorum. 2. Tusc. 97

Ut equos propter crebras contentiones præliorum, ferocitate exultantes, domitoribus tradere solent, ut iis facilioribus possint uti: sic homines secundis rebus effrænatos, sibique præfidentes, tanquam in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, ut perspiciant rerū humanarū imbecillitatē. 1. Off. 98

Cùm dissolutus filius; Heu me miserum! dixisset, tum severus pater, Dummodo doleat aliquid, doleat quod lubet. Morderi est optimum conscientiâ post commissum facinus. 4. Tusc.

Cùm ab Aphricano quidam vetus affectator ex numero amicorum non impetraret, ut se præfectum in Aphricam duceret, & id ferret molestè: Nolo (inquit) mirari, si tu à me hoc non impetras: ego jampridem ab eo, cui meam existimationem charam fore arbitror, peto ut mecum præfectus proficiscatur, & adhuc impetrare non possum. 4. act. in Verrem. 100

Cùm Aphricanus Censor movebat eum Centurionem, qui in Pauli pugnâ non affuerat: cùm ille se custodiæ causâ diceret in castris remansisse, quæreretque cur ab eo notaretur? Non amo (inquit) nimium diligentes. 2. de Orat.

Fabius Maximus. 101

SAlinatori, qui amisso Tarento fugerat in arcem, glorianti atque ita dicenti: Mea opera, Quinte Fabi, Tarentum recepisti: Certè, inquit, ridens: nam nisi tu amisisses, nunquam recepissem. Cato Major. 102

Salinatori, cùm Tarento amisso, arcem tamen Livius retinuisset, multaque ex ea prælia præclara fecisset, cùm aliquot post annos Maximus id oppidum recepisset, rogaretque eum Salinator, ut meminisset operâ

suâ

suâ se Tarentum recepisse: Quid ni (inquit) meminerim? nunquam ego recepissem, nisi tu perdidisses. 2. de Orat.

Cato Censorius. 103

VEtus illud Catonis admodum scitum est, qui mirari se ajebat, quòd non rideret aruspex, aruspicem cùm vidisset. Quota enim res quæque evenit prædicta ab istis? aut si evenit quippiam, quid afferri potest, cur nō casu id evenerit? 2. de Divin. 104

Cùm ex Catone quæreretur, quid maximè in re familiari expediret? respondit: Bene pascere. Quid secundum? Satis benè pascere. Quid tertium? Bene vestire. Quid quartum? Arare. Et cùm ille, qui quæsierat dixisset, Quid fœnerari? Tum Cato, Quid hominem (inquit) occidere? 1. Off. 105

Amici tiæ quę nō placent, dissolvendę magis, quàm discindendæ sunt. Cato Major.

Scipio Minor. 106

SCipio negabat ullam vocem inhumaniorem amicitiæ potuisse reperiri, quàm ejus, qui dixisset ita amare oportere, ut aliquando esset osurus: nec verò se adduci posse, ut hoc, quemadmodum putaretur, à Biante dictum esse crederet, qui sapiens habitus est unus è septem: sed impuri cujusdam & ambitiosi, aut omnia ad suam potentiam revocantis, esse sententiam. Quonam enim modo quisquā amicus ejus esse poterit, cujus se putavit inimicū esse posse? In Lælio.

Nihil est difficilius, quàm amicitiam usq; ad extremum diem vitæ permanere. Mutantur enim mores sæpè, aliàs diversis rebus, aliàs ingravescente ætate: aut dirimuntur contentione, vel luxuriæ conditione, vel commodi alicujus, quod idem adipisci uterque non possit. In Lælio. 108

Quærebatur Scipio, quòd in omnib. rebus diligentiores homines essent: capras & oves quot quisque haberet, dicere posse: amicos quod haberet, non posse dicere: & in illis quidem parandis curam adhibere, in amicis elegendis neglegentes esse. In Lælio.

Scipio Nasica. 109

SCipio Nasica cùm ad poëtam Ennium venisset, eique ab ostio quærenti Ennium, ancilla dixisset domi non esse, Nasica sensit illam domini jussu dixisse, & illum intus esse. Paucis pòst diebus, cùm ad Nasicam venisset Ennius, & eum à janua quæreret, exclamat Nasica, se domi non esse: tum Ennius: Quid, ego non cognosco vocem (inquit) tuam? Hic Nasica, homo es impudens: ego cùm te quærerem, ancillæ tuæ credidi te domi non esse, tu mihi non credis ipsi? 2. de Orat.

• C. Lælius. 110

CAjus Lælius, cùm ei quidam malo genere natus diceret, indignum esse suis majoribus: At hercule (inquit) tu tuis haud indignus. 2. de Orat.

C. Pon-

C. Pontius Samnis. 111

UTinam (inquit C. Pontius Samnis) ad illa tempora fortuna me servasset, & tunc essem natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non essem passus diutius eos imperare. 1. Off.

M. Crassus Orator. 112

L. Helius Lamia deformis, ut nostis, cùm interpellaret odiosè Crassum: Audiamus (inquit Crassus) pulchellum puerum. Cùm esset arrisum, Non potui mihi (inquit Lamia) formam ipse fingere, ingeniū potui. Tum hic, audiamus, inquit, disertum: multò etiam arisum est vehementius. 2. de Oratore. 113

M. Crassus, in oratione, quam contra collegam Censor habuit, dicebat: Quæ naturâ, aut fortunâ darentur hominibus, in iis se vinci posse animo æquo pati. Quæ autem ipsi sibi homines parare possent, in iis rebus se pati vinci non posse. 2 de Orat.

M. Crassus dives. 114

M. Crassus, qui ditissimus est habitus, negabat ullam satis magnam pecuniam esse ei, qui in Repub. Princeps vellet esse, cujus fructibus exercitum alere non posset. 1. Off.

C. Lucilius. 115

CAjus Lucius homo doctus & perurbanus dicere solebat ea, quæ scriberet, neque ab indoctissimis, neque à doctissimis

legi velle, quòd alteri nihil intelligerent, alteri plus fortasse, quàm ipse de se. 2. de Orat.

Catulus. 116

CAtulus, cùm vidisset quendam ex judicibus, quos pecuniâ Clodius corruperat: Quid vos à nobis præsidium postulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Cic. Attico. lib. 1. 117

Catulus cuidam oratori malo, qui cùm in epilogo misericordiam se movisse putaret postquam assedit, rogavit hunc, videretúrne misericordiam movisse? At magnam quidem, inquit: neminem enim puto tam durum, cui non oratio tua miseranda visa sit. 2. de Orat.

Siculi cujusdam jocus. 118

CUm Siculo nescio cui familiaris quidam quereretur, quòd diceret uxorem suam suspendisse se de ficu: Amabò te (inquit) da mihi ex ista arbore, quos seram surculos. 2. de Orat.

Scævola. 119

SCævola Septumulejo illi Anagnino, cui pro C. Gracchi capite erat aurum repensum, roganti ut se in Asiam præfectum duceret: Quid tibi vis (inquit) insane? tanta malorum est multitudo civium, ut tibi ego hoc confirmem, si Romæ manseris, te paucis annis ad maximas pecunias esse venturum. 2. de Orat.

Ennius

Ennius. 120

BEne facta malè locata, malefacta arbitror. 1. Offic. 121

Quicquid sine detrimento potest commodari, id tribuatur vel ignoto. Ex quo sunt illa communia: Non prohibere aquam profluentem: Pati ab igne capere ignem: Si quis velit consilium fidele deliberanti dare: quæ sint iis utilia, qui accipiunt danti non molesta.

Homo qui erranti comiter monstrat viam
Quasi lumē de suo lumine accendat, facit,
Ut nihilominus ipsi luceat quum illi accenderit. 1. Off. 122

Nequicquam sapit ille sapiens, qui ipse sibi prodesse nequit. 3. Offic. 123

Flagitii principium est, nudare inter cives corpora. 4. Tuscul. 124

Animus æger neque pati, neque perpeti potest: cupere nunquam desinit. 3. Tusc. 125

Quem metuunt, oderunt: quem quisque odit, periisse expetit. 2. Off. 126

Amicus certus in re incerta cernitur. In Lælio. *Terentius.* 127

OBsequium amicos, veritas odium parit. In Lælio. 128

Omnes cùm secundæ res sunt maximè tum maximè
Meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant.
Pericula, damna, exilia. Peregre rediens semper cogitet,

Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc: fieri posse, ut nequid animo sit novum.
Quicquid præter spem evenit, id deputandum in lucro. 3. Tusc.

Theseus apud Euripidem. 129

NAm qui hæc audita à docto meminissem viro,
Futuras mecum commentabar miserias,
Aut mortem acerbam, aut exilii mœstam fugam,
Aut semper aliquã molem meditabar mali:
Ut si qua invecta diritas casu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens. 5. Tuscul.

M. Cicero. 130

DUo hæc opto, ut moriens populum Romanum liberum relinquam: hoc mihi majus à diis immortalib. dari nihil potest. Alterum, ut ita cuique eveniat, ut de Repub. quisque mereatur. Philip. 2.

Idem. 131

IS mihi propriè, & solus honos videtur, quem sis, neque majorum commendatione, neque per alterius calamitatem assetus. Pro Rosc. Amer.

HUMANISSIMIS VIRIS BERENGARIO FERnando, & Francisco Ferrerio Legum doctoribus, atq; præceptoribus suis, P. Lagnerius S.

Anta sunt vestra in me vel studia, vel officia, viri humanissimi, partim ut pudeat toties habere gratiam, partim ut nova mihi forma non occurrat, qua id faciam. Ego enim vos hactenus habui, cui charus aquè fui semper ac perjucundus, ac si vestrûm utriq; essem vel frater vel filius: itaque ab eo tempore, quo me in familiaritatem vestram & amicitiam contuli, memoriâ teneo mihi summam vestram benevolentiam & favorem nullo loco defuisse, sed sapius etiam recusanti & pudenti officium vos rem obtrusisse. Nunc autem quum maximè cupiam, aliquo officii genere testatiorem animum meum apud vos relinquere, nihil mihi in mentem venit, quo possim, quod cupio, commune perficere, nisi illud unum, quod vobis omnium credo fore gratissimum: Faciam ut beneficia vestra, quibus respondere non possum, grata recordatione & memoriâ colam: majora sunt n. & illustriora, quā solvendo iis esse posit tenuis & angusta supellex nostra: nisi hoc nobis forte tribuatur, de quo satis cōfidimꝰ, ut nos gratiā retulisse, cùm habuerimus, existi-

memur. Quod si nobis detur, haudquaquam vereor, quin magna ex parte reponatur, quod debemus, cùm eo vos natos ingenio, & eo judicio esse intelligam: ut ab iis beneficium accepisse existimatis, quos insigni alioqui beneficio ornaveritis. Qua nos opinione recreati, non dubitamus, quin Similia hac nostra, & Parabola, quibus vos admodum oblectamini, à vobis probentur. Quasi pari candore, & eo, quo à vobis omnia solent, animo accipiantur, fructum jam nos laboris nostri maximum atque uberem percepimus. Valete. Tolosa. nono Kalen. Sept. M. D. XLI.

M. T. CICERONIS
PARABOLÆ ALIQUOT, ET SIMILIA.

T hominum membra, nulla contentione, mente ipsa ac voluntate moventur: sic numine Deorum omnia finguntur, moventur atque mutantur. 3. de Nat. Deor. 2

Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine lege suis partibus & nervis ac sanguine & membris uti non potest. Pro Clu. 3

Ut nec domus, nec Respub. ratione quadam & disciplina designata videatur, si in ea nec rectè factis præmia extent ulla, nec supplicia peccatis; sic mundi divina in homines modera-

moderatio profectò nulla est, si in ea discrimen nullum est bonorum & malorum. 3. de Nat. Deor. 4

Ut tutela, sic procuratio Reipu. ad utilitatem eorum, qui commissi sunt, non ad eorum, quibus commissa est, gerenda est. 1. Offic. 5

Ut, si unumquodque membrum hunc sensum haberet, ut posse putaret, se valere: si proximi membri valetudinem ad se traduxisset, debilitari & interire totum corpus necesse esset: sic si unusquisque nostrûm ad se rapiat commoda aliorum, detrahatque quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum & communitas evertatur necesse est. 3. Offic. 6

Ut contemnendus est, qui in navigando se, quàm navim mavult incolumen: ita vituperandus, qui in Reipubl. discrimine, suæ plus, quàm communi saluti consulit. 4. ad Heren. 7

Ut tauris naturâ datum est, ut pro vitulis contra leones summa vi impetuque contendant: sic ii, qui valent opibus, atque id facere possunt, ad servandum genus humanum, naturâ incitantur. 3. de Finib. 8

Ut leges omnium salutem, singulorum saluti anteponunt: sic vir bonus & sapiens, & legibus parens, & civilis officii non ignarus, utilitati omnium plus, quàm unius alicujus saluti consulit. 3. de Finib. 9

Ut in membris alia ſunt tanquam ſibi nata, ut oculi, ut aures, aliqua etiam cæterorum membrorum uſum adjuvant, ut crura, ut manus: ſic immanes quædam beſtiæ ſibi ſolùm natæ ſunt. 3. de Finib. 10

Ut in navigando tempeſtati obſequi, artis eſt, etiamſi portum tenere non queas: cùm verò id poſſis mutatâ velificatione aſſequi, ſtultum eſt, cum tenere cum periculo curſum, quem ceperis, potius, quàm eo cõmutato, quò velis tandem pervenire: ſic, cùm omnibus nobis in adminiſtranda Republica propoſitum eſſe debeat id, quod à me ſæpiſſimè dictum eſt, cum dignitate otium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debemus. Cicero Lentul. Famil. lib. 1. 11

Ut ex medicina nihil oportet putare proficiſci, niſi quod ad corporis utilitatem ſpectat, quoniam ejus cauſâ eſt inſtituta: ſic à legibus nihil convenit arbitrari, niſi quod Reipublicæ conducat, proficiſci, quoniam ejus cauſa ſunt comparatæ. 1 de Inven. 12

Non, quemadmodum in palæſtra, qui tędas candenteis accipit, celerior eſt in curſu continuo, quàm ille, qui tradit: ita melior Imperator novus, qui accipit exercitum, quàm ille, qui decedit: propterea quòd defatigatus curſor integro facem, hic peritus Imperator imperito exercitum tradit. 4. ad Herenn. 13

Ut nec

Ut nec medici, nec Imperatores, nec oratores, quamvis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum, sine usu & exercitatione consequi possunt: sic officii cōservandi præcepta traduntur, illa quidem, ut faciamus ipsi. 1. Off. 14

Uti citharœdus, cùm prodierit optimè vestitus, pallâ inauratâ indutus, cum chlamyde purpurea coloribus variis intexta, & cum corona aurea, magnis fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatissimam auro, & ebore distinctam: ipse præterea formâ & specie sit, & staturâ apposita ad dignitatem: si tum magnam populo commoveat, his rebus expectationem, repentè silentio facto, vocem emittat acerbissimam, cum turpissimo corporis motu: quò melius ornatus sit, & magis fuerit expectatus, eò magis derisus & contemptus dejicietur. Item si quis in excelso loco, & in magnis & in locupletibus copiis collocatus, fortunæ muneribus, & naturæ commodis omnibus abundabit: si virtutis & artium (quæ virtutis magistræ sunt) egebit, quò magis cæteris rebus erat copiosus & illustris & expectatus, eò vehementiùs derisus & contemptus, ex omni conventu bonorum ejicietur. 4. ad Heren. 15

Ut cupiditatibus Principum, & vitiis infici solet civitas: sic emendari & corrigi continentiâ. 1. de Leg. 66

In

In corpore, si quid ejusmodi est, quod reliquo corpori noceat, uri, ac secari patimur, ut membrorum aliquod potius, quàm totum corpus intereat: sic in Reipublicæ corpore, ut totum salvum sit, quicquid est pestiferum amputetur. Philip. 8. 17

Ut membra quædam amputantur, si & ipsa sanguine, & tanquam spiritu carere cœperunt, & nocent reliquis partibus corporis, sic ista in figura hominis feritas & immanitas beluæ, à communi tanquàm humanitate corporis segreganda est. 3. Off. 18

Ut medici membrum sæpè putrefactum incidunt, atque in totum eradicant: ne aliam corporis partem labefactare, aut corrumpere possit: sic necesse est, si Rempub. salvam esse volumus, ut perditissimos homines ex urbe penitus extirpemus, ne corruptus integro, violatus casto, labem infringat. In Vatin. 19

Ut, si medicus sciat eum ægrotum, cui jussisset vinum sumere, meraciùs sumpturũ, statimque periturum, magna sit in culpa: sic doctus reprehendendus, qui docet eos, quos sciat doctrina perversè & improbè usuros. 3. de Nat. Deor. 20

Ut, si grammaticum se professus quispiam, barbarè loquatur, aut si absurdè canat is, qui se velit haberi musicum, hoc turpiùs est, quòd in eo ipso peccat, cujus profitetur scientiam: sic philosophus in ratione vitæ peccans, hoc turpiùs

turpiùs est, quòd in officio, cujus magister esse vult, labitur, artemque vitæ professus, delinquit in vita. 2. Tusc. 21

Histrio, si paulò se movit extra numerū, aut si versus pronuntiatus est syllaba una brevior, aut longior, exsibilatur, & exploditur: in vita, quæ omni gestu moderatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices? Parad. 3. 22

Ut histrioni actio, saltatori motus nō quivis, sed certus quidem est datus: sic vita agenda, certo genere quodam, non quolibet. 3. de Finib. 23

Ut in fidibus, ac tibiis, quamvis paululum discrepent, tamen id à sciente animadverti solet: sic vivendum est in vita, ne fortè quid discrepet, vel multò etiam magis, quò major & melior actionum, quàm sonorum accentus. 1. Off. 24

Ut in fidibus, musicorum aures, vel minima sentiunt: sic nos magna sæpè intelligimus ex parvis. 1. Off. 25

Ut in vita, sic in oratione nihil est difficiliùs, quàm quod deceat videre. Orator ad Brut. 26

Ut ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res, intelligendum & agēdum natus est, quasi mortalis Deus. 2. de Finib. 27

Quemadmodum sæpè fit, ut is, qui commendatus sit alicui, pluris eum faciat, cui com-

commendatus sit, quàm illum à quo sit: sic minimè mirum est, primùm nos sapientiæ commendari ab initiis naturæ, post autem ipsam sapientiam nobis chariorem fieri, quã illa sint, à quibus ad hanc venerimus. 3. de Finib. 28

Ut obscuratur, & offunditur luce solis lumen lucernæ: sic rerum corporearum æstimatio, splendore virtutis, & magnitudine obscuretur, & obruatur, atque intereat necesse est. 2. de Finib. 29

Ut multò majora sunt opera animi, quàm corporis: sic hæ res, quas persequimur ingenio, gratiores sunt, quàm illæ, quas viribus. 2. Off. 30

Ut major est vis animi, quàm corporis, sic sunt graviora ea, quæ concipiuntur animo, quàm illa, quæ corpore. Philip. 11. 31

Ut membrum turgidum, ac tumidum vitiosè se habet: ita inflatus animus & tumens in vitio est. 3. Tusc. 32

Ut civitas in seditione non potest esse beata, nec in discordia dominorum domus: sic animus à seipso diffidens, secumque discordans, nullam gustare partem liquidæ voluptatis ac liberæ potest 1. de Fin. 33

Quemadmodum oculus conturbatus, nõ est probè affectus ad suum munus fungendũ, & reliquæ partes, reliquúmve corpus, cùm à statu est motum, officio suo & muneri deest: sic conturbatus animus, non est aptus

ad exequendum munus ſuum. Munus autem animi eſt ratione uti. 3. Tuſ. 34

Ut agri non omnes frugiferi ſunt, qui coluntur: ſic animi non omnes culti, fructum ferunt. 2. Tuſ. 35

Ut ager, quamvis fertilis, ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt: ſic ſine doctrina animus. 2. Tuſ. 36

Ut medici toto corpore curando, minimę etiam parti, ſi condoluit, medentur, ſic philoſophia, cùm univerſam ægritudinem ſuſtulerit, tamen, ſi quis error aliundè extitit, ſi paupertas momordit, ſi ignominia pupugit, ſi quid tenebrarum offudit exilium, ſemper ad eundem fontem revertendum eſt. 3. Tuſc. 37

Ut equos, propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus tradere ſolent, ut iis facilioribus poſſint uti: ſic homines ſecundis rebus effrænatos, ſibique præſidentes, tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportet, ut perſpiciant rerum humanarum imbecillitatem, varietatemque fortunæ. 1. Off. 38

Qemadmodum temperantia ſedat omnes appetitiones, & efficit, ut hæ rectę rationi pareant, conſervatque conſiderata judicia mentis: ſic huic inimica in temperantia, omnem animi ſtatum inflammat, conturbat, incitat. 4. Tuſc. 39

Ut medici causâ morbi inventâ, curationem

nem eſſe inventam putant: ſic nos ægritudinis cauſâ repertâ, medendi facultatem reperiemus. 3. Tuſcul. 40

Qui ſuos caſus aliter ferunt, atque ut aliis authores fuerunt, non ſunt vitioſiores, quàm ferè plerique, qui avari avaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. 3. Tuſc. 41

Ut in cauſis non utimur ſemper eodem ſtatu, ſed ad tempus, ad controverſiæ naturam, ad perſonam accommodamus. ſic in ægritudine lenienda. Nam, quam quique curationem recipere poſſit, videndum eſt. 3. Tuſc. 42

Ut fit in prælio, ut ignavus miles ac timidus, ſimul ac viderit hoſtem, abjecto ſcuto, fugiat quantum poſſit, ob eamque cauſam pereat: nonnunquam etiam integro corpore, cùm ei, qui ſteterit, nihil tale evenerit: ſic, qui doloris ſpeciem ferre non poſſunt, abjiciunt ſe, atque ità afflicti & exanimati jacent: qui autem reſtiterint, diſcedunt ſæpiſſimè ſuperiores 2. Tuſc. 43

Ut onera contentis corporibus faciliùs feruntur, remiſſis opprimunt: ſimillimè animus intentione ſuâ depellit preſſum omnem ponderum, remiſſione autem ſic urgetur, ut ſe nequeat extollere. 2. Tuſc. 44

Ut naturâ alius ad alium morbum proclivior: ſic animus alius ad alia vitia eſt propenſior. 4. Tuſc. 45

Ut turpes ſunt, qui ſe efferunt lætitiâ, cum

im cùm fruuntur venereis voluptatibus: c flagitiosi, qui eas inflammato animo con- upiscunt. 4. Tusc. 46

Non est necesse, tanquam meretricem in atronarum cœtum, sic voluptatem in vir- utum concilium adducere. 2. de Finib. 47

Ut medicorum scientiam, non ipsius ar- is, sed bonæ valetudinis causâ probamus: gubernatoris ars, quia benè navigandi ra- ionem habet, utilitate, non arte laudatur: c sapientia, quæ ars vivendi putanda est, nō xpeteretur, si nihil efficeret: nunc expetit, uia est tanquam artifex conquirendæ & cō- arandæ voluptatis. 1. de Finib. 48

Quemadmodum gubernatores optimi im tempestatis: sic sapientes fortunæ impe- um superare non possunt. Cic. Q. frat. 49

Sicut medico diligenti, priusquam cone- ur ægro adhibere medicinam, non solùm norbus ejus, cui mederi volet, sed etiam onsuetudo valentis, & natura corporis co- noscenda est: sic equidem, cùm aggredi- nur ancipitem causam & gravem ad animos udicum pertractandos, omni mente in ea ognitione, curâque versari debemus, ut o- lorari quàm sagacissimè possimus, quid sen- iant, quid existiment, quid expectent, quid elint, quò deduci oratione facillimè posse ideantur. 2. de Orat. 50

Ut nulla materies tam facilis ad exarde- scendum est, quæ nisi admoto igni ignem conci-

concipere possit: sic nulla mens est tam ad comprehendendam vim oratoris parata, quę possit incendi, nisi inflammatus ipse ad eam ardens accesserit. 2. de Orat. 51

Ut cùm in sole ambulamus, etiamsi aliam ob causam ambulemus, fit naturâ tamen ut coloremur: sic cùm doctorum libros studiosius legimus, sentimus orationem nostram, illorum cantu quasi colorari. 2. de Orat. 52

Ut qui pila ludunt, etiamsi non utuntur in ipsa lusione, artificio proprio palæstræ, sed indicat ipse motus, didicerintne palæstram, an nesciant: & qui aliquid fingunt, etsi tum picturâ nihil utuntur, tamen utrum sciant pingere, an nesciant, non obscurum est: sic in dicendo facilè declaratur, utrum is, qui dicat, ad dicendum omnibus ingenuis artib. instructus accesserit, 1. de Orat. 53

Ut gemmæ, quamvis abjiciantur in lutum, fulgorem tamen, & proprietatem non amittunt: sic multi, qui, quamvis in tenebris involuti fuerint, non tamen optimam naturam, quam non ab homine, sed ab ipso Deo genitam putamus, non amiserunt. In Vatin. 54

Ut membra nobis ita data sunt, ut ad quandam rationem vivendi data esse appareant: sic appetitio animi, non ad quodvis genus vitæ, sed ad quandam formam vivendi videtur data, itemque & ratio & perfecta ratio. 3. de Finib. 55

Ut in

Ut in corporibus magnæ dissimilitudines ınt (alios enim videmus velocitate ad curım, alios viribus ad luctandum valere: itemue in formis, aliis dignitatem inesse, aliis enustatem) sic in animis existunt etiam maores varietates. 1. Off. 56

Ut in Græcis artificibus, ajunt eos aulœos esse, qui citharœdi fieri non potuerunt: c nonnullos videmus, qui oratores evadere on potuerunt, eos ad juris studium deveni-. Pro Mur. 57

Ut, qui mortem in malis ponit, non poest eam non timere: sic nemo ulla in re poest id, quod malum decernit, non curare, dque timere. 3. de Finib. 58

Ut equus indomitus, quamvis naturâ be- compositus sit, idoneus non potest esse l eas utilitates, & aptus ad ea, quæ desidentur ab equo: sic homo indoctus, quamvis geniosus, ad virtutem non potest perveni-. 4. ad Heren. 59

Ut locus in mari, sine portu, navibus non otest esse tutus: sic animus, sine fide, stabilis nicis non potest esse in iis rebus, quæ sub ndem rationem cadunt 1. de Inven. 60

Ut qui stadium currit, eniti & contende- debet, quàm maximè possit, ut vincat: pplantare eum, qui cum certet, aut manu epellere, nullo modo debet: sic in vita sibi uemque petere, quod pertineat ad usum, on iniquum est: alteri diripere, jus non est. Off. 61

Vt

Ut non omnem frugem, atque arborem in omni agro reperire possis: sic non omne facinus in omni vita nascitur. Pro Rosc. Amer. 62

Ut ignis in aquam conjectus, continuò restinguitur & refrigeratur: sic referyens falsum crimen, in purissimam & castissimam vitam collatum, statim concidit & extinguitur. Pro Rosc. Com. 63

Ut tempestates sæpè, certo aliquo cœli signo, commoventur, sæpè improviso, nulla ex certa ratione, obscura aliqua ex causa concitantur: sic in comitiorum tempestate populari, sæpè intelligas, quo signo commota sit, sæpè ita obscura est, ut casu excitata esse videatur. Pro Muræna. 64

Ut mare, quod suâ naturâ tranquillum est, ventorum vi agitari videmus, ac turbari: sic populus suâ sponte pacatus, hominum seditiosorum vocibus, & violentissimis tempestatibus concitari solet. Pro Cluent. 65

Ut impetratores instructâ acie solent, quanquam paratissimos milites ad præliandum videant, eos tamen cohortari: ita juvenes ardentes & erecti, ad laudem, ad literas sunt adhortandi. Philip. 4. 66

Ut, si gladium parvo puero, aut si imbecillo seni, aut debili dederis, ipse impetu suo nemini noceat: sin ad nudum, vel fortissimi viri corpus accesserit, possit acie ipsâ, & ferri viribus vulnerari: ita cùm hominibus enervatis

vatis, atque exanguibus Consulatus, tanquam gladius, esset datus, qui per se pungere neminem unquam potuissent, hi summi imperii nomine armati, Rempubl. contrucidaverunt. Pro Sest. 67

Quemadmodum theatrum, cùm commune sit, rectè tamen dici potest, ejus esse eum locum, quem quisque occuparit: sic in urbe, mundóve communi, non adversatur jus, quò minus suum quidque cujusque sit. 3. de Finib. 68

Ut enim necesse est, lancem in libra, ponderibus impositis, deprimi: sic animum perspicuis cedere. 2. Acad. 69

Ut fures earum rerum, quas ceperunt, signa commutant: sic multi alienis sententiis pro suis utuntur, nomina tanquam rerum notas mutantes. 5. de Finib. 70

Quemadmodum volucres videmus, procreationis, atque utilitatis suæ causâ fingere & construere nidos, easdem autem, cùm aliquid effecerint, levandi laboris sui causâ, passim ac liberè solutas opere volitare: sic nostri animi forensibus negotiis, atque urbano opere defessi gestiunt, ac volitare cupiunt vacui curâ atque labore. 2. de Orat. 71

Ut cygni prævidentes, quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriuntur: sic omnibus & bonis & doctis est faciendum. 1. Tuscul. 72

Vt stultitia, etsi adepta est, quod concu-

pivit, nunquam se tamen satis consequutum putat: sic sapientia semper eo contenta est, quod adest, neque unquam sui pœnitet. 5. Tuscul. 73

Ut mulieres, ideo benè olere, quòd nihil olent, videntur: ita hoc ipso est ornatior oratio, quòd ornamenta negligat. Cic. Attic. lib. 2. 74

Ut quidam morbo aliquo, & sensus stupore, suavitatem cibi non sentiunt: sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gustum non sentiunt. Philip. 2. 75

Ut levitatis est, inanem aucupari rumorē, ut omnes umbras, etiam falsæ gloriæ, consectari: sic levis est animi, lucem, splendoremque fugientis, justam gloriam, qui est fructus veræ virtutis honestissimus, repudiare. In Pisonem. 76

Ut plerumque bestiæ, fame dominante, ad eum locum, ubi aliquando pastæ sunt, revertuntur; sic latrones, urgente inopiâ. Pro Cluent. 77

Tanquam bona valetudo jucundior est iis, qui è gravi morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia desiderata magis, quàm assiduè percepta delectant. Post red. ad Quir. 78

Ut graviùs ęgrotant ii, qui cùm levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: sic vehementius nos laboramus, qui profligato bello, ac penè sublato, renovatum bel-
lum

lum gerere conamur. Cicero Cornific. Famil. 11. 79

Ut iis, qui imprudenter læserunt, ignosci convenit: ita iis, qui necessariò profuerunt, haberi gratiam non oportet. 1. de Invent. 80

Ut in ædificiis architecti avertunt ab oculis, naribusque dominorum ea, quæ profluentia necessariò tetri essent aliquid habitura: sic natura res simileis procul amandavit à sensibus. 2. de Nat. deor. 81

Ut innocens is dicitur, non qui nocet leviter, sed qui nihil noceat: sic sine metu is habendus est, non qui parum metuit, sed qui omninò metu vacat. 5. Tusc. 82

Ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit. 1. Tusc. 83

Ut navem, & ædificium idem destruit facillimè, qui construxit: sic hominem eadem optimè, quæ conglutinavit natura, dissolvit. Cato Major. 84

Ut adolescentem in quo senile est aliquid: sic senem in quo adolescentis probi est aliquid, laudamus. Cato Major. 85

At adolescentibus, bonâ indole præditis, sapientes senes delectantur, leviorque fit eorum senectus, qui à juventute coluntur & diliguntur: sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur. Cato Major. 86

Adolescentes sic mori videntur, ut quum aquæ multitudine vis flammæ opprimitur,

& quasi poma ex arboribus, si cruda sint, vi avelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas. Cato Major. 87

Vt petulantia, & libido magis est adolescentum, quàm senum, nec tamen omnium adolescentum, sed non proborum: sic ista senilis stultitia, quæ deliratio appellari solet: senum est levium, non omnium. Cato Major. 88

Vt non omne vinum: sic non omnis ætas vetustate coacescit. Cato Major. 89

Vt pulchritudo corporis, aptâ compositione membrorum movet oculos, & delectat hoc ipso, quòd inter se omnes partes cum quodam lepóre consentiunt: sic hoc decorum, quod elucet in vita, movet approbationem eorum, quibuscum vivitur, ordine & constantiâ, moderatione omnium dictorum atque factorum. 1. Off. 90

Vt pictores, & ii, qui signa fabricantur, & veri etiam poëtæ, suum quisque opus à vulgo considerari vult, ut si quid reprehensum sit à pluribus, id corrigatur, hique, & secum, & cum aliis, quid in eo peccatum sit, exquirunt: sic aliorum judicio permulta nobis, & facienda, & non facienda, & mutanda & corrigenda sunt. 1. Off. 91

Vt benefici, liberalesque sumus, non ut exigamus gratiam, (neque enim beneficium fœneratur) sed naturâ propensi ad liberalita-

tem

tem sumus: sic amicitiam, non spe mercedis adducti, sed quòd omnis ejus fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. In Lælio. 92

Vt aurum igne, sic benevolentia fidelis, periculo aliquo, perspici solet. Cicero Papir. Pæto. Famil. 9. 93

Vt hirundines æstivo tempore prꝗstò sunt, frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici, sereno vitæ tempore, præstò sunt, simul atque fortunæ hyemem viderint, devolant omnes. 4. ad Herenn. 94

Amici novi veteribus non sunt anteponendi, ut equis vetulis teneros anteponere solemus. Non enim amicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum satietates: veterrima quæque esse suavissima debent. Novitates tamen non repudiandæ: vetustas autem suo loco conservetur. In Lælio. 95

Vt monere, & moneri proprium est veræ amicitiæ, alterum liberè facere, non asperè, alterum patienter accipere, non repugnanter: sic habendum nullam in amicitiis pestem esse majorem, quàm adulationem, blanditias, assentationem. In Lælio. 96

Dicebat Pythagoras similem videri vitam hominum & mercatum eum, qui haberetur, maximo ludorum apparatu, totius Græciæ celebritate. Nam ut illic, alii corporibus exercitatis gloriam, & nobilitatem gloriæ peterent, alii emendi, aut vendendi quæ-

ſtu, & lucro ducerentur. Eſſet autem quoddam genus eorum, idque vel maximè ingenuum, qui nec plauſum, nec lucrum quærerent, ſed diſcendi cauſâ venirent, ſtudioſeque perſpicerent, quid ageretur, & quomodo. Ita nos, quaſi in mercatus quadam celebritate ex urbe aliqua, ſic in hāc vitā ex alia vita, & natura profectos, alios gloriæ ſervire, alios pecuniæ, raros eſſe quoſdam, qui cæteris omnibus pro nihilo habitis, rerum naturam ſtudioſi intuerentur: hos ſe appellare ſapientiæ ſtudioſos, id eſt enim Philoſophos. Et ut illic liberaliſſimum eſſet ſpectare nihil ſibi acquirentem, ſic in vita longè omnibus ſtudiis contemplationem rerum cognitionemq́ præſtare. 5. Tuſc. 97

PETRUS LAGNERIUS COMPENDIENSIS, FRANciſco ab Oliva Toloſano, ſummæ ſpei adoleſcenti,

S. P. D.

Ptima hæreditas, mi Franciſce, quæ liberis à patribus relinquitur, eſt via virtutis, multarúmque artium cognitio atque ſcientia, quæ mihi, juxta Ciceronis ſententiam, videtur omni patrimonio præſtantior. Itaque non poſſum ſatis probare ſingularem illam patris tui, in prome-

promovendis studiis tuis, diligentiam: qui à cæteris patribus voluntate longè & studio dissimilis, hoc sibi solùm credit negotii dari, optimis ut, & moribus, & literis tua illa rudis ætas imbuatur, etsi præpostera sit hodie multorum cura & diligentia, qui nihil eo habent neglectius: quò iis nihil esse debet commendatius: in eo tantùm occupati, ut habeat filius, unde splendidè vivat, non admodum soliciti, ut habeat, unde rectè vivat: corporum magnam, animi verò & mentis, aut nullam, aut seram curam habentes. Præclarè igitur pater tuus, qui non tam pulchrum ducit benè nasci, quàm præclarum benè institui, cujus nunc necesse est, ut ingravescens ætas in tuis moribus & literis conquiescat, si modò is esse vis, quem te semper esse voluit. Mihi profectò dubia non est, aut obscura illius erga te voluntas, quæ tibi, ut nullo loco defuit, sic nullo quoque tempore deerit: tu vide ipse, tibi ne desis. Magna est illius de te opinio, nec vulgaris multorum de tuis studiis expectatio, quæ tibi nō retinenda modò, aut sustinenda, sed curâ & studio augenda & amplificanda est. Scito n. ea abs te expectari, quæ ab ingenuo adolescenti, & Joannis ab Oliva, & advocati regii filio expectanda sunt. Fac, tibi paterna virtutis, majorumq; tuorū veniat in mentē recordatio, quæ te officii tui oblivisci non sinet, quæ te dies noctesq; commovebit, atque perficiet, ut aliquando excitatam de te opinionem tueri & su-

stinere possis. Atque ne ipse boni, & studiosi praeceptoris officio videar defuisse, ego te quum multis de causis, tum amore incitatus meo, rogo & moneo, ut candidis moribus & literis, ad quas tu natus videris, omni curâ & studio invigiles: quod quò fiat commodius, ego Ciceronis eas sententias, quae ad pietatem, Christianamq; religionem videbantur proximè accedere, tibi & dico & devoveo: quas, ut diligenter amplectâre, studiosè evolvas, totusq; in iis versere, pro mea in te benevolentia & hortor & obsecro. Vale, Tolosa, octavo Kal. Sept. Anno M. D. XL I.

M. T. CICERONIS
PIAE ALIQVOT
SENTENTIAE.

SI quod optimum, maximumque est, id volumus adipisci, virtuti opera danda est, sine qua nullam rem expetendam consequi possumus. In Laelio. 2

Omnium rerum magnarum, à diis immortalibus principia dicuntur. In Vatin. 3

A diis immortalibus sunt nobis agendi capienda primordia. 1. de Legib. 4

Nemo magnus sine aliquo afflatu divino unquam fuit, 2. de Nat. Deor. 5

Quum ipsa natura magnam homini facultatem

tatem dederit, tamen esse Deus putatur, ut & ipsum, quod est hominum proprium, non partum per nos, sed divinitus ad nos delatum videatur. 1. de Orat. 6

Commoda, quibus utimur, lucem, qua fruimur, spiritum, quem ducimus, à Deo nobis dari, & impartiri videmus. Pro Rosc. Amer. 7

Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse omnium rerum ac moderatores deos, eaque, quæ gerantur, eorum geri ditione atque numine, eosque optimè de genere hominum mereri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente, qua pietate colat religionem, intueri, piorumque & impiorum habere rationem. 2. de Legib. 8

Deorum providentiâ mundus administratur, iidemque consulunt rebus humanis: neque solùm universis, verùm etiam singulis. 1. de Divinat. 9

Mundus regitur numine deorum, estque quasi communis urbs, & civitas hominum. 2. de Finib. 10

Nihil est illi principi Deo, qui omnem hunc mundum regit (quod quidem in terris fiat) acceptiùs, quàm concilia, cœtusque hominum jure sociati, qui civitates appellantur. Som. Scipionis. 11

Illud modò videto, ut Deum noris, etsi ignores & locum & faciem: sic animum tibi

tuum notum esse oportet, etiam si ignores & locum & formam. 1. Tusc. 12

Quis est tam vecors, qui cum suspexerit in cælum, Deos esse non sentiat? & ea quæ tantâ mente fiunt, ut vix quisquam arte ullâ ordinem rerum ac vicissitudinem persequi possit, casu fieri putet? de Respons. Arus. 13

In mundo Deus est aliquis, qui regit, qui gubernat, qui cursum astrorum, qui mutationes temporum, rerum vicissitudines, ordinesque conservat, terras & maria contemplans, hominum commoda, vitasque tuetur. 1. de Nat. Deor. 14

Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi non potest nisi mens soluta, & libera, & segregata ab omni concretione mortis, omnia sentiens & movens, ipsaque prædita motu sempiterno. Som Scip. 15.

Ea est Dei vita, qua nihil beatius, nihil omninò bonis omnibus affluentius cogitari potest. Nihil enim agit, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, suâ sapientiâ & virtute gaudet, habet exploratũ fore se semper, tum in maximis, tum in æternis voluptatibus. 1. de Nat Deor. 16

Ut hominum membra nullâ contentione, mente ipsa, & voluntate moventur: sic numine deorum omnia finguntur, moventur, atque mutantur 1. de Nat. Deor. 17

Mala, & impia consuetudo est contrà deos disputan-

disputandi, sive ex animo id fiat, sive simulatè. 2. de Nat. Deor. 18

Homini timidè de potestate Deorum, & pauca dicenda sunt. Pro Lege Manil. 19

Pietas grata est Deo: sumptus est removendus. Quid enim est, cur paupertatem deorum aditu arceamus, præsertim cùm ipsi Deo nihil minus gratum futurum sit, quàm non omnibus patere ad se placandum, & colendum viam Numæ Pompilii. 2. de legib. Vide, de Deo 1. 20

Nulla est erga Deos pietas, nisi honesta de numine Deorum, ac mente opinio. Pro Planc. 21

Color albus pręcipuè decorus Deo est. 2. de Legib. 22

Cùm multùm animus corpori præstet, observeturque, ut casta corpora adhibeantur, multò est in animis id observandum magis: nam incestum, vel aspersione aquæ, vel dierum numero tollitur: animi labes, nec diuturnitate evanescit, nec manibus ullis elui potest. 2. de Leg. 23

Nullum est animal, pręter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 1. de Leg. 24

De hominibus nulla gens est, neque tam immansueta, neque tam ferrea, quæ non, etiam si ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. 1. de Leg. 25

Firmissimum afferri videtur, cur Deũ esse credamus, quòd nulla gens tam fera, nemo

omnium tam sit immanis, cujus mentem nō imbuerit deorum opinio. 1. Tusc. 26

Dii immortales sparserunt animos in corpora humana, ut essent, qui terras tuerentur, quique cœlestem ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo, atque constantiâ. Cato Major. 27

Deus, animal unum spectabile, hominē, in quo omnia animalia contineret, effecit. De Univers. 28

Sunt ex terra homines, non ut incolæ & habitatores: sed quasi spectatores superarum rerum, atque cœlestium, quarum spectaculū ad nullum aliud genus animantium pertinet. Sensus autem interpretes, ac nuntii rerum, in capite, tanquam in arce mirificè ad usus necessarios, & facti, & collocati sunt. Tu reliqua vide suprà, de Homine. 119. 2. de Nat. Deor. 29

Cum natura cæteras animantes abjecisset ad pastum, solum hominem erexit, & ad cœli quasi cognationis, domiciliique pristini cōspectum excitavit, tum speciem ita formavit oris, ut in ea penitùs reconditos mores effingeret. 1. de Legib. 30

Omnia aliorum causâ generata sunt, ut fruges atque fructus, quos terra gignit animalium causâ, animantes hominum: ut equus vehendi causâ, arandi bos, venandi & custodiendi canis. Ipse autem homo ortus

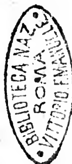
est

est ad mundum contemplandum. 2. de Nat. Deor. 31

Nobis persuasum esse debet, si omnes deos, hominesque celare possimus, nihil tamen avarè, nihil injustè, nihil libidinosè, nihil incontinenter esse faciendum. 3. Off. 32

Quum dispicere cœperimus, & sentire quid simus, & quid ab animantibus cæteris differamus, tum ea insequi incipiemus, ad quæ nati sumus. 5. de Finib. 33

Si considerare velimus, quæ sit in natura hominis excellentia, & dignitas, intelligemus, quàm sit turpè diffluere luxuriâ, & delicatè ac molliter vivere, quamque honestũ parcè, continenter, severè, sobriè. Off. 34

Nec figura corporis, nec excellens vis ingenii humani significat ad hanc unam rem natum hominem, ut frueretur voluptatibus. 2. de Finib. 35

Animus est ingeneratus à Deo, ex quo verè, vel agnitio nobis cum cælestibus, vel genus, vel stirps appellari solet. 1. de Leg. 36

Est animus cælestis ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram, locũ divinæ naturæ, æternitatiq; contrarium. Cato Major. 37

Humanus animus decerptus ex mente divina cum alio nullo, nisi cum ipso Deo, si hoc fas est dictu, comparari potest. Hic igitur, si est excultus, & si ejus acies ità curata est, ut ne cæcetur erroribus, fit perfecta mens, id est,

absoluta ratio, quod est idem, quod virtus. 5. Tusc. 38

Nulla est celeritas, quæ possit cum animi celeritate, comparari: qui si manet incorruptus, suique similis, necesse est ita feratur, ut penetret, & dividat omne cælum hoc, in quo nubes, imbres, ventiq; coguntur. 1. Tusc. 39

Oportet, ut ipsa se mens, vitiis exuta n, cognoscat, conjunctamque cum divina mente se sentiat, ex quo insatiabili gaudio compleatur. 5. Tusc. 40

Cum animus, cognitis, perceptisq; virtutibus, à corporis obsequio, indulgentiaque discesserit, voluptatemque, sicut labem aliquam decoris, oppresserit, omnemque mortis dolorisq; timorem effugerit, societatemque charitatis con ecerit cum suis, omnesq; naturâ conjunctos suos duxerit, cultumque Deorum, & puram religionem susceperit, & exacuerit illam, ut oculorum, sic ingenii acie ad bona deligenda, & rejicienda contraria, quæ virtus, ex providendo, est appellata Prudentia: quid eo dici, aut cogitari poterit beatius? idemq; quum cælum, terras, maria, rerumq; omnium naturam perspexerit, eaque unde generata, quo recurrant, quando, quomodo obitura, quid in iis mortale & caducū, quid divinum & æternum sit viderit, ipsumque, ea moderantem & regentem benè prehenderit, seseque non unis circundatum mœnibus, popularem alicujus definiti loci, sed

sed civem totius mundi, quasi unius urbis agnoverit: in hac ille magnificentia rerum, atque in hoc conspectu, & cognitione naturæ, dii immortales! quàm se ipse noscet, quod Apollo præcipit Pythius, quàm contemnet! quā despiciet, quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgò ducuntur amplissima! 1. de Leg. 41

Animus, cùm est secum, secumque ut dicitur, vivit, tum quæ ad se pertinent, ea curat: quæ sua sunt cognoscit, noscit se ipsum. 1. Tuscul. 42

Si quis est hoc robore animi, atque hac indole virtutis ac continentiæ, ut respuat omnes voluptates, omnemque vitæ suæ cursum labore còrporis, atque in animi contentione conficiat, quem non quies, non remissio, non æqualium studia, non ludi, non convivia delectant: nihil in vita expetendum putet, nisi quod est cum laude & honore, & cum dignitate conjunctum: hunc meâ sententiâ divinis quibusdam bonis instructum, atque ornatum puto. Pro M. Cæl. 43

Altè spectare si voles, atque hanc sedem, & æternam domum contueri, neque sermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris rerum tuarum; suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Somn. Scip 44

Cogitantes supera atque cælestia, hæc nostra, ut exigua & minima contemnamus. 4. Acad. quæst. 45

Quid

Quid potest ei videri magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo? Nam quid, aut in studiis humanis, aut in tam exigua vitæ brevitate magnum sapienti videri potest, qui semper animo sic excubat, ut nihil ei improvisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil omninò novum? Atque idem ita in omnes partes aciem intendit, ut semper videat, sedem sibi, ac locum sine molestia, atque angore vivendi, ut quemcunque casum fortuna invexerit, hunc aptè & quietè ferat. 4. Tuscul. 46

Confer nostram longissimam ætatem cum æternitate, & brevissima reperietur. 1. Tuscul. 47

Cælestia semper spectato, illa humana cõtemnito. Somn. Scip. 48

Nihil est melius, quàm memoria rectè factorum, & libertate contentum, negligere humana. Cic. Bruto. 49

Abeunt omnia unde orta sunt. Cato Major. 50

Nemo confidat, semper sibi illud stabile & firmum permansurum, quod fragile & caducum sit. 2. Tusc. 51

O dii boni! quid est in hominis vita diu? Mihi ne diuturnum quidem quicquam videtur, in quo est aliquid extremum: cùm enim id advenit, tum illud quod præteriit, effluxit: tantùm remanet quod virtute, & rectè factis

factis sis consecutus: horæ quidem cedunt, & dies, & menses, & anni, nec præteritum tempus unquam revertitur, nec quid sequatur, sciri potest. Cato Major. 52

Quis est, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperum esse victurum? Cato Major. 53

Nemini exploratum potest esse, quomodo sese habiturum sit corpus, non dico ad annum, sed ad vesperum. 2. de Finib. 54

Homines nos esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quò minus ea, qua nati sumus, conditione vivamus: néve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possumus, eventisque aliorum memoriâ repetendis, nihil accidisse novi nobis cogitemus. Cicer. Titio, Famil. 5. 55

Utrum vivere, an mori sit melius, dii immortales sciunt: hominum quidem arbitror scire neminem. 1. Tusc. 56

Ex ipsa vita discedimus, tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo: commorandi enim nobis natura diversorium, non habitandi dedit. Cato Major. 57

Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur: non iis, quorum laus mori non potest. Parad. 1. 58

Sic habeto, te non esse mortalem, sed corpus hoc. Somn. Scip. 59

Corpus

Corpus hoc est mortale, animi verò motus sempiterni. Pro Sestio. 60

Duæ sunt viæ, ut ait Socrates, duplicesq; cursus animorum è corpore excedentium. Nam qui se humanis vitiis contaminarunt, & se totos libidinibus dediderunt: iis devium quoddam iter est, seclusum à concilio deorum. Qui autem se integros, castosque servarunt, quibusque fuit minima cum corporibus contagio, suntque in corporibus humanis vitam imitati Deorum, his ad illos: à quibus sunt profecti, facilis patet reditus. 1. Tusc. 61

Eorum animi, qui se corporis voluptatibus dediderunt, earumq; se, quasi ministros, præbuerunt, impulsuq; libidinum voluptatibus obedientium, Deorum & hominum jura violarunt, corporibus elapsi, circa terrā ipsam volutantur, nec in hunc locum cælestem, id est, in cælum, nisi multis exagitati seculis, revertuntur. Som. Scip. 62

Qui rectè, & honestè curriculum vivendi à natura datum confecerit, ad astra facilè revertetur: non qui, aut immoderatè, aut intemperanter vixerit. De Univers. 63

Omnibus, qui patriam conservârint, adjuverint, auxerint, certus est in cælo ac definitus locus, ubi beati sempiterno ævo fruantur. Som. Scip. 64

Omnium animi sunt immortales, sed bonorum, fortiumque divini. 2. de Leg. 65

Bono-

Bonorum virorum mentes mihi divinæ atque æternæ videntur, & ex hominum vita ad deorum religionem, sanctimoniamque demigrare. Pro C. Rab. 66

Tunc erimus beati, cùm corporibus relictis, cupiditatum & æmulationum erimus expertes. 1. Tusc. 67

Vestra quæ dicitur vita, mors est. Som. Scip. 68

Vetat dominans ille in nobis Deus, injussu hinc nos suo, demigrare. Cùm verò causam justam Deus ipse dederit, ne ille medius fidiùs vir sapiens lætus ex his tenebris in lucem illam excesserit: nec tamen illa vincula carceris ruperit, leges enim vetant: sed tanquam à magistratu, aut ab aliqua potestate legitima, sic à Deo evocatus atque emissus exierit. 1. Tusc. 69

Tibi, & piis omnibus est animus in custodia corporis retinendus, nec injussu ejus, à quo ille est nobis datus, ex hominum vita migrandum est, ne munus assignatum à Deo defugisse videamur. Som. Scip. 70

Non est in jussu imperatoris, id est, Dei. de præsidio & statione vitæ decedendum. Cato Major. 71

Nisi Deus istis te corporis custodiis liberaverit, ad cælum aditus patere non potest. Som. Scip. 72

Nos siquid tale acciderit, ut à Deo denuntiatum videatur, ut exeamus è vita, læti, & agentes

agentes gratias pareamus, emittique nos è custodia, & levari vinculis arbitremur, ut aut in æternam, & planè nostram domum remigremus, aut omni sensu, molestiáque careamus. Sin autem nihil denunciabitur, eo tamen simus animo, ut horribilem illum diem aliis, nobis faustum putemus: nihilque in malis ducamus, quod fit vel à diis immortalibus, vel à natura parente omnium constitutum. Non enim temerè, nec fortuitò sati & creati sumus, sed profectò fuit quædam vis, quæ generi consuleret humano, nec id gigneret aut aleret, quod quum exanthlavisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. 1. Tusc. 73

Nec unquam bono quicquam mali evenire potest, nec vivo, nec mortuo: nec unquã ejus res à diis immortalibus negligentur. 1. Tuscul. 74

Improbo benè esse non potest. In Paradox. 75

Animi conscientiâ improbi semper cruciantur. 2. de Finib. 76

Impii pœnas luunt, &c. 1. de Legib. Vide Impii. 110. 77

Cujusvis est hominis errare, nullius nisi insipientis, perseverare in errore. Philippica. 12. 78

Faciliùs iis ignoscitur, qui non perseverant, sed ab errato se revocare moliuntur: est enim

enim humanum peccare, sed beluinum in errore perseverare. In Vatin. 79

Optimus est portus pœnitenti, mutatio consilii. Philip. 12. 80

Sit erranti medicina confessio. Cicero Octavio.

Permulta nos consultò omisimus, & ea inprimis, quæ ad dicendi facultatem & exercitationem magis, quàm ad institutum nostrum pertinere videbantur.

ILLUSTRES QUÆDAM SENTENTIÆ EX OPTIMIS quibusque aliis autoribus selectæ, per eundem Petrum Lagnerium.

Virtus.

IRTUTE hominí à diis immortalibus nihil melius datum est.

Amplissimum sibi ipsi præmiũ est virtus. *Silius Italicus.*

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces.

Omnia ei adsunt bona, quem penes est virtus *Plaut.*

Sola virtus expers sepulchri.

Virtuti fortuna cedit.

Virtus fortunæ non est indiga.

Virtus fortunaro solet. *Seneca.*

Nunquam

Sallust. Nunquam poteſt non eſſe virtuti locus.
Virtuti omnia parent.
Domat omnia virtus.
Virgil. Famam extendere factis.
Virtutis & gloriæ comes invidia.
Vireſcit vulnere virtus.
Virtutis præmium honor.
Sallust. Ipſa ſeſe virtus ſatis oſtendit.
Virtus neque dono datur, neque accipitur.
Cicero. Virtus eripi, nec ſurripi poteſt unquam, neque naufragio, neq; incendio amittitur.
Seneca. Nunquam Stygias fertur ad umbras.
Inclyta virtus.
Virtus æterna: præclaraque habetur.
Qui per virtutem perit, non pol interit.
Plautus. Bonum eſt, quicquid ex virtutis geritur imperio.
Cicero. Quod rectum, & honeſtum, & cum virtute eſt, demum eſt bonum.
Plautus. Sat habet fautorum ſemper, qui rectè facit.
Sera nunquam eſt ad bonos mores via.
Bene vivere, bis vivere eſt.
Ad virtutem una & ardua eſt via.
Ad gloriam virtutis via pervenitur.
Horat. Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.
Probitas laudatur, & alget.
Juvena. Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi.
Bonos imitari, quàm iis invidere præſtat.

bi malos præmia ſequuntur, haud facilè quiſquam gratuitò bonus eſt. *Salluſt.*

ierunque nos fallit vitium ſpecie virtutis & umbra.

roſperum ac felix ſcelus,
irtus vocatur.

avore carent, qui nihil commiſerunt: at pœnam ſemper ob oculos verſari putant, qui peccarunt. *Senecæ.*

acandum non modò omni crimine, ſed & criminis cujuſcunq; ſuſpitione.

)derunt peccare boni virtutis amore:
)derunt peccare mali formidine pœnæ. *Horat.*

emita certè,
ranquillæ per virtutem patet unica vitæ.

ffectibus benè uti, virtus: malè uti vitium. *Juven.*

obilitas ſola eſt, atq; unica virtus.

tatuæ hujuſmodi relinquendæ, quæ virtutis ſint monumenta magis, quàm ſtaturæ corporis.

irtute decet, non ſanguine niti. *Claudian.*

ola perpetuò manent,
ubjecta nulli mentis atque animę bona. *Seneca.*

)mnis ſpes in virtute ponenda.

Prudentia.

PRudentes dii amant, & oderunt malos.
Priuſquam initium rectè conſtitueris,
ſtultum eſt de exitu conſilium capere.

ſthud eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt, videre, ſed etiam illa quæ futura ſunt proſpicere. *Terent.*

Priuſ-

Salust. Priusquàm incipias consulito, & ubi consulueris, maturè facto opus est.

Præterita reprehendi possunt, corrigi non possunt.

Sallust. Cum re mutare consilium prudentis est.

In capiendis consiliis, festinatio, rationis inimica, mentis perstringit oculos.

Haud facilè animus verum providet, ubi odium, amicitia, ira, atque misericordia intercedunt.

Terent. Nunquam ita quisquam benè subducta ratione ad vitam fuit,

Quin res, ætas, usus semper aliquid adportet novi. &c.

Cicero. Perbeati sunt, qui eum tenent vitæ cursum, ut vel in negotio sine periculo, vel in otio cum dignitate versentur.

Seræ sunt hominum lamentationes, prorsusque vituperandæ, quas occupatas in iis lugendis cernimus, quæ vitio suo desidiaque contigerunt.

Primus ad sapientiam gradus, seipsum nosse: quod omnium difficillimum est, ita longè utilissimum.

Plautus. Feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.

Tibul. Felix quicunque dolore
Alterius, disces posse carere tuo.

Terent. Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.

Idem. Ita comparata est omnium hominum natura, aliena melius ut videant & judicent, quàm sua.

Suus

Suus cuique attributus est error.
Sed non videmus manticę quod in tergo est. *Catul.*
Aliena si nobis tractanda sunt, ut nostrorum nō obliviscamur.
Stultitiæ est, alienā rem suo periculo curare. *Sallust.*
Prudentis est, mortis meminisse.
Sapientissimus quisque animo æquissimo moritur, stultissimus iniquissimo.
Æstas non semper fuerit, componite nidos. *Hesiodus.*
Carpe diem, quàm minimum credulus postero.
Vive memor quàm sis ævi brevis. *Horat.*
Sera nimis vita est crastina, vide hodie *Mart.*
Dum lucet, vive.
Utendum præsentibus.
Memineris juvenis, quod aliquando senex eris.
Est sua rebus pulchritudo, sed & interim definit.
Stultus est, qui, quæ obtulit opportunitas nō amplectitur.
Benè qui latuit: benè vixit, & intra
Fortunam debet quisque manere suam. *Ovidius.*
Optimus est in omnibus rebus modus, laudabilísque mensura.
Quod præcipiti via *Boëtius.*
Certum deserit ordinem,
Lætos non habet exitus.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines *Horat.*
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.
In omni re videndum, ne quid nimis.

Terent. Flagitium est, te aliis consilium dare, foris sapere, tibi non posse auxiliarier.

Lenté festinandum est.

Ovidius. Habent parvæ commoda magna moræ.

Terent. Quod cavere possis, stultum est admittere.

Prudentis est in plerisque connivere.

In avido ingenio, sæpè pravum vincit consilium.

Ineuntis ætatis inscitia, senum constituenda & regenda est providentiâ

Stultum est dimensionibus terrarum studere, & seipsum nescire metiri.

Claudianus. Diis proximus ille est,
Quem ratio, non ira movet.

Utilia jucundis præferenda sunt, cùm obtineri utrumque non potest.

Vix sibi ipsi, nedum aliis credet prudens.

Ab altero expectes, alteri quod feceris.

Terent. Omnia prius experiri, quàm armis, sapientem decet.

Horat. Eventus stultorum magister.

Dulce est desipere in loco.

Fortitudinis.

Ovidius. FOrtior est, qui se, quàm qui fortissima vincit
Omnia, nec virtus altius ire potest.

Omne solum forti patria est.

Patria est ubicũq; virtus sedẽ sibi elegerit.

Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm amare vitam.

Seneca. Quemcunq; fortem videris, miserũ neges.

Fortes

Fortes fortuna adjuvat. *Terent.*

Magnum faciunt hominem res adversæ, quẽadmodum secundæ felicem.

Crescit in adversis virtus.

Necessitudo etiam timidos fortes facit. *Sallust.*

Scilicet adversis probitas exercita rebus, *Ovidius.*
Tristi materiam tempore laudis habet.

Quanta cujusq; animo audacia naturâ, aut moribus inest, tanta in bello parere solet. *Sallust.*

In re malâ animo si bono utáre, juvat. *Plautus.*

In dubiis homines spectare periclis *Lucret.*
Convenit, adversisq; in reb⁹ noscere qui sint.

Animus æquus, optimum est ærumnæ condimentum. *Plautus.*

Explorant adversa viros, perq; aspera duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo. *Sil. Ital.*

In suo quisque periculo magnum habet animum. *Terent.*

Scitũ est profectò quiddam, & in mediis malis ea quẽquam sapere, quę sapere est opus

Tu ne cede malis, sed cõtra audentior ito. *Virgilius.*

Haud est virile terga fortune dare. *Senec.*

Facere solent extrema securos mala. *Senec.*

Apparet virtus, arguiturque malis *Ovidius*

Facile supplicium perpeti, se supplicio liberare est.

Vt valeas, multa ferenda tibi.

Superanda omnis fortuna ferendo est. *Virgilius*

Audaces fortuna juvat, timidosq; repellit.

Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur, non iis quorum e-

mori virtus non poteſt.

Propert. Audendum tibi aliquid, ſi vis eſſe aliquid.

Terent. Non fit ſine periculo facinus magnum & memorabile.

Quod ſi deficiant vires, audacia certè
Laus erit: in magnis & voluiſſe ſat eſt.

Ovidius. Ut deſint vires, tamen eſt laudanda volũtas.

Nihil tam altè natura conſtituit, quo virtus non poſſit eniti.

Ovidius. Invia virtuti nulla eſt via.

Idem. Tendit in ardua virtus.

Enervos animos virtus odiſſe ſolet.

Plautus.

Amicitia.

NEque falſum prorſus, neq; ſuave eſſe poteſt quicquam, ubi amor non admiſcetur: fel, quod eſt amarum, id mel faciet.

Cicero. Non aqua, non igni, non aëre pluribus locis utimur, quàm amicitia.

Solem è mundo tollunt, qui amicitiam è vita tollunt.

Xenophon. Tantũ boni eſt in amicitia, ut ad eam rem perficiendam, deorum atque hominum munera videantur concurrere.

Amicus eſt deſiderabile nomen, homo vix apparens, infelicitatis refugiũ, vix inveniẽda poſſeſſio, ſecretorum receptor, indeficiens, quies amanda felicitas.

Salluſt. Æqualitate animorum conſtat amicitia.

Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma eſt amicitia.

Eadem cupere, eadem odiſſe inter bonos, inter

inter malos factio est.

Solus est homo amico amicus.

Amicitia omnibus rebus humanis anteponenda.

Odit verus amor, nec patitur moras. *Seneca.*

Tardo amico nihil est quicquã iniquius. *Plautus.*

Amor, qui renuit operari, amor non est.

Ubi amici, ibidem opus. *Augusti.*

Is amicus est, qui in re dubia, re juvat, ubi re est opus. *Cicero.*

Amicus certus in re incerta cernitur. *Ovidius.*

Scilicet: ut fulvum spectatur in ignibus aurũ,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Stat nulla diu mortalibus usquam.
Fortunâ titubante fides.

Donec eris felix, multos numerabis amicos: *Ovidius.*
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Fidem secunda poscunt, adversa exigunt. *Senec.*

Extra fortunam est quicquid donatur amicis *Martialis.*
Quas dederis, solas semp habebis opes.

Si quid erga amicum benèfeceris, aut consulueris fideliter, non videris meruisse laudem munere functus tuo.

Reconciliatâ simultate, quamlibet leves suspiciones fugiendæ sunt. *Propert.*

Verus amor nullum novit habere modũ:

Conjunctio animorũ, maxima cognatio est.

Qui verè amat, præter unum amare non potest.

Opitulandum amicis, sed usque ad aras.

Cicero. Contra patriam arma pro amico sumenda non sunt.

Est quatenus amicitiæ dari venia possit.

Omnia cum amico discutienda sunt, primùm autem discutiendus, probandusque amicus ipse est.

Amicitiis non est utendum ut floribus, tandiu gratis, quandiu recentibus.

Sallust. Veteres amicitias pro consequentium novitate non fastidias.

Amicorum nunquam cuiquam hominum satis fuit.

Plautus. Amicos res invenit.

Amicorum communia debent esse omnia.

Ovidius. Nomen amicitiæ barbara corda movet.

Amandi nec multi, nec ulli.

Amicitiæ immortales esse debent: mortales inimicitiæ.

Bias. Periculosum est inter amicos de re aliqua statuere: nam ita necessum est, alterum ex his prorsus inimicum habere.

Optimam vitæ suppellectilem sibi comparavit, qui amicos paravit.

Paupertatis, ac divitiarum.

Lucret. MAgnum vectigal est parsimonia.

Divitiæ grandes hominis sunt, vivere parcè.

Si res tua non sufficiat tibi, tu parcendo fac, ut sufficias rei tuæ.

Pauper non est is cui rerum suppetit usus.

Egens æquè est is, cui, quod est, non sufficit, ar-

ci, atque is, qui nihil habet.

Quod satis est; cui contingit nil amplius optet. *Horatius.*

Benè est, cui deus obtulit, *Plautus*

Parcâ quod satis est manu,

Facinus audax incipit, *Ovidius.*

Qui cum opulento pauper cœpit rem habere, aut negotium. *Horatius.*

Curia pauperibus clausa est.

Paupertas nulli malum est, nisi repugnanti.

Magnum pauperies opprobrium jubet, & facere & pati.

Nil habet infelix paupertas durius in se, *Iuvenal.*

Quàm quòd ridiculos homines facit.

Magister artis, ingeniique largitor *Persius.*

Venter.

Paupertas omnes perdocet.

Difficile est pauperem philosophari. *Horatius.*

Serviet æternum, qui parvo nesciet uti.

Inopiæ pauca desunt, avaritiæ omnia. *Horatius.*

Locum virtutis deseruit, qui

Semper in augenda festinat & obruitur re.

Avaritia, adeoq; pecuniæ studium fidē, probitatem, cæterasque bonas subvertit. *Iuvenal.*

Lucri bonus est odor ex re *Horatius.*

Qualibet.

Nunquam expletur cupiditatis sitis.

Pecunia avaro supplicium est.

Semper avarus eget.

Nimium ad rem in senecta attenti sumus.

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit; *Iu venal.*

Martial. Et minus hanc optat qui non habet.
Rape, congere, aufer, posside: relinquendũ est.
Solius temporis honesta avaritia est.
Ubi quis pecuniam habet, necesse est, ut aut seipsum, aut pecuniam vilem habeat.
Plautus. Avarus multa multis sæpè suasit perperam.
Luca. Solus ferrum, mortemque timere
Auri nescit amor.
Cicero. Divitiarum fluxa est, atque fragilis gloria.
Animus hominis dives, non arca appellari solet.
Divites non solùm cruciantur libidine augendi ea, quæ habent, sed etiam amittendi metu.
Horat. Et genus & virtus, nisi cũ re, vilior alga est.
Omnia pulchris divitiis parent.
Juvenal. Prima peregrinos obscœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Divitiæ molles.
Cicero. Divitiarum cupido ibi est, ubi & luxus, usus q;
Qui suis cõtentus est, is, verò ditissimus est.
Cui tanta possessio est, ut ad liberaliter utendum facilè contentus sit, qui nihil quærit, nihil appetit, nihil optat amplius, hic demum dives appellandus est.
Cicero. Virtute qui præditi sunt soli sunt divites.
Horat. Opes sunt sarcinæ mentis.
Propert. Imperat aut servit collecta pecunia cuique:
Aurum omnes victâ jam pietate colunt.
Aurea nũc verè sunt secula, plurimus auro,
Venit

Venit honos.

Nemo extollere sese, & divina mortalis attingere potest, nisi omissis pecuniæ & corporis gaudiis. *Sallust.*

Fortunæ bonorum uti initium, sic finis est.

In pretio pretium nunc est. *Ovidius.*

Crescentem sequitur cura pecuniam, *Horatius*
Majorumque fames.

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum. *Terent.*

Exercitij, seu Laboris & ignavia.

Dii nobis laboribus omnia vendunt.

Qui felices aliquando esse volunt, laborare debent.

Qui studet optatā cursu contingere metam *Horatius.*
Multa tulit, fecitq; puer, sudavit, & alsit.

Vigilando, agendo, benè consulendo, prosperè omnia cedunt. *Sallust.* *Salust.*

Mala mille affligunt hominem, cui segne & inutile corpus.

Nemo unquam ignaviâ immortalis factus est.

Difficilia quæ pulchra.

Qui dormiunt libenter, sine lucro & cum malo quiescunt. *Plautus*

Si non *Horatius.*
Intendes animum studiis & rebus honestis,
Invidiâ vel amore vigil torquebere.

Desuetudo pigritiam, pigritia veternū parit.

Exercitium dormientem naturam excitat, morbos fugat, denique temporis lucrum

est uberrimum.

Exercitium potest omnia.

Vergilius. Labor omnia vincit
Improbus.

Spe otii sustentatur labor.

In tenui labor, at tenuis non gloria.

Magnæ curæ magna merces.

Quæ laboriosa sunt juventuti studia, hæc sunt
Jucunda senectuti otia.

Laboris condimentum est otium.

Par est fortuna labori.

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.

Si quid feceris honestum cum labore, labor abit, honestum manet: Si quid turpe cum voluptate, turpitudo manet, voluptas abit.

Blando veneno desidiæ, virtus paulatim evicta senescit.

Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit.

Omne opus difficile apparet, antequam tentaveris.

Nihil tam facilè, quin difficile fiat, si invitus facias.

Voluptatis.

Sallust. IN regno voluptatis virtuti non est locus.

Næ illi falsi sunt, qui diversissimas res pariter expectant, voluptatem & præmia virtutis.

Voluptatibus simul, & virtuti nemo servire potest.

Voluptas est malorum esca, quod ea non minus homines, *Plautus.*
Quàm hamo capiantur pisces.
Hominis præstantia indigna est voluptas.
Est virtus placitis abstinuisse bonis.
Facilè ingenia adolescentum ab honesta disciplina ad luxum dilabuntur.
Luxum suadet licentia.
Suadent brevem præsentia fructum.
Copia, luxusque nimius, ad voluptatem facillimè allicit.
Nulla est adeò voluptas, quæ non assiduitate sui fastidium pariat. *Plinius.*
Copia fastidium parit.
Voluptates commendat rarior usus. *Iuvenal.*
Pœnitentia, dolorque voluptate comparantur.
Ita diis placitum, voluptati ut mœror comes consequatur. *Plautus.*
Dolor ac voluptas *Seneca*
Invicem cedunt: at brevior voluptas.
Voluptatum usuræ morbi sunt.
Sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. *Horatius.*
Miscentur tristia lætis. *Ovidius.*
Qui minus deliciarum novit in vita, minus timet mortem.

Fortuna.

Fortuna opes auferre, non animum potest. *Seneca.*
Fortuna fortes metuit, ignavos premit.

Oblatā utramvis fortunam juxta suscipere discat, qui animo esse tranquillo cupit.

Fortuna meliores sequitur.

Salust. Probitatem, industriam, cæterasque bonas artes, neque dare, neque eripere cuipiam fortuna potest.

Fortuna cùm blanditur, tunc vel maximè metuenda.

In secūdis nihil minus, quàm confidendum.

Parcius obsequenti fortunæ potius fidendū, quàm usquequaque faventi.

Fortunæ muneribus utendū, non fidendum.

Senec. Quidquid in altum
Fortuna tulit, ruitura levat.

Fortuna nunquam perpetuò est bona.

Horat. Fortuna sævo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores.
Nunc mihi, nunc alii benigna.

Nulli præstat velox fortuna fidem.

Cicero. Cæca fortuna est, & eos plerunque efficit cæcos, quos complexa est.

Fortuna, ut medicus ignarus, multos cæcat.

Servat multos fortuna nocentes.

Lucanus. Res secundæ non habent unquam modum.

Seneca. Lasciviam amant atq; superbiā res secundæ.

Sallust. Prospera animos efferunt.

Seneca. Omnes, cùm secundæ res sunt maximè,
Terent. tum maximè meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam ferant.

Cicero. Cui spes omnis, & ratio, & cogitatio pendet

der à fortuna, huic nihil oportet esse certi, nihilque quod exploratum habeat permansurum sibi, nec unum quidem diem.

ifer est, qsquis felicitatẽ sperat à miseris.

iber est quisque fortunæ suæ.

iam cuique mores fingunt fortunam.

:rinde ut quisque fortuna utitur, ita præcellit. *Plautus.*

mnibus nobis, ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus. *Terent.*

ortuna non mutat genus. *Horatius.*

ona fortunæ perinde sunt, ut animus illius, qui ea possidet:

Qui uti scit, ei bona: qui non utitur rectè, mala.

ortunam citius reperias, quàm retineas.

ortunam, cùm abire permiseris, frustra postmodum fugientem implorabis.

Jaturam plerunque fortuna corrumpit.

)ira libido fortunæ comes.

'ortuna multis nimis dat, satis nulli.

)at quodcunque libet fortuna, rapitque. *Martial.*

'ortuna in omni re dominatur.

Turba tremens sequitur fortunam semper, & odit. *Ovidius.*

Ad saturitatem non est opus fortunâ. Nam quod necessitati sat est, tollit irata. *Sallust.* *Iuvenal.*

Levis magnas opes huc fert & illuc casus.

Brevis est magni fortuna favoris.

Fortuna humana fugat, arctatq; ut lubet. *Sil. Ital.*

Minus in parvis fortuna furit.

Felicitatis comes invidia.

Seneca. Fortuna simul cum moribus immutatur.

Sallust. Successum fortuna, experientiam laus sequitur.

Horat. Quem res plus nimio delectavére secundæ,
Mutatæ quatient.

Læta omnia rarò sine infelicitate aliqua eveniunt.

Ovidius. Fortuna arbitriis tempus dispensat ubique.

Hominem esse calamitosum.

Plautus. Dii nos quasi pilas, homines habent.

Ovidius. Ludit in humanis divina potentia rebus,
Et certam præsens vix habet hora fidem.

Seneca. Quemcunq; miserū videris, hominem scias.

Ea est humanarum rerum natura, ut nihil sit omni ex parte beatum.

Plautus. Ut sunt humana, nihil est perpetuū datum.

Ovidius. Vita data est utenda.

Plautus. Nihil est homini perpetuum bonum.

Jam huic voluptati hoc adinvētum odiū est.

Prima pars ævi sese nescit: media curis obruitur: ultima molestâ senectute premit.

Juventa nihil est fugacius, quæ ubi avolarit semel, redit nunquam.

Virgilius. Optima queq; dies miseris mortalib' ævi,
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.

Iuvenal. Senectus ipsa morbus est.

Horat. Obrepit non intellecta senectus.

Multa ferunt anni veniētes cōmoda secum,

Multa

ſulta recedentes adimunt.

ormæ gloria fluxa atque fragilis eſt.

es eſt forma fugax.

orma exigui temporis donum eſt. *Propert.*

Nec forma æternum haud cuiquam eſt fortuna perennis,

Lōgius aut ꝓpius mors ſua quēque manet.

Oculi noſtri tum demum miſerrimi ſunt, ubi coguntur paupertatem noſtrā conſpicere. *Terent.*

ta plerique ingenio ſumus omnes, noſtri noſmet pœnitet.

Res humanæ fluxæ, & mobiles ſæpius in adverſa mutantur. *Salluſt.*

Æquo animo ferendæ calamitates mortalibus.

Immortalia ne ſperes, monet annus, & almum, *Horat.*

Quæ rapit hora diem.

Novit paucos, *Seneca.*

ecura quies.

Nulla dies mœrore caret. *Horat.*

Tu quancūq; Deus tibi fortunaverit horam,

Gratâ ſume manu,

Gaudia nō remeant, ſed fugitiva volant. *Martia.*

Finis alterius mali *Seneca.*

Gradus eſt futuri.

Levè eſt miſerias ferre, perferre eſt gravè.

Nihil jucundum, quod nemo videt, ne ipſæ quidem opes.

Omnium rerum viciſſitudo eſt. *Terent.*

Sævis inter ſe convenit urſis. *Iuvenalis*

Ast homini ferrū lethale incude nefanda
Produxisse parum est.
Lupus est homo homini, non homo, quum qualis sit, non novit.

Proper. Unicuique dedit vitium natura creato.
Curarum somnus domitor, pars est humanæ melior vitæ.

Horat. Debemus morti nos, nostræque.
Omnia orta occidunt, auctaque senescunt.

Sallust. Homo se prius morti, quàm vitæ parare debet, atque adeò putare extremum sibi semper adesse diem.
Vita & mors jure naturæ sunt.
Hæc est hominis conditio, ut quàm citò in lucem exeat, moriturus existat.

Tibullus. Quis furor est atrā bellis accersere mortem;
Imminet, & tacito clam venit illa pede.
Mors æquat summis infima, involvit humile pariter, & celsum caput.

Martial. Ipse jubet mortis nos meminisse Deus.

Virgilius. Stat sua cuique dies, breve & irreparabile tempus
Omnibus est vitæ.
Fata manent omnes.
Mille modis lethi miseros mors una fatigat.

Horatius. Quem sors dierum cumque dabit, lucro appone.
Omnes una manet mors.
Et calcanda semel via lethi.

Sil. Ita. Et pace & bello cunctis stat terminus ævi.
Vive velut rapto, fugitivaq; gaudia carpe.

Perdi-

Perdiderit nullum vita reversa diem. *Martial.*

Quis scit an adiiciant hodiernæ crastina vitæ *Horat.*

Tempora dii superi?

Nemo tam divos habuit faventes, *Seneca.*

Crastinum ut posset sibi polliceri.

Mors ultima linea rerum est. *Horatius.*

Abeunt omnia, unde orta sunt. *Cicero.*

Mors sola fatetur *Iuvenal.*

Quantula sunt hominum corpuscula.

Nemo quàm benè vivat, sed quandiu, curat: cùm omnibus possit contingere, ut benè vivant: ut diu, nulli.

Vita humana similis est ferro, quod si exerceas, atteritur: si non exerceas, rubigo consumit.

In luctu, atque miseriis mors ærumnarum requies, non cruciatus est. *Sallust.*

Ut benè vivitur, diu

Vivitur. *Plautus.*

Dominii ac servitutis.

Libertatem nemo bonus, nisi cum anima simul amittit.

Omnes profectò liberi lubentius

Sumus, quàm servimus. *Plautus.*

Propriæ telluris herum natura, neque illum

Nec me, nec quenquam statuit. *Horatius.*

Libertas per inertiam amittitur.

Liber is est æxistimandus, qui nulli turpitudini servit. *Sallust.*

Natura

Natura mortalium avida est imperii.
Ea demum tuta est potentia, quæ viribus suis domum imponit.

Horatius. Vim temperatam dii quoque provehunt
In majus: iidem odere vires
Omne nefas animo moventes.
Facilitate nihil est homini melius, neque clementiâ.

Terent. Pudore & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo, quàm metu.
Deteriores omnes sumus licentiâ.
Immodicus libertatis usus, servitutis quandoque occasio fuit.

Seneca. Durum & invisum & grave est
Servitia ferre.
Pessimus quisq; asperrimè rectorem patitur.
Servi ære parati, injusta imperia
Dominorum non perferunt.
Facile est imperium in bonis.
Non qui jussus facit aliquid miser est, sed
Qui invitus.

Plautus. Non decet superbum esse hominem servum.
Plautus. Plus oportet scire servum, quàm loqui.
Omnis animi debilitata, & humilis & fracta timiditas servitus est.

Cicero. *Claud.* Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.

Regnum non capit duos.

Lucanus. Nulla fides regni sociis, omnisq; potestas
Impatiens consortis erit.
Particeps dominationis neque fuit quisquã,

quam

quam, neque, si pati potuisset, orbis terrarum bello concussus foret.

n maxima fortuna, minima licentia esse debet. *Sallust.*

Minimum decet licere, cui multum licet. *Seneca.*

Multos timeat oportet, qui timetur à multis.

Rarò contingit, eum à multis diligi, qui non merito, sed arrogantiâ pluribus nititur anteferri.

Odia qui nimium timet, regnare nescit.

Ars prima regni est, posse invidiam pati. *Seneca.*

Malus est minister regii imperii pudor.

Timendus tibi populus, apud quem multa possis.

Tutus esse non potest, quem maxima pars hominum extinctum esse cupiat.

Est regis alti spiritum regi dare. *Seneca.*

Multa cura summo imperio inest. *Seneca.*

Qui quærit alta, is malum videtur quærere. *Plautus.*

Venenum in auro bibitur.

Iniqua nunquam imperia retinentur diu.

Regna cum scelere, omnibus *Seneca.*

Sunt exiliis graviora. *Seneca.*

Virtus & summa potestas

Non coëunt. *Lucanus.*

Ut nemo doceat fraudis, & sceleris viam,

Regnum docebit. *Seneca.*

Nemo alteri imperium volens concedit, & quanvis novus, atque clemens sit, qui plus potest, tamen cui malo esse licet,

cet,

cet, formidatur.

Ovidius. Non benè conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas, & amor.
Regum pernicies adulatio.

Terent. Errat longè mea quidem sententia,
Qui imperium credit gravius esse, aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitiâ adjungitur.

Sallust. Non exercitus, neque thesauri, præsidia regni sunt: verùm amici, quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur.

Sallust. Regiæ voluntates plerunq;, ut vehementes, sic mobiles sunt, ac sçpè ipsæ sibi adversæ.
Regis ad exemplum totus cōponitur orbis,
Circa regna tonat.

Seneca. Nunquam placidam sceptra quietem,
Certumve sui tenuere diem.

Horatius. Vis consilii expers, mole ruit sua.

Sallust. Imperium his facilè artibus retinetur, quibus initio partum est.

Seneca. In servitutem cadere de regno grave est.

Amoris.

Plautus. Qui in amore præcipitavit, pejus perit, quàm si saxo saliat.
Vis magna mentis, blandus atq; animi calor
Amor est.

Seneca. Amor amoris expers non est. (deat.

Ovidius. Nox, & amor, vinumq; nihil moderabile sua-

Illa pudore vacat: Liber, Amorq; metu.

Libertas quoniam nulli jam restat amanti, *Propert.*
Nullus liber erit, si quis amare volet.

Insanum est & malum in hospitium divorti ad cupidinem.

Quisquis in primo obstitit, *Seneca.*
Repulitq; amorem, tutus ac victor fuit.
Qui blandiendo dulce nutrivit malum.
Serò recusat ferre, quod subiit jugum.

Solus amor morbi non amat artificem. *Propert.*

Horatius. Quæ res.
Nec modum habet, neque consilium, ratione, modoque. *Plautus.*
Tractari non vult: in amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursum.

Amorem sectari solent, cura, ægritudo, dolor, nimiaque elegantia.

Nemo sine grandi malo,
Præter quàm res patitur, studet elegantiæ.

Pulchra mulier nuda erit, quàm purpurata pulchrior.

Meretrix non absimilis mari: quod das devorat: nunquam abundat.

Hoc unum in ore perpetuò habent meretrices, da mihi, atque affer mihi.

Amori accedunt hæc vitia. *Plautus*
Insomnia, ærūna, error & terror, & fuga,
Ineptia, stultitiaque adeò, & temeritas,
Incogitantia, excors immodestia,
Petulantia, cupiditas, & malevolentia.

Inhæ-

Inhæret etiam aviditas, desidia, injuria,
Inopia, contumelia, & dispendium,
Multiloquium, & pauciloquium, &c.

Virgilius. Improbe Amor, quid non mortalia pectora cogis?

Sævus amor docuit natorũ sanguine matrem
Commaculare manus.

Crudelis amor, cujus parva flamma primo vapore delectet: ac fomento consuetudinis exæstuans, immodici ardoris totum hominem perurat.

Amor in tempore vires capit, & paulatim totum hominem amplexatur.

Amantes amentibus haud dissimiles, qui seipsos nesciunt, & quid agant, ignorant.

Celerem habet ingressum amor, regressum tardum.

Dulce est insanire in loco.

Qui amat, si quod amat habet, id satis habet sibi.

Pro cibo videre, amplecti, osculari atque alloqui.

Amantium est, etiam nævos ejus, quod amant, exosculari.

Nulla nõ hora somniamus, quod amamus.

Ubi vanis somniis enutritur amor, præcordiis insedit.

Amoris præmium, fructusq; libidinis, aliquando sola cogitatio: Supplicium verò grave, frustratio cupiditatis.

Consuetudo & mores fugant duritiem, & obsti-

obstinaciam inimicam Amori.

Ista dulcedine foventur amantes. Hæc tum demum se prodit, quum dirimitur amor.

ulces amorum insidiæ.

cile irati verbo mutantur amantes.

nantium iræ, amoris redintegratio est. *Propert.*

ara est concordia formæ, *Terent.*

:que pudicitiæ. *Iuvenal.*

mia est miseria, pulchrum esse hominem nimis. *Plautus.*

Tunc vive castè *Claudia-*

perius, cùm prompta Venus. *nus.*

ec regna socium ferre, nec tædæ sciunt.

Non benè cum sociis regna, Venúsque manent. *Seneca.*

mor perennis conjugis castæ manet.

æcus amor nonnunquam admiratur neglecta. *Seneca.*

mnia vincit amor. *Virgilius.*

Sobrietatis.

Ucce

Noscenda est mensura tuæ. *Iuvenal.*

on vinum moderari, sed vino solent, qui quidem probi sunt. *Plautus.*

ina parant animos Veneri. *Ovidius.*

vinum mutum cōfertur plerumque culpa: quod si loqui posset, se defenderet.

imis est vile vinum, atque amor, *Plautus.*

i ebrio atq; amanti impunè facere, quod lubeat, licet.

lomini cicuta est vinum.

Vino

Plinius. Vino forma perit, vino corrumpitur ætas.
Propert. Vinum memoriæ mors.
Plautus. Magnum hoc vitium vino est: pedes captat primùm, luctator dolosus est.
Quę tu asservare rectè, ne aufugiat, voles,
Escâ atque potione vinciri debet.
Apud mensam plenam hominis rostrum diliges:
Dum tu illi quid edat, & quod potet, prębeas
Arbitratu suo affatim quotidie,
Nunquam ædepol. fugiet.
Plautus. Verecundari neminem
Apud mensam decet.

Taciturnitatis.

Qui non novit tacere, nescit loqui.
Pœnituit aliquando locutum esse, tacuisse nunquam.
Hesiodus. Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens
Gloria, quæ parcis mensurat singula verbis
Effræni oris & exlegis dementiæ extremum infelicitatis occupat.
Linguā compescere virtus non minima est.
Mors & vita in manibus linguæ.
Maledicentia stultorum thesaurus, quem in lingua conditum tenent.
Qui inconsideratè loquitur, sentiet mala.
Horatius. Inter pocula præsertim servandū silentium.
Seneca. Stultus non novit silentium servare.
Percontatorem fugito: nam garrulus idē est.
Horatius. Alium silere, quod voles, primus sile.

Lingua

Lingua hominum ad judicia præceps,
Semel emissum volat irrevocabile verbum.
Lingua, si infrænis est, & prodiga, interdum maximarum cladium organum est: at si parca & provida, in ea particula ingentium bonorum fomites latent, & prudentia inde excerpitur.
Qualis vir, talis oratio.
Pudicæ mentis, pudicus sermo.
Os sanctum, sancta promit eloquia.
Imago hominis sermo est.
Detrahentem aversatur vir bonus.
Huic non licet alterius vituperationem patienter audire, qui nec ab aliis optat suam recipi.
Verecundia silentium imperat.

Beneficentia, & Ingratitudinis.

Quod benè fit bonis, *Plautus.*
Haud perit.
Nec aurum, nec argentum, nec quicquam eorum, quæ accipiuntur, beneficium est: sed ejus, qui tribuit animus.
Benefacta benefactis cumulanda.
Aliquando gratius est, quod facili, quàm quod plenâ manu datur.
Quicquid sine detrimento commodari potest, id tribuatur etiam ignoto.
Serò beneficium dedit, qui roganti dedit.
Eodem animo debetur beneficium, quo dat.
Reddit beneficium, qui libenter debet.
Nemo libenter debet reddere, quod non accipit, sed extorsit.

Q

Cicero. Meminisse debet is, in quem collocatum est beneficiū, non cōmemorare qui contulit.

Odiosum hominum genus officia exprobrātium.

Beneficium, nec in puerum, nec in senem, conferendum est: in hunc, quia perit antequam gratiæ referendæ detur opportunitas: in illum, quia non meminit.

Improbus est homo, qui beneficium
Scit sumere, & reddere nescit.

Ingratus, qui beneficium accepisse se negat, quod accepit: ingratus, inquam, qui id dissimulat: rursum ingratus, qui non reddit: At omniū ingratissimus, qui oblit' est.

Plautus. Ita sunt omnes isti nostri cives:
Si quid benefacias, levior plumâ gratia est:
Si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Ovidius. Est aliqua ingrato meritum exprobare voluptas.

Immunifico cantari solet, quod habes, ne habeas.

Sallust. Regem armis, quàm munificentiâ vinci, minus flagitiosum.

Eruditionis, ac Scientiæ.

Opes ejusmodi parandæ, quæ navi fractâ, simul cum domino queant enatare.

Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia, gloriâ: jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.

Dignum laude virum Musa vetat mori.

Literæ pulcherrimæ sunt hominis divitiæ.

Quemad-

Quemadmodum corpus medicina, sic animum philosophia curat.
Hominis mens discendo alitur.
Vita hominis sine literis mors est, & hominis sepultura.
Strenua ingenia, quò plus recessus sumunt, hoc ma ores impetus edunt.
Ingenium quondam fuerat pretiosius auro: *Ovidi.*
At nunc barbaries grandis, habere nihil.
Homine imperito nunquam quicquam injustius, *Terent.*
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.
Iners malorum remedium ignorantia est. *Seneca.*

Reliqua confusè, & sine ordine.

LAudis cupiditas, & timor ignaviæ, ad virtutem excitant. *Sallust.*
Gloriam, honorem, imperium, bonus & ignavus æquè sibi exoptant.
Gloria alitur industriâ.
Æqua laus est, à laudatis laudari, & ab improbis improbari. *Seneca.*
Laudare se, vani: vituperare stulti est.
Qui favoris gloriam verè petit, *Plautus.*
Animo laudari magis, quàm voce volet.
Laus vera humili sæpè contingit viro.
Sperat quidem animus: quò eveniat diis in manu est.
Credula vitam Spes fovet. *Tib.*
Miserrimum est timere, cùm speres nihil. *Seneca*
Insperata sæpius accidunt, quàm quæ speres.

Axilium petendum ab omnibus, etiam ab infimis.

Nihil tam firmum, cui periculum non sit, etjam ab invalido.

Plaut. Inhumanum est malè mereri de immerente.

Certa amittimus, dum incerta petimus.

Nihil est, quod non assidua meditatio facillimum reddat.

Cui plus licet, quàm par est: plus vult, quàm licet.

In extrema inopia constitutis, haud facilè est emergere.

Animi molles & ætate fluxi, dolis haud dificulter capiuntur.

Claud. Plus est servasse repertum,
Quàm quæsiisse decus.

Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.

Sallust. Ubi intenderis ingenium, valet.

Hoc deterius habet Respublica, quò magis res privatæ florent.

Suum cuique pulchrum.

Rex suus Reginæ placet.

Val. Flac. Est amor & rerum cunctis tutela suarum.

Domi industria, foris justum imperium, animus in consulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius, illustres, & magnos fecêre plerosque.

Necesse est facere sumptum, qui quærit lucrum.

Plautus. Tum deniq; omnes nostra intelligimus bona,

Quum

Quum, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.

Laudata virtus creſcit, & immenſum gloria calar habet.

Nimia omnia,

Nimium exhibent negotium.

Plurimum facere, minimum de ſeipſo loqui, prudentioris eſt.

Quibuſdam ſomnium rixa facit.

Cupienti etiam celeritas mora eſt.

Nunc nunc, qui fœdera rumpit *Claudian.*

Ditatur: qui ſervat, eget.

Multò promptius eſt cavillari, quàm æmulari.

Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat atque molliat.

Dies adimit ægritudinem hominibus. *Cicer o.*

Antiqua novis præfert invidia.

Concordiâ parvæ res creſcunt, diſcordiâ maximæ dilabuntur. *Salluſt.*

In irrecuperabilibus optimum eſt remedium oblivio.

Negat ſibi ipſi, qui quod fieri non poteſt, petit.

Qui timidè rogat, *Seneca.*

Docet negare.

Omnes res perinde ſunt, ut agas, ut eas magnifacias. *Plautus*

Ignoſce illis multa, nihil prorſus tibi. *Propert.*

Ingenio ſtat ſine morte decus.

Gaudet patientia duris. *Lucanus.*

Quicquid facimus venit ex alto.

Seneca. Vulgus ingenio mobili, seditiosum est, atque discordiosum, cupidum rerum novarum, quieti & otio adversum.

Virtus est, ubi occasio admonet, despicere.

Val. Flac. Nulla cælum reparabile gaza.

Terent. Qui se habet, nihil perdidit.

Non rete accipitri tenditur, neque milvio.

In gerendis negotiis, sequendæ temporum opportunitates.

Irritatæ necessitatis gravissimi sunt morsus.

Propert. Naturæ sequitur semina quisque suæ.

Ovidius. Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata;

Quod licet, ingratum est: quod non licet, acrius urit.

Illicita amari solent.

Nemo recusat ferre sortem, quam omnes patiuntur.

Plautus. Dum vivit, hominem noveris: ubi mortuus est, quiescas.

His nunc præmium est, qui recta prava faciunt.

Martial. Nulli te facias nimis sodalem;

Gaudebis minus, & minus dolebis.

Quod quisque patitur, id verò omnium gravissimum quisque putat.

Juvenal. Dociles imitandis

Turpibus ac pravis omnes sumus.

Melius est in corvos, quã in adulatores incidere: hi n. viventes, illi mortuos exedunt.

Pœna

Pœna est vehemens, noctedieque suum gestare in pectore testem.

Omne bellum sumitur facilè: cæterum ægerrimè desinit. *Sallust.*

Non laudandus est, qui plus credit, quæ audit; *Plautus.*

Quàm quæ videt.

Jus summum sæpè summa malitia est. *Terent.*

Neglecta solent incendia sumere vires. *Horatius.*

Non licet hominem esse sæpè ita ut vult, si res non sinit. *Terent.*

Venienti occurrendum est morbo.

Lento gradu ad vindictam sui, divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat. *Seneca.*

Quem sæpè transit casus, aliquando invenit.

Omnes res laudantur, atque appetuntur, ut earum rerum usus est.

Carere debet omni vitio, qui in alterum paratus est dicere. *Cicero.*

Semper nocuit differre paratis. *Lucanus.*

Suus cuique mos genuinus est.

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno. *Persius.*

Quot homines, tot sententiæ.

Maxima pars hominum morbo jactatur eodem. *Horatius.*

Iniquè comparatum est, hi, qui minus habent,

Ut semper aliquid addant ditioribus.

Vive tibi, tecumq; habita, nec grandia tentes:
Effugit immodicas parvula puppis aquas.

Ad lectorem.

Hac succincta licet, brevibusq; reposta docebũt,
Qui vitam formes, instituasq; tuam.

TERENTII SENTENTIÆ ET ADAGIA.

EX ANDRIA.

Actu primo, Scena prima.

D arbitror

Adprimè in vita utile esse, ut nequid nimis.

Hoc tempore

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Ingenium est

Omnium hominum à labore proclive ad libidinem.

Scena secunda.

Omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.

Davus sum, non Oedipus.

Scena tertia.

Seni verba dare, difficile est.

Scena quinta.

Dum in dubio est animus, paulo momento huc, illuc impellitur.

Actu secundo, Scena prima.

Quoniam id fieri, quod vis non potest, velis id quod possit.

Facilè

Facilè omnes cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.

Scena quinta.

Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet:
Omnes sibi melius malle esse, quàm alteri.

Actu tertio, Scena prima.

Fidelem haud fermè mulieri invenias virum.
Ego in portu navigo.

Scena tertia.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Actu quarto, Scena prima.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata, cuiquam ut siet,
Ut malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius, sua comparet ut commoda?

Scena quinta.

Fallacia alia aliam trudit.
Paulùm interesse censes ex animo omnia,
Ut fert natura facias, an de industria?

Scena sexta.

Sic ut quimus, quando ut volumus non licet.

Actu quinto, Scena prima.

Beneficium verbis initum, re comprobes.

Scena secunda.

Omnis res est jam in vado.

Scena tertia.

Pro magno peccato, paululum supplicii satis est pati.

Scena quarta.

Nodum in scirpo quæris.

Scena quinta.

Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror,
Quod voluptates eorum propriæ sunt.

EX EUNUCHO,

PROLOGO.

Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.

Actu primo, Scena prima.

QUæ res in se neque consilium, neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia, injuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum, incerta hæc, si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.

Actu secundo, Scena prima.

Ejiciunda mollities animi. Stat sententia.
Adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non noscas eundem esse.

Scena secunda.

Dii immortales, homini homo quid præstat!
Stulto intelligens quid interest!
Omnia habeo, neque quicquam habeo: nihil cùm est, nihil defit tamen.
Viden' otium, & cibus, quid faciat alienus?

Hîc.

Hic homines frigent.
Omnium rerum vicissitudo est.

Scena tertia.

Isthæc in me cudetur faba.

Actu tertio, Scena prima.

Par pari referto.

Scena secunda.

E flamma te petere cibum posse arbitror.

Actu quarto, Scena quinta.

Sine Cerere, & Libero friget Venus.

Scena sexta.

Tu quod cavere possis, stultum admittere est.

Scena septima.

Consilio omnia prius experiri, quàm armis, sapientem decet.
Novi ingenium mulierum;
Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultrò.

Actu quinto, Scena prima.

Ovem lupo commisisti.

Scena secunda.

Sæpè
Ex malo principio, magna familiaritas
Conflata est.

Scena septima.

Egomet meo indicio miser, quasi sorex, hodie perii.

Scena nona.

Satis diu hoc jam saxum vorso.

EX HEAVTONTIMORUMENO.

Actu primo, Scena prima.

TAntúmne est ab re tua ocii tibi,
Aliena ut cures, eaque nihil, quæ ad te attinent?
Homo sum, humani à me nil alienum puto.

Scena secunda.

Bona (scilicet fortunæ)
Perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona: illi qui non utitur rectè, mala.
Quem ferret, si parentem non ferret suum.
Parentum injuriæ
Uniusmodi sunt fermè: paulò qui est homo tolerabilis.
Ubi animus semel se cupiditate devinxit mala,
Necesse est consilia consequi consimilia.

Actu secundo, Scena prima.

Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices!
Qui æquum esse censent, nos jam à pueris ilicò nasci senes.
Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, quæ nunc est, non quæ olim fuit.
Periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet.

Ne

Næ ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.

Scena secunda.

Pergin' istuc prius dijudicare, quàm scis quid veri sit? Nosti mores mulierum:

Dum moliuntur, dum comuntur annus est.

Scena tertia.

O Jupiter! ubinam est fides?

Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.

In aurem utramvis ociosè dormias.

Tu es judex, ne quid accusandus sis, vide.

Actu tertio. Scena prima.

Senes est æquum senibus obsequi.

Vulgò audio adimere ægritudinem hominibus dici diem.

Deteriores omnes licentiâ.

Itan' comparatam esse hominum naturam omnium,

Aliena meliùs ut videant, & judicent,

Quàm sua? An eò fit, quia in re nostra, aut gaudio,

Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?

Scena secunda.

Aquilæ senectus.

Scena tertia.

Novi ego amantium animos, advertunt graviter, quæ non censeas.

Actu quarto, Scena prima.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque æquum sciunt?

Q 7

Melius, pejus, prosit, obsit nihil vident, nisi quod lubet.

Quanto tuus est animus natu gravior, tantò sit ignoscentior.

Non licet hominem esse sæpè ita ut vult, si res non sinit.

Scena secunda.

In angustum meæ coguntur copiæ.

Crucior bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.

Nihil tam difficile, quin quærendo investigari possit.

Scena tertia.

Amici res est videnda in tuto, ut collocetur.

Quid si nunc cælum ruat?

Scena quinta.

Dictum ac factum reddidi.

Jus summum sæpè summa malitia est.

Aliis si licet, tibi non licet.

Scena sexta.

Nulla est tam facilis res, quin difficilis fiat,
Quam invitus facias. Loquitor paucula.

Actu quinto, Scena quinta.

Idem dictum est centies.

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?

Mihi ad rastros res redit.

Non auderet hæc facere viduæ mulieri, quæ in me fecit.

Scena secunda.

Disce quid sit vivere.
Matres omnes, filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent esse. Adolescens, quàm maxima in
Spe situs erit, tam facillimè
Boni patris pacem in leges conficiet suas.

Scena quinta.

Hæc dum incipias gravia sunt,
Dumque ignores: ubi cognôris facilia.

EX ADELPHIS

Actu primo, Scena prima.

Vah! quenquámne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Qui mentiri, aut fallere insuêrit patrem, aut
Audebit, tantò magis audebit cæteros.
Pudore, & liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quàm metu.
Errat longè, meâ quidem sententiâ,
Qui imperium credat gravius esse, aut stabilius
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitiâ adjungitur.
Malo coactus, qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clam, rursum ad ingeniū redit.
Ille, quem beneficio adjūgas, ex animo facit.

Studet par referre, præsens, absensque idem erit.

Hoc patrium est potius consuefacere filium,
Suâ sponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest, hoc qui nequit,
Fatentur se nescire imperare liberis.

Scena secunda.

Homine imperito nunquam quicquam injustius,
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Actu secundo, Scena prima.

Accipienda & mussitanda injuria adolescentium est.

Scena secunda.

Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum.

Spem pretio non emo,

Nunquam rem facies: nescis inescare homines.

Scena tertia.

Abs quovis homine, cùm est opus, beneficiũ accipere gaudeas.

Actu tertio, Scena quarta.

Istuc est sapere, non quod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt
Prospicere.

Ut quisque suum volt esse, ita est.

Ut homo est, ita morem geras.

Scena quinta.

Quàm

Quàm estis maxumè
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tam maximè vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.
Nimiâ licentiâ
Profectò evadet in aliquod magnum malum.

Actu quarto, Scena prima.

Lupus in fabula.

Scena tertia.

Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt, nescio quo modo
Suspiciosi, ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam se semper credūt negligi.

Scena quinta.

Credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?

Scena septima.

Ita vita est hominum, quasi cùm ludas tesseris:
Si illud quod est maximè opus, jactu non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Actu quinto, Scena tertia.

Reprime iracundiam, atque ad te redi.
Vetus hoc quidem,
Communia esse amicorum inter se omnia.
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet,
Non quod dissimilis res sit, sed quòd is qui facit.

Ad

Ad omnia alia, ætate sapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert senectus hominibus:
Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est.

Scena quarta.

Nunquam ita quisquam benè subductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid adportet novi,
Aliquid moneat, ut illa, quæ te scire credas nescias:
Et quæ tibi putaris prima, in experiendo repudies.
Re ipsâ comperi,
Facilitate nihil homini esse melius, neque clementiâ.

Scena octava.

Vitium commune omnium est,
Quòd nimiùm ad rem in senecta attenti sumus, hanc maculam decet nos
Effugere.
Suo sibi hunc gladio jugulo.

EX PHORMIONE.

Actu primo, Scena prima.

QUàm iniquè comparatum est, ii, qui minus habent,
Ut semper aliquid addant ditioribus.

Scena secunda.

Ut nunc sunt mores, adeò res redit:

Si quis

Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verêre verba ei credere? Quæ inscitia est?
Advorsum stimulum calces.
Scisti uti foro.
Nunquam æquè, ac modò
Paupertas mihi onus visum est, & miserum & grave.
Quod fors feret, feremus æquo animo.

Scena tertia.

Ita plerique ingenio sumus omnes, nostri nosmet pœnitet.

Scena quarta.

Laterem lavem.
Forteis fortuna adjuvat.

Actu secundo, Scena prima.

Omnes, cùm secundæ res sunt maximè, tum maximè
Meditari secum oportet, quo pacto advorsam ærumnam ferant:
Pericula, damna, exilia: peregrè rediens semper cogitet, aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc: fieri posse, ut ne quid animo sit novum.
Quicquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.
Nostráne ea culpa est, an judicum,
Qui sæpè propter invidiam adimunt diviti.

Aut

Aut propter misericordiam addunt pauperi?

Servum hominem causam orare leges non sinunt,

Neque testimonii dictio est.

Scena secunda.

Vereor, ne isthæc fortitudo in nervum erumpat denique.

Non rete accipitri tenditur, neque milvio.

Cœna dubia apponitur.

Prima coitio acerrima est:

Si eam sustineris, post illa jam, ut lubet, ludas licet.

Scena tertia.

Actum agas. Quod ferendum, feras.

Minue iram.

Scena quarta.

Quot homines, tot sententiæ. Suus cuique mos est.

Mihi non videtur, quod sit factum, legibus

Rescindi posse.

Actu tertio, Scena secunda.

Cantilenam eandem canis.

O fortunatissime, cui, quod amas, domi est!

Auribus teneo lupum.

Da locum melioribus.

Potior fit, qui prior ad dandum est.

Scena tertia.

Dictum sapienti sat est.

Quærere in malos jubes crucem.

Solus

Solus est homo amico amicus.

Actu quarto, Scena prima.

Senectus ipsa est morbus.

Ego meorum solus sum meus.

Scena secunda.

Commodius esse opinor duplici spe utier.

Scena tertia.

Quid si animam debet?

Scena quarta.

Si quid velis
Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis (Ironicôs dictum.)

Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.

Quid minus utile fuit, quàm hoc ulcus tangere?

In nervum potius ibit. G. Nihil est,
Quin malè narrando possit depravarier.

Gallina cecinit.

Scena quinta.

Mulier mulieri magis congruet.

Actu quinto, Scena prima.

Quàm sæpè forte temerè
Eveniunt, quæ non audeas optare?

Scena secunda.

Nostrate culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus, & benignos.

His nunc præmium est, qui recta prava faciunt.

In eodem luto hæsitas.

Vorsu-

Vorsuram solves.
Præsens quod fuerat malum, in diem abiit.
Plagæ crescunt,
Nisi prospicis.

Scena tertia.

Vir viro quid præstat?

Scena octava.

Viduam extrudi, turpe est.

In deliros senes.

Quid vos (malûm) me sic ludificamini
Inepti vestrâ puerili sententiâ?
Nolo, volo: volo, nolo: rursum cedò, cape.
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.

Scena nona.

Verba fiunt mortuo.

EX HECYRA.

Actu primo, Scena prima.

INjurium est, ulcisci adversarios?
Ac qua viâ capiant te illi, eâdem ipsos capi?
Liberali esse ingenio decet.

Actu secundo, Scena prima.

Proh deûm atq; hominum fidem! quod hoc genus est? quæ conjuratio?
Ut omnes mulieres eadem æquè studeant, nolintque omnia;
Neque declinatum quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias.
Uno animo omnes socrus oderunt nurus:
Viris esse advorsas æquè studium est, similis pertinacia est.

In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

Actu secundo, Scena tertia.

Ædepol næ! nos mulieres sumus iniquè æquè omnes invisæ viris,
Præter paucas: quæ omnes faciunt dignæ, ut videamur malo.

Actu tertio, Scena prima.

Matris ferre injurias pietas jubet.
Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdũ iræ, injurias
Faciunt.
Pueri inter sese quàm pro levibus noxis iras gerunt.
Qua propter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Mulieres sunt fermè ut pueri, levi sententiâ.

Scena secunda.

Qui amat, cui odio ipsus est, bis facere stultè duco;
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiã adfert.

Scena tertia.

Ut res dant sese, ita magni, atque humiles sumus.
O fortuna, ut nunquam perpetuò es bona!

Scena quarta.

Non hercule verbis dici potest
Tantum, quàm re ipsa navigare incommodum est.

O fortu-

O fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare!
Parenti potius quàm amori obsequi
Oportet.

Scena quinta.

Homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multùm hæredem adjuvant.
Vide, ne impulsus irâ, pravè insistas.

Actu quarto, Scena secunda.

Tute rem incommodam, ut quęque est, in animum inducas pati.

Scena tertia.

Isthuc est sapere, qui ubicunque opus sit, animum possis flectere.

Scena quarta.

Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpâ? an quia non delinquunt viri?

Actu quinto, Scena tertia.

Tua quod nihil refert, percõtari desinas.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus
Incommoda æquum est ferre.

APPEN-

APPENDIX SENTENTIARUM EX PROBATISsimis, quibusque autoribus selectarum, præcipuè verò ex libris Apophthegmatum Erasm. Roter.

DEUS.

RBITRIO numinis res hominum sursum deorsumque volvuntur & revolvunt.

Qui facinus arduum concipit animo, priùs à diis optare debet animum facinori parem.

Deorum, cùm sint optimi naturâ, proprium est benefacere omnibus, nocere nemini.

Deus unicus totius mundi monarcha, malis geniis ac impiis hominibus nonnunquam abutitur ad utilitatem Ecclesiæ.

Deus omnium sapientissimus, sermonis est parcissimi.

Deus impiorum precibus irritatur magis ad vindictam, quàm ad opitulandum flectitur.

A diis optanda potius mens bona, quàm ea, quæ nihil conferunt ad hominis felicitatem.

Absque providentia Dei nihil geritur in

rebus mortalium, magisq; fidendum divino favori, quàm humanis consiliis: aut viribus.

Eventus rei in manu Dei est, & huic debetur gratia, si quid feliciter cesserit: sed interim vult nostram operam accedere.

Hominis est peccare, at Dei, aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

Diis charior hominum est salus, quàm muta templorum ornamenta.

Dii, qui quos velint possunt lædere, nec à quoquam lædi vicissim, non nocent nisi improbis: homines hominibus ex æquo metuendi sunt, proinde, qui superbè minantur aliis, aut dii sibi videntur, aut non cogitant id, quod minantur aliis, in ipsos posse recidere.

Numen magis delectat frugalitate, quàm opimis victimis.

Non eget Deus nostris impendiis: amat autem homines, quorum necessitati potest illis impendiis succurri.

Deus optimè novit, quid nobis bonum sit, quid non.

HOMO. 2

SIc homines secundis rebus effrænati, sibique præsidentes, tanquam in gyrum rationis ac doctrinæ duci oportet, ut perspectâ rerum humanarum imbecillitate, varietateque fortunæ reddantur imbecilliores.

Prius debet esse homini, ut malo accepto medea-

medeatur, quàm, ut regerat in alterum.

Ferè fit, ut de levioribus malis querantur homines, graviora dissimulent.

Aequum est, ut homo se suis, ac propriis bonis metiatur potiùs, quàm externis, quæ fortuna, cùm libet, dat, cùm visum est eripit.

Cives mundi omnes sunt homines.

Nullum est animal, cui tam varia vox sit quàm homo.

Non magnæ artis est, hominem eò propellere, quo suapte naturâ est pronus.

Nemo magis est hostis homini, quàm ipse sibi, dum libidinem, dum iram, dum ambitionem, variasque cupiditates adhibet in consilium.

Homo est, cui deest pecunia: homo non est, cui deest eruditio.

Homines sunt ad voluptatem proniores, quàm ad virtutem.

Homo nulla re melius cognoscitur, quàm oratione.

Homo expers philosophiæ, ad omnem vitæ functionem est inutilis.

Mundus hic fanum est, Deo dignum, in quo constitutus homo, semper honestè velut in conspectu numinis, omnia cernentis, versari debet.

ANIMUS.

Habet hominis mens in alto illo silentio, corporis sensibus jam feriatis, ali-

quid divinitatis, si sese intenderit ad rerum sublimiorem speculationem.

Hominis animus est corpori ceu carceri inclusus, quod quò reddas habitius, hoc magis gravatur animi vis.

Animus in profunda tranquillitate constitutus, veros affectus prodit. Contra, quæ vigilantes non audent profari aut agere, ea noctu occurrunt in somnis.

Miserior est egestas animi, quàm corporis.

Corporis vigorem adimit ætas: animi vis ad extremam usque durat ætatem.

Quod animo insculptum est, nisi cum vita eripi non potest.

Animus habet, quo se delectet, etiam occlusis sensibus.

Vt ornamenta ingenii longè pulchriora sunt externæ nobilitatis insignibus: ita animus naturâ multò præstantior est corporeis.

Mentis integritati, corporis etiam habitum & cultum oportet congruere.

Animorum morbi sunt cupiditates.

Animi domicilium est corpus.

In eruditis ac sobriis vis animi non elanguescit, sed viget potius, augeturque usu & exercitatione.

Animus in corpore veluti præsidio collocatus est: nonnunquam tamen corpori plurima ab animo veniunt mala.

Animę ægrotanti medicus est oratio.

Non

Non rectè amat uxorem, qui corpus amat potius, quàm animum.

Animi robur, & vis naturæ, magno usui possunt esse Reipublicæ.

Animus nec inepto pudori, nec superstitioni est obnoxius.

BONA ANIMI. 4

IN animi bona nullum jus habet fortuna.

Tum externa bona reddemus nobis stabiliora, si quædam seposuerimus, nec fortunæ volubili commiserimus.

Frustrà parat opes, qui veris animi bonis vacat.

Sola animi bona non sunt violentiæ obnoxia, nec possunt à fortuna eripi.

VIRTUS. 5

VIrtus abundè sui est præmium, quicunque servatur eventus.

Lacedæmonii, quoniam severiores erant, & moribus incorruptioribus, belliq́ue gloriam potissimùm spectabant, contemnebant omnes artes, quæ civium animos videbantur emasculare, & à vera virtute ad otiosam ostentationem traducere.

Non refert quo quid apparatu fiat, sed quantum efficiatur: siquidem hoc speciosior victoris gloria, quò minus habet præsidii, præter virtutem.

Sæpè fit, ut hominis virtus magistratui per se contempto & humili, dignitatem conciliet.

In conciliandis matrimoniis, magis est spectanda virtus, quàm census.

Præmiis, animi juvenum ad virtutem accenduntur: quæ si detrahas, ipsa virtus elanguescit.

Virtutis caput est, caruisse vitiis.

Qui virtute præditi sunt, iidem sunt & nobiles.

Imbecillitas corporis frequenter impedit virtutis usum.

Arctiora sunt vincula virtutis, quàm sanguinis: & omnis bonus bono proximè cognatus est, ob animorum similitudinem.

Egregia res est, jam inde à teneris virtuti assuescere.

Non infimum erga Remp. est meritum, si non solùm te præstiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas, educesque patriæ.

Qui nihil aliud habet, quàm majorum imagines, opinione nobilis est veriùs, quàm re: At qui virtute præditus est, unde manat illa vulgaris nobilitas, germanam ac nativam habet nobilitatem.

Egregiorum meritorum conscientia, magnam homini fidem præstat.

Virtus pulcherrimum genus est nobilitatis, quam sibi quisque propriis virtutibus conciliat.

Qui vera virtute præditus est, nihil spectat, nisi ut prosit Reipub.

Præmiis

Præmiis invitatur virtus: at ignavi ignominiâ excitantur.

Non solùm honos artes alit, verùm & virtutem.

Laudibus humanis virtus non eget, ducit enim secum laudem suam & decus.

Studium virtutis hoc magis intendendum est, quò minus superest vitæ.

Voluptates non aliter, quàm Sirenas ei prætermittendas esse, qui properat, ut virtutem veluti patriam conspiciat.

Virtus usu magis discitur, quàm lectione.

Virtus libris expressa, quodammodo picta virtus est.

Ille infelicissimè egenus est, qui nullâ virtute præditus est.

Nihil sapientiâ pulchrius, nihil virtute amabilius.

Jucunda est virtus eam exercentibus: unde mirum est, quosdam ad id mercede velle conduci, ut benè vivant, cùm ipsa virtus abunde magnum sui sit præmium.

Vera virtus nihil moratur hominum laudes, eas qui prædicant, plus debent iis, quos laudant, quàm ipsis, qui laudantur.

Non verè sunt probi, qui non improbos detestantur.

Pulchrius est, benefaciendo, quàm potentiâ, vincere.

Vir bonus undiquaque venatur stimulos ad virtutem.

VERITAS. 6

Veritas in dicendo maximè probanda est, & is optimè dicit, cujus oratio congruit rebus, ex quibus petenda est orationis qualitas, potius quàm ex artificio.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

PHILOSOPHIA. 7

Qui experimentis addiscunt administrare regnum, licet ingenio felicissimo nati sint, tamen & serò, & magno Reip. malo tandem evadunt boni reges. At qui philosophiæ præmunitus præceptis accedit, si adsit mens integra, vix poterit ab honesto deflectere.

Nemo philosophiæ expers est idoneus regno.

Lapidis est non sentire discrimen inter laudantem & vituperantem: sed philosophi est non ita commoveri, ut ab honesto recedat.

Vulgatum est, neque solem, neque aquã, neque ignem magis utilem esse hominibus, quàm amicos. Sed ingenii philosophici est, quemadmodum periti medici ex bestiis ac serpentibus noxiis utilia quædam remedia colligunt: ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod vertat in suum bonum.

Delicati pueri ad philosophiam non sunt idonei.

Turpis-

Turpiſſimum eſt philoſopho ſecus docere quàm vivit.

Is verè liber eſt, quem philoſophia liberum facit.

Philoſophum, ut veſtis neglectior, ita & oratio decet inaffectata.

Philoſophia res eſt uſque adeò difficilis, ut eam vel ſimulare, magna ſit pars philoſophiæ.

Natura dat vivere, philoſophia dat rectè vivere. Illa ad virtutem dociles, non doctos gignit.

Proprium eſt philoſophi mederi vitiis hominum.

Liberales diſciplinæ velut pediſſequæ ſunt moralis philoſophiæ, quæ cum primis habenda eſt, & cujus gratiâ diſcuntur omnia.

Philoſophi libertas eſt moleſta omnibus.

Quod ars medica præſtat corpori, hoc philoſophia præſtat animo.

Non eſt idoneus philoſophiæ diſcipulus, qui ſtultum pudorem nō poſſit contemnere.

Sola Philoſophia præſtat vitam veram, tranquillam, ac ſuavem.

Solus philoſophus viros vincit.

Præſtantius eſt, quod præſtat philoſophus, quàm quod orator.

Munus oratoris inferius eſt, quàm ut philoſopho conveniat.

Spontè mortem adſciſcere poſteaquam

R 5

desiit esse usui ad vitam humanam, est veri philosophi.

Quemadmodum equus indomitus, ad omnem modum incommodus est, ob inscitias ac ferociam: ita qui rapitur affectibus, quos sola domat philosophia, ad omnem vitæ consuetudinem inutilis est.

Vulgus legum scriptis arcetur à peccando, philosophus rationem habet pro legibus, non ideò, quod rectum est faciens, quæ lex jussit, nec à scelere temperans, quia lex vetuit: sed quia novit illud per se rectum esse, hoc per se turpe.

PROBITAS. 8

APud bonos in bona causa supervacua est commendatio, quum ipsa res impetret, quod precibus exoratur.

Probus vir, ob loci infamiam non fit deterior: imò ex dignitate hominis honor loco additur: nec solus magistratus ostendit virū, sed vir ostendit magistratum.

Bonorum probrum est, virum probum egere necessariis.

Probis viris, & injuratis est habenda fides, levibus ne juratis quidem.

Non verè sunt probi, qui non improbos detestantur.

Immodica bonitas sæpè contemptum parit.

Etiam improbis in necessitate succurrit vir bonus: debetur enim hoc officium, si non

meritis

meritis illius, qui juvatur, certè naturæ.

PRUDENTIA.

Prudentis est, pro re nata novare consilia: at sine causa subinde alium fieri, inconstantiæ vitium est.

Prudentia urbes benè gubernat, ac domat: nec cantilenis, nec modis regitur probè.

Mederi malevolis potius, quàm ulcisci, prudentia est & civilitas.

In bello plus habet momenti unus verè prudens & cordatus, quàm turba imprudentium: fit enim sæpè, ut cordati viri auctores sint victoriæ, solique fortes habeantur.

Unus vir cordatus potest hoc totum præstare, quod Reipubl. interest.

Est ubi loquendum sit severius, est ubi blandius, est ubi magnificentius, est ubi submissius, est ubi durius: id, si fiat citra perfidiam, prudentia est.

Prudentis non est, ob fortunæ successum intumescere, quum ipse sit nihilo major.

In bello plus habet momenti prudentia, solertiaque, quàm vires consilii expertes.

Prudentis est naturæ suæ morbum agnoscere, & vitio materiam præripere.

Regnum quod beneficiis, & benevolentiâ tenetur perpetuum est: quod verò vi, metuque, non est diuturnum.

Parentum est objurgare liberos, sed intra domesticos parietes: nec ea convitia sunt eliminanda.

Solertia ac prudentia in consiliis plus habent momenti in imperatore, quàm vires in præliis.

Est prudentiæ infido diffidere, donec periculum feceris.

Tutissimus est murus prudentia: neque n. collabitur, nec proditur.

Oculi prælucent toti corpori, nec ulla est virtus absque prudentia.

Ubi plus est periculi, ibi major adhibenda est cautio.

Hæc est præcipua pars boni consultoris, dispicere non solùm quid per se optimum sit, sed quid pro temporum ratione possit obtineri.

FORTITUDO. 10

APud Lacedæmonios admirabilis erat malorum tolerantia: quæ, si suscipitur ob res honestas, magnam promeretur laudem: sin ob turpes, non solùm non meretur fortitudinis laudem, qui tolerat, sed hoc miserior est, ac vir peior, quò constantius se gesserit.

Non perinde refert, quàm numerosum militem educas in prælium, ut quàm fortem & exercitatum.

Majestas, dignitasque regia non vestium splendore, sed prudentiâ ac fortitudine paranda est.

Non à militum numero pendet victoria: sed à fortitudine, reique gerendæ celeritate.

Magis

Magis refert quàm fortes viros habeat civitas, quàm multos.

Viris fortibus non opus est mœnibus.

Civitas non eget mœnibus, quæ juventutem alit bellis idoneam.

Insignis est tolerantia, quæ ex hoste capitali reddit amicum ac propugnatorem.

Non perinde refert, ubi confligas cum hoste, ut quàm strenuè se gerat dux, aut miles in bello.

Fortius est diutinam servitutem, quamvis duram, perferre, quàm morte finire dolores, multoque sanctius est: quod docet Socrates, non esse fas animam de corporis præsidio decedere injussu imperatoris.

Clypeus tuetur, sed gladius fortitudinis organum est.

Extremæ ignaviæ est, tum non præstare fortem animum, cùm audacia spem præbet incolumitatis: timiditas autem nihil aliud, quàm certum promittit exitium.

Bona est timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumspectum.

Illi fortes non sunt, qui quovis modo vitam contemnunt: sed qui tanti faciunt virtutem, ut hujus gratiâ vitam alioqui charam negligant.

Excellentium virorum est, negligere contumeliam, quæ à palam improbis proficiscitur, à quibus etiam laudari turpè.

Aliquid concedendum est viris fortibus

& de Rep. benè meritis: & benè pensat linguæ vitium, qui factis egregius est.

Civitas pro saxis ac mœnibus, incolentiũ virtute munienda est, quos, si jungat concordia, nullus potest esse murus inexpugnabilior.

Vulnus gladio factum fortitudinem arguit, at telo factum catapultæ, indiligentiæ signum est.

Nihil prosunt munimenta, nisi vir fortis ea tueatur.

Pulcherrimum est, inimicum sui ipsius armis opprimere.

Inertiæ genus est, de fortitudine philosophorum more disputare, sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

Fortium virorum est, malè facere iis, qui malo digni sunt: non autem malè dicere.

Adversus fortunæ procellas tuetur sapientem, animus impavidus.

Animus impavidus naturam pro lege sequitur, cui si repugnet lex, eam contemnit.

Animus impavidus, cupiditatum tumultus ratione compescit.

Non est fortitudinis, sed amentiæ, semet in vitæ discrimen conjicere.

Excelsi animi est, ingratitudine non deterreri à studio benè merendi de omnibus.

Honesta mors est, oppetere pro amicis liberandis.

Frequen-

Frequenter desperatio magnum robur addit animo, non minus quàm spes victoriæ.

Prius esse debet homini, ut malo accepto medeatur, quàm ut regerat in alterum.

Temeritatis est, non fortitudinis, subire periculum: ni ob causam gravem & honestam fiat. Animi fortis est mortem contemnere, quoties aut inevitabilis necessitas urget, aut causa gravis & honesta suadet.

Egregium imperterriti pectoris est documentum, in causa honesta, piaque, nec certam mortem perhorrescere.

FELICITAS. 11

NEmo appellandus beatus, nisi ad supremum vitæ diem pervenerit.

Tota hominis felicitas, animi bonis metienda.

Felicitas honesto metienda.

Post hanc vitam felices erunt, qui hîc piè, justeque vixerunt, non qui fictis cerimoniis fuerit initiatus.

Quidam ex contemplatione alienæ felicitatis, suam exasperant calamitatem.

Qui feliciter absolvit vitam, huic nihil sinistri potest accidere, quod felicitatem ægritudine aliquâ contaminet. At quibus res sunt secundæ, ii nihil magis optant, quàm diuturnam vitam.

Nihil est ad veram felicitatem efficacius, quàm virtutem propter se amare, vitium propter se odisse.

Præci-

Præcipua regum felicitas, est, quòd nulli serviunt.

Infelix est felicitas quæ hominem reddit insolentiorem, eique non plausum meretur, sed lacrymas.

JUSTITIA. 12

CUm justitiam oporteat esse clementiâ temperatam, quoties nacta est gravem interpellatorem, & minus habet invidiæ, & plus impetrat gratiæ.

Fortitudinis nullus usus est, nisi adsit justitia. Quid verò fortitudine fuerit opus, si justitia suum cuique ultrò cedens adfuerit?

Nihil vi, præter æquum faciendum est.

Justitia & æquitas maximè reddunt diuturnum imperium.

Nemo potest esse justitiæ tenax, qui suprà, quàm satis est, congerendi studio tenet.

Jure agere volentibus, non est opus armis.

Pro injustis orare, fortassis humanitatis est: at exorari, est à justitia deflectentis.

Qui magnis in rebus se justitiæ cultorem haberi velit, eum in parvis interdum illam violare oportet.

GLORIA. 13

PRæclarum est, non aliud virtutis præmium ambire, quàm gloriam, nec pacem hosti vendere milite fraudato.

Fucis parta gloria, ut non est vera gloria, ita nec diuturna est.

Gloriæ studium, amorē excutit voluptatū.

Gloria

Gloria vitæ anteponenda.

Honeſtius eſt vitam cum laude impendere patriæ, quàm cum dedecore pœnæ.

Generoſæ mentis eſt, laudis potius honore teneri, quàm pecuniæ.

Ingenui, pudore, & laudis amore melius ducuntur ad honeſta.

Laus præmium eſt rectè factorum, & ea demùm opitulans grata eſt, quæ adfertur in ipſo diſcriminis articulo.

Patriæ potius naſcimur, quàm gloriæ.

Non videndum an gloriæ ſatis, ſed an patriæ ſatis vixerimus.

Viri forteis, gloriâ, virtutis præmio, contenti ſunt.

Parum illuſtris eſt, qui præter imagines & cognomen nihil habet veræ nobilitatis.

Excelſi animi eſt, quum præclara geſſeris, gloriam contemnere.

Ut umbra corpus ſequitur, ſic virtutem gloria.

Primam oportet eſſe curam factorum: gloria namque ultrò conſequitur.

Eximiam virtutem ſponte ſuum conſequit decus. Nec ulla ſpecioſior ſtatua, quàm honorifica benè actæ vitæ memoria.

Præclarum facinus geſtum, monumentum eſt ejus, qui geſſit.

Quiſquis laudat victum, victoris gloriam illuſtrat.

Egregio-

Egregiorum meritorum conscientia, magnam homini præstat fidem.

MANSUETUDO
& comitas. 14

MAnsuetudinem cum justitia oportet esse conjunctam in principe.

Est quidem præcipua virtus in principe comitas & mansuetudo, verùm ob malum ingenium hæc ita temperanda est, ut principi sua constet authoritas.

Principis in facinorosos lenitas, quid aliud est, quàm in bonos crudelitas?

Erga improbos mansuetudo nimia, inutilis est civitati.

Barbaricæ feritatis est, in prostratos sævire.

Ita temperanda est clementia, ne nobis sit exitio.

In colloquiis adhibenda est sermonis comitas.

Comitatis est benignè polliceri, sed quoniam omnibus opera præstari non potest, eligendi sunt, quibus illam impertias.

Potentia, clementia, comitateque fit, diuturna, ferocia brevis.

Non verè victor est, qui iracundiæ vindictam flagitanti, frænum nescit imponere.

Benevolentiam maximè conciliat benignitas.

Ira, contentioque melius solvitur blandis verbis, & benignitate, quàm repugnando.

Sobrie-

SOBRIETAS. 15

BOno ſtomacho ſatis eſt obſonium eſſe coctum, etiamſi nihil accedat delitiarum.

Non eſt dignus nomine Romano, qui plus appetit, quàm, quod ad victum frugalem ſatis eſt.

Immodicè bibere, quovis loco turpè eſt.

Sobrietas, ſalubrium conſiliorū eſt parens: neque enim vinoſi ad conſultandum ſunt idonei.

Facilimè vivit, qui pauciſſimis contentus eſt.

Fames, & ſitis optimè condit omnia.

Qui paucis, & neceſſariis contentus eſt, ſibi facit vilem annonam.

Expeditiſſima eſt ratio augendi cenſus, detrahere ſumptibus.

Tenuè prandium optimè condit cœnam.

Optimum condimentum eſt fames.

Ebriis omnia in gyrum verſari videntur.

Studium, ac victus parſimonia pallorem conciliant homini.

Sobrietas in primis decet Principem.

Victus moderandus eſt, non ex rerum copia, ſed ex uſu ac neceſſitate naturæ.

Lacedæmoniis nulla non in re placebat ſimplicitas atque frugalitas.

Nihil ſimilius eſt inſano, quàm ebrius.

Verecun-

VERECUNDIA. I

PUdor, ut multis ad honestas actiones ob
stat, ita nonnunquam improbæ ment
homines à turpibus revocat.

Pudor, virtutis tinctura.

Probis viris ubique placet verecundia.

Honesta formidolositas est, quę à turpib
deterret.

Rubor probam indolem arguit, pallor n
item.

Inutilis est verecundia, quę obstat, quo m
nus negemus obsequium ad inhonesta vo
canti.

Pudor teneram ætatem optimè deterret
peccando: qui nusquam non adest, si quis re
vereatur seipsum.

Bonorum probrum est, virum probum e
gere necessariis.

PUDICITIA. I

PRima laus pudicitiæ matronalis est, null
notam esse, præterquàm suo viro, quici
cubat.

Sat dotata venit puella, quæ pudicitiam
& honestos mores, secum adfert.

Virgines nullo cultu melius ornantur, qu
simplici.

OBEDIENTIA. I

IMperare, & parére imperio, ars omnium
pulcherrima: quæ duæ res à civibus exclu-
dunt seditiones, & tuentur concordiam.

Non sunt gerendo magistratui idonei, qui
legibus

gibus, ac magistratibus nesciunt obsequi.
Parere dicitur, qui, quod didicit optimum
e factu, facit.

MODERATIO ET
MEDIOCRITAS. 19

DEcet eum, qui multa possidet, non pro libidine, sed pro ratione vivere.

Perniciosæ sunt divitiæ, ni adsit animus divitiis superior, qui possit earum usum on ex copia, sed ex necessitate moderari.

Admirabilis Leonidæ moderatio fuit, ui vati tristia nuntianti, non tantùm non ccensuit, ut principum vulgus solet; sed & tæ, & famæ ejus consultum voluit.

Hîc temperantia adhibenda est, ut prinps nec amicos alienet tyrannicâ sævitiâ, nec tiatur illos regiâ familiaritate abuti, ad udvis audendum præter jus, adversus plejos, qui nimium irritati sæpè reges suos ecusserunt.

Satis vindictæ est, quod licet, quum libet scisci, quum illis nihil aliud reliquum sit, uàm malè loqui.

Moderatæ vitæ cura calcar addit ad fortir agendum, & immodicus mortis pavor ab gregiis factis deterret.

Quæ moderata sunt, in longum tempus urant, & hoc ipso meliora sunt.

Non est tutum eos maledictis irritare, quis in manu est, cùm velint re ipsâ lædere.

Hoc non solùm moderationis & clementiæ,

tiæ, verùm etiam eximiæ cujusdam magnanimitatis est documentum, ingratorum s[...] bilos regem negligere.

Nihil aute tyranni violentius: apud bo[...] nos etiam principes admonendi libertas, ve[r]bis placidis est temperanda.

Calor ætatis vix sinit juvenes serva[re] modum.

Mediocritas in omni re est optima.

Quod excedit modum, tametsi vitiosu[m] est, tamen ad exercitandum aliorum soc[or]diam conducibile est.

Tutissimum est mediocribus, ac para[bi]libus delectari.

INNOCENTIA.

Non miseri sunt, quibus præter m[eri]tum, incolumique innocentiâ acci[dit] aliqua calamitas: sed ii verè deplora[n]di, qui suâ sponte discesserunt ab honesto, [e]jamsi nulla sequatur calamitas.

Certius innocentiæ signum est, ita re[m] gerere, ut nemo velit accusare, quàmsi p[o]stulatus elabaris è judicio. Elabuntur int[er]dum & nocentes. At qui absolvitur, li[cet] pœnam effugiat, cicatricem tamen crimi[nis] circumfert.

Innocentem punire scelus est: culpam [in]terdum condonare, in gratiam honesti [...] precatoris, humanitas est.

Expedit ad bonos mores, ut in judiciis s[uc]cumbat pravitas, vincat innocentia.

Æqu[...]

ÆQUALITAS. 21

Æ Qualitas, pacis & tranquillitatis est altrix: inæqualitas verò seditionis seminarium.

Æqualitas, & ad frugalitatem, & ad cõcordiam in primis conducit.

Æqualitas occasionẽ murmuris excludit.

Malus civis ille est, cui non satis est id, quod cæteris satis est.

Inter quos est æqualitas, & ex æqualitate concordia, ii tutiores sunt ab hostiũ incursu.

AMICITIA. 22

AMicitia est animorum cõjunctio, quos non dirimit locus.

Non est aliquid amicis, quibus fidimus committendum, quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

Hostes in hoc utiliores nobis sunt, quàm amici, ut errata nostra cognoscamus, & cognita corrigamus.

Insolenter utentes rebus prosperis amici destituunt.

Aliquousque amicis gratificandum est, sed circa violationem religionis.

Quemadmodum non quævis damus omnibus, ita spectandum est, cui, in qua causa gratificemur.

Nimia amicitia causam aliquãdo dat odio.

Nulla possessio melior est, quàm amicitiæ.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

Amici

Amici admonendi non modò manifestè, ſed cum quadam acrimonia.

Amicitia non reperta eſt, ad reprehenſionem, ſed ad jucunditatem.

Non utilitatis causâ amicitia expetenda eſt.

Qui commodi gratiâ ſunt amici, ſublatâ commodi ſpe deſerunt amicitiam.

Non rectè amat uxorem, qui corpus amat potius, quàm animum.

Sic ama, tanquam oſurus, & ſic oderis tanquam amaturus.

Amicis minari, parum eſt humanum.

Rebus proſperis advolant quilibet etiam minus amici: qui verò adſunt reſtante fortunâ: hi verè ſunt amici.

Reverentiæ comes eſt amor, metus odiũ.

Ut illis ſtatuas faciendas committimus, à quibus videmus aliquot ſtatuas eleganter factas: ita non ſunt in amicitiam admittendi, niſi quos cognoverimus erga alios perſtitiſſe fidos & utiles amicos.

Major utilitas eſt à fidis amicis, quàm à vaſis: & plus damni eſt, niſi deligas.

Non fucanda facies, ſed animus honeſtis ſtudiis exornandus eſt: hæc enim forma veros conciliat ac perpetuos amicos.

Nullum eſt gravius teſtimonium, quàm inimici de inimico.

Amici plerunque obſtant, ne liceat ubique rectum clavum tenere.

Amicos

Amicos ſecundæ res parant, adverſæ probant.

Inſtabiles quorundam ſunt amicitiæ, qui conſequuti, quod volunt, negligunt amicum, iidem dum ſperant obſervant.

Amicus ab amico, quod eſt injuſtum, non debet petere.

In amico fido diffidere, prudentiæ eſt.

De amico humanius eſt benè ſperare, quàm divinare pejora.

In rebus afflictis potiſſimum fidis amicis utendum eſt, qui vel re opitulentur, vel conſolando moleſtiam mitigent.

Non ſatis eſt, ſi comites nos præbeamus amicis, ſed comitati comes eſt adjungenda benignitas.

Inconſtantes, & perfidi amici ſunt, qui amicitiam commodo metiuntur, cujus ſpe ademptâ, protinus ab amicitia recedunt.

Reverentia cum amore conjuncta eſt. Metuimus autem illos maximè, quos odimus. Hæc puero maximè debetur.

Quiſquis docet, admonet, inſtituitque ad virtutem adoleſcentes, utique amat: atque is demum verus eſt amor. Nam qui vulgò dicuntur amare, ſuum venantur commodũ, cum incommodo adamati.

Vulgatum eſt, neq; ſolem, neque aquam, neq; ignem magis utilem eſſe hominibus, quàm amicos. Sed ingenii philoſophici eſt, quemadmodum periti medici ex beſtiis ac

serpentibus noxiis utilia quædam remedia colligunt, ita ex inimicorum odio decerpere aliquid, quod vertat in suum bonum. Gravissimè lædunt amici qui, expiscantur arcana.

Arctiora sunt virtutis vincula, quàm sanguinis, & omnis bonus bono proximè cognatus est ob animorum similitudinem.

Amicitia facit omnia communia.

Non est bonus amor, aut sincerus, nisi quē conciliat virtus.

Is verè & constanter amat, qui judicio amat.

Illi ex animo sunt amici, qui principem magis amant quàm timent.

CONSILIUM. 23

IN consultationibus non solum quid sit pulcherrimum spectandum, est, sed quid fieri possit.

Inconsulta consilia nonnunquam feliciter cedunt.

Consultius est se non committere periculo, quàm dare operam, ut ingressus periculū temere expedias.

Non præcipitanda sunt consilia: sed moribus senilibus utendum.

Non semper tutum est regibus optimum dare consilium.

Omnes ægrotis damus recta consilia: sibi verò pauci consulunt.

Ad benè consulendum non refert quàm sis

sis vocalis, sed quàm opportuna suadeas.

In bello plus habet momenti prudentia, solertiaque, quàm vires consilii expertes.

ELOQUENTIA. 24

AT fabula nonnunquam exploditur vitio histrionis: ita sæpe melior causa vincitur à pejore, patroni infantiâ stultitiâ ve.

In teste spectatur fides, in patrono eloquentia.

Actori voce opus est, quæ vincat multitudinis fragorem: orator talis esse debet, ut populus ipsum ultrò tacitus & attentus auscultet.

ARS. 25

ARs omnis à naturali simplicitate recedit, ita dolo affinis est.

Quæ per se tristia sunt, ea decet arte exhilarare.

Prorsus contemnendum est imperitæ multitudinis judicium, quum artis abundè magnum præmium sit ipsa conscientia.

Quam quisq; novit artē, eā canat, licet.

Principium est ignominiæ non artis, si careat suis præmiis.

Ex nimio vestigio, artifex cognoscit artificem.

Citò nata, citò pereunt: diu elaborata, ferunt ætatem.

Consultum est, unumquemque in ea se arte exercere, in qua valet plurimùm.

Quæ naturâ deformia sunt, plus habent

& artis & voluptatis in tabula.

Illud potius artis est, quæ magna sunt, ita tractare, ut auditori quoque magna videatur, & contra.

Nemo rectè de artificio potest judicare, nisi artifex.

Ex minimo artificio agnoscitur artifex.

Artes bonæ ubiq; sunt in pretio, nec possunt à fortuna eripi.

ORATIO. 26

UT in nummo non spectatur elegantia sculpturæ, sed pondus ac materia: Ita non refert, quàm sit elegàns oratio, sed quàm gravis & utilis.

Loquentis orationem commendat forma, rursusque oratio composita gratiam addit formæ.

Animo ægrotanti medicus est oratio.

AUTHORITAS. 27

MAgno, obvioque lucro authoritas est anteponenda.

Primùm authoritas, ac fama tardè, paulatimq;, nec sine negotio parantur: at qui jam innotuit, facilè magnam assequitur laudem.

BENEFICIUM. 28

BEneficii accepti meminisse, dati oblivisci oportet.

Ingratitudo erga benè meritum, morte plectenda.

Beneficii memoria brevissima, at injuriæ

solet

solet esse tenacissima.

Benefacta benefactis addenda sunt: ne, si desinamus benefacere, obsolescat priorum benefactorum memoria.

SENECTUS. 29

Senibus ita vivendum est, ut adolescentibus exhibeant rectè vivendi formam.

Peculiaris querela est senibus de rebus in deterius prolapsis.

Senectus multis nominibus vulgò malè audit.

Non præcipitanda sunt consilia, sed moribus utendum senilibus.

Optimum est viaticum ad senectutem eruditio.

Magna pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit senectus, ab intemperantia vitæ proficiscitur.

JUVENTUS. 30

Ætatem teneram optimè deterret à peccando pudor: qui nusquam non adest, si quis revereatur seipsum.

Juvenili ætati remedium adhibendum est pro supplicio.

Quemadmodum tinctores, cum potissimum colorem inducunt, quo vident homines maximè delectari: ita juventus ad ea studia potissimùm incumbit, quibus populus defert honores.

Juventus corrumpitur, si permittatur otio, luxus ac malorum omnium magistro.

Magna res est, jam inde à teneris virtuti assuescere.

Quæ prosunt juveni, nocent seni, & contra, quæ juvant cælo tepido, lædunt frigido.

Si adolescentes male morati evadant, id primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum est.

SAPIENS. 31

Sapiens, non nisi cùm res postulat, pluribus verbis quàm opus sit, utitur.

Fallit tragœdia tractans argumenta conficta, sed adeò scitè, ut vera credātur: justior autem ille videtur, qui fallendo prodest: & sapientior est, qui per ficta, fabulas discit quid sit turpe, quid sit honestum.

Vir eruditus ac sapientiâ præditus, non perit, nisi gravi Reipub. dispendio.

Pro varietate occasionum vir probus & sapiens sæpenumerò cogitur mutare consilium, quum scriptura nunquam mutetur.

Sapiens, vates est optimus.

Nulla mœnia tam sunt munita, quin machinis aut suffossionibus, aut, ut nihil horum, proditione capiantur: at sapientis decreta sunt inexpugnabilia.

Sapienti nihil peregrinum esse debet, quod cum vitio sit conjunctum.

Silentio stultitiam regere, est pars aliqua sapientiæ.

Sapiens secum in pectore circunfert, quo se commendet quibuslibet.

Insi-

Insipientis est dolore amissis potius, quàm gaudere relictis.

MEMORIA. 32

Non expetenda est honorifica memoria, nisi rectè factis promerita est.

Tantū scimus, quantū memoriâ tenemus.

Facilè meminimus, quæ volumus: at non licet oblivisci quæ volumus.

Tenacissima est injuriæ memoria: at beneficii brevissima.

Veritas multis verbis non eget: & rectius meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Memoria hominum est adeò labilis, ut ægrè reperias duos, qui, quæ simul audierunt, eodem modo referant.

PATRIA. 33

Egregiè inculpatus est, cui nihil obiici potest, præter patriam.

Nemo patriæ parem refert gratiam, etiā si vitam impendat.

Non tam refert unde natus sis, sed qui sis.

Patriæ potius nascimur, quàm gloriæ.

Non infimum erga Rempubl. est meritū, si non solum te præstiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas, educesque patriæ.

Non videndum an gloriæ satis, sed an patriæ satis vixerimus.

Urbis libertas est vitâ charior: nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur

Patriæ periclitantis potius habenda est ratio, quàm privatæ incolumitatis.

Reipub. sublevandæ curis immori pulchrum est: at patriam in extremo discrimine nostrâ cessatione deseri, turpissimum est.

RESPUBLICA. 34

Respublicæ nullo munimento tutiores sunt, quàm virtute civium.

Publica utilitas anteponenda est odio privato.

In Republ. benè instituta omnia proficiunt in melius.

Animi robur, & vis naturæ magno usui possunt esse Reipub.

Vnicuique pluris facienda est utilitas cõmunis, quàm propria.

Quisquis alienam Rempub. vehementer adamat, suam quodammodo vituperat.

Ea Reipub. species non est utilis civitati, quam nemo velit esse in sua familia.

Respub. duabus rebus continetur, præmio & pœnâ.

Respub. malè morata est, ubi licet impunè maledicere, nihil mali commeritis.

Tempore pacis magis, quàm belli Reip. viget autoritas, ut jus habeat decernendi, quod ad tuendam civitatis tranquillitatem censuerit conducere.

Qui sunt iracundioris ingenii, ad disciplinas quidem idonei sunt, ad gerendam Remp. non item.

Multè

Multò absurdius est, ei commendare Remp. quum gubernandi artes non tenet, quàm, si asinum pro equo adhibeas aratro.

Privata simultas posthabenda est Reipub. commodis.

Non infimum erga Rempubl. est meritũ, si non solum ipse te præstiteris egregium virum, sed aliquem tibi similem gignas educésque patriæ.

Hoc præcipuum vulnus est omnium Rerumpub. quòd omnia munia per vicarios administrantur, interdum alteros ac tertios.

Privati affectus utilitati publicæ posthabendi sunt.

In omni negotio magni refert quales sint, quibus gerendæ rei creditur autoritas.

Publicæ saluti privata incolumitas est post ponenda.

Reipubl. corruptela non alia magis ex re nascitur, quàm ex delitiis.

Qui præclaros viros eiiciunt è civitate, Rempubl. lædunt potius, quàm eos, quos expellunt.

Inutile est Reipubl. subinde mutare duces, sed satius est, quem idoneum, ac fidum nactus sis, eum non mutare.

Non potest consistere Respub. ubi non est honos virtuti, nec pœna scelerosis.

Reipub. dignitas, præferenda est privato commodo.

LEX. 55

IN Repub. benè institutæ, suprema authoritas est legibus deferenda : nec ulli magistratui fas est quicquam contra leges publicas tentare.

Non aliunde florent Respub. quàm si legum vigeat authoritas.

Ibi tyrannis oriri non potest, ubi ex arbitrio priscarum legum geruntur omnia.

Norma conjugis vir est, quæ rectè vivit, si ille publicis legibus obtemperet.

Negotium quod pro legibus ac jure suscipitur oportet omni carere injuria.

Legibus convenit authoritas in homines, non contra.

Multò pulchrius est, ac difficilius regnum rectis legibus, sanctisque moribus exornare, quàm armis regno regnum addere.

Qui contra leges aliquid admiserit, non convenit, ut regi opituletur.

Leges non omnia præscribunt : at virtutis regula docet ubique quid sit honestum, quid turpe.

Qui legibus ac magistratibus nesciunt obsequi, nõ sunt gerendo magistratui idonei.

Ubi summa est legum authoritas, ibi est minimum tyrannidis.

Quisquis violat leges, nõ unum civem lædit, sed totam Remp. quod quidem in ipso est,

PRINCEPS. 56

PRincipi non minus indecorum est, & perniciosum

niciosum, inhonestis institui, quàm nasci.

Principi non quælibet artes discendę sunt, sed hæ duntaxat, quæ tradunt rationem rectè administrandi regnum.

Principi non omnes literæ conveniunt sed eæ, quæ politicen tradunt, aut ethicen, quæque rectè ac secus gestorum exempla commonstrant, id quod facit historia.

Domini tantum timentur à servis, quantū mali metu coërcentur, quos non corrigit pudor. Pater quoniam liberis consulit potius, quàm sibi diligitur ab illis, sic, ut autoritatē comitetur reverentia. Adversus hos adeò non est opus satellitio, ut non aliud sit satellitium fidelius illorum stipatu.

Quòd si rex benevolentiâ ac benefactis adjungeret sibi civium animos, non esset opus barbarico, conductitioque satellitio, sed nullos haberet corporis sui custodes tutiores quàm cives, erga quos patris gereret affectum. Porrò quibus placet hoc dictum: Oderint dum metuant, nullos magis habent suspectos, quàm quibus oportebat maximè confidere: ac multos metuas oportet, quem metuunt multi.

Principis est non mollitie, delitiísve, sed temperantiâ ac sapientia privatis hominibus antecellere.

Principem facere, quod ab aliis fieri velit, genus efficacissimum est exhortationis.

Bonus Imperator legum imperatis parere debet.

Imperatoris officium eſt, erga rebellantes audacia, erga ſubjectos benevolentia uti.

Rex veluti legum eſt architectus.

Non convenit, ut regi opituletur, qui contra leges aliquid admiſerit.

Multò regaliùs eſt condere urbes, quàm conditas demoliri.

Breviloquentia principem decet, & Laconem.

Quod decet plebejum, non ſemper decet principem.

Multum habet momenti principis integritas: ſed multò plus civium recta inſtitutio.

Regem naſci nihil magni eſt: at regno dignum ſe præſtare maximum eſt.

Glorioſiùs eſt regnum virtute partum, quàm ſi hæreditate obvenerit.

Bono principi nihil jucundius eſt civium concordiâ, at tyranno nihil formidabilius.

Quemadmodum, qui medendi eſt imperitus, non ideo medicus eſt, quòd vulgò medicus appellatur: Ita non ſtatim princeps eſt, aut magiſtratus, qui populi ſuffragiis declaratus ſit, niſi artem gubernandæ civitatis noverit.

Qui faventibus vult uti civibus, ad multas injurias connivendum eſt.

Plurimum utilitatis ex principum ſapientia naſcitur.

Quicquid pugnat cum legibus, hoc velut inſciente principe tentatum haberi decet: cùm

cùm ipſe nil aliud ſit,quàm legum miniſter.

Ubi reges non naſcuntur, ſed civium ſuffragiis eliguntur, hoc ipſo publicis calculis princeps judicatus eſt cæteris melior, quòd ad regnum aſcitus eſt.

Nemo principatum debet ſuſcipere, niſi melior ſit his, in quos ſuſcipiat: Debet enim princeps virtute præcellere cæteris civibus, quibus præeſt.

Nihil principi magnificentius, quàm, ſi ditionem, quam accepit, reddat ſtatu meliorem.

Decet principis authoritatem ſartam tectam ubique præſtare.

Quemadmodum Deus unicus totius mũdi monarcha, malis geniis, ac impiis hominibus nonnunquam abutitur, ad utilitatem Eccleſiæ: Ita principes cordati norunt,& probis, & improbis uti: non quod ipſi per malos aliquid mali faciant, ſed quòd per malos puniant malos.

Turpiſſimum eſt regi, vacare unquam à Reipub. negotiis.

Principibus in privatis offenſis, debet eſſe ſatis potuiſſe ulciſci.

Is optimè ducis nomine fungitur, qui res hoſtium quàm maximè cognitas habet.

Eſt principis munus unicum, aliis proſpicere,& publicis conſulere commodis.

Tum maximè principi invigilandum,cùm populus maximè indulget genio: neqſe o-

portet unquam principem genialiter vivere.

Solertia ducis, non solum terrorem eximit animis militum, verùm etiam commodâ interpretatione addit alacritatem.

Nomen elatorum laus est, quàm plurimos nosse: at egregii ducis est, ob egregia in Rempubl. merita nulli civium ignotum esse.

Præstat principem è philosophiæ præceptis haurire sapientiam potius, quàm experimentis (ut vocant) miseram colligere prudentiam.

Regi nihil prius, aut charius esse debet probis ac fidis amicis.

Principe dignius est, honorem & opes eorum, quibus imperat, augere potius, quàm imminuere.

Non minus cogitur princeps observire populo, quàm populus principi: nisi quòd princeps id facit cum dignitate: alioqui revera mutua servitus est.

Ut nulla re melius constabilitur imperium, quàm civium benevolentiâ: ita difficillimum est jam regnum administranti, erga quoslibet esse humanum: non solùm, quòd regia potestas opposita sit invidiæ, verùm etjam quòd Reipub. non possit esse incolumis, nisi scelera suppliciis coërceantur.

Præcipua regum debet esse cura, ut cognoscēdis causis viros præficiāt incorruptos.

Non tam magnum est regnum adipisci, quàm promeruisse.

Impe-

Imperatoris eſt, civium multorum ſalutē, ſuæ unius anteponere incolumitati.

Regibus temperanda eſt, humanitas erga cives, ut interim regiam tueantur authoritatem.

Præcipua Regum ars eſt nullum rejicere, ſed ad publicam utilitatem omnium operam accommodare.

Eſt animus principis verè philoſophicus, qui novit etiam ex inimicis capere utilitatem: nec quod vulgus ſolet, hoc tantùm ſpectare, ut maledicos afficiat malo, ſed ut ipſe minus malus reddatur, illorum maledictis admonitus.

Pulchrius eſt bonum præſtare ducem, quā quemvis militem.

Regi nihil benevolentiâ firmius, aut munitius eſſe poteſt.

Regnum armis & auſteritate frequenter paratur, ſed non niſi honeſtâ opinione, civiumque benevolentiâ retinetur.

Magni refert, ut bonus princeps quàm diutiſſimè vivat.

Multum regis habet, qui ſcitè regis perſonam poteſt gerere.

Rex non honeſti, juſtique regula, ſed honeſti, juſtique miniſter eſt.

Bonus princeps qui magis à ſuis diligitur, quàm timetur, habet quicquid cives poſſident.

Ad privatas injurias oportet principem eſſe

esse facilem ad ignoscendum, iis, quæ Remp. lædunt, decet esse severum.

IMPERIUM. 37

BEllum non nisi justè suscipiendum, imperiumque virtute partum, virtute tuendum.

Cùm multis pugnet opportet, qui multis vult imperare.

Virtute propagandum est imperium, non dolis aut pecunia.

Grave documentum universis, imperia virtute parari: avaritiâ, luxu, delitiisque, vel perire, vel verti in tyrannidem.

Nemo idoneus est magistratui, qui non potest dissimulare multa, præter æquum & bonum, facta.

Philosophia, vel imperium, non tollunt affectus.

Imperator per omnem vitam in Reipub. negotiis versari debet, nec à domesticis delitiis ad imperium accersiri.

Nihil difficilius, quàm benè imperare.

LIBERTAS. 38

PRæstantius est suam servare, quàm aliis adimere libertatem.

Nemo liber, qui servit cupiditatibus.

Nullum imperium speciosius & liberius, quàm, si quis animo suo possit imperare.

Nulla voluptas viris ingenuis suavior est libertate.

Ubi regnat luxus, ibi libertas diu non potest esse.

Libertas urbis est vitâ charior, nec turpiter occumbit, qui pro patria pugnans moritur.

Quoniam moriendi potestatem nullus hostis potest eripere, quisquis mortem contemnit, habet, quo cum vult semet in libertatem asserat.

Pessimus est Imperator, qui sibi non potest imperare.

Liberi non sumus, quando aliqui consulimus, utilitatis, aut alicujus rei gratia.

In civili consessu, cuique liberum est, quæ videntur dicere.

Non est verè liber, nisi cujus animum spe, metúque liberavit sapientia.

Inhumanitatis est, si princeps nihil indulgeat amicis ac familiaribus: Sed perniciosum est illis, licere quicquid libet.

Is verè liber est, quem philosophia liberum facit.

Pestilentissimum genus est adulationis, sub libertatis imagine blandiri.

Hæc non minima laus est servorum, nolle fugere, si liceat: at nolle tyrannicam servitutem commutare libertate, si detur opportunitas, animi servilis est.

Omnibus regibus naturâ invisa est populi libertas.

Servus est, qui suis cupiditatibus imperare non potest.

Libertas bono magno emitur, nec sine negotio

gotio servatur.

Qui servit vitiis, verè liber non est dicendus.

Qui multis eget, liber esse non potest.

Ibi justitiæ locus non est, ubi, ut quisque potentior est, ita licentius oprimit imbecilliorem.

Non verè liber est, quisquis ingenuus natus est.

Nil beatum, si absit libertas.

Libertas, quamvis inops, omnibus divitum deliciis præferenda est, ubi ipsa minuitur.

FAMA.

39

Fama velut ordo quidam est hominis.

Insanus est, qui pro nihilo habet qua sit opinione apud suos.

Honestius est famâ, quàm pecuniâ ditescere.

Jactura rei facilè sarciri potest: fama contaminata vix unquam diluitur.

Qui loquitur, quæ sunt optima, & facit, quæ honestissima, famam honestam habebit.

Eximiam virtutem honesta fama ultrò comitatur: ac generosis animis amor laudum, veluti stimulus, ad præclara facinora innatus est.

Satius est ad parandum honestam famam, unum quiddam insigne prædicere, quàm de frivolis quibuslibet divinare.

Præstat uno opere edito, sed egregio, parare

parare famam eruditionis, quàm minùs accuratè scribere de singulis.

Regium est, cùm benefacias, malè audire.

Primùm authoritas ac fama, tardè paulatimq; , nec sine negotio paratur: at qui jam innotuit, facilè magnam assequitur laudem.

Urbis celebritas nonnihil facit ad illustre nomen.

Sequitur fama fugientem, & ob idipsum avidius expetitur, qui scholam vitat.

EXERCITIUM, ET *Exercitatio.* 40

MOderati labores corpora reddunt firmiora.

Exercitatio plus habet momenti ad honestatem, quàm natura.

Exercitia ad confirmandum corporis robur adhibentur, non ad exhauriendas vires.

Hominis ingenium, si exerceatur, ad res optimas est accommodum: sin ad vitia degeneret, longè est infra mutas pecudes.

Invitâ Minervâ frustra laboratur: rectè dicitur à doctis: exercitatio consumat eruditionem.

HONOR. 41

HOnor non authoritati, sed meritis tribuendus est.

Honor non solùm alit artes, verum etjam virtutem.

Honor est virtutis merces & præmium.

DIVITIAE. 42

POtentes non oportet humiliorum dictis admodum commoveri.

Stultissimum est locupletes pugnare cum his, quibus non est multum quod eripiatur.

Divitibus opus est multis præceptis, ut frugaliter vivant, ut corpus exerceant laboribus, ne corporis ambitioso cultu delectentur, aliáque innumera, quæ omnia seipsam docet paupertas.

Immodicæ possessiones, ut non sine negotio parantur: ita non absque lite perveniunt ad hæredes.

Hoc miserius egeni sunt divites, quòd non intelligant, quàm pretiosa, quàm necessaria re careant.

Externis bonis homo nihilo fit melior. Nihil est tam munitum, quod auro non expugnetur.

Iniquæ sunt divitiæ, quæ virum reddunt deteriorem; at fortibus viris non est opus pecunia.

Ii non facilè parent salubribus monitis, qui successu rerum elati, sibi felices videntur.

Nulli vitio datur ea sibi parare, quibus opus est, si desint, nec hîc spectanda est ætas, sed egestas.

Frustra parantur bona, si qui paravit, tueri nesciat.

Inter egenos habendus non est, qui bonas artes

artes, ac probos animos ſibi paravit, certiſſimum ſenectutis viaticum.

Divitias comitatur luxus, luxus exit in tyrannidem, dum fœnum migrat in cornua.

Opes ac nominis ſplendor conciliant invidiam.

MORES. 43

Non minus intereſt, quos aſciſcas præceptores, quàm quos nactus ſis parentes. Etenim, ut liberi referunt fermè majorum ingenium, unde prognati ſunt: ita præceptorū vitia demigrant in eos quos inſtituūt. Et honeſta vitæ inſtitutio potiſſimum ab illis petenda eſt, qui virtutem ipſis factis præſtiterunt, non ab iis, qui compoſitis arte verbis de virtute nugantur.

Sola virtus primùm, ac ſtatim à teneris unguiculis diſcenda: nec ulla ævi portio artibus frivolis danda, quæ, ut in pueris habent oſtentationem plauſibilem, ita nec grandibus decoræ ſunt, nec ad ſeria vocatis utiles.

Quemadmodum canes ad venatum habiles reddit educatio: ita viros bello & Reipub. utiles reddit recta inſtitutio.

Viſum eſt Laconi ineptum, per omnem vitam de virtute diſputare, veluti de re controverſa: cùm oporteat à prima ſtatim adoleſcentia habere certiſſima decreta de honeſto impreſſá animo, & ſecundùm virtutem exerceri, non quærere, quemadmodum faciunt philoſophi qui magnâ contentione inter ipſos

ter ipsos de summo bono ac malo digladiantur, ne in hoc quidem consentientes, quid sit virtus ac beatitudo.

Ne nobis quidem nobilitas, quam miratur hominum vulgus, ductumq; ab Hercule genus profuerit, nisi ea gesserimus, per quæ ille mortalium omnium clarissimus ac generosissimus extitit: ac per omnem vitam, quæ honesta sunt & discamus & exerceamus.

Eruditi qui sunt, recteque educati, probant quid pro ratione temporis expediat.

Satis est ciues honestè fuisse institutos si sua sponte videbunt, quid pro tempore facto sit opus.

Multum habent momenti principis integritas, sed multo plus civium recta institutio.

Si adolescentes malè morati evadant, id primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum est.

Mores sunt vulgarium, ut alienæ invideant, suam autem deplorent sortem.

Suadet loquentis vita, non oratio.

Non absq; discrimine mores civitatis corruptæ vitiis ad meliorem frugem revocantur.

Quemadmodum plantæ ac semina, sic hominum mores ad regionis habitum immutantur.

Matronæ nihil pulchrius, nihil pretiosius, quàm liberi rectè educati.

Quemadmodum laudi est apud Barbaros natum, Græcorum disciplinas scire: ita

turp

turpè apud Græcos natum, ad Barbarorum mores degenerasse.

Nemo alienis factis dehonestatur, sed suis quisque moribus æstimandus est.

Mentis integritati, corporis etiam habitū & cultum oportet congruere.

Multa benè nata ingenia pereunt vitio instituentium.

Sic est multorum ingenium, ut si desint inimici, in quos naturæ malitiam exerceāt, amicos impetant.

Eruditio pniciosa est, si in animum inciderit pravis affectibus corruptum: & quò quæq; disciplina sanctior, hoc fit perniciosior, si contigerit improbo.

Qui tam pravo sunt ingenio, ut eos irrideant, qui de ipsis benè meriti sunt, gravius nocent, si quis illos malefactis provocet.

Regium est, cùm benefacias, malè audire.

Non habendi pro liberis sunt, qui degenerant à parentum institutione.

Quales nascantur liberi, nulli in manu est: at ut rectà institutione evadant boni, nostræ potestatis est.

Qui natura probus est, ubique & apud omnes probus est.

E sermonis procacia colligitur & morum impudentia.

Generosa indoles (si accedat institutio) magno bono est patriæ: sin ad vitia degeneret, magnum adfert malum.

Naturæ beneficio vivunt & ignavissimi: at honestè mori non contingit, nisi virtute prædítis.

Maxima pars incommodorum, ob quæ vulgò malè audit senectus, ab intemperantia vitæ proficiscitur.

Res efficax est natura, sed potentior est institutio, quæ malam naturam corrigit.

RES VERBIS ANTEponenda. 44

MUltò præclarius est, res magnificas gerere, quàm habere linguam ad magnificè loquendum expeditam.

Quod per se rectum est & utile, non eget prolixâ oratione.

Ipsa causæ bonitas facilè seipsam commendat. Quòd si usquam locus est loquacitati, eam oportet ad inhonestas causas adhibere.

Rex operum est virtus, non autem plurimis verbis, multisque disciplinis eget.

Reprehẽdendi sunt, qui, cùm re sint fideles, tamen officium orationis asperitate corrũpunt: his pejores sunt, qui sermone benigni, re lædunt: pessimi, qui verbis molesti sunt, tamen factis noxii.

Multò præstantius est res egregias gerere, quàm gestas celebrare.

Rectius suo fungitur officio, qui ex animo facit, quàm qui metu mali.

Supervacaneum est, in eo laudando sumere operam, quem uno ore omnes prædicant.

In omni

In omni actione spectandum decorum personæ.

Inertiæ genus est, de fortitudine philosophorum more disputare, sed protinus factis exercenda virtus, quæ paucis dogmatibus tradi potest.

FORTUNA. 45

EVentus homini non est in manu.

Fortuna non addit sapientiam.

Non omnia omnib. æquè feliciter cedunt.

In tranquillissimis rebus interdum existit periculum, quod nullus expectat.

Tota belli fortuna pendet à virtute, prudentiaque ducis.

Fortuna sæpè sua indignis largitur munera.

SPES. 46

MUlta sibi promittunt inania, qui spe ducuntur.

Ingenia erecta non desperanda, sed quod redundat recidendum est.

Frequenter desperatio magnum robur addit animo, non minus, quàm spes victoriæ.

VICTORIA. 47

PUlchrum est vincere lacessentes, præsertim his præsidiis, quibus hostes potissimũ sese jactant.

Ad victoriam plurimum momenti est in imperatore.

Victis solet esse solatio, virtute præstantis viri dextra cadere.

Victoria magno empta, non est victoria, sed calamitas: interdum enim felicius est non assequi, quàm nimio mercari quod ambis.

Unius ducis ingenio victoriam acceptam ferri oportet, non virtuti militum.

Moderanda est victoria, nec sæviendum in eos, qui contra ferre arma desistunt.

Victoriæ spes extenuat omnia, quæ solent à bello deterrere.

In bello prima ducum debet esse cura, ut quàm minima civium jactura paretur victoria.

Is longè inferior est, qui honesto vincitur.

Nulla speciosior est victoria, quàm virtute vincere.

MILES. 48

Non perinde refert quàm multos educas milites in prælium, ut quàm strenuos, & exercitatos.

Bonus miles institutione fit.

Facilius est novum invenire imperatorem, quàm novum & exercitatum militem.

Mendicitas ad omnem desperationem vocat armatum.

Turba militum, nisi adsit dux cordatus ac vigilans, nulli est usui.

Periti bellatoris est, non minus scire fugiendi artem, quàm pugnandi.

Ii demum utiles sunt bello milites, quibus decretum est in prælio aut vincere, aut mortem oppetere.

Nihil

Nihil in bello præclaræ rei geret, cujus animum mortis metus occupat.

Militis non est dare consilium, sed ubi res postulat, bonam navare operam.

BELLUM. 49

Qui bellum susceperunt, oportet per omnia servire belli necessitatibus.

In bello aut vincendum, aut fortiter occumbendum.

Metus mortis in bello est res ignominiosa.

In bello plus habet momenti quales ducas milites, quàm multos.

Nullũ negotium periculosius, quàm bellũ.

Pro patria pugnantem occumbere, pulcherrimum est.

Cibo, vinoque graves ad prælium non sunt idonei.

In bello non liberum est quæ cuique videntur dicere.

Non est optandum bellum, sed nec in bello, nec in pace, libertatem tueri licet, nisi mortis timorem adjeceris.

Error in bello mors est.

In bello celanda sunt consilia principum.

In bello non refert quàm multi sint duces, sed quàm bello gerendo accommodi.

Majore Reipublicæ discrimine pacta violantur in bellis, sed illic quæque violantur ab his, qui domi consueverunt fallere.

Pax bello paratur, nec eam tueri licet, nisi cives sint ad bellum instructi.

Sola animi bona non sunt bellorum violentiæ obnoxia.

Ad victoriam plurimum habet momenti, si Imperator strenuus, præsens regat exercitum.

Non est turpe fugere, quoties magis expedit hosti dare locũ, quàm conserere manus.

Justitiæ leges non possunt tueri, qui ditionis ampliandæ gloriæve causâ bellum inferũt alienis civitatibus.

Affectus privati frequenter, & civitates, & regna bellis committunt ac pessundant.

Bellum non nisi justè est suscipiendum.

Tota belli fortuna à ducis virtute, prudentiaque pendet.

OCCASIO. 50

ADversus hostes nulla prætereunda est occasio.

Pro tempore, proque re nata variandus est sermonis habitus.

Scriptura non mutatur, cùm pro varietate occasionum vir probus & sapiens cogatur sæpè mutare consilium.

Inimici per occasionem utiles sunt nobis, per quos non licet impunè, secureque negligentes esse.

IRA. 51

TUtum est iram premere, ne prorumpat in verba.

Ira, contentioque melius solvitur blandis verbis & benignitate, quàm repugnando.

Ira

Ira est brevis insania.

Minus sui compos est ira, quàm ebrietas.

Probis etiam ingeniis adjuncta iracundia est, sed hoc vitium tolerabile est, si celeriter ad se animus redeat, & pro ira rationem in consilium adhibeat. At si perturbatio penitus insideat animo, ita ut excussâ ratione feratur effræni impetu, certa pernicies.

Ira ad omnem functionem inutilis est: & proverbio quoque princeps jubetur, & æqua & iniqua audire.

ERROR. 52

Hominis est peccare, at Dei, aut hominis Deo proximi, emendare peccata.

Par est, ut nos nostra ipsorum feramus errata.

In alienis erratis perspicaces sumus, ad sua quisque luscio sus est.

Ex levissimis offensis, si negliguntur, nascuntur atroces tragœdiæ.

Error est immedicabilis, cùm transit in habitum & consuetudinem.

Raris lapsibus danda est venia.

Juventus faciliùs in errorem impellitur, quàm senectus.

VULGUS. 53

Nihil imitari solet vulgus libentiùs, quàm quod à viris principibus conspexerint factitari.

Quid tam impium est, quod mortaliū vul-

gus non admittat ampli principatus gratia?

Quod decet plebejum, non semper decet principem.

Quæ recta sunt, semper paucissimis placēt.

Vulgus hominum, cupiditatibus agitur, non ratione.

Apud Græcos cùm certarent artifices, de his judicabant artis expertes.

Uni sapientum nihil placet omnium, vulgus, vel facit, vel dicit.

Vulgus hominum ea tantùm approbat, quibus assuevit, ab exoticis abhorret, non quia per se mala sint, sed quia peregrina.

Vulgò ingens probrum est, paupertas: magna gloria, divitiis per fas, nefasque partis abundare.

OTIUM. 54

IGnavia pestis maxima est Reipublicæ.

Non est reprehendendum otium honestis rebus partum.

Qui per fas, & nefas otium sectantur, vituperio digni sunt.

Otium in pace delicias alit, & omne flagitiorum genus.

Luxus, & otium in juvenibus stultitia: in senibus verò crimen.

Honestæ occupationes inutili, turpique otio præferendæ sunt.

Otium omnia mala docet adolescentes.

Juventus corrumpitur, si permittatur otio luxus ac malorum omnium magistro.

VOLUPTAS ET LUXUS. 55

Nihil servilius, abjectiusque est, quàm gulæ, ventrisque voluptatibus obnoxium vivere.

Inepta voluptas est, magis delectari ipsâ simulatione, quàm naturâ.

Insaniam aufert medicus, voluptas, cùm æquè mentem eripiat homini, vix sanabile malum est.

Oleum inunctum, reddit corpus firmius & injuriæ patientiùs: infusum in viscera, delicatius ac segnius.

Luxu nihil turpius, libido pecudem ex homine reddit.

Voluptates venientes fucatâ specie blandiuntur: abeuntes autem pœnitentiam, ac dolorem relinquunt.

Ex privatis affectibus ferè omnis humanæ vitæ pernicies nascitur.

Luxus ferè alit amorem: tempus omnia tollit, aut certè mitigat

Luxus est maximus, naturam artificio rumpere.

Vestrûm luxus arguit animum parùm sobrium, & intuentium oculos ad libidinem sollicitat citiùs, quàm ad honestam opinionẽ.

Quàm optimè hoc naturâ comparatum est, ut hæ duæ res sese invicem comitentur, voluptas, ac dolor.

Voluptati inhonestæ, parata est comes pœnitentia.

Fastidiosè delicatus videtur, qui inter varias delitias cibum appetit vilem, ac plebejum.

Unguentum in homine arguit vitæ mollitiem.

Non turpè est, uti concessa voluptate, sed ei servire, deditumque esse, in turpibus habendum est.

Amplecti voluptatem, fœminarum potius est, quàm virorum.

Homines proniores ad voluptatem sunt, quàm ad virtutem.

Nulla capitalior pestis hominibus à natura data est, quàm voluptas: nam ex hoc fonte prodit, quicquid est in hominū vita scelerum, & calamitatum.

Et delectant, quæ contingunt expetita: quæ ultrò obiiciuntur, non perinde juvant.

CORRUPTELA EX MUNERIBUS. 56

PEcuniâ vincere, speciosum non est.

Qui Remp. administrant, tamen à capiendis muneribus non temperant, nec boni sunt viri, nec tales habendi.

Insincerus favor est, qui donis emitur: quę, si minuas, ingens murmur: si tollas, seditio gravis oritur.

INJURIA. 57

AD privatas injurias oportet principem esse facilem ad ignoscendum: in iis, quæ lædunt Rempubl. decet esse severum.

Qui

Qui injuriam faciunt infeliciores sunt, quàm qui patiuntur.

Qui veterem impunè fert injuriam, invitat novam.

Injuriæ memoria tenacissima est, at beneficii brevissima.

INFAMIA. 58

TUrpitudinis alienæ species, velut in theatrum producta, deterret à vitiis, & ad virtutem extimulat ingenia non omninò deplorata.

Remissâ culpâ, manet tamen prioris infamiæ vestigium.

Quò fœdius est crimen, hoc tenacius hæret apud multos criminis suspicio, vel in innocentissimum.

Non est aliquid amicis, quibus fidimus, committendum: quod si effutiant, pariat nobis infamiam.

IMPROBITAS. 59

EXtremæ improbitatis est, lineâ etiam illudere, quos afflixeris.

Improbus est, qui scit beneficium accipere, nescit reddere.

Ex improbis convictoribus nihil capitur, nisi probrum, & ignominia.

Magnæ felicitatis est, ab improba muliere liberari.

IMPUNITAS. 60

IMpunitate nihil periculosius est, quæ semper ad deteriora invitat.

Impunitæ injuriæ exemplum, omnibus injuriam minatur. Etenim, si liceat impunè lædere, quis tutus erit ab improborum violentia?

SIMULTAS. 61

Simultatem exercere cum sepulto, indecorum est, ut in mortuum sævire.

Simultatem oportet morte finiri, amicitiam non item.

LOQUACITAS. 62

Ex multiloquio pleraq; nascuntur incommoda.

Quidam hoc præclarum existimant, si nūquam sileant, cùm id sit certissimum fatuitatis argumentum: ut contrà, silentium, ubi loquendi tempus non est, prudentiæ signum est.

Multiloquium non solùm molestum est auditori: verum etiam ad persuadendum inutile, præsertim apud principes, tum variis curis occupatos, tum auribus fastidiosis.

Peculiaris erat Lacedemoniis verborum paucitas: undè & ab ea regione breviloquentia Laconismus dicitur.

Stolidi oratoris inanis loquacitas, responso indigna est.

Frustrà de his verba fiunt, ad quæ perficienda non suppetit facultas.

Est hoc omnibus Spartanis peculiare, offendi sermone, quàm causa postulat longiore, adeò nusquam non placebat frugalitas.

Nam

Nam ad causam non magnam adhibere supervacaneam rerum copiam, luxuriæ genus est.

Effectu caret loquacitas: taciturnitas autem certiora habet consilia.

Breviloquentia ducem decet maximè.

Multa verba nequaquam arguunt sapientem opinionem.

Equo effræni, nemo non metuit insidere: at plus est periculi à lingua effræni.

Est aliqua sapientis pars, silentio stultitiã tegere.

Indecenter is magnificè loquitur, cui vires non supetunt orationi pares.

Nihil est violentius aure tyranni: apud bonos etiam principes, admonendi libertas, verbis placidioribus est temperanda.

Silentii tuta sunt fidi præmia.

Multis verbis veritas non eget: & rectiùs meminimus, quæ paucis verbis comprehensa sunt.

Orationis expedita brevitas est probanda.

Ad causam non magnam adhibere supervacuam verborũ copiam, luxuriæ genus est.

Prius cogitandum, quid loquaris, quàm lingua prorumpat in verba.

Adversus nil malè meritum, audire maledicam linguam, injuriæ genus est.

Nihil oratione melius, si parcè promas linguæ thesaurum.

Nihil effutiendum est, si quid liberius dictum sit in convivio.

MALEDICENTIA. 63

QVi passim maledicunt omnibus, eos, palam est, id naturæ vitio facere, non ex eorum merito, quibus obtrectant,

Maledicentia contemnenda est, quæ non à judicio, sed ab omni morbo proficiscitur.

Adversus nihil malè meritum, audire maledicam linguam, injuriæ genus est.

Turpiter obiicit alteri vitium, à quo ipse immunis non est.

Periculosè maledicit alteri, cui vel idem, vel simile, vel diversum, sed deterius vitium potest obiici.

Res omnium rerum nocentissima, est calumnia.

Sæpe numerò accidit, ut qui alios infestātur, ipsi gravioribus madeant vitiis.

Imprudenter in alterum vitium torquet, si in promptu est, quod ipsi vicissim obiiciatur.

MENDACIVM. 64

MEndacii nomine continentur assentatores, calumniatores, infidi consiliarii, perversi educatores, qui fontes sunt ferè malorum omnium, quibus sursum deorsum turbatur vita mortalium.

PERFIDIA, 65

NIhil eis tutò credi debet, qui in patriā perfidi fuerint.

Stultè

Stultè dubitat de pejerando, qui facinus perjurio par non dubitaverit committere, eòque in atrocibus sceleribus nihil ponderis habet jusiurandum: nam, quisquis audet dare venenum, audebit & cum perjurio inficiari.

INJURIA. 66

QVi avidè obtrectant alienæ laudi, magis produnt morbum suum, quàm detegunt mores alienos, & qui ob res parũ honestas laudant quempiam, aut ob laudabiles vituperant, indicant stultitiam suam, perversumque judicium.

Invidus abundè dat pœnarum, etiamsi nemo ulciscatur.

Ut ferrum absumitur rubigine, ita invidus suo ipsius vitio contabescit.

Invidus tam inutilis est civitate, quàm lolium tritico, ignavus bello.

Ii quos habet invidia, magis sunt misericordia digni, quàm ira.

Invidus non minus discruciatur alienâ felicitate, quàm suo infortunio.

AMBITIO. 67

NEscit pietatis jura regnandi cupiditas.

Ambitio malè profundit, quòd malè collegit avaritia.

Cupiditates animi sunt morbi.

Malus civis est, cui non satis id, quod satis est cæteris.

Turpior est ambitio è vilitate cultus, quàm ex amictu splendido.

Turpis est ambitio, ex fuco virtutis laudē captans.

ADULATIO. 68

BLandiloquio nihil nocentius.

Ingenium hominum ad aliena vitia perspicax est, ad sua cæcum.

Pestilentissimum est genus adulationis, sub libertatis imagine blandiri.

Aliena rectiùs perspicimus, quàm nostra, & sibi quisque adulator est.

Lapidis est, non sentire discrimen inter laudantem, & vituperantem: sed philosophi est, non ita commoveri, ut ab honesto recedat.

Corvus tantùm mortuos impetit, adulator etiam vivis insidiatur.

Nemo suam turpitudinem perspicit, sed sibi quisque adulator est.

Ut adulationem affectare turpè est, ita ingerentem se non oportet omninò repellere: prodest enim in hoc, ut homo perspiciat qualis esse debeat.

AUDACIA. 69

FIt sæpenumerò, ut, qui fragili quærit illidere dentem, infringat solido.

Periculosa est audacia, si vires non suppetant spiritibus.

Expensio periculi revocat hominem ab audacia.

Assi-

Assiduitate nimiâ facilitas magis, quàm facultas, nec fiducia, sed temeritas paratur.

Bona est timiditas, quæ deterret à turpibus, & reddit hominem circumspectum.

MORS. 70

HOnesta mors est, oppetere pro amicis liberandis.

Magis metuunt mortem, qui domi habẽt, undè possint suaviter vivere.

Morientibus præcipuum solet esse solatiũ, spes vindictæ.

Ut tyranni vivunt insuavius iis, qui mortẽ vehementer optant, ita mortem perinde metuunt, quasi vitam suavissimè degant.

Optimum est exire de vita, quum res sunt prosperrimæ.

Multos mortis consideratio deterret ab honestis actionibus: contrà, mortis oblivio multos invitat ad licentiùs peccandum.

Somnus profundior adimit omnem sensum, & animus à corpore digressus, aliquando in suum domicilium rediturus est.

Mors quidem mala non est, sed iter ad mortem miserum est.

Somnus, mortis est imago.

Ille non vivit, qui perpetuo mortis metu vivit.

Mors omnium malorum sensum adimit.

FINIS.

SENTEN-

SENTENTIÆ COLLECTANEÆ, ET SIMILIA EX Demosthenis orationibus, & Epistolis in certa virtutum, ac vitiorum capita collecta.

De Deo.

Omnis serii dicti, & facti principium à diis immortalibus maximè ducendum esse censeo. Ex epist. 1.

Tantò plures occasiones ad deorum benevolentiam conciliandam habemus, quantò magis pia, justioraq; facere pergimus. Ex orat. ad Philip. epist.

Omnibus uno consensu author est, ut ij acerbè puniantur, qui hostibus aliquid indulserunt, Jupiter, Dione & reliqui dij. Ex orat. de falsa leg.

Eos, qui petulanter, & flagitiosè leges institutàq; vestra despiciunt, quiq; impudenter impii erga deos fuerunt, duas ob causas gravi supplicio afficiendi sunt: ut & hi scelerum suorum pœnas luant, & alii curent, caveantq;, ne quicquam in deos, & Rempubl. peccent. Contrà Neæram.

Bona quidem expectare, & à diis, ut dent precibus exposcere oportet: sed omnia humana existimare. Ex orat. ad Leptinem.

Omnium rerum exitus, ut deus voluerit, consequitur: consilium autem ipsum consultoris

soris mentem declarat. Pro corona.

Equidem arbitror, eum oportere, qui sit templum ingressurus, & vasa sacra, & canistra tractaturus, & rerũ, ad eos spectantium, curationi præfuturus, non certorum dierum spatio purè vivere modò, sed per totam vitam. Contra Androtionem, & contra Timocratem.

Proptereà quòd res quidem Græcas fideliter, Deorum verò religionem, & sacra piè tractabant, quæque ad se pertinebant, ex æquo administrabant, magnam meritò adepti sunt felicitatem. Olynth. 3.

Oportet eum, qui maximis laudibus dignus sit, non diis charissimum videri, sed hominibus: partim quidem propter se: partim verò propter fortunam admirationi esse. Ex orat. amatoria.

PHILOSOPHIA AUT DOCTRINA.

Omnis natura præclariòr, & illustrior fit, si ratio quædam, confirmatióque doctrinæ accesserit: longè verò maximè iis, quibuscunque initio meliorem paulò, quàm aliis sortiri contigit: illis enim sese tantùm vincere, his verò aliis etiam præstare accidit. Ex orat. amator.

Humanam quidem mentem, rerum omnium ducem, hanc autem Philosophiam, solam rectè instituendi viam docere posse, invenimus. Ex orat. amatoria.

De prudentia.

OMnis virtutis principium quidē est prudentia, finis verò fortitudo, & ut illa quid agendum sit indicat, ita hęc servat, & tuetur. Ex oratione funebri.

Principium quidem est rectè judicandi omnia, ut nihil antè vos nosse existimetis, quàm intellexeritis, cùm alioqui sciatis, sæpè jam multos de sententia decessisse. Ex 16. procemio.

Pulchrum quidem est, ob unum aliquod præclarum facinus clarum, & illustrem esse: sed longè pulchriùs est, omnia amplecti, ob quæ vir prudens gloriæ studeat. Ex oratione amatoria.

Etsi mos est ferè communis plurimorum, ut eos, qui laudant, & blandiuntur, ament: eos verò, qui increpant, & probè consulunt, odio habeant: veruntamen prudentis officiū est, eniti, ut cupiditatem rationi semper habeat obtemperantem. Ex 57. procem.

Principio aliquid non dare, prudentum hominum est officium: habentibus autem eripere, invidentium. Ex orat. ad Leptinem.

Debetur hominibus modestis, ac prudentibus, vereque rem examinare volentibus, multò major honor, quàm ærea statua. Ex oratione contra Aristocratem.

Quæ quis proferre veretur, ea quoque scribere caveat. Ex 4. Epist.

Quum unus, qui injuriâ affectus est, non sum-

sumpserit pœnas, tum unumquemque expectare oportet, se primum posteà fore, cui facienda sit injuria, nec hujusmodi contemnere decet, neque permanere dum ad id perveniat, sed ex longinquò præcavere. Ex orat. contra Midiam.

Norunt Cecropidæ ducem suum, partim draconem, partim hominem dici, non aliunde profectò, nisi quod prudentiâ suâ homini, viribus draconi similis esse diceretur. Ex ora. funebri.

Omnia, quæ præclara sunt, quæque augusta, & per quæ civitas decoratur, ac conservatur, liberorum erga parentes observantia, juvenum erga natu majores reverentia. Ex orat. contra Aristog.

Illud existimo prudentum hominum munus esse, ut parem curam, & providentiam rerum vestrarum privatarum, quàm alienarum habeatis, ne humani solùm, sed etiam prudentes videamini. Ex 17. procem.

De stultitia.

MUltarum, & gravium calamitatum, multis hominibus stulticia causa est. Ex orat. de Rhodiorum libertate.

Turpè est sibi fucum facere, & omnibus, quæ molesta sunt, procrastinandis, omnium rerum occasionem amittere. Ex orat. 8. in Philip.

Facillimùm est omnium, sese decipere. Olynth. 3.

Stul-

Stultum est, ipsos res vestras negligentes dicere alienarum rerum curam vos habere & præsentia contemnentes, de futuris alio terrere. Ex orat. 3. in Philip.

Priusquàm principium rectè subjeceritis ridiculum de fine qualiacunque verba facere Olynth. 3.

Epilepsiâ laborantem prædicat se sanatu rum, cùm ipse omni improbitate, & maliti laboret. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Illud quidem turpè est, posteà aliquand dicere, si quid acciderit: quis enim putasse hæc futura esse? haud dubiè oportebat unun facere, & alterum non facere. Ex orat. 3. i Philip.

Neque quicquam prospicitis, priusquam aut factum quid, aut quid fiat audieritis. E oration. 1. in Philip.

Occasio.

PArvæ occasiones, magnarum rerum caus existunt. Ex orat. ad Leptinem.

Occasione parvâ & primâ quæque offensi celeriter omnia distulit, atque evertit. Ex o rat. de Cherronesicis.

Oportet eum, qui ex vobis rempub. ad ministrare vult, non subitò affectibus ad ira cundiam impellentibus obtemperare, se rationi, & rebus ipsis, & temporis opportu nitati servire: Illa enim celeriter concider solent: hæc verò permanere, & in longun tempus existere. Ex orat. 2. in Aristog.

Ve

Vos, si jam resistatis, prudenter facturos dicam: si verò rejeceritis, ne hoc quidem, cùm volueritis, facere poteritis. Ex or. 3. in Phi.

An existimatis ipsam rei benè gerendæ occasionem aliquandò valere, ac etiam absque jure id, quod conducit efficere: jam verò, cùm in id jus simul, & occasio, & utile consentiunt, aliud quoddam tempus expectabitis vestræ simul, & aliorum Græcorum libertatis recuperandæ? Ex Orat. de fœdere Alexand.

Qui rectè occasione usi non sunt, ii næ, si boni quidem aliquid à diis acceperint, ejus recordantur. Olynt. 7.

De legibus, & earum laudibus.

UNiversa hominum vita, Athenienses, sive magnam urbem incolant, sive parvam, naturâ, & legibus gubernatur: horum porrò natura quidem incerta, & versatilis est, & sua cujusque hominis; leges autem communes & ordinatæ sunt, idemque præscribunt omnibus: itaque, si natura prava est, sæpè mala capit consilia, atque inde tales in delicta ruere facile invenire licet: leges verò justum, honestum, & utile imperant, & id ipsum quæritant: quod cùm fuerit inventum, commune istud fit edictum, ac proponitur omnibus par, & æquale, idque lex est, cui parére decet, cùm propter multa, tum maximè, quia omnis lex inventum sanè, & donum est deorum: decretum verò hominum pruden-

hominum prudentum: recta porrò velspontaneorum, vel culpa admissorum delictorum correctio, civitatis prætereà communis conventio, juxta quam omnes vivere oportet, qui in civitate sunt. Ex oratione 1. contra Aristogit.

Legibus, & earum observantiâ exornantur omnia. Ex orat. 1. contra Aristog.

Nihil omninò, neq; pulchrum, neq; decorum reperiri potest, quod non cum lege aliqua communicet. Ex oratione 2. contra Aristogit.

Si leges abrogentur, & cuivis licentia faciendi quicquid voluerit, data sit, non solum respublic. pessum ibit, sed nec quicquam inter erit inter nostram & ferarum vitam. Ex oratio. 1. contra Aristog.

Postquàm omnibus in confesso est, leges secundum deos civitatem tueri, oportet vos omnes perinde, ac si sederetis ad tributum exigendum: obtemperantem quidem istis laudare, tanquam integrum salutis tributum pensitantem patriæ, minùs obedientem verò punire. Ex orat. 1. contra Aristog.

Par, & æquum legibus acceptum ferre debetis, & quæ bona sunt omnia, legum benignitate habetis. Ex orat contra Midiam.

Legum vis, & autoritas, quæ est? vtrùm siquis vestrûm, injuriis affectus exclamaverit, ut ipsæ accurrant, & præsentiâ suâ opem ferant? minimè gentium: literæ enim depi-

dep[illegible]ctæ sunt, neque istud præstare possunt. Q[illegible]nam igitur earum vis est? si vos eas confirmetis, & semper ratas, firmasque exhibeatis, earum opem imploranti. Ex orat. contra Midiam.

Omnia quæ præclara sunt, quæque augusta, & per quæ civitas decoratur, ac conservatur, liberorum erga parentes observantia, juvenum erga natu majores reverentia & moderatio, legum additamento, & ope turpitudinem, immodestiam, audaciam, impudentiam fugiant. Ex oratione 1. contra Aristog.

Quæ sanè corporibus eveniunt ægrotationes, medicorum industriâ & ope curantur: animorum verò ferocitatem propulsant, ac ejiciunt legumlatorum sententiæ. Ex orat. 2. contra Aristog.

Enitendum est profectò, ut omnes leges, quàm rectissimè se habeant: in primis autẽ hæ, per quas parvam, aut magnam licet esse civitatem: hæ verò sunt, quæ boni aliquid facientibus, præmia decernunt, quæque cõtrà facientibus, supplicia constituunt. Ex orat. ad Lept.

Duas ob causas omnes feruntur leges, tum, ut nemini quicquam injusti liceat agere, tum, ut iis, qui isthæc transgressi sunt, supplicio affectis, cæteri meliores efficiantur. Ex orat. 1. contra Aristog.

Cùm leges feruntur, videndum est, quales, &

les, & quænam sint: ubi verò latæ sunt, eas conservare, iisque uti decet; nam & jurandi sanctitas, & alioqui justitia flagitat. Isocrat. contra Midiam.

Decet vos, qui judiciis exercendis semper præfecti estis, leges conservare, & eas validas, & fortes reddere: harum enim beneficio probi improbis meliores evadunt. Ex orat. 1. contra Aristog.

Illi Locrenses sic putant, oportere veteribus latis uti legibus, & instituta, moresque patrios tueri: nec ad cujusque voluntatem, & injuriarum impunitatem leges ferendas esse: ut, si quis velit legem ferre, in laqueum collum inserens legem ferat: at, si honesta, & utilis videatur esse lex, vivit, qui eam tulit, & abit: sin minus, constricto laqueo perit. Ex orat. contra Timocrat.

Solon existimat, argentum quidem numisma esse, privatarum commutationum causâ, inter privatos repertum, leges autem putat civitatis numisma esse: itaque judices oportet multò magis, si quis istud, quod civitatis sit numisma, corrumpat, & adulterinum inducat, odisse & punire, quàm, si quis illud, quod privatum sit. Ex orat. contra Timocratem.

Primùm lex est populo lata, ne liceret Atheniensem creare quemquam, nisi qui propter virile quoddam facinus erga populum Atheniensem, dignus sit fieri civis. Contra Neæram.

Nónne ridicula existimabitur esse civitas, si legem tulisse videtur, quæ sacrilegos tueatur,& conservet? Contra Timocrat.

Si quis injuriis quempiam affecerit, sive puerum, sive mulierem, seu ex liberis, aut servis virum, aut quicquam legibus prohibitum in istorum aliquem fecerit, Atheniensium ex his,quibus licet,quicunque volet eũ apud Thesmothetas deferat. Contra Midiam.

Si leges, & rempublicam prodideritis, nõ invenietis, qui vestri miserantur. De falsa legat.

Longè profectò gravius est scelus, scribere contra leges, quàm tributum non solvere. Ex orat. contra Androt.

Sic porrò exactissimè cognoscetis, quanta proficiscitur utilitas ex bonarum receptarumq; legum observatione : quantumque damnum est ex earum contemptu, si legum commoda seorsum, & quæ ex earum violatione eveniant damna, ob oculos posita perspiciatis. Ex orat. 2. contra Aristog.

Nullus est usus civitatis, quæ nervos, ac vires adversus sceleratos, & injurios non habet : neq; respub. in qua venia, & amicorum preces plus valent, quàm leges. Ex orat. de falsa.

Illud est Democratiæ summum præsidiũ hostes vel consulendo, vel pugnando superare : legibus autem, sive volentes, sive re-

U

pugnantes minores se gerere. Ex oratione 2. contra Arist.

Neminem, quæso, censeatis tantæ apud vos authoritatis esse, ut, qui leges transgressus fuerit, inultus maneat. Olynth. 3.

Oportet legum violationes omnibus cõmunes existimare, in quocunque tandem deprehendantur: neque ullum tantùm beneficium in rempubl. neque homo quisquã, neque dolus aliquis, aut aliud quicquam excogitari debet, cujus gratiâ, qui leges violaverit, non luat pœnas. Contra Midiam.

Illud ab omni ratione alienum censeo, cùm is, qui contra leges aliquid loquutus fuerit, si convincitur, tertia parte corporis sui, mulctetur infamiâ, eos, qui non dictis, sed factis leges transgressi sunt, nullas dare pœnas. Ex orat. de corona præfect. navalis.

De iustitia.

Rectè judicare par est, & Eunomiam illam æquitatis amantissimã plurimi facere, quæ omnes, & urbes, & regiones conservat, simul inexorabilem, venerandámque justitiam colere decet, quam Orpheus is, qui sacratissimas cæremonias nobis tradidit, juxta Jovis solium assidere, & omnium hominum facta cernere dixit. Ex oratio. 1. cõtra Aristogit.

Jus adeò valet in omnibus, ut si quis fortuitæ cædis alterum convicerit, & planè purum non esse ostenderit, posthac verò injuria

juria remissa eum dimiserit, non amplius eum eiicere licet. Ex orat. contra Nausim.

Arbitor nihil perinde decere eos, qui in democratia vivunt, ut æqui, & juris studium. Ex orat. de fœdere Alexand.

Decet nos, cùm propter nos ipsos, tum propter reliqua nostræ civitatis præclara facinora operam dare, ut ostendamus omnibus hominibus nos, & anteà, & nunc, & semper fuisse, & esse juris, & æqui studiosos. Ex procemio 53.

Et justitiæ, & æquitatis, & verecundiæ omnibus hominibus sunt aræ: aliæ quidem pulcherrimæ, & sanctissimæ in animo, & natura cujusque: aliæ verò communes omnibus ad colendum positæ: sed non impudentiæ, non calumniæ, non perjurii, non ingratitudinis. Ex oratione 1. contra Aristogit.

De immodica plus habendi, acquirendiq; cupiditate, seu iniustitia.

EX malevolentia aliquem, deditâ operâ, omnibus in rebus insectari, suamque potestatem, & vires, tanquam legibus ipsis superiores, jactitare, indignum hercle, ac non justum est. Ex orat. contra Midiam.

Ob privatam utilitatem unumquemq; reperietis, ad multa perpetranda impulsum, quorum nihil volebat facere. Ex ora. de pac.

Iis, qui de industria contumeliosi sunt, leges acerbas esse, cernere licet. Ex orat. contra Midiam.

Injuriam infert aliquis suâ voluntate? Ira, & supplicium contra ipsum: peccavit quispiam inconsultò? venia pro pœna huic datur. Ex orat. de Corona.

Quæcunque quis qui adhibitâ, facit, communes esse injurias, etiam iis, ad quos negotium nihil attineret, existimavit legislator. Ex orat. contra Midiam.

Leges sunt de cædibus latæ, quæ eos, qui consultò interfecissent, morte, perpetuo exilio, omnium denique bonorum publicatione mulctant: eos autem, qui inconsultò, venia, & magna humanitate dignos judicant. Contra Midiam.

Nullus eorum, qui beati sunt, & fœlices, terminum, aut finem habet cupiditatis habendi. Ex orat. contra Aristocr.

Non est apud istos, quorum studia, cogitationes denique omnes, ad immodicam habendi cupiditatem referũtur, quicquam, *vel* firmi, vel sancti. Ex orat. contra Aristocrat.

Nihil est profectò molestius, quàm vicinum avarum, atque injustum habere. Ex orat. contra Callic. de fundo.

Quum ex immodica habendi cupiditate, & improbitate, quis potens evaserit, prima quæque occasio, levissimaque offensio, omnia dissipavit atque dissolvit. Olynth. 2.

Fieri nequit injuriis, perjuriis, & mendaciis, ut firmum imperium comparetur: sed talia semel, brevique tempore durant, & vehe-

vehementer quidem ſpe, ſi uſu venit, nituntur: temporis autem progreſſu deprehenditur, & in ipſis concidit. Olynth. 2.

Qui propter immodicas cupiditates habendi, acquirendique aggrediuntur ea, quæ minimè decent, ii non, quæ difficilia ſunt cogitare ſolent, ſed rerum ſecundarum fœlicē ſucceſſum. Ex orat. contra Ariſtocrat.

Si quis privatim. ulla in re, aliquem offenderit, illud recordari, & memoriâ tenere, neque quietem agere injuſtum eſt, atque perfidioſum. Ex orat de Corona.

Si quis vos interroget, quódnam genus omnium hominum, qui in civitate ſunt, improbiſſimum ſit? neque ſunt agricolæ, neque mercatores, neque argentarii, neque ejuſmodi quicquam: ſed, qui quæſtus gratiâ dicunt, rogationemque proferre conſueverunt. Ex oratione contra Ariſtocrat.

Non, cùm rerum veſtrarum quicquam interire permiſiſtis, tum graviter ferre oportet: ſed dum res quidem veſtræ in tuto ſunt, eos autem, qui præſunt, propter avaritiam non eam ſuſcipere curam perſpicitis, quam decebat. Ex orat. de corona præfecturæ.

De homine iuſto, ac bono.

Boni civis eſſe judico, rerum ſalutem eloquentiæ venuſtati, & gratiæ anteferre. Olynth. 3.

Non diſcedere ab iis, quæ civitati conducere conſtat, ſive obſtrepi, ſeu quidvis aliud

pati per vos, ei contingat, boni & justi civis id esse judico. Ex 4. Procem.

Duo, Athenienses, hæc, naturâ modestum civem habere oportet (sic enim mihi de me ipso dicenti, absq; invidia, verba facere licebit) in magistratu quidem, ut generosi, & principis viri voluntatem, & animum erga civitatem conservet, in omni verò tempore, & actione benevolentiam: hujus enim natura domina est, potentiæ autem, & virium altera. Ex orat. de Corona.

Certamina nullâ re alia tantopere video indigere, ut bonis, & fortibus viris. Ex orat. de Classibus.

Præstat simplicem videri, quàm improbũ esse. Ex orat. ad Leptinem.

Ob pecuniam ista facere videri, non est bonorum virorum: nam, neque elationi, magnitudinique animi vestri, neque reliquo instituto vestro consentaneum esse videtur. Ex epist. 3.

Coronæ, immunitates, alimenta, & hujusmodi, præmia sunt, quæ vir bonus, si quis sit, assequatur. Ex orat. ad Leptinem.

Neque verò mihi videtur istud esse boni civis, eam reip. gerendæ rationem instituere, qua ego statim futurus sim primus vestrum, vos autem aliorum postremi: sed oportet civitatem unà crescere cum bonorum civium rationibus: & quod maximè in rem sit semper, non facilè omnes discere:

huc enim natura ipsa sponte feretur, illuc oratione oportet progredi optimum civem populum docentem. Ex orat. de rebus Cherrhon.

Oportet cives justè inter se reip. communione uti, locupletes quidem ad vitam suam opes tutò, & sine metu possidere se existimantes, ac de iis non timentes: in periculis autem, pro salute patriæ, facultates publicas, & communes facientes: cæterùm reliquos communia quidem quæ sunt, communia existimantes, eorumque partem accipientes, quæ autem cujusque, privata possidentis: sic & parva civitas magna fit, magnáque servatur. Ex orat. 4. in Philipp.

De improbitate.

IMprobitas, res est temeraria, audax, & alieni cupida. Ex orat. 1. contra Aristog.

Par est eos, qui bona, & justa re non rectè, & decenter usi sunt, vituperare. Ex appellatione contra Eubulid.

Omnis improbus per se parum potest. Ex orat. 1. contra Aristog.

Si quis alios homines novit optimos, ac modestissimos, suâ naturâ, quæ oportet, omnia ultrò faciunt: alios verò istis deteriores, quos tamen pudet palam improbos vocari, metu vestri, & turpitudinis & dictorum, & infamiæ dolore peccare cavent: deterrimos verò, & quos conscleratos appellant, solis suppliciis ad modestiam redigi posse

ferunt. Ex orat. 1. contra Aristog.

De invidia.

INvidia prorsus indicium est malitiæ, & vitii naturæ, nec excusationem habet, propter quam consequatur veniam, hoc malo affectus. Ex orat. ad Leptinem.

Quando æquitas, & publica utilitas superantur invidiâ, tum omnia sursum, ac deorsum versa esse existimandum est. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Adversus invidiam nihil prodest vera dicere. Ex 2. epist.

Viri est optimi, propter ea, quæ ipse gessit in remp. potius postulare se honorari, quàm rebus, propter quas alii, qui fecerunt, ornati sunt, invidere. Ex orat. ad Leptinem.

Omnibus hominibus natura insitum est, ut maledicta, & crimina perlibenter audiant: laudantibus autem ipsi graviter succenseant. Ex oratione pro Corona.

Omninò commune est opprobrium, Athenienses, & universæ civitatis calamitas, invidiam videri plus valere apud vos, quàm beneficiorum gratias: cùm præsertim illa sit morbus, hæ verò in deorum numerum relatæ sint. Ex 3. epist.

Etsi iis, qui adhuc sunt in vita, obstet invidia quo minus justos, & debitos honores obtineant, suis tamen liberis licebit merita præmia à vobis reportare. Ex 3. epist.

De

De calumniatore & calumnia.

MAla res, Athenienses, mala res est perpetuò calumniator & undique res invidiosa, & cõtentiosa. Ex orat. de Cor.

Ea est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare verò nihil. Ex appellat. contra Eubulidem.

Perjurum aliquem, & perfidum appellare, neque rem ita se habere ostendere, inane convitium esse, quis jure dixerit. Olynth. 2.

Neminem unquam vestrûm fortasse vipera momordit, neque phalangium, & absit, ut mordeat unquam: sed tamen omnia ejusmodi animalia ubi conspexeritis, mox interficitis: iidem & cùm delatorem & crudelem hominem videritis viperinam habere naturam, ne expectate donec aliquem vestrûm mordeat, sed cùm primùm occurrerit, puniatur. Ex orat. 1. contra Aristog.

Nullus eorum profectò, qui in belli periculis fugiunt, seipsum accusat: sed vel ducẽ, vel propinquos, vel omnes potius, quàm sese: victi sunt tamen, culpa nimirum eorum omnium, qui fugerunt: manere enim decebat eum, qui alios accusat: quod, si istud fecissent singuli vicissent. Olynth. 3.

De iureiurando.

JUsjurandum maximum & potentissimum apud omnes homines esse censetur. Ex orat. in Pœcrum de dote.

Justum, sanctúmque juramentũ omnibus

maximi faciendum est. Contra Aristog.

Si qui pecunias habent, eas perdere minimè volunt, quo pacto vos honestè jusjurandum contemnetis? Ex orat. contra Midiam.

De Republica.

TUm ajunt rempub. optimè se habuisse, quum modesti & prudentes viri ipsam administrabant. Ex orat. contra Theocrinem.

Civitatis ego divitias arbitror, socios, fidem, benevolentiam. Ex orat. 4. in Philip. & de rebus Cherrhon.

Decet vos in & armis bello formidabiles; in judiciis autem humanos esse. Ex orat. de ordinar. reipub.

Nihil ingenuè, simpliciterque facere, non solùm vobis est indignum, & parum generosum, sed etiam maximá habet pericula. Ex 1. epist.

Non rumore solùm vos vestras res cognoscere: verumetiam præsentes spectare oportet. Ex orat. 1. in Philip.

Res civitatis non ita tractabant, ut opes immensas pararent, sed rempublicam sibi amplificandam esse singuli putabant. Olynth. 3.

Oportet, Athenienses, eum, qui boni aliquid facere nostræ civitati cupit, primùm vestras aures sanare: corruptæ enim sunt, adeò falsa, & multa, & quævis potius, quàm

optima

optima audire consuevistis. Ex orat. de ordinatione civitatis.

De iudicibus, & iudiciorum laudibus.

IN judiciis vobis est salus, vósque decet judiciis exercendis rempub. conservare. Ex orat. de ordinatione civitatis.

Bonorum, & incorruptorum judicum est, eos cives, qui, cùm divitiis circumfluunt, ultrò, citróq; pecunias in públicum erogant, & aut in trecentorum classe, si istius indiguerint, refocillare: qui verò se id perdere existimant, quod in reip. commodum conferunt, eorum numero, qui primi tributum persolvunt, sunt inscribendi, neq; est sinendum, ut effugiant. Ex ora. contra Phænippum.

Si spectare, & quærere velitis, qua tandem re, qui ex vobis jus dicunt, semper potentes sint, & omnium civium domini, sive ducenti, sive mille sint, sive quotquot civitas constituerit, reperietis id non eo fieri, quòd soli ex cæteris civibus armis insignes, aut corporibus optimis, & fortissimis præditi sint, judices, aut ætate florentissimi, aut re ulla simili, sed quòd legibus valeant. Ex orat. contra Midiam.

Oportet vos, ipsâ veritate ex accusatione & defensione verè cognita, ita tum sententiam ferre & pro diis, legibus, justitia, & vobis ipsis. Ex orat. contra Neæram.

Si occulta est sententia, non idcirco deos latebit. Ex orat. contra Midiam.

Humana cogitatione id perſpexit aliquis, quod omnium perniciosiſſimum, & formidoſiſſimum eſt, ſi is, qui civitati præfectus eſt, iis permittatur familiaris eſſe, qui non eadem cum populo ſentiunt. Ex orat. de falſa legat.

Semper profectò, Athenienſes, convenit, odio habere, puniréque proditores, & corruptos: potiſſimum verò nunc, opportunè etiam communi omnium hominum utilitate, id fieri poteſt.

Qui in republ. adminiſtranda muneribus corrumpuntur, punire omninò oportere, & odiſſe ſemper & ubique, ut probi cives, & qui ſe præſtare caſtos, ac integros videantur, & aliis, & ſibi optimè conſuluiſſe. Ex orat. de rebus Cherrhon.

Æquum eſſet, Athenienſes, vos pari, & eodem odio eſſe in eos, qui vos decipere conati ſunt, quo iis, qui potuerunt: quod enim in iſtis fuit, fecerunt, voſque eò induxerunt: quòd autem eorum conatus exitum, & finē deſtinatum non habuerunt, fortuna in cauſa eſt. Ex 14. Proœm.

Quem, Athenienſes, munera accipientē videritis, hunc & proditorem eſſe exiſtimate, quòd ſi alius tempora, alius negotia, alius milites prodiderit, quarum rerum quiſque veſtrûm, opinor, poteſtatem habuerit, eas perdit, ejuſmodi tamen omnes æquè odio habere par eſt. Ex orat. de falſa legat.

Solon

Solon supplicia privatis hominibus tardiora constituebat, magistratibus verò, & reipubl. administratoribus, velocia, existimans posse quocunque tempore de illis pœnas sumi, hos autem, vindictæ sumendæ spatium non admittere. Ex orat. 2. contra Aristogit.

Par est, homines cùm sumus, talia & dicere, & legibus statuere, quæ nemo reprehenderit. Ex orat. ad Leptinem.

Leges spectandæ sunt, Judices: nam juxta eas vos causas judicaturos esse jurastis, & videte quanto majori supplicio dignos eos esse vulgò censent, qui sua voluntate, & per contumeliam piaculum admittunt, quàm alios, qui casu & imprudentes peccant. Ex orat. contra Midiam.

Quæ justa cognovistis, hæc custodite, & mementote, quo adusque decreveritis, ut justam & religiosam sententiam, adversus prava suadentes, feratis. Ex orat. ad Leptin.

Illos juvare oportet, judices, qui legum vocem vestram esse censent, & vestram hanc, quæ in foro judiciali editur, miseriâ & calamitate affectis, non sceleratis ac injuriis opem laturam esse putant. Ex orat. contra Phænip.

Qualescunque videbimini amare, & defendere, iis similes judicabimini. Ex orat. contra Androt.

Quicunque neque inimicitiâ, neque be-

nevolentiâ, neque ullâ aliâ iniquâ causâ ductus, nullam adversus ea, quæ novit, fert sententiã, piè sanctèq; facit. Ex Orat. contra Aristocrat.

Quantò magis declaratam à nobis improbitatem nihil curaveritis, tantò major in vobis infamia inerit. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Quò exactius, quæ gesta sunt, intellexeritis, eò justiorem, & sanctiorem de eis feretis sententiam. Ex Orat. contra Aphobum falsi testimonij.

Censeo neque legum, neq; stipulationis, & cautionis ullius utilitatem esse ullam, nisi qui pecunias accipit, vir sit admodum justus: hocq; pacto duorum alterum fit, aut vos timeat, aut eum, quocum pactus est, vereatur. Ex orat. contra Dionysiodorum.

Magna est injuriis, & sceleratis omnibus pars, & ad nequitiam ansa, morum vestrorum lenitas, & mansuetudo. Ex Orat. contra Midiam.

Haud æquum est, ut, qui pro legũ conservatione adsunt, longis narrationibus, & criminationibus animũ attendant, sed iis, quæ omnes facilè assequamini. Ex delatione contra Theocrinem.

Eum, qui leges, & reipub. administrationem sibi curæ esse prædicat, velut nunc iste, & si nihil aliud, hoc certè habere oportet, iisdem dolere, ac iisdem de rebus lætari, quibus

quibus populus, & non sub proposito, administrandæ reipub. adversariorum parte stare. Ex oratione de Corona.

Qui pro civitate nonnihil facere conatur, vosq; mansuetos ac clemētes experiri studet cum hujus civitatis mores tenere par est: ii verò quinam sunt? imbecillium misereri, validorum & potentum petulantiam reprimere, ac non multitudinem crudeliter tractare: adulari autem semper potentiorem ac ditiorem. Ex orat. contra Timocrat. & ex orat. contra Androt.

Talia non semper laudibus afficere, neq; admirari vos oportet, neq; publicam ex iis magnificentiam, & liberalitatem metiri, si quis ædificet splendidè; aut ancillas habeat multas, aut amplam supellectilem: at is honorandus est, qui talibus in rebus largus est, & magnificus, quarum commoditas ad vos omnes redit. Ex orat. contra Midiam.

Ut is omnibus gratus sit, qui suadet aliquid, & rempubl. gerit, fieri non potest. Ex 3. epistol.

Oportet quidē cogitare semper, & agere, quæ justa sunt, unà porrò observare, ut hæc quoque profutura sint. Ex oratio. de Rhodiorum libertate.

Omnes appetunt societatem cum iis inire, & consentire, quos viderunt esse paratos, & velle ea facere, quæ oportet. Ex orat. 1. in Philip.

Absur-

Absurdum est, cum jus, & æquum vult docere, qui, quæ justa sunt, non facit. Ex orat de Rhod. libert.

Scimus hoc universi, quòd omnes etiam, si quæ justa sunt, nolunt, tamen hactenus certè non agere erubescant, & hominibus injuriam facientibus palàm adversantur: præsertim, si qui læduntur, & istud esse, quod corrumpit, & labefactat omnia, reperiemus: hocque omnium malorum esse principium, nolle videlicet, quæ justa sunt, simpliciter agere. Ex orat. pro Megalopolit.

Non licet maledicere magistratibus, etsi flagitiosissimi sint, aut traducere, ut sibi sint quàm simillimi. Ex orat. contra. Androt.

Nemo talia ignorat, privatorum hominum vitam tutam, ac facilem, & periculorum esse expertem; rempub. verò administrantium contentiosam, & periculosam, & quotidie laborum, malorumq; plenam. Ex orat. 4. in Philip.

Varia sunt profectò excogitata ad urbiũ custodiã, salutemq; propugnacula, ut aggeres, muri, fossæ, & quæcunque alia hujusmodi, quæ omnia certè sunt manibus cõfecta, sumptúque magno egent: natura verò unum commune, sapientum, in se habet munimentum, quod quidem omnibus bonum est, & salutare: potissimum autem plebeculæ adversus tyrannos: quodnam illud est? diffidentia: hanc, si servaveritis, nihil mali

mali accipietis. Ex orat. 2. in Philip.

Si omnes verè suppliciorum, legibus constitutorum, metu à quovis scelere recedant, omnesque beneficiorum æmulatione, quæ oportet facere, instituant, quid vetat maximã esse civitatẽ, & omnes bonos, neminem autem improbum? Ex orat. ad Leptinem.

A vobis omnibus ea postulo, quæ etiam non petentibus impartiri æquum est, ut nullã gratiã, nullúmve hominem pluris faciatis, quàm æquitatem, & jusjurandum. Ex orat. de falsa legat.

Non est, non est, Athenienses, omnium rerum quicquam intolerabilius contumeliâ, neque propter quam potius irasci consentaneum sit. Ex orat. contra Midiam.

Trierarchus, qui pro repub. dimicat, sperare non debet, se divitem factum iri de publico, sed de suis facultatibus reipub. opem laturũ. Ex ora. de corona præfect. navalis.

De deliberatione.

Deliberandum est quidem lentè, quod autem decretum fuerit, maturè ac celeriter faciendum. Ex 10. procem.

Non, qui celeriter, & extemplò consilium dant, quæ in rem sunt maximè consulunt. Ex orat. in Philip.

Ego censeo, eũ oportere, qui de rebus ad civitatem pertinentibus, dare consilium instituit, potius ut consideret, quæ decreta fuerũt utilia fore, quàm, ut extemporales orationes gra-

nes gratiam habeant. Ex 10. procem.

Oportet eos, qui magnis de rebus consultant, nullam, ulla de causa, cogitationẽ prætermittere. Ex Ora. de Ordinatione civit.

Cùm res malè se habent, de quibus oportet deliberare, difficiles esse necesse est, de eis consultationes, Ex 47. procem.

Non arbitror ejus, qui vobis consilium det esse munus ullum, præterquam dicere, quæ maximè sunt ex usu. Ex Orat. de rebus Cherrhonesicis.

Facere, ipso dicere, & decernere posterius ordine sit, potestate prius, & præstantius est. Olynth. 3.

Neque coquo cultri ullus est usus profectò, qui non secat, neque volenti per eum negotia, & mala omnibus suboriri venditurus hæc calumniator, nulla in re commodus est. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Rectè deliberandi principium hoc est, ut ne deliberetur, priusquam ea, de quibus decernere oportet, audita fuerint: nam neq; tempus, neque ratio eadem confirmandi ea, quæ videntur, & quid ante omnia conducere videatur. Ex 19. Procem.

Qui pro civitate aliquid facit, illum oportet civitatis mores imitari. Ex orat. contra Androt.

Par est eos æquis animis audire velle, qui consilium dare volunt. Olynth. 1.

Optima suadere, quàm difficile est. Ex 9. Procem.

Precari facile est omnia, quæ quis vult, in unum & eundem locum brevi tempore collecta: eligere autem, quum de rebus quid consultandum propositū fuerit, non peræquè facilè, sed oportet optima pro jucundis, si utraque non liceat accipere. Olynth. 3.

Democratiæ, cùm multa alia habēt, & honesta, & justa, quæ hominem prudentem sibi vendicare decet, tum loquēdi libertatē veritate fultam, quæ retineri non potest, quin vera crimina objectet. Ex Orat. funebri.

Oportet, Athenienses, eum, qui boni aliquid facere nostræ civitati cupit, primùm vestras aures sanare: corruptæ enim sunt, adeò falsa,, & multa, & quævis potius, quàm optima, audire consuevistis. Ex orat. de ordinatione civitat.

Tumultuando sanè, celeriterq; stomachando, multis utilibus consiliis privari potestis, sed, si modestè, taciteq; audire volueritis, ut omnia præclarè se habeant, efficietis: & si quis delirare videatur, contemnetis. Ex. 5. Procem.

Cùm deliberare naturâ ipsâ difficile sit, ac grave, vos ipsum adhuc multò gravius reddidistis, Athenienses: nam reliqui omnes homines, ante rem, rerumque eventum, deliberatione uti consueverunt, at vos post res tum demum deliberatis. Ex orat. de Pace.

Non minus impiè fecerunt, qui consilium dede-

dederunt, quàm qui manibus suis facinus admiserunt. Ex orat. de fals. legat.

Qui semper præbuit, is est natorum malorum author. Ex orat. de cor.

Rectè deliberata, & summo studio, laboreq; probata, sæpè, quia præfecti aliter utantur, corrumpuntur. Ex 1. epist.

Eum, qui alios accusaturus est, omnesque judicaturus, omni vitio carere oportet. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Nō debemus acerbè inquirere, quid alii gesserint, nisi ipsi antè officium nostrum fecerimus. Olynth. 2.

Cavere conabor, ne in ea ipse incidam, in quibus alios reprehendo. Ex 12. Proœ.

Non est æquum, neque conveniens, ut ejus qui offensus est, metus illi, qui omnes suę contumeliæ habenas laxavit, particulam ad salutem præbeat, sed eum, per quem non steterit, quò minus crudelissima quæque perpetrarentur, punire decet. Ex orat. contra Midiam.

Eum probum, & incorruptum se præstare debere judicabant, qui ad rempub. accederet: imò verò illi largitatem, usque adeò inimicam, & inutilem esse civitati existimabant, ut in nulla actione, neque homine fieri timebant. Ex orat. de falsa legat.

Si dederitis vos in hanc consuetudinem, ut oratoribus, & authoritatem habentibus potius credatis, quàm impotentioribus, ea consue-

consuetudo in vos ipsos redundabit. Ex orat. contra Callip.

Si nostis, Athenienses, quid optimi sit facta de rebus præsentibus, peccatum est, eas ad deliberandum proponere: quæ enim ipsi antequam sententias audiveritis, utilia esse judicatis, quid opus est istis audiẽdis frustra cruciari? Ex 13. Procem.

Accusare profectò ad eos, qui res gestas arguunt, & damnant, pertinet: sed consilij dandi ratio de rebus præsentibus, & futuris propositum est. Ex 12. Procem.

Oportet, cùm summæ utilitatis, tum gloriæ vestræ causa dare operam, ut simul, & quæ utilia, quæque justa sunt deliberare videamini. Ex 50. Procem.

De oratore.

EQuidem video, Oratorum facultatem, & vim maxima ex parte in auditorum esse potestate. Ex orat. de corona.

Oratoris oratio nõ est magni pretii, neque vocis intensio, sed in idem cum populo consentire & eosdem odisse, ac amare, quos patria. Ex orat. de Corona.

Aliæ facultates abundè satis per me sufficiunt, sed vis illa dicendi, si à vobis auditoribus reclametur, mutila est & manca. Ex orat. de falsa legat.

Ut vos approbaveritis, ac erga unumquemque benevolo animo fueritis, ita orator sapere videbitur. Ex orat. de Corona.

Non

Non unus, neque duo ista norunt, neque sub ala (ut ajunt) provocatio facta est; sed in medio foro, multis præsentibus. Ex ora. contra Aphobum falsi testimonii.

Aggressi negotia, quæ declarare verbis pro dignitate nemo possit, ipsi quidem eloquentiæ laudẽ reportant, sed efficiunt, ut de illorum virtute concepta, apud auditores, opinio minus appareat. Ex 80. Proœ.

Nunquam oratores vos, neque improbos, neque probos efficient: sed vos istos quales volueritis. Ex orat. de Ordina. civi.

Nihil est gravius, Athenienses, quàm quòd iisdem moribus, quos culpant, oratores utuntur. Ex 37. Proœm.

Equidem aquam bibens, non abs re difficilis, & morosus homo sum. Ex orat. 2. contra Philip.

Quodnam majus crimen dicere quis possit in virum oratorem, quàm si non eadem sentit, ac loquatur? Ex ora. de Corona.

Non est quicquam indignius, ac molestius quàm, cùm vir authoritatem habens, & facultate dicendi præditus, testibusque abundans, audet mentiri: cùm enim necesse est, reum non jam de re tantùm dicere, verum etiam de ipso dicente, quod ei propter autoritatem credere non par sit. Ex oratione contra Callippum.

Videte, Athenienses, ne diversum, distinctumq; sit, orationem habere commodam, & susci-

& suscipere negotia utilia, illudq; oratoris munus sit, hoc hominis mente præditi: vos itaque plebeii, & potissimum natu maximi, dicendi facultate summis oratoribus pares esse non debetis (istud enim eorum, qui sunt exercitati negotium est) sed prudentiâ iis vel similes esse, vel potius vincere: experiẽtia enim multarum rerum, & usus eam ingenerant. Ex 27. Procem.

Quum admodum superbè surrexisset Philocrates: Nihil est, inquit, mirum, Athenienses, non eadem mihi, & Demostheni videri: hic enim aquam, ego verò vinum bibo. Ex orat. de falsa Legat.

Illâ die profectò de adulteriis, & pro servitate orationes adverso (quod ajunt) flumine fluxerunt. Ex orat. de falsa Legat.

Qui infeliciũ, miserorumve casus, & mala norunt, videntes (quod proverbio fertur) non vident, & audientes non audiunt; illi porrò sic se gẽrunt, in iis, quæ faciunt, ut constet, eos sua tegere incommoda, & infamiã metuere. Ex orat. 1. contra Arist.

Minimè hercle cẽseo oportere, ut superbi homines, & eloquentiæ opinione elati, res alienas appetant, aut dicendi promptitudine freti, eripiant: hi enim improbi sunt sophistæ, & flagris digni. Ex orat. contra Aphobũ de falso testimonio.

Cùm sanè videritis eloquentiam, aut vocis claritatem, aut aliquam aliam ejusmodi vir-

di virtutem, in viro bono, & munifico vigere, cõgratulari, & unà excolere vos omnes oportet: commune enim vobis omnibus aliis id bonum est: sed cum in sordido, & improbo, quovisque quæstu victo, eum eiicere, acerbéque, & hostiliter audire oportet. Ex orat. de falsa leg.

Quò promptiùs ipsa oratione uti videmur, eò magis illi diffidunt omnes. Olyn. 3.

Ipsa orationum elegantia, & lepos auditorum benevolentia indiget, qua cum, si etiam mediocriter dixerit, gloriam reportabit, nec non gratiã sibi conciliabit: citra hanc, etiam si benè dicendo excellat, ab auditoribus tamen negligetur. Ex orat. funebri.

Omnis oratio, si res, ac facta absint, vanum quidpiam, & inane videtur. Olynth. 3.

Omnis oratio vana est, & infrugifera, quæ actionum expers fuerit. Ex oratione ad Epist. Philip.

Nonnullos animadverti reorũ, qui, cùm rebus ipsis damnarētur, nec possent probare se culpâ vacare, alii ad ante actæ vitæ moderationẽ, & temperantiam confugiebant, alii ad majorum suorũ præclara facinora, & liturgias, alii ad cætera ejusmodi, per quæ judices ad misericordiam, & humanitatem flectebant. Ex Orat. 1. contra Aristogit.

Si ad gratiam concionari oportet, quæcunque oratione prætermiserit aliquis, ut ne molestus sit, eadem de rebus ipsis prætermit

termittentur: si verò orationis venustas, & gratia rebus consentanea non fuerit, damnū affert. Ex oratione 1. contra Philip.

Id unum reliquum est iis, qui causam tutari non possunt, ut effugia, & prætextus quosdam inveniant: qui ablatâ præsentis causæ memoriâ in iis vos retineant, quæ ad hoc ipsum crimen nihil spectant. Ex orat. contra Theocr.

De Imperatoribus.

QUotidianis rebus præesse, & ex tempore subitis casibus rectè uti, & quamque occasionem nosse, ac judicare, quas res familiari colloquio conciliare possibile sit, quas porrò vi extorquere licet, Imperatorū, sive præfectorum est officium. Ex 1. Epist.

Si quis revera pace ipsâ gaudet, ipsis ducibus, quos omnes accusant gratiam habeat. Ex oratione de falsa legat.

Amicos, & familiares, & militum duces invenietis gloriâ valere ob res fortiter gestas: anxiè tamen & meticulosè magis, quàm qui obscuri, & inglorii sunt vitam degere. His enim militibus, ab hostibus suis solùm imminet periculum: illi verò duces suos adulatores, & fraudatores magis, quàm prælia formidant. Ex orat. ad Epistol. Philip.

De Tyranno, & Tyrannide.

REx, & Tyrannus omnis inimicus est libertati, & legibus contrariis. Ex 2. orat. in Philip.

Non sunt tutæ civitatibus, istæ tyrannorum nimiæ familiaritates. Ex 2. oratione in Philip.

Prorsus res est infida, & formidabilis civitatibus tyrannis, præsertim, si finitima loca possideant. Olynth. 2.

Populus.

POpulus sanè turba est, & res omnium instabilissima, ac imprudentissima, ut in mari fluctus flexibilis, & inquietus, qui, ut contingit, agitatur: alius venit, alius recessit, ac nemo reipu. curam gerit, imò ne meminit quidem. Ex orat. de falsa Legat.

Ne ostendite, utilius esse, externas amicitias sibi conciliare, quàm populi fidei seipsum committere. Ex 2. Epistola.

Pecuniæ comparandæ nunquam populus studiosè operam dedit: sed ita gloriæ, ut nihil aliud magis expeteret. Ex oratione contrà Androt.

Non est, quòd præ cæteris magis cavere porteat, quàm, ne aliquis permittatur, ut in populo major, potentiorque fiat. Ex orat. de falsa legat.

De patria.

ARbitratur ingenuorum quisque non patri, & matri solum se esse natum, verùm etiam patriæ: quid verò interest quod qui parentibus se solum esse natũ existimat, fatalem, naturalemque mortem ex

pecta

ſpectat: qui verò etiam patriæ, ne hanc ſervientem videat, mortem oppetere non dubitabit, magiſque metuendam eſſe reputabit ignominiam, & infamiam, quas in ſerviente civitate ferre neceſſe eſt. Ex ora. de Cor.

Non ſolùm ad patrem, & majores ſuos viritim genus, ortumque ſuum referre unicuique licet, ſed ad totam communiter patriã, cujus omnium conſenſu indigenæ ſunt. Ex orat. funebri.

Quis adeò eſt infelix, qui ſeipſum, parentes, ſepulchra, patriam, parvi quæſtus gratiâ, prodere velit? Ex orat. de claſſibus.

Cui utilia ſunt eadem tempora, quæ & civitatis hoſtibus, is amator patriæ nullo modo eſſe poteſt. Ex orat. de Cor.

Fieri non poteſt, ut leges, & jusjurandum iis curæ ſint, qui in perniciem eorum, quæ patriæ proſunt, ſeipſos vendiderunt: ſed ipſis nominibus ſolis contenti, ſeducunt eos, qui velut perfunctoriè, & frigidè ibi, ac non ſedulò, & accuratè concionibus interſunt: neque exiſtimant hoc præſens otium aliquando futurum cauſam magni, & horrendi tumultus. Ex orat. de fœdere Alex.

Eos, qui patriæ cõſulunt, Athenienſes, quærere oportet, non eum, cujus deſperationis ſunt ſocii: ſed eum potiùs, cujus & mentis prudentiam, & diligentiam ſectantur. Ex orat. 2. contra Ariſt.

De fortitudine.

NOn est difficile, neque cùm deliberato opus fuerit, fortitudinis opinionem consequi, neque cùm aliquod institerit periculū, vehementem in dicendo videri: sed illud & difficile est, & conveniens, in periculis fortitudinem ostendere. Ex oratio. de ordinatione civita.

Nunquam fieri potest, opinor, ut, qui paucis, & vilibus rebus occupantur, magnos, & audaces animos capiant, quemadmodum neque, qui circa res præclaras, & splendidas versantur, parva & tenuia cogitent. Ex orat. de ordinatione civitatis.

Nunquam, opinor, fieri potest, ut magnū ac generosum sensum induat, qui circa parva, & abjecta versatur. Olynth. 3.

Qualiacunque hominum studia fuerint, tales eos etiam habere animos necesse est. Ex orat. civit. & 2. Olynth.

De diligentia.

PRæclarum quidem est, etiam per fortunā inter illustrissimos admirationi esse: sed multò præstantius est, industriâ suâ quicquid gloriosum ac illustre sit, adeptum esse. illa n. sceleratis etiam interdum sese obiicit: hujus autem societas, & communicatio nemini adest, nisi qui generoso animo, atque forti excellat. Ex orat. amat.

Par est, quibus in rebus quisq; se exercet, ac in quæ incumbit, in iis, ut plus valeat. Ex orat. 2. in Philip.

Recta

Recta, prudensque rerum gerendarum in adolescente inquisitio, & animi boni, & vegetæ mentis commune signum est. Ex oratione amatoria.

Quantò naturam habes præclariorem, tantò majores dignitates expectes, citiusque tui periculum facere velis, censeo. Ex oratio. amatoria.

Haud par est, ut quum quis nihil agat, vel amicis quidem mandet, suâ causâ aliquid ut faciant, nedum diis immortalibus. Olynth. 2.

Quando fortuna cessat, & hostes juvat, reliquarum rerum satagite: sin minus, providete, ne vos unà & magistratus singulos accusetis, & res vestræ, Athenienses, pessum eant: nam fieri nequit, ut hæ absque magno quodam malo consistant, nemine eas conservante. Ex 3. Procem.

Non mirandum est illum ipsum, qui militat, laborem non detrectat, & rebus gerendis omnibus adest, neque ullam occasionem, neque temporis momentum rei benè gerendæ prætermittit, vobis cunctantibus, decernentibus, & sententias rogantibus superiorẽ esse. Olynth. 2.

Nihil est cautis hominibus, & circumspectis adeò formidabile, quin diligentia præcaveri possit: neque ullum malum est, quin incautis, & pigris evenire queat. Ex 25. Procem.

Si quis existimat Alexandrum eò fortunatum, quia ad eum, quem optabat exitum

perducebat omnia: illud cogitet, quòd agendo, & laborando, & audendo, non desidendo, felix, fortunatusque sit. Ex 1. Epist.

De ignavia.

Rerum occasiones tarditatem nostram & ignaviam non expectant. Ex orat. 1. contra Philip.

Si, quod quisque vult quærens desidebit, & ut ipse nihil faciat secum revolvens, primùm sanè nullos unquam inveniat, qui facturi sint. Ex orat. 1. contra Philip.

Cùm non pauca reipubl. sint errata, neque ex parvo tempore collecta, quibus hæc reipub. negotia malè se habent, nihil est omniũ, Athenienses, in præsentia nocentius, quàm quòd vos animis alienati estis à rebus, & tantisper operam datis, dum audientes sedetis, si quid novi nuntiatum fuerit. Ex oratione 4. contra Philip.

Turpe quidem est, proh supreme Jupiter! omnesque cælites! & indignum vobis, & civitatis amplitudine, & rebus gestis majorum, vestræ ignaviæ causâ reliquos omnes Græcos in servitutem projicere. Ex oratio. de rebus Cherronesicis.

Quòd multa bello perdidimus, ignaviæ nostræ jure adscribi convenit. Olynth. 1.

Eodem modo, quo qui tempestatem expectant, mihi videntur contemplari, tum singuli precantur, ne ad se perveniat: prohibere verò nemo conatur. Ex oratio. 3 contra Philip.

Quò

Quò magis securo erunt animo, eò citius peccabunt. Ex 49. Procem.

Quoniam vos neque parvum, neque magnum quicquam eorum, quæ oportebat, fecistis, res nostræ malè se habent: quod, si omnia, quæ decebat fecissetis, rebus ita affectis, ne spes quidem erat ipsas meliores fore: nunc autem ignaviam vestram, & negligentiam vicit Philippus, civitatem verò non vicit, neque vos estis victi, imò ne moti quidem. Ex orat. 3. contra Philip.

Quænam est causa, cur ille plures res, quā nos superiori bello ex animi sententia gessit? hic ipse militat, labores perfert, periculis adest, neque occasionem rei benè gerendæ prætermittens, neque ullam anni partem omittens: nos verò (dicetur verum) nihil facientes hîc perpetuò sedemus cunctabundi, tum decernentes, tum interrogantes si quid novi in foro dicatur. Ex oratione ad Philip. Epist.

Sæpè contingit, ut multarum, magnarumque rerum occasio brevi tempore suboriatur, quàm, si quis sua voluntate hostibus condonarit & prodiderit, nequicquam facere poterit, ut eam postea recuperet. Ex oratione de falsa legat.

Turpè est, vel potius turpissimum, non solùm urbes, & loca, quorum aliquando fuimus domini, projicere videri, verū etiā cōparatos à fortuna socios, & occasionē. Olynt. 2.

Fortuna volubiles habet mutationes, & in utramque partem, vel secundas ad res, vel adversas: quæ verò per ignaviam hominum fiunt, ea certas clades afferunt. Ex 49. Proœ.

Veritas.

VEritas potens est, & contrarium infirmū. Ex orat. de falsa legat.

De taciturnitate.

QUi nullius culpæ sibi conscius est, si taceat, silentio ipso pravorum, & nefandorū particeps esse videtur. Ex orat. de falsa legat.

Nemo unquam convictus est, qui vel sileret, vel qui peccasse fateretur: sed cùm, opinor, nihil veri eloqui deprehenditur, tum qua mente, quoque animo præditus sit, cognoscitur. Ex orat. de falsa legat.

De ira & irascentium natura.

NEque privatæ iracundiæ serviendo, publicum commodū oportere lædere puto, neque privati odii cum reipub. commodis quicquam admisceo: verùm ad quæ alios adhortor, ea ipse arbitror decere me primum facere. Ex 1. epist.

Non eadē res est, Athenienses, in vestrum conspectum aspicientem falsum testari, & apud arbitrum. Apud vos enim ingens iracundia & supplicium testantibus falsum imminet: sed apud arbitrum tutò, & sine infamia quicquid voluerint, testantur. Ex orat. contrà Aphobum de falso testim.

Quæ aliquis de repentè, nulla ratione inita, fa-

tâ, facere coactus fuerit, & si contumeliosè istud fecerit, per iracundiam tamen dicere licet se fecisse: quae verò diu, multumque anteà excogitavit, continenterque per multos dies adversus leges facere deprehenditur, non solùm abest ab eo, ut ira motus fecerit, sed etiam constat jam, ejusmodi hominem deditâ operâ injuriam fecisse. Ex orat. contra Midiam.

Irascentium est, eum à quo molestiis affecti sunt, subitò ulcisci: offensorum, ut quocunque tempore sontem, & injurium nacti fuerint, tum de eo poenas sumere. Ex orat. contrà Timocrat.

De odio.

SI quis aliquid accepit, risui est: si fateatur, venia: convictis, odium, si quis istos increpet. Ex orat. 3, contra Philip.

Neque securius est in multorum etiam in parvis delinquentium, odium, incurrere, quàm paucorum & in multis: neque verò popularis multitudinis delicta quàm paucorum observare. Ex orat. contra Androt.

De hoste.

QUi calumniatorem tuetur, bonorum hostis est natura & genere: nisi quis sycophantae & improbi semen & radicem velut agricola putat oportere relinquendam esse in urbe. Ex orat. 1. contra Aristogit.

Qui ea quibus ego capiar agit & parat, hic

mihi hostis est, etsi nondum feriat, neque jaculetur. Ex orat. 3. contra Philip.

Armis hostes vincendi sunt, & in his est salus Reip. Ex orat. de ordinatione civitatis.

Fieri non potest, ut externos hostes vincatis, nisi animadverteritis in domesticos hostes & intestinos illius ministros: verùm necesse est incurrentes in hos, ut scopulos ferius occurrere illis. Ex oratione de rebus Cherr.

De Bello.

BEllum gloriosum, pace turpi optabilius est.

Non idem habent periculum res, quas tum, quum vultis agere, licet sæpè sententiam & consilium mutare, & hæ propter quas imminet bellum. Ex 1. epist.

Existimo vobis conducere, prospicere belli principium, ut sit justum: omnia porrò quę conveniunt apparetis, idque vestro judicio subjiciatur. Ex orat. de classibus.

De pace.

SI pax, quæ aliis bonorum causa est, tantarum rerum, & tanti tumultus nobis causa fuit, quis aliud id esse dixerit, præterquàm quòd muneribus acceptis, hi rem natura præclaram pravè corruperunt? Ex orat. de falsa legat.

Proh Jupiter! estne aliquis rectè sapiens, qui ex verbis potius, quàm rebus pacem agentem, aut bellum gerentem secum æstimet?

met? nemo profectò. Ex orat. 3. contra Phil.

Simul atque de Philippo mentio incidit, statim surgit aliquis, & dicit, pacem tueri quàm salutare est, magnum exercitum alere, quàm difficile & durum? Ex orat. de rebus Cherronesicis.

De liberis.

INgenuis, etsi maxima perpetrent facinora, istud tamen corpus servare licet. Ex orat. contra Androt.

Homini libero maxima necessitas est, rerum turpitudo atque dedecus. Ex oratio. de rebus Cherronesicis, & Philip. 4.

De servis.

SErvis corpus flagitiis, plagisque omnibus obnoxium est. Ex oratione contra Androt. & Midiam.

Alteri subdito ut servo maxima necessitas est, plagæ, & corporis pulsatio. Ex orat. de rebus Cherron.

De muliere.

PLurimi facienda est mulier in morbis, quæ adsit homini ægrotanti. Ex orat. contra Neæram.

Multò magis profectò soliti sunt vir, & uxor contentiones & inimicitias inter se subortas propter liberos mitigare, quàm propter iracundiam communes liberos odio habere. Ex orat. contra Bœot. de dote.

Meretrices quidem, voluptatis gratiâ habemus: concubinas verò, propter quotidia-

nam corporis curationem: uxores porrò, ad legitimos liberos procreandos, & fidelem custodiam rei domesticæ habendam. Ex orat. contra Neæram.

Ne mulieri liceat ingredi in fana publica, cum qua fuerit adulter deprehensus, quòd si ingrediatur, impunè ferat quicquid patitur præter mortem. Ex oratione cõtra Neæram.

Durum est patri & matri liberis orbari, & charissimis suæ senectutis educatoribus privari: sed præclarum est amplissimos honores, memoriam virtutis & eos publicè comparatos conspicere, sacrificiisque & certaminibus dignatos immortalibus. Molestia plenum, liberos orphanos relictos, patre in prælio fuso: præclarum verò est paternæ virtutis, & gloriæ hæredem esse. Ex orat. funebri.

De fama seu gloria.

SOli homines gloriam præclaris rebus gestis partam omni invidia fortiorem reliquerunt Olynt. 3.

Non solùm spectandum est, an non pecuniam perdatis, sed etiam an famam & gloriã bonam, cujus magis studiosi estis quàm pecuniæ. Ex orat. ad Leptinem.

Quantò quis plura & graviora supra dignitatem conditionemque suam fecit, tantò apud omnes admirabilior existimatur. Olynt. 2.

Populus nunquam de pecunia coacervanda valde laboravit, de gloria verò acquirenda sic, ut de nulla re alia; argumentum sanè est,

quam

quàm quum aliquando maximam & innumerabilem inter Græcos pecuniam possideret, omnem pro honoris augendi studio insumpsit: pro gloria quoque de suo tributum pendere non dubitavit, neque ullum periculum unquam detrectavit, unde immortalia bona sibi peperit. Ex orat. contra Timocr.

Beati hac justa ratione censendi sunt, primùm quidem qui pro modico tempore incredibilem & immortalem gloriam relinquunt, in qua & horum liberi clari ac illustres depingentur, & parentes istorum conspicui facti in ipsa senectute nutrientur, luctui suo consolationem istorum gloria & celebritate adhibentes. Ex ora. funebri.

Si in parvis quis glorietur, tantum abest ut honorem aliquem propterea consequatur, ut ineptus esse videatur. Ex oratio. contra Androtionem.

Qui unà cum Philippo versantur, eum ita honoris studio teneri ajunt, ut dum omnia pulcherrima facta sua videri cupit, magis succenseat ducibus & imperatoribus, qui laude aliquid dignum gesserunt, quàm iis qui rem infeliciter administrarunt. Ex orat. ad Philip. epist.

De pudore.

HOmini quidem libero maxima necessitas est rerum turpitudo atq; dedecus, & majorem ista haud scio, quam quis dicere possit; servo autem verbera & cor-

poris cruciatus. Ex oratio. 4. contra Philip.

Equidem opinor liberis hominibus maximam esse necessitatem in repub. gerenda pudorem. Ex orat. 1. contra Philip.

Probra hercle omnia fugienda sunt. Ex orat. ad Leptinem.

Omnia quidem cavenda sunt, tam quæ videntur, quam quæ turpia sunt: potissimum autem ea propter quæ aliquis videtur aliis succensere. Ex orat. ad Leptinem.

Quæ à paucis reguntur dynastiæ, metum civibus suis incutiunt: verecundiam autem eis inserere nequeunt. Ex orat. funebri.

Impudens.

QUa ex re impudens appellatus est, nisi quia ista, quæ neque sunt neq; facta sunt, propter impudentiam palàm dicere nihil pudet. Ex orat. 1. in Aristogit.

Id profectò nostis, quòd ex quo tempore nati sunt homines, & judicia fieri cœperunt, nemo unquam, qui peccasse se fateretur deprehensus est, sed impudenter loquuntur, inficiantur, mentiuntur, excusationes fingunt, omnia faciunt, ne dent pœnas. Ex oratione de falsa legat.

De spe.

MUlti sæpè majorum bonorum spe allecti præsentia perdiderunt. Ex orat. contra Timocra.

De humanitate.

Huma-

HUmanitas contra invidiam, & justitia adversus improbitatem, bonaque omnia contra mala velut in acie collocantur. Ex orat. ad Leptinem.

Miror, si nemo vestrûm cogitat turpe esse, populum Atheniensem sapientiæ, doctrinæque opinione cæteros omnes antecellere, ad quem in rebus adversis, tanquam ad commune perfugium confugi solet: Philippo inhumaniorem videri, qui (ut in deliciis liberaliter educatum) credibile est à nemine admonitus, tamen cùm prosperis rebus usus esset, tum maximè humana se agere oportere putavit, ab iis qui contra in acie steterant, & cum quibus de summa rerum contendisset, qui & cuiates essent, neque inquirere, neque declarare passus est. Ex 3. ep.

Optarem vos, Athenienses, qua erga alios omnes uti consuevistis humanitate, eadem etiam erga vos ipsos uti. Ex 17. Procem.

Misericordia.

NEmo misericordiam consequi dignus est, qui neminis miseretur: neque dignus est venia, qui nemini dat veniam. Ex oratione contra Midiam.

Quam quisq; natura legem erga reliquos omnes habet, eandem vicissim erga ipsum alios habere æquum est. Ex oratione 1. contra Aristogit.

Absit, Judices, pauperes despiciatis (suf- ficiens

ficiens enim satisque grave eis est supplicium ipsa paupertas) neque eos qui labore & industria ex æquo & bono vivere volunt. Ex orat. 1. contra Aristogit.

De amicitia.

NUllum majus bonum vobis contingere potest, quàm omnium benevolentiam, nulla adjuncta suspicione, summa illorum voluntate consequi. Ex orat. de libertate Rhodiorum.

Cùm rebus quidem omnibus privari acerbum & grave sit, præsertim si ab inimico istud eveniat: tum verò maximè benevolentia vestra & humanitate, quandò à vobis ea consequi maximum est. Ex orat. de Corona.

Nemo amicus & benevolus eis esse potest, à quibus sibi damnum aliquod impendere sperat. ex 50. Prooem.

Prudentum hominum esse non existimo, vel cùm familiarem & amicum aliquem esse putarint, sic illi fidere, ut etiam injurius esse cœperit, ulciscendi facultatem sibi ipsis eripiant: vel quando inimicum aliquem censeant, sic odio prosequi, ut si deposito odio velit amicus esse, impediant ne ista facere liceat: sed eos meo quidem judicio, & amare, & odisse oportet, ut earum occasionum neutra prætereatur. ex orat. adversus Aristocr.

Verorum amicorum officium est, his quibus bene velis, haud in ejusmodi rebus gratificari, à quibus & illis & sibiipsis pendet aliquod

liquod damnum: sed in iis quæ utrisque conducere possunt, opitulari; quod autem ipse melius illo provideas, id pulchrè administres, neque præsens obsequiũ totius reliqui temporis commodo pluris faciendum. Ex orat. contra Aristoc.

Omnium est gravissimum, quum quis nomine quidem frater nonnullorum vocitetur, sed reipsa istos habet inimicos, & multis gravibusque ab iis affectus injuriis, in judicium venire cogatur. Ex orat. de dote contra Bœotum.

De beneficentia.

EQuidem censeo eum qui beneficium accepit, oportere omni tempore meminisse: eum autem qui dedit, continuò oblivisci, siquidem illud oportet boni, hunc verò pusilli & liberalis hominis officium facere: nam beneficia sua commemorare ac referre, exprobrationi ferè simile est. ex orat. de Corona.

Omnes profectò mutuam gratiam recipere digni sunt, qui in benè merendo de vobis priores partes occupant: præsertim verò qui in extrema necessitate id faciunt. ex orat. ad Leptinem.

Quæ est lex tantæ injustitiæ & inhumanitatis plena, ut eum qui de suo nonnihil donavit, & rem perhumanam liberalemque fecit, gratia privet, & in calumniatorum manus conjiciat? eosque judiciis rationum redda-

dendarum eorum, quæ dedit, præficiat? nulla est profectò Ex orat. de Cor.

Qui indignum aliquem honore afficiunt, simplicitati ac stultitiæ opinionem aliquam habent: qui verò de se benemeritis *paria* non referunt, malitiæ suspicionem incurrunt. Ex orat. ad Leptinem.

Plures quàm par est honorare, est multos ad benè merendum provocare. Ex orat. ad Leptinem.

Apud omnes homines invaluit consuetudo, propter multos benè meritos, etiam de aliis quibusdam sceleratis potius benè mereri, quàm propter perditos & flagitiosos auferre, quæ data fuerunt iis, qui sine controversia digni sunt beneficio. Ex oratione ad Leptinem.

De divitiis, & divitibus.

Divitiæ, & celeritas, & robur, & quæcũque alia istis similia, amplo & copioso fructui sunt suis possessoribus, & in iis ipsis excellunt quibus intersunt, licet nullus alius velit. Ex orat. fun.

Nulla re omnium perinde ac pecunia opus est civitati, ad ingruentia negotia. Ex orat. 4. contra Philip.

Pecuniis certè opus est, cùm sine his eorum non licet quicquam fieri, quæ facienda sunt. Olynth. 1.

Cùm in alteram partem, velut in trutinam argentum attuleris, idipsum argentum aufert,

fert, & ad sese ratiocinationem omnem detrahit, nec ampliùs, qui hoc fecerit rectè, neque syncerè ulla de re ratiocinari poterit. Ex orat. de pace.

Vndecunque quis accessionem vel parvam fecerit, plurimùm adfert momenti. Olynth. 2.

Existima te quoque aliquando juvenem, & ea, qua nos ætate nunc sumus fuisse, consiliis autem, & rebus à te gestis, talem & tantum evasisse, quod & nobis accidere poterit. Ex 5. ep.

Opulentus, audax, superbus, magniloquus, violentus impudens. Ex oratio. contra Midiam.

Quis est, qui malit seipsum, suaque omnia bona interire, quàm fortunarum suarum partem pro seipso & reliquis conferre? Ex orat. de ordinatione civitatis.

De paupertate.

Multa vilia & servilia negotia liberos homines ac ingenuos paupertas agere cogit, ob quæ misericordiam potius, quã interitum demerentur. Ex appellatione contra Eubulidem.

Absit, judices, pauperes despiciatis, (sufficiens enim, satisque grave eis est supplicium, ipsa paupertas) neque eos qui labore & industria ex æquo & bono vivere volunt. Ex appellatione contra Eubulidem.

Ego neque, si quis paupertatem vitupe-

rat.

rat, cum prudentem esse duco: neque si quis in rerum copia educatus fuerit, ob id gloriari debet. Ex orat. de Corona.

Rebus necessariis nonnullos privare, est multos homines reddere malevolos, & à rebus publicis alienos: ex orat. 4. in Philip.

De rebus secundis.

RES secundæ profligatorum, vim habent maximam tegendi & obscurandi domestica vitia: at si qua in re offenderint, tum planè eorum facta discutientur, Olynt. 1.

Nonnulli propter rerum successum clari & illustres habiti sunt. ex orat. amat.

Oportet modestè se gerere in rebus secundis, & quid futurum sit prospicere. Ex orat. ad Leptinem.

Secundis rebus præter dignitatem & meritum uti, occasio est incautis desipiendi. Olynth. 1.

Res secunda seu fortuna, universam, quæ in hominibus inest, sagacitatem & sapientiã excellit. Ex orat. de pace.

Ipsi fœlices rerum successus ad contegenda & occultanda hominum peccata apti sunt: sed si quid usquam adversi contingat, tum plane hæc omnia detegentur, hominibusque nota fient. Ex orat. ad Philip. epist.

Cùm in omnibus humanis rebus duo sint bona, unum princeps omniumque maximũ, secundis rebus uti, alterum, hoc quidem minus, cæterorum maximum, rectè delibera-

re: non

re: non simul utriusq; possessio obtingit hominibus. Ex orat. contra Aristocratem.

Istis fortasse fatale est, nunquam secundis in rebus rectè sapere. Ex 53. Procem.

De fortuna.

MAgnum quidem momentum, imò verò potius totum est, ipsa fortuna, ad omnium hominum negotia. Ex orat. ad Philip. epist.

Fortuna rerum omnium domina exitum suo arbitratu tribuit. Ex orat. funebri.

Magna potentia, vel potius summa est ipsa fortuna, in omnibus hominum negotiis. Olynth. 1.

Multa fortunæ voluntate gubernantur, multæque sunt causæ, cur non omnia ex animi sententia hominib' succedant Ex 3. Proœ.

In aliis quibusdam rebus superari ab adversariis, non tam dedecus quàm infortunium dici possit: nam & in fortuna & præfectis, & multis aliquid inest, cur prius res præclarè vel contrà gesta sit. Ex 53. Proœ.

Si quæcunque quis acceperit, etiam servaverit, magnam habet fortunæ gratiam: si verò imprudens prodegerit, interiit unà quoq; memoria beneficii à fortuna accepti. Olynth. 1.

Bona quidem voluntas præsto est, quam si fortunæ benignitas juvet, res ipsa confici possit. Ex 5. epist.

Neque gubernabam navem, diceret aliquis quem-

quemadmodum nec ego exercitum ducebam, neq; fortunæ dominus eram, sed illa rerum omnium. Ex orat. de corona.

Ex mendicis nonnulli celeriter diuites euaserunt, & ex obscuris, & ignobilibus clari & illustres. Ex orat. 4. contra Philip.

Multæ & nutrices & lana victum quæritantes, & vindemiatrices euaserunt, ob reipublic. illorum temporum calamitates, ciues ac nobiles mulieres. Ex appellatione contra Eubulidem.

De aduersa fortuna & calamitate.

Æquum est misereri, non flagitiosorum hominum, sed eorum qui immeritò aduersa fortuna, calamitateq; conficiuntur. Ex orat. contra Aphobum.

Si quos ærariorum dimittere oportet, modestissimos, optimos, & ob minima delicta mulctam passos: hos inquam liberare oportet. Ex orat. 1 contra Aristogit.

Cùm neq; iniurius est aliquis, neq; peccat, sed in ea, quæ omnibus conducere videntur se tradit, nec in omnibus ex animi sententia egit, haud exprobrare, neq; conuicium facere ejusmodi homini par est, sed condolere. Ex orat. de Corona.

Æquum est misero & afflicto, vtut factum est, opem, & auxilium ferre. Ex orat. contra Midiam.

Nemo vnquam fortasse vestrum quæsiuit, Athenienses, cur tandem miseri & infœlices

lices rectiùs, quam fortunati rebus suis consulunt: non autem alia de causa illud fit, præterquàm quod istis evenit, ut nequicquam formident, neque si quispiam pericula & graves casus recenseat, ad se pertinere putant, illos recens adhuc delictorum memoria, quando in infortunia inciderunt, modestos ad reliqua, & moderatos reddit. Ex 25. Procem.

Nullius rei institutum, consiliúmve magni fit, nisi finem etiam utilem & honestum consequatur. Ex 35. Procem.

De desperatione.

DEsperatio cùm ei ipsi maximo & exitiali sit malo, qui eâ affectus est, tum acerba & gravis omnibus & reipublic. minimè toleranda. Ex orat. 1 contra Aristog.

Desperatus omnis seipsum projicit, etiam quam consilio & ratione tenere licet salutem, & præter omnium expectationem fit, si fortè incolumis servetur: quis igitur sana mente præditus seipsum, aut patriæ commoda isti commiserit? quis non pro viribus fugerit, & eum procul summoverit, nequis in talem vel invitus incidat? Ex orat. 1. contra Aristog.

Neque vos consternatis animis esse oportet, præsertim cum sciatis, desperationem neque præsentibus rebus conducere, & vobis indignam esse. Ex 49. Procem.

De futuro.

Futurum omnibus hominibus est incertum. Ex orat. ad Leptinem.

Oportet eos, qui prospera optataque utuntur fortuna, erga afflictos & oppressos semper optima videri consulere: quandoquidem universis hominibus incertus est ac dubius rerum eventus. Ex orat. de Rhodio. libertate.

Præterita semper apud omnes omittuntur, & nemo unquam de iis deliberationem habendam proposuit: futura autem vel præsentia consultoris munus & officium postulant. Ex orat. de Corona.

Idipsum quod præter sententiam accidit, virum perturbat, ipsique magnum dolorem adfert. Olynth. 1.

Necessariò evenit, cùm pugna committitur, ut alii superentur, alii vincant. Ex orat. funebri.

Ex postremo eventu quæ præterierunt omnia, ut plurimum, æstimantur. Olynth. 1.

Sæpè contingit ut idem homo in hoc non rectè dicat, in altero verò rectè sentiat. Ex 5. Prooem.

Defunctorum curam habere oportet.

Quantum quidem civitas de iis qui in bello perierunt, solicita sit, cùm ex aliis rebus prospicere licet, tum maximè ex hac lege, per quam qui ad funera hæc publica orationem habiturus eligi solet, sciens à

frugi

frugi & probis viris facultatum possessiones & voluptatum, deliciarumque usum non magni fieri: sed eorum omne studium in virtute & laudibus esse, orationibus iis, quæ illis ea maximè præstarent, illos ipsos oportere honoribus afficere dixit, ut quam, cùm adhuc viverent, præclaram famam & gloriam nacti essent, ea quoque defunctis ipsis tribueretur. Ex orat. fun.

Qui naturâ liberi sunt, etiamsi cum patribus adhuc viventibus altercati fuerint, eos tamen vitâ functos laudibus exornant: qui verò censentur filii, cùm ex illorum satu non sint, ut facilè cum vivis ipsis dissentiunt, nihil pudet eos, defunctis ipsis maledicere. Ex orat. de dote contra Bœotum.

Leges defendite, defunctorum curam habete, ne eorum nomen & familia pereat. Ex orat. contra Nico.

Ecquis omnium non novit, viventibus quidem omnibus subesse quandam, aut majorem, aut minorē invidiam: mortuo porrò, ne hostium quidem ullum præterea odisse? Ex orat. de Corona.

Illa est ex legibus Solonis, quę videntur rectè se habere: Nemini defuncto maledicendum. Ex orat. ad Leptinem.

Solon in legibus, & Deus in oraculo mandat, ut cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeant. Ex oratio. contra Macartatum.

Nulla poteſt dici vel verior, vel honeſtior cauſa, cur hoſtium dominus propinquis & familiaribus defunctorum amicus eſſe, quàm rurſum pro toto dimicare, maluerit, quàm virtutis eorum admiratio. Ex orat. funebri.

Diligenter exquirens, atque conſiderans ſatis dignè pro defunctis verba facere, unum eorum, quæ fieri nequeunt, eſſe reperi. Ex orat. funebri.

Cùm aliorum bonorum nulla ſit defunctis communio, ſed ob res præclarè geſtas laudationes eorum, qui ſic interierunt, ſunt veluti propriæ merces: neque enim ampliùs tunc eis adverſatur invidia. Ex oratione de falſa legat.

Parentes honorandos eſſe.

PAr eſt parentibus definitum ex utriſqu pramium, & à natura, & à lege, juſtè re ferre, & ultrò ſolvere. Ex oratione 4 contra Philip.

Equidem eum perfidum, & diis inviſum non modò hominibus eſſe exiſtimo, qu parentes negligit. Ex oratione 1. contr Ariſtog.

Ubi pater eſt, & filii jam viri facti, fortaſſ & eorum liberi, ibi neceſſe eſt varias, & nul la in re ſimiles eſſe voluntates: non enin iidem ſunt ſermones & facta juventutis

qu

quæ ſenectutis, veruntamen adoleſcentes quæcunque agunt, ſi modò ſint modeſti, ſic faciunt potiſſimum, ut clam habere conentur, & ne parentes & ſenes offendant, celare id ſtudent: & ſenes viciſſim, ſi fortè ſumptus juſto majores viderint, aut potationem, aut ludos immoderatos, ſic iſta vident, ut non vidiſſe videantur. Ex oratione 1. contra Ariſtog.

Ab initio ætatis, in omnibus diſciplinis clari & illuſtres fuerunt, ea exercentes, quæ quamque ætatem decerent, iiſque omnibus, quibus par erat, gratum facientes parentibus, amicis, familiaribus. Ex oratione funebri.

Majorum noſtrorum virtutes imitandas eſſe.

Turpè eſt Athenienſes, turpè, inquam, ordinem magnitudinis animi veſtri deſerere, quem majores vobis tradiderunt. Ex oratione de ordin. civit.

Multa & præclara, pedeſtri certamine, navaliq́ue prælio pugnantes, trophæa ſtatuerunt, de quibus etiam nunc gloriamur? atqui vos conſiderare oportet ipſos hæc erexiſſe non ut nos ipſa ſpectantes ſolùm admiraremur, ſed etiam, ut eorum qui erexerunt virtutes imitemur. Ex oratione de ordin. it. civitatis, & in extremo de Rhodio. libertate.

Vobis solis, Athenienses, licet præ cæteris hominibus domesticis uti exemplis, & majores, quos jure laudatis, re & factis imitari, tametsi prælia, neque expeditiones, atque pericula in quibus clari & illustres fuerunt, imminere tempora non sinunt, sed vos præsenti vivatis in otio, eorum vero prudentiam imitemini; eâ enim ubique opus est. Ex orat. de falsa legat.

Hac potentia opus esse censeo, nemini imperare neque verbo, neque facto injusto, sed nostra facta, ut majoribus digna sint perpendere, non orationes, quæ in suggesto habentur. Ex oratione de ordinatione civitatis.

Non alienis exemplis, sed domesticis usi, quæ facienda sunt, sciatis licet. Ex orat. de ordinatione civitatis.

Cogitate turpissimum esse, patres vestros multos labores, magnaque pericula contra Lacedæmonios bellum gerentes sustinuisse: vos autem ne pro his quidem, quæ justè assequuti vobis tradiderunt, velle fortiter vos defendere. Ex orat. ad Philip. epistol.

Scire vos oportet, quod in iis rebus desideretis, ob quas mortem majores vestri perpessi sunt. Ex oratione de falsa legat.

Reliqui omnes homines aliorum exemplis usi, cauti magis ipsi fiunt: vos autem, ne auditis quidem aliorum infortuniis metuere potestis. Ex 24. Procæ.

Tur-

Turpissimum quidem est, majores vestros pro legibus tuendis etiam mortem oppetere non dubitasse? vos autem in eas delinquentes, & prorsus evertere conantes, nolle punire. Ex oratio.2. contra Aristog.

Non puto majores hæc tribunalia & porticus vobis ædificasse, ut ejusmodi homines in eis saginetis, sed contra ut coërceatis & puniatis, ac ne quis æmuletur aut expetat improbitatem. ex orat.1. contra Aristog.

De morte:

Mortalibus omnibus vitæ finis mors, etjam si quis in domuncula conclusum se conservet: decet autem, viros fortes & strenuos semper omnia, quæ præclara sunt aggredi, spem bonam velut propugnaculum sibi proponentes, & fortiter quicquid dederit Deus, ferre. Ex orat. de cor.

Qui in animis omnium mortalium insitum atq; innatum vivendi desiderium contemnẽdum duxerunt, & honestè mori maluerunt, quàm viventes Græciam videre in miseriis, & calàmitatibus versari; nonne singularem & præstantissimam omni oratione virtutem suam reliquerunt. Ex oratione fun.

Omnibus omnium peccatorum terminus est mors. Ex 3. epist.

FINIS.

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBUS, & epistolis.

Similia.

T approbaveritis, & erga unumquemque benevolo animo fueritis: ita orator sapere videbitur. Ex oratione de Corona.

Quemadmodum domus, opinor, navigii, & aliorum id genus firmissima fundamenta esse oportet: sic etiam negotiorum, actionúmve principia & causas veras, ac justas esse decet. Olynth. 2.

Per deos, quis vestrûm usque adeò stolidus est, qui ignoret illinc bellum huc venturum, si negligentius egerimus? At verò id si evenerit, vereor, Athenienses, ne eodem modo, ut qui æs alienum grande conflant, facilè usuris exiguo tempore ditati: paulò post etiam avitis bonis cedunt. Sic nos quoque, si diutius segnes & ignavi esse videamur, cunctaque ad voluptatem quærere, postea adducamur in necessitatem faciendi multa etiam gravia, quæ nolebamus, & de iis quæ sunt in hac regione periclitemur. Olynth. 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens evasit, quum singuli censebant ipsum utile

utile quippiam sibi facturum esse: sic rursus per ipsos debet dejici, postquam omnia utilitatis suæ gratiâ facere convictus est. Olynth. 2.

Cùm fortasse possim, quemadmodum & alii, accusare & gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare, quæ isti faciunt: tamen ne in ulla quidem hujusmodi re unquam versatus sum, neque eò sum adductus neque lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione: verùm ea usque adhuc dicere perseverem, quib' ego multis inferior sim apud vos: vos autem si me audiretis, majores essetis: sic enim invidiosum dicere non fuerit. Ex orat. de rebus Cherron.

Ut in corporibus nostris, etiamsi pars aliquà malè sit affecta, tamen non dolet, donec alioqui rectè valemus: ubi verò acciderit ægrotatio aliqua, singulæ partes cientur, sive ruptura, sive luxatio, sive earum quæ vitiatæ sunt, aliqua fuerit: sic se habet res civitatum, & tyrannorum: donec foris bellum gerunt, domestica vitia non sunt multitudini conspicua: cùm verò finitimum bellum gerendum est, privata omnia flagitia patefiunt. Olynth. 2.

Equidem optarem, quemadmodum scio in rem vestram esse, ut optima dicentem audiatis: sic scire me idem optima dicenti esse profuturum: multò enim jucundius

dicerem: nunc verò metuo, sed tamen utilia visum iri credo, etiamsi vos non pareatis, dicere non desinam. Ex 52. Procem.

Turpe est, Athenienses, decipere vos ipsos, & omnia prorogando, quæ factu difficilia sunt, intempestivè agere: hocque non posse intelligere, quòd eos oporteret, qui rectè bellum administrare volunt, non sequi res, sed antecedere rebus, eodemque modo quemadmodum quispiam judicet imperatorem debere copiis præesse: sic etiam rebus bonos consiliarios præesse oportet, ut quæcunque illis visa fuerint, ea gerantur, & non cogantur quælibet persequi. Ex orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cum Philippo: etenim qui ex illis vulneratus est, semper plagam contrectat, & si quis alibi ictus fuerit, illic manus sunt, ictum autem depellere, aut contra intueri neque novit, neque vult: sic vos, si audiveritis Philippum esse in Cherroneso, illuc mittenda esse auxilia decernitis, si in Pylis, si alibi, unà cursitatis sursum ac deorsum, & ab illo certè gubernamini: nihil porrò decernitis quod vobis ipsis in bello gerendo utile sit, neque de pecuniis quicquam prospicitis, priusquam vel factum esse aliquid, vel fieri audiveritis. Ex orat. 1. contra Philip.

Quem-

Quemadmodum scio vobis conducere, ut optima audiatis; sic etiam scirem utile fore ei, qui optima dixerit: multo enim jucundius ac libentiùs dicerem. Ex oratione 1. contra Philip.

Non per Jovem, reliquosque deos omnes in odium incurrere volo, verùm hæc commemoro, ut vestrûm quisque hoc cognoscat ac videat, quòd quotidiana quies, & inertia, quemadmodum in privatis viris: sic & civitatibus, non ex singulis eorum, quæ negliguntur, statim movet sensum sui, sed in summa rerum occurrit. Ex oratione 4. contra Philip.

Ut uniuscujusque nostrûm aliquis est parens: sic totius civitatis cives omnes parentes communes existimare oportet, hisque decet non solùm non ex his, quæ civitas donat quicquam adimere: imò verò, si nihil horum esset, aliunde prospicere deceret, ne ullius rei indigentes contemnerentur. Ex oratione 4. contra Philip.

Ut quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandæ, & in servitutem redigendæ universæ Græciæ: sic vos salutarem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis, non enim fieri potest ut mittendis subsidiis unquam quicquam rectè commodeque geratur. Ex orat. de rebus Cherronesicis.

De futuro.

FUturum omnibus hominibus est incertum. Ex orat. ad Leptinem.

Oportet eos, qui prospera optataque utuntur fortuna, erga afflictos & oppressos semper optima videri consulere: quandoquidem universis hominibus incertus est ac dubius rerum eventus. Ex orat. de Rhodio. libertate.

Præterita semper apud omnes omittuntur, & nemo unquam de iis deliberationem habendam proposuit: futura autem vel præsentia consultoris munus & officium postulant. Ex orat. de Corona.

Idipsum quod præter sententiam accidit, virum perturbat, ipsique magnum dolorem adfert. Olynth.1.

Necessariò evenit, cùm pugna committitur, ut alii superentur, alii vincant. Ex orat funebri.

Ex postremo eventu quæ præterierunt omnia, ut plurimum, æstimantur. Olynth.1.

Sæpè contingit ut idem homo in hoc non rectè dicat, in altero verò rectè sentiat. Ex Procem.

D functorum curam habere oportet.

QUantum quidem civitas de iis qui in bello perierunt, solicita sit, cùm ex aliis rebus prospicere licet, tum maximè ex hac lege, per quam qui ad funera hæc publica orationem habiturus eligi solet, sciens

fru

frugi & probis viris facultatum possessiones & voluptatum, deliciarumque usum non magni fieri: sed eorum omne studium in virtute & laudibus esse, orationibus iis, quæ illis ea maximè præstarent, illos ipsos oportere honoribus afficere dixit, ut quam, cùm adhuc viverent, præclaram famam & gloriam nacti essent, ea quoque defunctis ipsis tribueretur. Ex orat. fun.

Qui naturâ liberi sunt, etiamsi cum patribus adhuc viventibus altercati fuerint, eos tamen vitâ functos laudibus exornant: qui verò censentur filii, cùm ex illorum satu non sint, ut facilè cum vivis ipsis dissentiunt, nihil pudet eos, defunctis ipsis maledicere. Ex orat. de dote contra Bœotum.

Leges defendite, defunctorum curam habere, ne eorum nomen & familia pereat. Ex orat. contra Nico.

Ecquis omnium non novit, viventibus quidem omnibus subesse quandam, aut majorem, aut minorē invidiam: mortuo porrò, ne hostium quidem ullum præterea odisse? Ex orat. de Corona.

Illa est ex legibus Solonis, quę videntur rectè se habere: Nemini defuncto maledicendum. Ex orat. ad Leptinem.

Solon in legibus, & Deus in oraculo mandat, ut cognati & affines mortuis inferias certis diebus exhibeant. Ex oratio. contra Macartatum.

Nulla potest dici vel verior, vel honestior causa, cur hostium dominus propinquis & familiaribus defunctorum amicus esse, quàm rursum pro toto dimicare, maluerit, quàm virtutis eorum admiratio. Ex orat. funebri.

Diligenter exquirens, atque considerans satis dignè pro defunctis verba facere, unum eorum, quæ fieri nequeunt, esse reperi. Ex orat. funebri.

Cùm aliorum bonorum nulla sit defunctis communio, sed ob res præclarè gestas laudationes eorum, qui sic interierunt, sunt veluti propriæ merces: neque enim ampliùs tunc eis adversatur invidia. Ex oratione de falsa legat.

Parentes honorandos esse.

PAr est parentibus definitum ex utrisque præmium, & à natura, & à lege, justè referre, & ultrò solvere. Ex oratione 4. contra Philip.

Equidem eum perfidum, & diis invisum non modò hominibus esse existimo, qui parentes negligit. Ex oratione 1. contra Aristog.

Ubi pater est, & filii jam viri facti, fortassis & eorum liberi, ibi necesse est varias, & nulla in re similes esse voluntates: non enim iidem sunt sermones & facta juventutis, qua

quæ senectutis, veruntamen adolescentes quæcunque agunt, si modò sint modesti, sic faciunt potissimum, ut clam habere conentur, & ne parentes & senes offendant, celare id student: & senes vicissim, si fortè sumptus justo majores viderint, aut potationem, aut ludos immoderatos, sic ista vident, ut non vidisse videantur. Ex oratione 1. contra Aristog.

Ab initio ætatis, in omnibus disciplinis clari & illustres fuerunt, ea exercentes, quæ quamque ætatem decerent, iisque omnibus, quibus par erat, gratum facientes parentibus, amicis, familiaribus. Ex oratione funebri.

Majorum nostrorum virtutes imitandas esse.

TUrpè est Athenienses, turpè, inquam, ordinem magnitudinis animi vestri deserere, quem majores vobis tradiderunt. Ex oratione de ordin. civit.

Multa & præclara, pedestri certamine, navaliq́ue prælio pugnantes, trophæa statuerunt, de quibus etiam nunc gloriamur? atqui vos considerare oportet ipsos hæc erexisse non ut nos ipsa spectantes solùm admiraremur, sed etiam, ut eorum qui erexerunt virtutes imitemur. Ex oratione de ordin it. civitatis, & in extremo de Rhodio. libertate.

Vobis solis, Athenienses, licet præ cæteris hominibus domesticis uti exemplis, & majores, quos jure laudatis, re & factis imitari, tametsi prælia, neque expeditiones, neque pericula in quibus clari & illustres fuerunt, imminere tempora non sinunt, sed vos præsenti vivatis in otio, eorum verò prudentiam imitemini: eâ enim ubique opus est. Ex orat. de falsa legat.

Hac potentia opus esse censeo, nemini imperare neque verbo, neque facto injusto, sed nostra facta, ut majoribus digna sint perpendere, non orationes, quæ in suggesto habentur. Ex oratione de ordinatione civitatis.

Non alienis exemplis, sed domesticis usi, quæ facienda sunt, sciatis licet. Ex orat. de ordinatione civitatis.

Cogitate turpissimum esse, patres vestros multos labores, magnaque pericula contra Lacedæmonios bellum gerentes sustinuisse: vos autem ne pro his quidem, quæ justè assequuti vobis tradiderunt, velle fortiter vos defendere. Ex orat. ad Philip. epistol.

Scire vos oportet, quod in iis rebus desidetis, ob quas mortem majores vestri perpessi sunt. Ex oratione de falsa legat.

Reliqui omnes homines aliorum exemplis usi, cauti magis ipsi fiunt: vos autem, ne auditis quidem aliorum infortuniis metuere potestis. Ex 24. Procœ.

Tur-

Turpissimum quidem est, majores vestros pro legibus tuendis etiam mortem oppetere non dubitasse? vos autem in eas delinquentes, & prorsus evertere conantes, nolle punire. Ex oratio. 2. contra Aristog.

Non puto majores hæc tribunalia & porticus vobis ædificasse, ut ejusmodi homines in eis saginetis, sed contra ut coërceatis & puniatis, ac ne quis æmuletur aut expetat improbitatem, ex orat. 1. contra Aristog.

De morte.

Mortalibus omnibus vitæ finis mors, etjam si quis in domuncula conclusum se conservet: decet autem, viros fortes & strenuos semper omnia, quæ præclara sunt aggredi, spem bonam velut propugnaculum sibi proponentes, & fortiter quicquid dederit Deus, ferre. Ex orat. de cor.

Qui in animis omnium mortalium insitum atq; innatum vivendi desiderium contemnēdum duxerunt, & honestè mori maluerunt, quàm viventes Græciam videre in miseriis, & calamitatibus versari; nonne singularem & præstantissimam omni oratione virtutem suam reliquerunt. Ex oratione fun.

Omnibus omnium peccatorum terminus est mors. Ex 3. epist.

FINIS.

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBUS, & epistolis.

Similia.

T approbaveritis, & erga unumquemque benevolo animo fueritis: ita orator sapere videbitur. Ex oratione de Corona.

Quemadmodum domus, opinor, navigii, & aliorum id genus firmissima fundamenta esse oportet: sic etiam negotiorum, actionúmve principia & causas veras, ac justas esse decet. Olynth. 2.

Per deos, quis vestrûm usque adeò stolidus est, qui ignoret illinc bellum huc venturum, si negligentius egerimus? At verò id si evenerit, vereor, Athenienses, ne eodem modo, ut qui æs alienum grande conflant, facilè usuris exiguo tempore ditati: paulò post etiam avitis bonis cedunt. Sic nos quoque, si diutius segnes & ignavi esse videamur, cunctaque ad voluptatem quærere, postea adducamur in necessitatem faciendi multa etiam gravia, quæ nolebamus, & de iis quæ sunt in hac regione periclitemur. Olynth. 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens evasit, quum singuli censebant ipsum utile

utile quippiam sibi facturum esse: sic rursus per ipsos debet dejici, postquam omnia utilitatis suæ gratiâ facere convictus est. Olynth. 2.

Cùm fortasse possim, quemadmodum & alii, accusare & gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare, quæ isti faciunt: tamen ne in ulla quidem hujusmodi re unquam versatus sum, neque eò sum adductus neque lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione: verùm ea usque adhuc dicere perseverem, quib' ego multis inferior sim apud vos: vos autem si me audiretis, majores essetis: sic enim invidiosum dicere non fuerit. Ex orat. de rebus Cherron.

Ut in corporibus nostris, etiamsi pars aliquâ malè sit affecta, tamen non dolet, donec alioqui rectè valemus: ubi verò acciderit ægrotatio aliqua, singulæ partes cientur, sive ruptura, sive luxatio, sive earum quæ vitiatæ sunt, aliqua fuerit: sic se habet res civitatum, & tyrannorum: donec foris bellum gerunt, domestica vitia non sunt multitudini conspicua: cùm verò finitimum bellum gerendum est, privata omnia flagitia patefiunt. Olynth. 2.

Equidem optarem, quemadmodum scio in rem vestram esse, ut optima dicentem audiatis: sic scire me idem optima dicenti esse profuturum: multò enim jucundius

[illegible]: nunc verò metuo, sed tamen utilissimum [illegible], etiamsi vos non pareatis, dicere [illegible]. Ex 52. Procem.

Turpe est, Athenienses, decipere vos ipsos, & omnia procrastinando, quæ factu difficilia sunt, [illegible] agere: hocque non posse intelligere, quod eos oporteret, qui rectè bellum administrare volunt, non sequi res, sed antecedere earum [illegible], eodemque modo quemadmodum quispiam judicet imperatorem debere copias præire: sic etiam rebus bonos consultores præesse oportet, ut quæcunque illis visa fuerint, ea gerantur, & non cogantur quælibet persequi. Ex orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum barbari pugnis decernunt, ita vos bellum geritis cum Philippo: nam qui ex illis vulneratus est, semper plagam amplectitur, & si quis alibi ictus fuerit, illuc manus sunt, illum autem depellere [illegible] neque novit, neque vult: sic vos, si audiveritis Philippum esse in Chersoneso, illuc mittenda esse auxilia decernitis: si in Pylis, si alibi, unà cursitatis sursum ac deorsum, & ab illo certè [illegible]: nihil porrò decernitis quod vobis ipsis ad bellum gerendum utile sit, neque de futuris quicquam prospicitis, priusquam vel factum esse aliquid, vel fieri audiveritis. Ex orat. 1. contra Philip.

Quem-

Quemadmodum scio vobis conducere, ut optima audiatis: sic etiam scirem utile fore ei, qui optima dixerit: multo enim jucundius ac libentiùs dicerem. Ex oratione 1. contra Philip.

Non per Jovem, reliquosque deos omnes in odium incurrere volo, verùm hæc commemoro, ut vestrûm quisque hoc cognoscat ac videat, quòd quotidiana quies, & inertia, quemadmodum in privatis viris: sic & civitatibus, non ex singulis eorum, quæ negliguntur, statim movet sensum sui, sed in summa rerum occurrit. Ex oratione 4. contra Philip.

Ut uniuscujusque nostrûm aliquis est parens: sic totius civitatis cives omnes parentes communes existimare oportet, hisque decet non solùm non ex his, quæ civitas donat quicquam adimere: imò verò, si nihil horum esset, aliunde prospicere deceret, ne ullius rei indigentes contemnerentur. Ex oratione 4. contra Philip.

Ut quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandæ, & in servitutem redigendæ universæ Græciæ: sic vos salutarem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis, non enim fieri potest ut mittendis subsidiis unquam quicquam rectè commodeque geratur. Ex orat. de rebus Cherronesicis.

Ut si quis illorum, qui leges violarunt, anteà damnatus esset, tu ista non scripsisses: sic tu, si nunc pœnas dederis, alius non scribet. Ex oratione adversus Androt.

Quemadmodum exercitum, quem civitas habet, dissolvere student, ducem & stipendium curantem, ei criminantes apud vos: sic eos ostendere Philippi copias dissolutum iri, si vobis istud persuaserint. Ex oratione de Cherronesicis.

Quemadmodum in corporibus nostris, quum quis certè valens & robustus est, nihil eorum sentit, quæ singulatim viciata sunt: ubi verò ægrotaverit, omnia moventur, sive ruptura, sive luxatio, sive aliud quodpiam membrum non est perfectè sanum: sic & in regnis ac omnibus potestatibus, donec sanè in bellis res prosperè gerunt, obscura & in cognita vitia sunt vulgò: sin casus aliquis & damnum præter spem acciderit omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. Ex orat. ad Philip. epist.

Si quàm maximè fieri potest in rem esset loquutus, quemadmodum tum dixit, vos autem per segnitĕi neglexissetis, neque paruissetis, an gestum esset aliquid eorum quæ tum civitati evenere? fieri non potest: sic igitur in iis, quæ ego nunc loquor, & quivis alius dixerit, facta à vobis ipsis quærite. Ex oratio. de rebus Cherronesicis.

Videant

Videant, ut quemadmodum ad interrogandum prompti sunt: sic etiam alacres & promptos ad agendum se præstent. Ex orat. de rebus Cherronesicis.

Ut si quis gravia supplicia sceleribus constituat, ipse quidem minimè injuriam facere paratus esse videtur: sic si quis honores & præmia benè meritorum tollat, ipse nihil boni facere paratus videbitur. Ex oratione ad Leptinem.

Ut, istorum quisque suis, & hujus commodis student: ita vos vobis ipsis & legibus, mihique ipsi ad vos confugienti, studete, & hanc sententiam, in qua nunc estis, servate. Ex oratione contra Midiam.

Si profectò, ut modestis pœnas sumere sufficeret, ita leges sanxisset Solon, impunitate & licentia fore multos improbos censebat: sin autem, ut securis & dicendi peritis, futurum, ut privati homines non possent eodem modo, quo illi pœnam sumere. Ex oratione adversus Androt.

Quemadmodum reliqui juris civitatis æqua pars inest cuiq; sic quoque legis æquam partem singulis tribuendam esse putavit, qui eam tulit: & propterea scripsit, non licere legem ferre de viro, nisi eadem ad omnes Athenienses pertineat. Ex oratione contra Aristocr.

Non hoc solùm civitatis nostræ donum contemptum & vile evasit, sed etiam reli-

qua omnia propter sceleratorum, & diis infestorum oratorum, qui talia celeriter & consultò scribunt, improbitatem: quorum vita turpiter quæstuosa in tam immensum excrevit, ut honores & munera vestratia, quemadmodum qui parvarum rerum & admodum vilium auctionem faciunt: sic vili pretio ementes vendunt, & multis, ob eum ipsum quæstum statuent quicquid voluerint. Ex oratione contra Aristocrat.

Quemadmodum, quum in magistratu sunt, privatos homines existimant oportere sibi morem gerere, ita posteaquam ipsi rursus privati facti sunt, legibus reipublic. moderatricibus jure obtemperent. Ex oratio. 2. contra Aristog.

Admonere istum insania est: qui enim tumultibus, quibus populus universus sibi molestos admonet, nunquam cessit, neque commotus est, unius scilicet alicujus oratione commovebitur? immedicabile, Athenienses, malum est hujus improbitas: itaque quemadmodum medici quum tumorem malignum, prædurum quidem, aut ulcus vicina omnia membra depascens, aut aliquod immedicabile malum viderunt, urunt, aut omninò excidunt: ita vos omnes oportet beluam hanc exterminare, & ex urbe ejicere, nec expectare dum vobis damnum

mnum aliquod attulerit, quod absit, ut in reipub. perniciem sit, sed praecavendum est. Ex oratione 1, contra Aristog.

Quemadmodum, si quis illorum damnatus fuisset, tu ista non scripsisses, sic tu nunc si damnaberis, alius non scribet. Ex oratione contra Androt.

Existimo per Jovem Olympium! judices, non fortuitò petulantiam, & insolentiam istam subortam esse Androtioni, sed à deo immissam esse, ut quemadmodum qui victoriæ donaria circunciderunt, ipsi mortem sibi consciverunt: sic & isti judicio contendentes perirent, aut pecuniam duplam, juxta leges persolverent, aut capitis pœnas luerent. Cont. Timocrat.

Ut alius civitatis æquam partem unicuique dari vult: sic etiam legum istarum bonæ partis esse unumquemque cupit. Ex oratio. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Eubœo loco ad Bœotiam situs est: sic in Cherroneso ad Thraciam sita est Cardianorum civitas. Ex orat. contra Aristocrat.

Quemadmodum isti sibi ipsis succurrunt adversus vos: sic & vos oportet vobis ipsis opitulari. Ex orat. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodum & istum tot, tantaque retinere convicia: sic & illorum utrunque non pauciora istis habere osten-

dam. Ex oratione contra Aphobum 1.

Vos, Athenienses, naturæ bonitate: quod dixi, alii erga alios humanitate & clementia utentes, quemadmodum consanguinei, qui in eadem domo habitant: sic vos eandem urbem publicè incolitis. Ex orat. 1. contra Aristo.

Vt, quemadmodum vobis ego testimoniis multis & argumentis ostendi, matrem meam talentum pro dote attulisse: istud verò me de paternis bonis non accepisse, vobis autem domum in id constructam exemptam esse: sic & istum jubete vobis indicare, aut vera non esse, quæ dico, aut me non debere dotem recipere. Ex oratione contra Bœotum. de dote.

Si semel permiseritis rempubl. capessentibus, ut iniquè & contra leges agant, & præfinitum jus despiciant, necesse erit nos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc urbem incolimus: quemadmodum enim ex erratis, quæ in navibus inter navigandum contingunt, si quis præsertim nautarum peccet, leve & parvum adfert damnum; verùm si gubernator aberret, aut delinquat omnibus simul navigantibus commune infortunium ac periculum struit: ita privatorum hominum delicta non in plebis, sed in ipsorum incommodum referuntur, magistratuũ autem, & rempubl. administrantium

ſtrantium peccata in vos omnes ſparguntur. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Quemadmodum, judices, maximè vos ipſi, nolletis malè audire à veſtris liberis: ſic nec iſtum patri convicium facere ſinatis. Etenim grave eſſet, ſi ipſi cum iis, qui in paucorum dominatu multos cives indictâ cauſâ judicatos interemerunt, reconciliati, ſtetis pactis, & conventis, quemadmodum probos & bonos decet: iſtum, qui cum patre vivente negotium judiciale tranſegit, & multis rebus per injuriam potentior evaſit, nunc memoriam diſcordiarum revocare permittatis, eique maledicere. Ex oratione contra Bœotum.

Quemadmodum publicè iis omnibus opitulati eſtis, qui in fodinis jugiter laborant, ſic & privatim nunc mihi auxilio ſitis: etenim ſi ſervus veſter, non civis eſſem, viſâ ac cognitâ induſtriâ meâ & erga vos benevolentiâ, levaſſetis me ſumptibus, & in aliquem fugitivum irruiſſetis. Ex oratione contra Phœ.

Peto à vobis judices, quoniam omnia, quę juſta ſunt, declaravi, fidemque vobis præſtiti, quemadmodum unuſquiſque eum, à quo injuria afficeretur, odio haberet: ſic pro me adverſus Cononem iſtum iram evomatis, nec talium quicquam proprium exiſtimetis, quod etiam alteri fortè contingere poteſt: ſed cui cunq; tandem evenerit, opem ferte, & quę

juſta

EX DEMOSTHENIS ORATIONIBUS, & epistolis.

Similia.

VT approbaveritis, & erga unumquemque benevolo animo fueritis: ita orator sapere videbitur. Ex oratione de Corona.

Quemadmodum domus, opinor, navigii, & aliorum id genus firmissima fundamenta esse oportet: sic etiam negotiorum, actionúmve principia & causas veras, ac justas esse decet. Olynth. 2.

Per deos, quis vestrûm usque adeò stolidus est, qui ignoret illinc bellum huc venturum, si negligentius egerimus? At verò id si evenerit, vereor, Athenienses, ne eodem modo, ut qui æs alienum grande conflant, facilè usuris exiguo tempore ditati: paulò post etiam avitis bonis cedunt. Sic nos quoque, si diutius segnes & ignavi esse videamur, cunctaque ad voluptatem quærere, postea adducamur in necessitatem faciendi multa etiam gravia, quæ nolebamus, & de iis quæ sunt in hac regione periclitemur. Olynth. 1.

Quemadmodum per hos magnus & potens evasit, quum singuli censebant ipsum

utile

utile quippiam sibi facturum esse : sic rursus per ipsos debet dejici, postquam omnia utilitatis suæ gratiâ facere convictus est. Olynth. 2.

Cùm fortasse possim, quemadmodum & alii, accusare & gratificari populo, & publicare, & reliqua factitare, quæ isti faciunt: tamen ne in ulla quidem hujusmodi re unquam versatus sum, neque eò sum adductus neque lucro, neque gloriæ cupiditate & ambitione: verùm ea usque adhuc dicere perseverem, quib' ego multis inferior sim apud vos : vos autem si me audiretis, majores essetis : sic enim invidiosum dicere non fuerit. Ex orat. de rebus Cherron.

Ut in corporibus nostris, etiamsi pars aliqua malè sit affecta, tamen non dolet, donec alioqui rectè valemus: ubi verò acciderit ægrotatio aliqua, singulæ partes cientur, sive ruptura, sive luxatio, sive earum quæ vitiatæ sunt, aliqua fuerit: sic se habet res civitatum, & tyrannorum : donec foris bellum gerunt, domestica vitia non sunt multitudini conspicua : cùm verò finitimum bellum gerendum est, privata omnia flagitia patefiunt. Olynth. 2.

Equidem optarem, quemadmodum scio in rem vestram esse, ut optima dicentem audiatis : sic scire me idem optima dicenti esse profuturum : multò enim jucundius

dicerem: nunc verò metuo, sed tamen utilia visum iri credo, etiamsi vos non pareatis, dicere non desinam. Ex 52. Prooem.

Turpe est, Athenienses, decipere vos ipsos, & omnia prorogando, quæ factu difficilia sunt, intempestivè agere: hocque non posse intelligere, quòd eos oporteret, qui rectè bellum administrare volunt, non sequi res, sed antecedere rebus, eodemque modo quemadmodum quispiam judicet imperatorem debere copiis præesse: sic etiam rebus bonos consiliarios præesse oportet, ut quæcunque illis visa fuerint, ea gerantur, & non cogantur quælibet persequi. Ex orat. 1. contra Philip.

Quemadmodum barbari pugnis decertant, ita vos bellum geritis cum Philippo: etenim qui ex illis vulneratus est, semper plagam contrectat, & si quis alibi ictus fuerit, illic manus sunt, ictum autem depellere, aut contra intueri neque novit, neque vult: sic vos, si audiveritis Philippum esse in Cherroneso, illuc mittenda esse auxilia decernitis, si in Pylis, si alibi, unà cursitatis sursum ac deorsum, & ab illo certè gubernamini: nihil porrò decernitis quod vobis ipsis in bello gerendo utile sit, neque de pecuniis quicquam prospicitis, priusquam vel factum esse aliquid, vel fieri audiveritis. Ex orat. 1. contra Philip.

Quem-

Quemadmodum scio vobis conducere, ut optima audiatis: sic etiam scirem utile fore ei, qui optima dixerit: multo enim jucundius ac libentiùs dicerem. Ex oratione 1. contra Philip.

Non per Jovem, reliquosque deos omnes in odium incurrere volo, verùm hæc commemoro, ut vestrûm quisque hoc cognoscat ac videat, quòd quotidiana quies, & inertia, quemadmodum in privatis viris: sic & civitatibus, non ex singulis eorum, quæ negliguntur, statim movet sensum sui, sed in summa rerum occurrit. Ex oratione 4. contra Philip.

Ut uniuscujusque nostrûm aliquis est parens: sic totius civitatis cives omnes parentes communes existimare oportet, hisque decet non solùm non ex his, quæ civitas donat quicquam adimere: imò verò, si nihil horum esset, aliunde prospicere deceret, ne ullius rei indigentes contemnerentur. Ex oratione 4. contra Philip.

Ut quemadmodum ille paratum habet exercitum profligandæ, & in servitutem redigendæ universæ Græciæ: sic vos salutarem & auxiliarem omnibus paratum tanquam in procinctu habeatis, non enim fieri potest ut mittendis subsidiis unquam quicquam rectè commodeque geratur. Ex orat. de rebus Cherronesicis.

Ut si quis illorum, qui leges violarunt, antea damnatus esset, tu ista non scripsisses: sic tu, si nunc pœnas dederis, alius non scribet. Ex oratione adversus Androt.

Quemadmodum exercitum, quem civitas habet, dissolvere student, ducem & stipendium curantem, ei criminantes apud vos: sic eos ostendere Philippi copias dissolutum iri, si vobis istud persuaserint. Ex oratione de Cherronesicis.

Quemadmodum in corporibus nostris, quum quis certè valens & robustus est, nihil eorum sentit, quæ singulatim viciata sunt: ubi verò ægrotaverit, omnia moventur, sive ruptura, sive luxatio, sive aliud quodpiam membrum non est perfectè sanum: sic & in regnis ac omnibus potestatibus, donec sanè in bellis res prosperè gerunt, obscura & incognita vitia sunt vulgò: sin casus aliquis & damnum præter spem acciderit omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. Ex orat. ad Philip. epist.

Si quàm maximè fieri potest in rem esset loquutus, quemadmodum tum dixit, vos autem per segnitẽi neglexissetis, neque paruissetis, an gestum esset aliquid eorum quæ tum civitati evenere? fieri non potest: sic igitur in iis, quæ ego nunc loquor, & quivis alius dixerit, facta à vobis ipsis quærite. Ex oratio. de rebus Cherronesicis.

Videant

Videant, ut quemadmodum ad interrogandum prompti sunt: sic etiam alacres & promptos ad agendum se præstent. Ex orat. de rebus Cherronesicis.

Ut si quis gravia supplicia sceleribus constituat, ipse quidem minimè injuriam facere paratus esse videtur: sic si quis honores & præmia benè meritorum tollat, ipse nihil boni facere paratus videbitur. Ex oratione ad Leptinem.

Ut, istorum quisque suis, & hujus commodis student: ita vos vobis ipsis & legibus, mihique ipsi ad vos confugienti, studete, & hanc sententiam, in qua nunc estis, servate. Ex oratione contra Midiam.

Si profectò, ut modestis pœnas sumere sufficeret, ita leges sanxisset Solon, impunitate & licentia fore multos improbos censebat: sin autem, ut securis & dicendi peritis, futurum, ut privati homines non possent eodem modo, quo illi pœnam sumere. Ex oratione adversus Androt.

Quemadmodum reliqui juris civitatis æqua pars inest cuiq; sic quoque legis æquam partem singulis tribuendam esse putavit, qui eam tulit: & propterea scripsit, non licere legem ferre de viro, nisi eadem ad omnes Athenienses pertineat. Ex oratione contra Aristocr.

Non hoc solùm civitatis nostræ donum contemptum & vile evasit, sed etiam reli-

qua omnia propter sceleratorum, & diis infestorum oratorum, qui talia celeriter & consultò scribunt, improbitatem: quorum vita turpiter quæstuosa in tam immensum excrevit, ut honores & munera vestratia, quemadmodum qui parvarum rerum & admodum vilium auctionem faciunt: sic vili pretio ementes vendunt; & multis, ob eum ipsum quæstum statuent quicquid voluerint. Ex oratione contra Aristocrat.

Quemadmodum, quum in magistratu sunt, privatos homines existimant oportere sibi morem gerere, ita posteaquam ipsi rursus privati facti sunt, legibus reipublic. moderatricibus jure obtemperent. Ex oratio. 2. contra Aristog.

Admonere istum insania est: qui enim tumultibus, quibus populus universus sibi molestos admonet, nunquam cessit, neque commotus est, unius scilicet alicujus oratione commovebitur? immedicabile, Athenienses, malum est hujus improbitas: itaque quemadmodum medici quum tumorem malignum, prædurum quidem, aut ulcus vicina omnia membra depascens, aut aliquod immedicabile malum viderunt, urunt, aut omninò excidunt: ita vos omnes oportet belluam hanc exterminare, & ex urbe ejicere, nec expectare dum vobis damnum

mnum aliquod attulerit, quod absit, ut in reipub. perniciem sit, sed praecavendum est. Ex oratione 1, contra Aristog.

Quemadmodum, si quis illorum damnatus fuisset, tu ista non scripsisses, sic tu nunc si damnaberis, alius non scribet. Ex oratione contra Androt.

Existimo per Jovem Olympium! judices, non fortuitò petulantiam, & insolentiam istam subortam esse Androtioni, sed à deo immissam esse, ut quemadmodum qui victoriæ donaria circunciderunt, ipsi mortem sibi consciverunt: sic & isti judicio contendentes perirent, aut pecuniam duplam, juxta leges persolverent, aut capitis pœnas luerent. Cont. Timocrat.

Ut alius civitatis æquam partem unicuique dari vult: sic etiam legum istarum bonæ partis esse unumquemque cupit. Ex oratio. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Eubœo loco ad Bœotiam situs est: sic in Cherroneso ad Thraciam sita est Cardianorum civitas. Ex orat. contra Aristocrat.

Quemadmodum isti sibi ipsis succurrunt adversus vos: sic & vos oportet vobis ipsis opitulari. Ex orat. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodum & istum tot, tantaque retinere convicia: sic & illorum utrunque non pauciora istis habere osten-

dam. Ex oratione contra Aphobum 1.

Vos, Athenienses, naturæ bonitate: quod dixi, alii erga alios humanitate & clementia utentes, quemadmodum consanguinei, qui in eadem domo habitant: sic vos eandem urbem publicè incolitis. Ex orat. 1. contra Aristo.

Vt, quemadmodum vobis ego testimoniis multis & argumentis ostendi, matrem meam talentum pro dote attulisse: istud verò me de paternis bonis non accepisse, vobis autem domum in id constructam exemptam esse: sic & istum jubere vobis indicare, aut vera non esse, quæ dico, aut me non debere dotem recipere. Ex oratione contra Bœotum. de dote.

Si semel permiseritis rempubl. capessentibus, ut iniquè & contra leges agant, & præfinitum jus despiciant, necesse erit nos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc urbem incolimus: quemadmodum enim ex erratis, quæ in navibus inter navigandum contingunt, si quis præsertim nautarum peccet, leve & parvum adfert damnum; verùm si gubernator aberret, aut delinquat omnibus simul navigantibus commune infortunium ac periculum struit: ita privatorum hominum delicta non in plebis, sed in ipsorum incommodum referuntur, magistratuū autem, & rempubl. admini-

strantium

strantium peccata in vos omnes sparguntur. Ex orat. 2. contra Aristogit.

Quemadmodum, judices, maximè vos ipsi, nolletis malè audire à vestris liberis: sic nec istum patri convicium facere sinatis. Etenim grave esset, si ipsi cum iis, qui in paucorum dominatu multos cives indictâ causâ judicatos interemerunt, reconciliati, stetis pactis, & conventis, quemadmodum probos & bonos decet: istum, qui cum patre vivente negotium judiciale transegit, & multis rebus per injuriam potentior evasit, nunc memoriam discordiarum revocare permittatis, eique maledicere. Ex oratione contra Bœotum.

Quemadmodum publicè iis omnibus opitulati estis, qui in fodinis jugiter laborant, sic & privatim nunc mihi auxilio sitis: etenim si servus vester, non civis essem, visâ ac cognitâ industriâ meâ & erga vos benevolentiâ, levassetis me sumptibus; & in aliquem fugitivum irruissetis. Ex oratione contra Phœ.

Peto à vobis judices, quoniam omnia, quę iusta sunt, declaravi, fidemque vobis præsti-[...]i, quemadmodum unusquisque eum, à quo [i]njuria afficeretur, odio haberet: sic pro me [a]dversus Cononem istum iram evomatis, [n]ec talium quicquam proprium existimetis, [q]uod etiam alteri fortè contingere potest: sed [c]ui cunq; tandem evenerit, opem ferre, & quę iusta

justa sunt, tribuite. Ex orat. contra Con.

Deinde subdolè agit, dicitque oportere, quam de nobis denuò allatam habetis opinionem negligere, ut quum arbitramini pecunias alicui superesse, rationem subducitis: quòd si vera sit subductio, nihilque supersit, acquiescitis: sic nunc quoque & orationi iis est assentiendum, quæ rationem præ se ferunt. Ex orat. de Corona.

Cùm hortarentur me privatim omnes, neque convenirent, ut ad supplicium sumendum de iis, quæ ab eo passi sumus, converteremur, & ut eum omnium mortalium ignavissimum incesserent: si tanta mihi cum his sit familiaritas, non exigerem supplicium pro sorore, & affinibus, & neptibus, & uxore mea, quæ neque apertè in deos impia fuit, neque in civitatem contumeliosa, legesque vestras contempsit: ea ad vos adducta, ejusque sceleribus declaratis & cognitis, eam vestro judicio subjicerem, ut quicquid velletis de ea statueretis, & quemadmodum Stephanus iste contra leges & sophismata me meis familiaribus & necessariis privavit: sic & ego ingressus apud vos, ostenderem istum peregrinam uxorem contra legem duxisse, alienigenos pueros adducere, tunc ad tribules, tunc ad populares, alienas porrò despondere filias pro suis, & deorum religionem polluisse, populi autoritatem irritam & nullam

lam facere, si quem velit civem creare. Ex oratio. contra Neæram.

Quemadmodum qui emit, eum vicit, qui pecuniam accepit, si eum emerit: sic qui non accepit pecuniam, neque corruptus est, vicit eum, qui emit. Ex orat. de Corona.

Constitui nobilitatis, rerumque maximarum repetitâ memoriâ, ita demum orationem conjungere cum egregiis illorum facinoribus, ut quemadmodum naturâ fuerunt cognati, sic etiam communibus eos laudibus exornem, existimans hæc & illis esse gratissima, ac potius utrisque placitura, si mutua virtute, nedum natura, verùm & laudibus communicent. Ex orat. fun.

Ingentem fortasse excessum memorare videbimur, dicendum tamen: quemadmodum enim, si quis ex hoc consistenti mundo lumen tollat, laboriosa & difficilis reliqua omnis vita futura est: sic his viris sublatis in tenebras, magnamque turpitudinem, omnis, qua antea fulserunt Græci, claritudo incidet. Ex oratione funebri.

Sensi profectò statim ab initio omnem hominem, qui reip. curam gerit, decere, modò bonus civis sit, quemadmodum liberi erga parentes, sic erga omnes cives se habere, benevolos tamen ferat, qualescunque fuerint: nam in ejusmodi rebus, à sapientibus præclara & illustris victoria existimatur. Ex 3. epist.

Ego,

Ego verò oportere censeo (ac mihi propter id, quod dicturus sum, ne reclametis & obstrepatis, sed ubi audiveritis judicate) quemadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, sic etiam de civibus in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum necessariis, concionem assignare & seipsum præbere, non modò hæc audire volentem, sed etiam facere cupientem, ut, Athenienses, bonorum spem habeatis, nec hunc, neque illum quid gerat interrogetis. Ex oratione de ordin. civit.

Fortassis, ut neque privatim facilè est omnia rectè agere: sic neque publicè, sed tamen res maximas negligere non oportet. Ex 14. procem.

Istis statim ab initio nihil curæ fuit hujus syngraphæ, sed ut nostra pro sua usi sunt pecunia: sic sunt hi scelerati sophistæ & iniqui homines. Ex oratione contra Aphobum de falso testim.

Quemadmodum, Athenienses, scelestos ac profligatos alios, qui scelera fatentur, sine judicio suppliciis affici leges jubent: sic etiam iste, quandoquidem leges depravare deprehensus est, non concessa dicendi potestate, nec auditis ejus excusationibus, condemnandus erit: confessus est enim altera priore lege, se contraria ista ferenda haud æquum facere. Ex orat. contra Timocr.

Quem-

Quemadmodum, si quale sit argentum judicandum esset, illud explorandum & probandum existimaretis; sic etiam postulo, ut habitam orationem ex his quæ nos contra disseruimus judicantes, utilem quidem, si invenietis, favente fortuna, sequamini. Ex 49. proœm.

Peto à vobis, quemadmodum ego vobis modestum & utilem me præbui: sic & vos nunc mei rationem habeatis. Ex oratione adversus Polycl.

FINIS.

Ut si quis illorum, qui leges violarunt, anteà damnatus esset, tu ista non scripsisses: sic tu, si nunc pœnas dederis, alius non scribet. Ex oratione adversus Androt.

Quemadmodum exercitum, quem civitas habet, dissolvere student, ducem & stipendium curantem, ei criminantes apud vos: sic eos ostendere Philippi copias dissolutum iri, si vobis istud persuaserint. Ex oratione de Cherronesicis.

Quemadmodum in corporibus nostris, quum quis certè valens & robustus est, nihil eorum sentit, quæ singulatim vitiata sunt: ubi verò ægrotaverit, omnia moventur, sive ruptura, sive luxatio, sive aliud quodpiam membrum non est perfectè sanum: sic & in regnis ac omnibus potestatibus, donec sanè in bellis res prosperè gerunt, obscura & incognita vitia sunt vulgò: sin casus aliquis & damnum præter spem acciderit omnia omnibus fiunt aperta illorum flagitia. Ex orat. ad Philip. epist.

Si quàm maximè fieri potest in rem esset loquutus, quemadmodum tum dixit, vos autem per segnitẽ neglexissetis, neque paruissetis, an gestum esset aliquid eorum quæ tum civitati evenere? fieri non potest: sic igitur in iis, quæ ego nunc loquor, & quivis alius dixerit, facta à vobis ipsis quærite. Ex oratio. de rebus Cherronesicis.

Videant

Videant, ut quemadmodum ad interrogandum prompti sunt: sic etiam alacres & promptos ad agendum se præstent. Ex orat. de rebus Cherronesicis.

Ut si quis gravia supplicia sceleribus constituat, ipse quidem minimè injuriam facere paratus esse videtur: sic si quis honores & præmia benè meritorum tollat, ipse nihil boni facere paratus videbitur. Ex oratione ad Leptinem.

Ut, istorum quisque suis, & hujus commodis student: ita vos vobis ipsis & legibus, mihique ipsi ad vos confugienti, studete, & hanc sententiam, in qua nunc estis, servate. Ex oratione contra Midiam.

Si profectò, ut modestis pœnas sumere sufficeret, ita leges sanxisset Solon, impunitate & licentia fore multos improbos censebat: sin autem, ut securis & dicendi peritis, futurum, ut privati homines non possent eodem modo, quo illi pœnam sumere. Ex oratione adversus Androt.

Quemadmodum reliqui juris civitatis æqua pars inest cuiq; sic quoque legis æquam partem singulis tribuendam esse putavit, qui eam tulit: & propterea scripsit, non licere legem ferre de viro, nisi eadem ad omnes Athenienses pertineat. Ex oratione contra Aristocr.

Non hoc solùm civitatis nostræ donum contemptum & vile evasit, sed etiam reli-

qua omnia propter sceleratorum, & diis infestorum oratorum, qui talia celeriter & consultò scribunt, improbitatem: quorum vita turpiter quæstuosa in tam immensum excrevit, ut honores & munera vestratia, quemadmodum qui parvarum rerum & admodum vilium auctionem faciunt: sic vili pretio ementes vendunt; & multis, ob eum ipsum quæstum statuent quicquid voluerint. Ex oratione contra Aristocrat.

Quemadmodum, quum in magistratu sunt, privatos homines existimant oportere sibi morem gerere, ita posteaquam ipsi rursus privati facti sunt, legibus reipublic. moderatricibus jure obtemperent. Ex oratio. 2. contra Aristog.

Admonere istum insania est: qui enim tumultibus, quibus populus universus sibi molestos admonet, nunquam cessit, neque commotus est, unius scilicet alicujus oratione commovebitur? immedicabile, Athenienses, malum est hujus improbitas: itaque quemadmodum medici quum tumorem malignum, prædurum quidem, aut ulcus vicina omnia membra depascens, aut aliquod immedicabile malum viderunt, urunt, aut omninò excidunt: ita vos omnes oportet beluam hanc exterminare, & ex urbe ejicere, nec expectare dum vobis damnum,

mnum aliquod attulerit, quod absit, ut in reipub. perniciem sit, sed praecavendum est. Ex oratione 1, contra Aristog.

Quemadmodum, si quis illorum damnatus fuisset, tu ista non scripsisses, sic tu nunc si damnaberis, alius non scribet. Ex oratione contra Androt.

Existimo per Jovem Olympium! judices, non fortuitò petulantiam, & insolentiam istam subortam esse Androtioni, sed à deo immissam esse, ut quemadmodum qui victoriae donaria circunciderunt, ipsi mortem sibi consciverunt: sic & isti judicio contendentes perirent, aut pecuniam duplam, juxta leges persolverent, aut capitis poenas luerent. Cont. Timocrat.

Ut alius civitatis aequam partem unicuique dari vult: sic etiam legum istarum bonae partis esse unumquemque cupit. Ex oratio. contra Timocrat.

Quemadmodum enim Chalcis in Euboeo loco ad Boeotiam situs est; sic in Cherroneso ad Thraciam sita est Cardianorum civitas. Ex orat. contra Aristocrat.

Quemadmodum isti sibi ipsis succurrunt adversus vos: sic & vos oportet vobis ipsis opitulari. Ex orat. contra Timocrat.

Ego enim quemadmodum & istum tot, tantaque retinere convicia: sic & illorum utrunque non pauciora istis habere osten-

dam. Ex oratione contra Aphobum 1.

Vos, Athenienses, naturæ bonitate: quod dixi, alii erga alios humanitate & clementia utentes, quemadmodum consanguinei, qui in eadem domo habitant: sic vos eandem urbem publicè incolitis. Ex orat. 1. contra Aristo.

Vt, quemadmodum vobis ego testimoniis multis & argumentis ostendi, matrem meam talentum pro dote attulisse: istud verò me de paternis bonis non accepisse, vobis autem domum in id constructam exemptam esse: sic & istum jubere vobis indicare, aut vera non esse, quæ dico, aut me non debere dotem recipere. Ex oratione contra Bœotum. de dote.

Si semel permiseritis rempubl. capessentibus, ut iniquè & contra leges agant, & præfinitum jus despiciant, necesse erit nos omnes illorum improbitatis incommodum capere, qui hanc urbem incolimus: quemadmodum enim ex erratis, quæ in navibus inter navigandum contingunt, si quis præsertim nautarum peccet, leve & parvum adfert damnum; verùm si gubernator aberret, aut delinquat omnibus simul navigantibus commune infortunium ac periculum struit: ita privatorum hominum delicta non in plebis, sed in ipsorum incommodum referuntur, magistratuũ autem, & rempubl. admini-

strantium

ſtrantium peccata in vos omnes ſparguntur. Ex orat. 2. contra Ariſtogit.

Quemadmodum, judices, maximè vos ipſi, nolletis malè audire à veſtris liberis: ſic nec iſtum patri convicium facere ſinatis. Etenim grave eſſet, ſi ipſi cum iis, qui in paucorum dominatu multos cives indictâ cauſâ judicatos interemerunt, reconciliati, ſtetis pactis, & conventis, quemadmodum probos & bonos decet: iſtum, qui cum patre vivente negotium judiciale tranſegit, & multis rebus per injuriam potentior evaſit, nunc memoriam diſcordiarum revocare permittatis, eique maledicere. Ex oratione contra Bœotum.

Quemadmodum publicè iis omnibus opitulati eſtis, qui in fodinis jugiter laborant, ſic & privatim nunc mihi auxilio ſitis: etenim ſi ſervus veſter, non civis eſſem, viſâ ac cognitâ induſtriâ meâ & erga vos benevolentiâ, levaſſetis me ſumptibus, & in aliquem fugitivum irruiſſetis. Ex oratione contra Phœ.

Peto à vobis judices, quoniam omnia, quę juſta ſunt, declaravi, fidemque vobis præſtiti, quemadmodum unuſquiſque eum, à quo injuria afficeretur, odio haberet: ſic pro me adverſus Cononem iſtum iram evomatis, nec talium quicquam proprium exiſtimetis, quod etiam alteri fortè contingere poteſt: ſed cui cunq; tandem evenerit, opem ferre, & quę

juſta

justa sunt, tribuite. Ex orat. contra Con.

Deinde subdolè agit, dicitque oportere, quam de nobis denuò allatam habetis opinionem negligere, ut quum arbitramini pecunias alicui superesse, rationem subducitis: quòd si vera sit subductio, nihilque supersit, acquiescitis: sic nunc quoque & orationeiis est assentiendum, quæ rationem præ se ferunt. Ex orat. de Corona.

Cùm hortarentur me privatim omnes, neque convenirent, ut ad supplicium sumendum de iis, quæ ab eo passi sumus, converteremur, & ut eum omnium mortalium ignavissimum incesserent: si tanta mihi cum his sit familiaritas, non exigerem supplicium pro sorore, & affinibus, & neptibus, & uxore mea, quæ neque apertè in deos impia fuit, neque in civitatem contumeliosa, legesque vestras contempsit: ea ad vos adducta, ejusque sceleribus declaratis & cognitis, eam vestro judicio subjicerem, ut quicquid velletis de ea statueretis, & quemadmodum Stephanus iste contra leges & sophismata me meis familiaribus & necessariis privavit: sic & ego ingressus apud vos, ostenderem istum peregrinam uxorem contra legem duxisse, alienigenos pueros adducere, tunc ad tribules, tunc ad populares, alienas porrò despondere filias pro suis, & deorum religionem polluisse, populi autoritatem irritam & nul-

lam

lam facere, si quem velit civem creare. Ex oratio. contra Neæram.

Quemadmodum qui emit, eum vicit, qui pecuniam accepit, si eum emerit: sic qui non accepit pecuniam, neque corruptus est, vicit eum, qui emit. Ex orat. de Corona.

Constitui nobilitatis, rerumque maximarum repetitâ memoriâ, ita demum orationem conjungere cum egregiis illorum facinoribus, ut quemadmodum naturâ fuerunt cognati, sic etiam communibus eos laudibus exornem, existimans hæc & illis esse gratissima, ac potius utrisque placitura, si mutua virtute, nedum natura, verùm & laudibus communicent. Ex orat. fun.

Ingentem fortasse excessum memorare videbimur, dicendum tamen: quemadmodum enim, si quis ex hoc consistenti mundo lumen tollat, laboriosa & difficilis reliqua omnis vita futura est: sic his viris sublatis in tenebras, magnamque turpitudinem, omnis, qua antea fulserunt Græci, claritudo incidet. Ex oratione funebri.

Sensi profectò statim ab initio omnem hominem, qui reip. curam gerit, decere, modò bonus civis sit, quemadmodum liberi erga parentes, sic erga omnes cives se habere, benevolos tamen ferat, qualescunque fuerint: nam in ejusmodi rebus, à sapientibus præclara & illustris victoria existimatur. Ex 3. epist.

Ego,

Ego verò oportere censeo (ac mihi propter id, quod dicturus sum, ne reclametis & obstrepatis, sed ubi audiveritis judicate) quemadmodum de accipiendo ad concionem retulimus, sic etiam de civibus in certos ordines redigendis, in comparandis rebus ad bellum necessariis, concionem assignare & seipsum præbere, non modò hæc audire volentem, sed etiam facere cupientem, ut, Athenienses, bonorum spem habeatis, nec hunc, neque illum quid gerat interrogetis. Ex oratione de ordin. civit.

Fortassis, ut neque privatim facilè est omnia rectè agere: sic neque publicè, sed tamen res maximas negligere non oportet. Ex 14. procem.

Istis statim ab initio nihil curæ fuit hujus syngraphæ, sed ut nostra pro sua usi sunt pecunia: sic sunt hi scelerati sophistæ & iniqui homines. Ex oratione contra Aphobum de falso testim.

Quemadmodum, Athenienses, scelestos ac profligatos alios, qui scelera fatentur, sine judicio suppliciis affici leges jubent: sic etiam iste, quandoquidem leges depravare deprehensus est, non concessa dicendi potestate, nec auditis ejus excusationibus, condemnandus erit: confessus est enim altera priore lege, se contraria ista ferenda haud æquum facere. Ex orat. contra Timocr.

Quem

Quemadmodum, si quale sit argentum, judicandum esset, illud explorandum & probandum existimaretis; sic etiam postulo, ut habitam orationem ex his quæ nos contra disseruimus judicantes, utilem quidem, si invenietis, favente fortuna, sequamini. Ex 49. procem.

Peto à vobis, quemadmodum ego vobis modestum & utilem me præbui: sic & vos nunc mei rationem habeatis. Ex oratione adversus Polycl.

FINIS.

INDEX RERUM AC VERBORUM MEMORABILIUM.

A

Anima

Fortu-

non

pecca-

Scien-

T

Turpi-

T

T

Turpi-

Virtus

T

Turpi-

Soci-

FINIS.

INDEX CUM PHILOSOPHORUM, TUM ALIORUM, QUORUM DICTA, vel facta in hoc libello continentur.

Lace-

FINIS.

